Roman

Erol Toy

İMPARATOR

YAZ YAYINLARI

Yaz Yayınları
Yazan : EROL TOY
Yayınlayan : Cengiz Özgün
Kapak İlistirasyonu : Erkal Yavi
Copyright Yaz Yayınları / Erol Toy
Adres : Mollafenari Sk. Kavlak İşhanı, No: 27-34410 Cağaloğlu-İst.
Tel : 0.212. 513 22 86
Tel. Fax. : 0.212 513 98 78
Baskı-Cilt : Umut Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Tel : 0.212. 637 04 11 - 637 09 34 **Fax** : 0.212. 637 42 61
Baskı Tarihi : Kasım 1997

İMPARATOR

Erol Toy

Bakkaldan Çokzade Fehmi'nin olağanüstü serüveni başlıyor

BİR

– Fehmi!.. Fehmi, oğul!..

— Buyur ana!..

— Gece yarıyı geçti, gel yat gayrı...

— Yatako! Varıyorum ana...

Başını salladı kadın. Dudaklarında bir kıpırtı belirip, yitti... "Babası huylu," dedi, sessizlikte. Gözlerini bahçeye çevirip, dikildi penceree boşluğuna. Yüreğinden yürüyen bir sızı, kirpiklerinde kırpış oldu. Daha bir aydınlık görürmüşçesine, oğluna baktı.

Fehmi bir eliyle, erik, kayısı, vişne dallarından sekip domates, biber fidelerinin yeşilinde oynaşan yeli engellemeye çalışırken öteki eliyle, işlevini sürdürüyordu. Anasını yanıtladıktan sonra, önüne yeni bir bakraç çekti. Pırpırlanan gaz lambasını biraz daha kuytuya aldı. Başını dikerek, akşamdan beri yaptıklarına baktı.

"Yetmez," diye söylendi. "Yarın Angara'nın pazarı. Köylü kentli doluşacak. Her bir şey hazır olmadı mı, rezillik çıkar. Dayımgillerde oyalanıp zaman yitirmeseydim, çoktan bitirmiştim işi..."

Bir gülücük gelip oturdu yüzüne. Çekik gözleri, fır fır döndü peynir topaklarının üstünde. Parmakları hızlandı bir iyice... Lamba yeniden pırpırlanınca yelin önüne bir bakraç daha koydu. Sarı ışık, hemen altında oturduğu kayısının, yeşiline ağdı. yaprakların arasında, daha çiçeğini dökmemiş çağlalar balkıdı bahar bahar. Gülücüğü daha bir arttı Fehmi'nin...

"İyi akıl ettim bunu... Pazarda, üç kuruşa satılan peynirin okkasını, başka türlü yüz paraya nice satardım? Veresiye bile versem, almazlar... Yirmi para büyük para!.. Anamın aklına uysam, çoktan top atardım. Uymuyorum da iyi ediyorum... Yapı gereçleri satarken uydum, az daha evi satıyordum. Bundan sonra bildiğim gibi yapacağım.

Kaç zamandır yürütüyorum bu işi... Kimse sezinlemedi... Sezinleyemez de... Gece yarıyı geçiyor-muş. Geçsin... Dilerse sabah olsun. Gerekenden fazlasını hazırlamadıkça, kirpiğimi kirpiğime vurmam."

Kadın, iyice işlevine dalan oğlunu uyarmak için, yeniden yekindi. Sonra vazgeldi... Biliyordu, oğlu dediğini yapıncaya kıpırdamaz. Yeniden başını salladı. Ağır ağır doğruldu oturduğu yerden. Yer yataklarını düzeltti. Duvarın dibine serili olana uzandı.

Sabahleyin erken kalkması, ezanla birlikte dükkânın açılmasını sağlamak üzere, Fehmi'yi uyarması gerekiyordu. Yatağa uzanıp ince yorganı çenesine değin çektikten sonra, mırıldandı; "Rabbim yarın oğlumun yüzünü kara çıkarma..."

Daha sözcükler, dudaklarında kururken, düzgün derin nefesler almaya başladı.

Fehmi lambaya yakın tuttuğu peynir topaklarını dikkatle gözden geçiriyordu. Evirip çeviriyor, parmaklarının arasında ustalıkla işleyen cımbızı uzatıp, çekiyordu. Peynirin içinde, nokta başlı, ince ak kurtlar cirit atıyorlardı. Cımbız, nokta başlarını kavrayıp çektikçe uzuyor, sonra yakalanmanın acısından kıvranıyorlardı. Fehmi, zaman yiritmemek amacıyla, hemen yanındaki boş saksının içine atıyordu kurtları. Kurttan arındığına kesinlikle inandığı peynir topağını da, tuzlu suyla yarıladığı bakraca bırakıyordu.

Son topağı da elinde evirip çevirdikten sonra, yerine yerleştirdi. Ayıklayıp, yan yana dizdiklerini, dükkân kapısının yanına taşıdı. Kurtçuklarla yarılanmış saksıyı, helâ çukuruna boşaltarak, işledikten sonra, ellerini yıkadı. Ve az önce anasının yattığı odaya girip ayaklarının ucuna basarak yatağına uzandı.

***

Paşa, sararmış parmaklarını sigarasından çekmeden, dolaşıyordu. Gözleri ayaklarının ucunda, uykusuzluktan ve yorgunluktan kızarmış damarlarıyle, daha bir belirgindi. Arada bir başını kaldırıyor, tarım Okulunun, çalışma odası haline getirilmiş, müdürlük bürosunun köşelerine bakıyor... Sonra, elleri göbeklerinin üstünde bekleşenlere aldırmaksızın dolaşmasını sürdürüyordu.

Ankara Müftisi Rıfat Efendi, Paşa'nın her dolaşımında kendi saygınlığında bekleyen Kınacızade Şakir Beyle, Baharatcızade Hasip Beyi süzüyor. Ve her ikisi de, burunlarını kıvırtıp alınlarını karıştırarak olumsuzluğu belirliyorlardı.

Baharatcızade, bira ara yutkunup ağzını açtı... Müfti ve Kınacızade'nin sorgulu gözlerle bakmasına kalmadan, Paşa önünde dikildi. Yutkunup midesinde boğmak istedi aklındakini. Ama, Paşa duruşuyla, diretti. Sonunda belli belirsiz bir soluk çıktı hasip Beyin ağzından;

— Paşam!..

Dikilmekte olan Paşa, bir umudun kulpuna yapışır gibi gülen gözlerle kışkırttı Baharatcızade'yi.

— Aklınıza birşey mi geldi?

Hasip Bey, yeniden yutkundu. Söyleyeceklerine kendisi de inanmazmış gibi, sözcüklerden önce, kollarını, omuzlarını oynatarak döktü aklındakini.

— İzniniz olursa bişey sunmak diliyorum.

— Buyur Hasip Bey... Buyur!..

— Benim bir yeğenim var Paşam!

Sözcüklerin arasını açarak, yeniden yutkundu Hasip Bey... Son anda söyleyeceğinden yeniden vazgeldi. Sessizlik elle tutulacak ölçüde ağırlaşırken, Paşa'nın soğuk sesi yırtıverdi suskuyu.

— Ya!..

Hasip tümden yuttu söyleyeceklerini. O yuttu ya, Kınacızade canlanıvermişti. Daha. "ya"nın titreşimleri sürerken, söze girdi.

— Pek açıkgöz bir delikanlıdır efendim. Bir ara yapı gereçleri ticareti yapmıştı.

— Şimdi yapmıyor mu?

Yeni bir suskuya gerek kalmadı artık. Baharatcızade'nin dili çözülmüştü.

— Kârını az bulduğundan bıraktı efendim. Şimdi bak-

kallık yapıyor. Buyurursanız, bir kez de ona anlatalım derdimizi. Belki bir merhem bulur.

Paşa umutsuzluğunu sürdürerek, başını salladı.

— Denize düşen yılana sarılır!.. Başvurun, hemen başvurun!..

Paşa, yeni bir sigara yakarken, üçü birden kapıya yöneldiler. Daha, okulu arkada bırakmışlardı ki, Müfti, ikircilikle durdu.

— Bulabilir mi aradığımızı?

Hasip başını salladı.

— Şimdiye hiç kimse bulamadı. Eğer o da bulamazsa, tümden umudu kesmek gerek.

— Yeğenine pek güveniyorsun gibime gelir Hasip Bey...

Kınacızade, tartışmayı bitiriverdi.

— Güven sorunu değil bu Müfti Efendi. Zorunluluk. Başvurmadığımız yer, uğramadığımız kapı kalmadı. Eski tanıdıklarından bişeyler yapabilecek bir o var...

— Eğer bi bulsun istediğimizi, bi bulsun, —diye üsteledi Müfti— hem dilediği yerden para verip hem de ceddine üç yasin okumazsam, ne olayım.

— Bu onur sorunu Müfti Efendi. Birkez Paşa'ya utanmaktan kutulalım, sana bırakmayız ödemeyi. —diye sürdürdü sözünü Şakir Bey.— Yeter ki, sabah akşam katına varıp bulamadık, diyeceğimize, bulduk paşam, buyruğunuzdadır, diyebilelim.

Müfti, Baharatcızade'nin omuzunu okşadı.

— Oyalanma Hasip Bey, vargit... Biran önce konuş.. Kaça olur olsun, yeter ki istediğimizi bulsun...

Hasip altın kösteğini gıcırdatarak, saatini çıkardı. Çoğu sönmeye yüz tutmuş fenerlerin kararttığı sokaklara baktı, istasyon alanının ortasında.

— Sabahleyin erkenden varır, söylerim. Tasalanmayın,— dedi.

***

Hasip, sabahın alacasında damladı dükkâna... Fehmi gözlerini oğuşturarak, terazisini parlatıyordu. Hasip yeğenini köşeye çekip, biraz fısıldaştı. Sonra cebinden bir tomar para çıkararak:

— Göreyim seni, beni utandırma,— dedi...

Fehmi, çipil gözlerini döndürerek;

— Tasalanma dayı... Vargit, istediklerinin akşama hazır olduğunu ilet.

— Akşama mı? Bu akşama mı?

— Evet... Bu akşama...

— Etme Fehmi. Ben bunu diyecek olursam, tefe kor çalarlar sonra beni.

— Olmayacak işe olur dedim mi ben hiç dayı?

— Demedin, demedin ya bu başka.

— Nesi başkaymış?

— Askeri sivili, eşrafı avamı uğraşıyor bunca zamandır. Hiç biri bulamadı.

— Ben bulurum. Vargit, ilet dediğimi...

— Ben gine akşamı bekliyeyim ha yeğen!

— Sen bilirsin. Belki akşamı bile bulmaz.

— Göreyim seni... Göreyim ki, becerdin mi gayrı benden aferini kurtardın.

Fehmi hemen eğilip öptü dayısının elini. Dükkânın arka kapısını açarak, anasına seslendi o çıkar çıkmaz.

— Ana, ana, gel biraz oturuver, dedi.

Kadın, başörtüsünü çenesinin çevresinde düğümleyerek, söylene söylene girdi dükkâna.

Terazinin arkasına, para çekmecesinin yanına kösüldü.

Yanık yüzünü sokağı paylaşma kavgasındaki satıcılara çevirerek.

— Ben başedebilir miyim?— diye sordu.

— Başedersin...

— Ya edemezsem?

— Kapat dükkânı ana...

— Allah korusun. Neden?

— Daha büyük iş aldım da ondan.

— Peki peki... Oyalanma hadi...

Dükkândan fişek gibi çıkararak, Kale yokuşuna sardı. Anası, bir pazarcılara baktı, bir yiten oğlunun dükkânındaki boşluğuna. Sonra, o dönünceye kimsenin gelmemesini dileyerek, duaya çöktü...

Fehmi, Kale'yi dolanarak Hacettepe aralığına yöneldi. Ahşap yapıların bel vermiş gölgelerinden sekerek küçük bir alana çıktı. Evlerin damlarına göz gezdirip gırtlağını temizledikten sonra, ellerini ağzının kenarında borulaştırarak var gücüyle bağırmaya başladı.

— Duyduk duymadık demeyin... Sağlam kiremitin tanesine yirmi para veriyorum. Eski, yeni ayırmak yok... Yeter ki sağlam olsun...

Tepeliler, ilkin alay edildiği kanısıyla aldırmadılar. Fehmi, duraksamasız bağırıyordu. Çocuklar toplandı çevresine. Kadınlar, ak-kara yeldirmelerini düğümleyerek kafeslerden başlarını uzattılar. Tek tük yaşlılar belirdi sonra...

Çekingen çekingen sokuldular.

Dişsiz ağzında süpürge çöpü geveleyen biri, yan verdi gölgeye sığınarak;

— Delikanlı tımarhanede hanay mı kuruyorsun? — diye sormadan edemedi.

— Yok emmi, hanayı başkası kuruyormuş da, kiremidi bize kalmış. Verirsen tavanındakileri, sağlamının tekine yirmi para alırsın.

— E, bizin tavan n'olacak?

— Bahar geldi bahar.... Havada yağmur da yok... Bir ay sonra, çiftini bi paradan alır, yenilersin fena mı?

— Ya aktarma masrafı?

— Tekine yirmi para veriyorum. Dilersen...

Alay sandıkları işin gerçeğe dönüşmesi ilkin şaşırttı mahalleliyi. Ardından, sokağın ortasındaki yıkıldı yıkılacak evinden çıkan yaşlı kadın ilk atağı yaptı.

— Beri bak yiğit... Çık, benim tavandakileri indir.

Fehmi bir kadına baktı, bir eve. Kasıldı hemen.

Onun kasıldığını gören süpürge çöplü ihtiyar, kadına söz attı.

— İyi olacak hastanın doktoru ayağına gelirmiş, Hanife Bacı... Danayı satmaktan kurtuldun desene....

Kadın, ses çıkarmadan yaklaştı Fehmi'ye...

— Hadisene ey oğul!.. İndirsene benim damdakileri.

— Herkes kendi indirecek, ben sağlamlığına bakacağım teyze, — dedi Fehmi.

— Bu başımda ben indiremem ki, — yanıtını alınca da:

— Kusura kalma, indiren alır parayı. Ben aktarmacı değil, alıcıyım...

Yaşlı kadın iki yanına baktı. Mahallenin ele gelecek çocuklarından ikisini yakalayarak yakardı;

— Hadi koçlarım. Siz bari indirin damdaki kiremitleri...

Çocuklar ikiletmeyip, sıçradılar dama.

Hemen ardından, tüm mahallenin damlara tırmandığı görüldü. Kımıl kımıl kaynaştı tepe mahallesi. Damlardan kiremitler sıyrıldı. İki saat kadar, sövgüler, övgülere karıştı. Ve Fehmi, ardardına sıraladığı kağnılara sayıp sayıp yığdı kiremitleri.

Yeterince aldığı kanısına varır varmaz da, daha indirenlere aldırmasızın, kağnı kervanının başına geçti... Mahalleli, eteğinden tutup önünü kesmeye çalışıyordu. Fehmi; "Erken davransaydınız. Aklınız başınıza yeni mi geldi," diye azarlıyordu üstelik.

Hacıbayram alanına dek ardından gelenler oldu...

Var sesiyle ağız dolus sövenler bulundu...

Aldırmadı Fehmi...

Kağnılara, istasyon caddesini gösterek yokuştan, aşağı inmeye başladı.

***

Hasip'le Şakir yan yana durmuşlar, önlerinde Rıfat Efendi, gözlerini Taşhan alanına dikerek, bir belirti bekliyorlar.

Hasip'in tüm diretmelerine karşın, öteki ikisi, Paşa'ya çıkıp kiremitlerin bulunacağını bir türlü söyleyemediler. Ola ki, bir aksilik çıkar. Yeni bir utancının ezikliğine düşeriz kaygısından, beklemeyi yeğlediler.

Rıfat Efendi, umutsuzluğun verdiği bir alaycılıkla çekiştiriyor Hasip'i...

— Beri bak Hasip Bey, senin yeğen bi günde bunca kiremidi doğuracak mı?

— Bulurum, dedi Müfit Efendi. Dediyse, bulur.

— Şakir Bey de umutlu.

— Akşama, demiş ya efendim, — diye söze girdi. Şakir, — Akşama çok var daha.

— Sakın bu kopuk paraları alıp kendisi bi dam kurmasın?

Hasip ayıplayan gözlerle baktı Müfti'ye.

— Öyle şey olmaz... Yeğenim dedimse, has bir yeğenim. Kız kardeşimin oğlu.

— Peki peki... Ya Paşa'ya söyleseydik.

— Beni dinlemediniz Müfti Efendi, dinleseniz, söylememiz gerekliydi.

— Pek güveniyorsun.

Şakir, yeniden destekledi Hasip'i.

— Güvenilir delikanlıdır.

— İşi becerse, şimdiye bir haber uçurması gerek-mez miydi, — diye kuşkuyu konuşturdu Müfti. — Ben-ce, bu işin aramızda kalması iyi oldu. Unutalım, gitsin.

Daha sözünü bitirmemişti ki, Şakir, Hasip'in kolunu tuttu. Hasip, kağnı kervanının önünde, alay sancakları gibi yürüyen yeğenini görünce, takıldı Müfti'ye.

— Kiremitler geliyor efendi hazretleri... Neyi unutacaksın?

Rıfat efendi, inanmaz gözlerle baktı istasyon caddesinin başına. Doğruydu söylenenler. Güleç bir yüzle başını çevirdi.

— Bre aman, söyliyelim Paşa'ya... Ödüllendirsin bu delikanlıyı...

Daha onlar dönmeden, gözcüler haberi iletmiş. Paşa, sevinçle ceketinin düğmelerini iliklemeden aşağı inmişti.

Tümü birlikte, öğretmen okulu olarak başlanan ve üç gün sonra ülkenin kalbi haline gelecek yarım yapının önüne koşuştular. Kağnı alayı durduğunda, onlar da nefes nefese yetişmişlerdi.

Paşa, kağnılardaki alacalı kiremitlere bakarak gülümsedi.

— Aferin delikanlı... Bizi, tavansız bir meclis açmaktan kurtardın. Teşekkür ederiz, —dedikten sonra, çevresindelikere; —bu çocuğa dikkat edin, —diye buyurdu.

Fehmi, yetişip elini öptü Paşa'nın.

Yol boyu belleğinde evirip çevirdiği sözcükleri kekeledi.

— Siz buyurmuşsunuz Paşam... Bize yapmak düşer...

Paşa sevecen bakışlarıyle bir kez daha okşadı Fehmi'yi. Kağnılardaki kiremitlerin indirilişine göz atarak, binaya girdi. Rıfat Efendi, bir eliyle sakalını sıvazlarken, ötekiyle sırtını yepeşledi Fehmi'nin.

— Ben hiç ummadım bu işi becereceğini. Aferin derim sana, aferin derim ki...

Şakir, altın dişlerini belirterek güldü.

— Müfti Efendiyi inandırıncaya sen geldin Fehmi Efendi oğlum... Bak, unutmadan söyliyeyim, dayının ve benim yüzümüzü ak çıkardığın gibi, ceddinin ruhunada üç yasin kurtardın.

— Ben söz verdim mi, yaparım, —dedi Müfti, —Yâsinleri yarın sabah, gitti belleyin. —Sonra Fehmi'ye döndü. —Nasıl becerdin bu işi?

Fehmi, ilkin büyüklerinden övgü almanın utancıymışcasına pabuçlarının burnuna baktı. Ağır ağır kaldırdı kafasını. Dayısını, Şakir'i süzerek yanıtladı soruyu.

— Kiremidin tanesine kırk para veriyorum deyince, herkes damını aşağıya indirdi.

Müfti ilkin bir irkildi.

Sonra gözlerini kırpıştırdı.

— Akıl derim buna... Akıl derim ki, cinin aklına gelse şeytanı çarpardı. Aferin oğlum. Başka türlü mümkünü yok, bulunmazdı.

Elini uzattı Fehmi'ye, Öptürdükten sonra— paranı hemen verelim aslanım. Kârını kendin hesapla- dedi.

Baharatcızedeler eşrafa yaraşır bir kız yetiştiriyorlar

İKİ

Ayak başparmağında bir acının zonklamasıyla zıplayıp oturdu yatağın içinde. Daha gözlerini açmadan yastığını fırlattı ayak ucuna. "Pof" diye bir ses çıkararak yere düştü yastık.

Yumuk elleriyle gözlerini oğuşturdu. Kirpiklerini kırpıştırarak, aydınlığa alışmaya çalışırken, Ferhunde'nin yatağın yanından doğrulduğunu gördü. Başına geleceği bilmenin kurnazlığıyla, yere eğilerek yapmıştı yapacağını.

Esnedi...

Gerindi ardından...

Çocukluktan genç kızlığa geçmenin kütür kütürlüğüyle, ipek geceliğin altından belirdi tüm çizgileri. Ferhunde, sevecen gözlerle izledi, boynundan kalçalarına doğru inen titreşimi.

— Kalk kız, —dedi... —Hanım annem, deminden beri gergefi elinde dolanıp duruyor, dikiş odasında... Geç kaldığını o söylemeden, ben bir koşu çıkıverdim. Kendiliğindenmiş gibi, kalk, in...

Her zaman böyleydi Ferhunde. Hep çocuk kalmanın oyunculuğuyla, yapmadığını komazdı. Uykusunun içinde sıçratmış, üstelik başına inecek yastıktan kurtulmuştu.

— Alacağın olsun... Beni rahatsız etmeyi gösteririm sana. Sokağa çıkar çıkmaz Dilfeza ablama haber vermezsem, ne olayım...

— Ölümü öp kız, —diye yaltaklandı Ferhunde. — Ölümü öp söyleme.. Öyle güzel oynuyoruz ki mahalle arasında...

Bakımlı saçlarını okşuyor, geceliğinin sarkan uçlarını toplamaya uğraşıyordu.

Birlikte büyümüşlerdi Ferhunde ile... Saadet, eşraf kızı olmanın sorumluluklarını bellesin diye, öğretmenlere, Ferhunde de ev kadını yetişmenin yükümüyle, dul eski halayık Dilfeza'ya teslim edilmişlerdi. İkisi de kendi yollarında ilerleyecekler. Baharatçızadelerin yüzünü ak edeceklerdi. Kimse, birine karılıksız, ötekine bilgisiz diyemiyecekti.

İşte Ferhunde'nin ayak parmağını mıncıklama-sıyla, günün bunalımı başlıyordu. Hemen kalkıp, kahvaltısını etmeliydi. Yoksa, annesi gergef oyasına başlar, örneği çıkarmak için uğraşırdı. Sessiz bir cezaydı bu... Her gün, sabahleyin başladıkları gergefi bir yarış halinde öğlene değin sürdüdürlerdi.

Ferhunde kaşla göz arasında inmişti aşağıya.

Saçlarını fırçaladı.

Geceliğini çıkarıp elbisesini giydi... Gecelik ya da sabahlıkla, ne dikiş odasına ne haremliğin salonuna indirmezdi annesi. "Alt tabaka kadınları gibi, yatak kıyafetiyle evin içinde dolaşılmaz," derdi. Tabakanın ne olduğunu bilmiyordu Saadet. Ama, bir öcü olmalıydı. Hep küçümsenen, horlanan ve korkulan bir şeydi alt tabaka...

Giyinmiş olarak mutfağa daldı.

Dilfeza, çayını, kızartılmış, yağlanmış çarşı ekmeğini hazır etmişti. Hemen dilimin ucundan kemirip çayını yudumladı.

Yediğini denetlemekle görevliymiş gibi seslendi üzgün üzgün Dilfeza...

— Reçel de ye küçük hanım.

— Canım istemiyor.

— Can boğazdan gelir. Ye...

— Canım istemiyor, dedim ya...

— Asıl istemediğin zaman yersen, yağ bağlar. Hadi bakalım.

— Of... Siz adamı çatlatırsınız vallahi... Yemiyeceğim işte...

Sanki bu tartışmayı dinliyormuş gibi annesinin sesi yankılandı mutfakta.

— Dilfeza, Saadet'in reçelini koydun mu? Şimdi iner kızım...

— Koydum Hanımanne...

Artık yemek bir zorunluluk.

Şimdi içerde sorar. Yediklerini bir bir anlattırır. Her sabah, hesap vermekten bıktı. Bıktı ya, konuşma olanağı, sağlıyor diye, yine de eğlenceli bulur. Yoksa, başlarını önlerindeki örneğe eğip parmaklarında elmaslı yüzüklerle, suskun, sıkıntılı, öğlene değin iğne dürtmek daha güç...

Kahvaltısı bitti.

Hemen girişmesi gerek gergefe...

Bazı günler, derslerini anlattırır annesi. Arada bir Madamoiselle Nora'ya öykünecek olsa, ilkin belli etmeden gülümser. Sonra kalın, her zaman sürmeli kaşlarını çatıverir. Öğrenci dediğin, öğretmenine saygı duyar. Onunla alay etmez.

Alay etmiyor ki...

Saygısında da bir eksilme olmuyor ona öykününce. Tam tersine, sevgiyle yaklaşmak istiyor. Ama, kime, neden olursa olsun sevgi yasak. Annesi var sevilecek. Babası var... Hatta babada bile sevgi değil, korku karışımı bir saygı söz konusu. Kızlar annelerini severler. Bunca sevgi yeter de artar, genç kızlıklarında. Evlendikleri zaman da, çocuklarını severler. Kocalarını değil, çocuklarını...

Oysa okuduğu romanlarda, genç kızlar erkekleri seviyorlar. Hele yarım yamalak çözmeye başladığı Fransız romanlarında. Düpedüz ana-babalarından tiksinip, yakışıklı, genç ve kibar erkekleri seviyor kadınlar. Hem de uğurlarına ölecekleri derecede...

Kaç kez iç geçirmişti okurken...

Kaç kez utana utana, bir kelimenin anlamını sorduğunda Madamoiselle Nora'nın anasına göz ucuyla bakıp, aceleyle açıklamasını seyreylemişti. Bir kelimenin kitaplara yazılması ayıp olmuyordu da, anlamının açıklanması neden ayıp oluyordu acaba? Çözememişti bunu. Türkçe ya da Fransızca "Aşk sözcüğünü kullanmak yasaktı sanki. Hele genç kızlara yasaktan da öte, daha bir yasaktı."

Gergef işlerken, bunları düşünüyordu.

Nedense bugün canı çok sıkılıyor.

Belki, akşam okuduğu romanın etkisinde hâlâ... Zaten bir türlü kurtulmak mümkün değil ki...

Tam yeniden dalacaktı. Annesi başını kaldırdı. Bu devinimi hiç sessiz yaptığı halde, sanki odanın içine bomba düşmüş gibi onu izledi Saadet...

— Dilfeza, kızım bana bir su yolla... — Diye içeri seslendi. Mesadet Hanım.

Saadet yeniden başını eğdi.

Ferhunde'nin şıkırdım terlikleriyle elinde bardak gelişini izledi kulaklarında. Tam annesiyle arasında durdu Ferhunde... Mesadet Hanım, sol eliyle aldığı suyu ağır ağır içti. Bardağın dibinde bir parmak su bırakarak geri verdi.

Evin içindeki tek ses olarak yankılandı Ferhunde'nin terlikleri...

Yeniden uzayıp gitti sessizlik.

İğnenin gergin humayin üstünde çıkardığı pıtırtılar kapladı dikiş odasını. Her biri yankılanarak döndü... Sonra annesi, iğnesini dikine bıraktı. Onu izledi Saadet. Çünkü başını kaldırmıştı.

— İstersen biraz Fransızca çalış, — dedi.

Öğlenin yaklaştığını bu öneriden anladı.

Yemekten sonra, edebiyat öğretmenliğinden emekli Nerime Hanım gelirdi. Her gün, bir saat ders veriyordu. Sonra ud öğretmeni Şahver Hanım... Onun ardından piyano ve Fransızca öğretmeni Madamoiselle Nora...

Gün böyle bitiyordu.

Ve akşam yemekten sonra, odasına çekildiğinde romanlarıyla baş başa kalıyordu. Çoğu zaman, sokağa kaçamadıysa Ferhunde çöreklenirdi dizinin dibine. "Sesli oku, kız," derdi. "Ben de dinleyeyim... Pek güzel şeyler..."

Eğer sokağa kaçabildiyse, erkenden yatardı.

Bulaşıkları bitirdikten sonra, Dilfeza ablayla paylaştığı odaya çıkar hemen uyurdu. Sokağa kaçması da ayrı bir hüner isterdi Ferhunde'nin. Kocaman kız oldun, diye bırakmazlardı. O pundunu kollar ve Saadet, öğretmenleriyle derse başladığı için kendini özgür sayan annesinin dalgınlığından, ya da Dilfeza'nın yemekleri kaynamaya bırakmasından yararlanırdı. Öğretmeniyle ders yapan Saadet'e bir işaret çakar. Hemen sokağın yolunu tutardı. Yakalanırsa dayak yer. Yakalanmazsa, atlattığına sevinirdi.

"Ben yapamam," diye geçirdi, Fransızca kitabın başına çökerken. "Annem beni dövse ölürüm."

Ferhunde, Dilfeza'nın büyümesi üzerine alınmıştı. Yoksul bir aileden evlât edinilmiş... Büyütülüp evlendirilmek üzere yetiştiriliyordu. Saadet'le yaşıttı. Ve annesi, yeni birini aramaya başlayacaktı neredeyse. Dilfeza, kocasını yitirince dönüp gelmişti. Gelmişti ya, artık o'nu gitmiş sayıyordu annesi.

Bir türlü girmiyor kafasına bugünkü ders...

Sabahtan beri içindeki bunalım, giderek artıyor. Neredeyse bir karabasana dönüşecek. Keşke yemekten sonra Nerime Hanım geleceğine, Şahver Hanım gelse... Kocasının, görevle geldiği Ankara'da ölmesiyle bir başına kalmış, İstanbullu bir memur karısı. Şakrak, şakacı ve her kötü şeyde, bir iyi yan bulup çıkaran insanlardan. Udunu kucağına aldığında, dolgun, hafif genizden sesiyle bir şarkıya başladığında, başka dünyalardan olağanüstü görünümler yansıtır. Ve insan bıkmaz Şahver Hanımla olmaktan... Bu yüzden, bir yarış amacıdır o. Kızımız,

Şahver Hanımdan ud dersi alıyor demek bir övünç kaynağıdır. Çünkü Şahver Hanım her gün bizde demektir. Her gün ne eğleniyoruz, aman ne eğleniyoruz, demektir.

Madamoiselle Nora da öyle. Annesine Fransızca öğretmiş. Piyano dersi vermiş. Şimdi sıra kendisinde. Böyle giderse, kızlarını da o eğitecek...

Babası, her yeni ve güzel şeyi öğrenmesini istiyor kızının. Baharatcızadeler, iyi yetiştirmiş desinler için. Gerçekten birşeyler öğrenmesi amacıyle değil bu yapılanlar. Ve Saadet bunu seziyor. Sezdikçe karabasanı artıyor.

Yine de bitiyor gün.

Ve akşam güneşi, büyük bahçenin ağaçlarında oynaşırken, günün bittiğini sezinliyor Saadet. Demek madamoiselle Nora'nın, "Şimdi de piyano çalışalım matmazel," demesinden bu yana bir saat geçmiş...

Vişne çiçekleriyle bezenmiş dala uzandı. Uzun, tombul parmaklarıyla aranarak, tutundu. Sim işlemeli, kadife entarisi gerildi bedeninde. Gözlerini bir süre onbir ay güllerinin pembe, al yanaklarında gezdirdi. Sonra bakışlarını kaldırıp yüksek bahçe duvarını delerek ardındakileri görmek özlemiyle tutuştu.

Ezbere bildiği görünüm, kendiliğinden canlandı gözlerinin önünde.

Samanpazarı'nda son alış-verişlerini yapan esnafın kaynaşması... Karaoğlan Çarşısının hayhuyu... Hergelemeydanı'nın her zaman gübre kokan çamuru. Bir kara yılan gibi raylarını uzatmış yatan istasyon... İncesu deresinin sarı sarı akan suyu. Sokak birikintilerinde sıcakla birlikte vıngırdayan at sineklerinin çirkin bulutları uçuştu gözlerinde. Bahar serinliğiiyle ıslanmış toprak, menekşe,

yasemin kokularıyla dolu genzi, belleğindeki pis kokularla midesini bulandırdı.

Başını çevirdi...

Bu kez, Bendderesi yöresinin yıkıntıları belirdi belleğinde. Yüzünü buruşturdu. Ve Dikmen'deki bağlarını düşünmeye zorladı kendini. Bahar gelmişti. İşte... Cuma günlerinin doyulmaz şenliği başlardı yakında. Asmaların yeşil yeşil gülümsediği tepelerde, salıncaklar kurup ip atlarlardı, çocukluk günlerinde olduğu gibi... Ya da sokak kaçışlarını gizli iş yapmanın tutkusuyla anlatan Ferhunde'nin yaptığı gibi...

Nisan girdi... Neden, "hazırlanın, bu Cuma sizi bağa götüreceğim," demiyor babası? Yoksa Ankara kaynaşması, onların tek eğlencelerini de mi ellerinden alacak? İşte o zaman iyice bunalır. İyice gömülüp gider karabasanın içine...

— Pek dalgınsın?

İrkildi birden. Ürküntüyle bakındı yöresine.

Fehmi, çıkık elmacık kemiklerini geren sırıtışıyla karşısında duruyordu. Gözleri küçüklüğünden umulmaz bir balkımayla fır fır dönüyor, hemen ilgisini çekiyordu kişinin.

— Sen misin?

— Benim ya, hiç duymadın...

— Sen de kedi gibi yürümeseydin.

— Ne kedisi? Yengem, çok gürültü çıkarıyorsun diye azarladı bile.

— Hadi hadi, beni ürkütmek için yaptın bunu.

— Hiç bile değil. Öyle dalmıştın ki, ses edemedim. Sonra baktım, ayılacağın yok, söylendim.

— İyi yaptın... Akşama bizde misiniz?

— Yok... Anam erken dön dedi. Erkenden yemek yiyelim, yorgunsun.

— Hadi hadi... Otur, biraz konuşuruz. —Zorlayıp oturttu. —Halam gelmedi mi?

— Hayır! Kalburabastı yapmış. Sizin sevdiğinizi bildiğinden, koşturdu beni.

— Ellerine sağlık...

Yaseminlerden kameriyesi olan tahta koltuklara oturdular. Fehmi, Saadet'in gözlerine baktı uzun uzun. Kuşkuyla sordu:

— Pek sıkkın görünüyorsun?

— Yo!.. Neden sıkkın olayım?

— Ne bileyim, seni hiç böyle dalgın görmedim de...

— Matmazel Nora ile takıştık da biraz.

Başını salladı Fehmi. Nora adı geçince, alaylı alaylı gülümsedi.

— Hani şu Ermeni madaması mı?

— Bir türlü öğrenemeyeceksin be Fehmi abi... Madama değil o. Matmazel... Senin anlayacağın kız daha...

— Hadi git oradan. Anamdan büyük karı.

— Doğru, halamdan büyük ama, evlenmemiş.

— Yazık, acıdım. Dalında kuruyup gitmiş bir meyve desene...

Hık, dedi Saadet. Böyleydi Fehmi ağabeyi. Taşı gediğine koymakta üstüne yoktu. Kaç kez babası bile; "öyle cin ki bizim yeğen, adam kızamıyor." dememiş miydi? Bir başkası yanında böyle söz etse, hemen kararırdı Saadet. Ama, Fehmi ağabeyi başkaydı. Başka olduğundan da kıkır kıkır gülmeye başladı.

Fehmi, Saadet'i güldürmüş olmaktan mutlu, daha bir yayıldı koltuğa.

— Yalan mı?

— Yalan değil ama. Matmazel duymasın. O kendini Tanrı'ya adadığını söylüyor.

— Anam da babamı bulmasa öyle söylerdi. Deli kokona.

— Neden deli oluyormuş?

— Kadın dediğin, zamanı geldi mi yuva kurmasını bilmeli. Fan fin fonla, tan tin tunla debeleneceğim diye kaçırdı mı, sonra böyle terelelli olur işte...

Saadet yeniden kıkırdadı. Tam zamanında yetişmişti halasının oğlu. Neredeyse, bir karabasanın bunalımına sürüklenecekti. Gelmiş, tüm sıkıntısını dağıtıvermişti.

— Fehmi abi, dedi.

— Efendim.

— Seni gören de hiç derdi yok sanır.

— Ne derdim olacakmış? Tanrıya şükür, bakkal dükkânımız tıkır tıkır işliyor. Anam sağ, esen. Başım sıkıştığında dağ gibi de bir dayım var ardımda.

— Okulu da serdin bir iyice.

— Okumak zengin işi Saadet. Bizse, ekmeğimizi taştan çıkarmak zorundayız.

— Babam okumanı istiyor ama.

— Sağolsun dayım. Anam da istiyor yazık. Ama, bizim gibi adama, idadi öğrenimi çok bile. Niceyse ne memur olabiliriz ne de tüccar. Bakkal dediğin, bir okka pirinçle, yarım okka yağın ne tuttuğunu bildi mi, yeter.

— Hadi hadi, az mı üzüldün bırakırken.

— Geçti... Paranın ucu tatlıdır demiş eskilerimiz. Biz de tatdık gâvurun danası gibi.

Saadet konuşacak birini bulmanın sevinciyle sürdürüyordu. Fehmi ise, bir an önce evde olmayı istiyordu. İstiyordu ya, dayı kızının gülücük gülücük bakışı, her kıpırdanışını yerleşmeye dönüştürüyordu.

Akşam karanlığı bastırdı, bastıracaktı.

Saadet, durmaksızın söz açıyor.

— Az mı kızmıştı babam? Bizim soydan bakkal çıkmaz. Bu çocuk, ne yaptığını bilmiyor, diye az mı söylenmişti? Ama bakıyorum, iyi tutturdun işi. Bugün pazar olduğu halde, malları tüketmiş olmalısın ki, erken kapatmışsın.

— Hakkın var. İşler gün günden iyiye gidiyor.

— Öyle mi? Sevindim...

— Öyle! Meclis kuruluyor ya burada, gelen giden çoğaldı. Gelen giden çoğaldı mı da, yiyecek satanların işi asan gider.

— Artık babam da sızlanmıyor.

— Sızlanmaz, neden sızlansın? Dayımın yüzünü yere getirecek bir iş yapmıyorum ki.

— O okuyup, memur olmanı istiyordu galiba.

— Olabilirmiş gibi... —Durakladı. Bakındı kızın gözlerine. —Kimbilir, olabilirdik belki... Olabiliriz... Angara gelişirse.

— Meclis yararlı oldu, diyordun ya.

— Oldu ki hem ne nasıl. Anadolulusu, Trakyalısı doldurdu Angara'yı. bunlar yiyecek ister. Giderek, giyecek, oturacak ister. İnan Saadet, Taşhan doldu da, Hergelemeydanı'ndaki, Samanpazarı'ndaki yıkıklar bile müşteri buldu. Bu ne demek? Bizim gibi esnafın, pazarcının

daha bir iş görmesi, dayım gibi toptancıların daha çok alış-veriş etmesi demek. Öyle olunca da, bizim memurluktan tümden vazgelmemiz, demek.

— O niye o?

— Devlet adamının karnını doyurmuyor ki... Bakkallık çok daha bir iyi.

— Sende bir şey var bugün. Pek keyiflisin.

— Keyifliyim Tanrıma şükür. Dayımın sayesinde. Sen de sıkma canını. Sıkılmaya değmez.

— Geçti zaten.

— Eh, iyi!.. Hadi hoşçakal. Yengeme de görünüp gideyim. Yatsı oluyor. Anam beklemesin.

— Halama selam et. Ellerinden öperim.

— Ederim...

Geldiği gibi, ayaklarının ucuna basarak döndü Fehmi. Bahçe kapısından eve girdi. Yengesinin elini öptü. Halayıklara takıldı kaş göz işaretiyle.

Mesadet Hanım, ardından baktı bir süre. "Ablama söylemeli," diye düşündü. "Oğlanın zamanı geliyor. Kendisi kanatlanıp uçmadan, kuluçkaya yatmanın demidir. Yoksa, Bahatçızade yeniden kızar..."

Sonra gözleri parladı. Bu kararı verecek olan kocasıydı. Baharatçızade ailesinin sürdürücüsü olarak, görev onundu. Anasından önce, dayısını uyarmak gerekiyordu. Soylu ama, yoksul bir kız bulup başgöz etmeliydiler. Yengelik gereği, bir gözden geçirdi mahalle kızlarını. Eski zenginlerin çoğu, kötülemişti savaş yıllarında. Beşyüz, bin yıla dayanan eşraf soyu giderek dökülüyordu artık. Kiminin şerecesi Timur dönemine da-

yanırdı bu mahalledekilerin. Kimininki Selçuklulara. Hacı Bektaş ve Hacı Bayram'ı da unutmamak gerekli. Şöyle bir gözden geçirdi. Azalmıştı Ankara eşrafı... "Bir çırpıda sayıveriyor insan," diye düşündü. Eskiden öyle miydi? Savaş öncesi, her birine konukluğa gidilse, yıl yetmezdi. Yetmezdi de, darılan gücenen olurdu aralarında. Şimdi hergün toplaşsalar, bir divanhaneyi güç doldururlar. İyice kağşayıp, çözülmeden şu oğlanın da başını bağlamalı. Ama, kiminle? İşte yanıtlayamadığı bu soru kıvranıyordu aklında. Yanıtlamalı ki, Baharatçızade'ye, filâncanın kızı, bizim Fehmi için biçilmiş kaftan diyebilsin. Ola ki, madem, sırasıdır diyorsun, bul birini, der. Ortaya attığı öneriyi gerçekleştirmek de ona düşer. Anası, daha belimizi doğrultamadık, babasının borçlarını ödeyemedik gerekçesiyle, savsar. Savsatmadan, çözümlemek elinde. Kınacızade'nin bir kızı var. Ama, burun kıvırırlar. Bayramzadeler de... Nice soylu olursa olsun Fehmi şimdi bir iyice yoksul. Baba borcunu ödemek debelenmesinde. Hayırlı evlât. Ama, herkes altına bakıyor. Savaş insanları bozdu. Soyun, namusun yerini para aldı. Öyle olanda, temiz bir esnaf kızı buluvermeli. Hele bir iyi yanına gelsin Baharatçızade'nin, hele keyifli bir anını yakalasın Fehmi'den yana. Sokuşturüverecekti. O zamana değin de, bulur bir yakışığını kuşkusuz.

Saadet, salınarak girdi bahçe kapısından. Mutfakta dolandı bir. Ferhunde'nin yanına sokuldu.

— Sezinlemediler mi?

— Hayır... Söylemeyeceksin değil mi?

— Bana ne? Görselerdi.

— Hay sen yaşa kız...

— Anlatacaksın ama.

— Helbet... Akşam olsun. Bi uyusunlar, anlatırım.

— Tamam, bekleyeceğim. İstersen, sonra da ben sana roman okurum.

— Olur... İsterim...

Anasının yanına gitti.

Dilfeza, Ferhude'nin de koşturmalarıyla, sofrayı hazırlamıştı. Masanın üstünde her zamanki gibi üç kişilik takım, iştah açarak dizelenmişti. Baharatçızade, Meclis sorunu ortaya atılalı, zamanı ayarlıyamıyordu. Eskiden, akşam ezanıyla birlikte sofraya oturulurdu. Şimdilerde ise, yatsıyı buluyordu çok zaman. Bazen de, akşam ezanına yakın, mağazada çalışanlardan biri geçip beklemeyin haberini iletiyordu. O yüzden, Ferhunde ile Dilfeza, mutfakta yiyor... Eskisi gibi akşam ezanı okunurken, ilk lokmalarını alıyorlardı. Karısı ile kızı ise, o gelinceye bekliyorlardı. Halayıklar da beklemek istediler. Onca ayırımı belirleyiverdi Mesadet Hanım. Onların erken yatıp erken kalkması gerekiyordu. Yemeklerini de erken yemeliydiler.

Dilfeza bir süre söylendi. Sonra gecikmeler uzayınca, Hanımın aklına övgüler yağdırdı. Çocukluğundan bu yana açlığa dayanamazdı. Az mı dayak yemişti Mesadet Hanımdan. Durmadan birşeyler atıştırıyor, onu bunu bandaklıyor, diye. Ama, yine de vaz gelmemişti huyundan. Çeyizi çemeniyle evlenip gittikten, kendi evinin kadını olduktan sonra da öyleydi. Kocasını savaşta yitirip eli hamur, karnı aç, yeniden eski efendilerine döndüğünde sofrayı ayırmıştı. Baharatçızade, ilkin yadırgamıştı bu ayrılığı, "Hani öteki kızlar nerede?" diye sormuştu. Sonra siyasal olayların içine öyle dalmıştı ki, evde olup bitenle tüm ilişkisini kopmuştu.

Akşam ezanı okunmak üzere.

Bir haber gelmediğine göre, bugün bekletmeyecek onları... Ya da az bekletecek...

Kızlar daha kendi sofralarını kurmamışlardı. Mesadet Hanım, hazırlık gören Dilfeza'ya seslendi.

— Babanız gelecek sanırım. İsterseniz, birlikte yiyelim.

Dilfeza başını salladı. Ferhunde iki kişilik daha yer hazırlamaya başladı masada...

Fehmi Efendi Baharatçızadelerin biricik kızı Saadet Hanımla evleniyor

ÜÇ

Recep bey, (*) gölgesini dükkânın içine düşürünce, başını para çekmecesinden kaldırdı Fehmi. Belli belirsiz bir "Buyrun" dedikten sonra irkildi. Paşa'nın elini öperken, bu adam arkasında duruyordu. Yarı eğilerek selamladı. Tuz çuvalının üstünü eliyle silkeleyerek yer gösterdi.

— Buyurun, buyurun oturun efendim. Bir buyruğunuz mu var?

— Burdan geçiyordum da, bir uğradım.

— Şeref verdiniz efendim. Bizi bahtiyar ettiniz.

Daha Recep Bey otururken, iki sokak aşağısındaki kahvehaneye seyirtti. Ocağın başında bekleyerek, yaptırdığı kahveyi, kendi eliyle koşturup sundu.

(*) Recep Peker; o dönemde, Mustafa Kemal'in Kurmay Kurulundan. Sonra Başbakan.

Recep Bey, bir yandan kahvesini içiyor, bir yandan Fehmi'yi süzüyordu. Bakışları ayaklarının ucundan saçlarına, başından ayaklarına gidip gelmekte. O arada, çarşılı, kibrit, tütün almak nedeniyle, girip çıkıyor dükkâna. Daha askere kanıksamamış Ankara... Ve Mustafa Kemal adına dayanan herkes, alabildiğine ilginç. Ankaralı, Fehmi'nin dükkânına bir paşa geldi sözüyle çalkalanıyordu. Recep Bey, paşa olmamasına karşın, girip çıkanın beğeni dolu süzmelerinden paşalığa yüceltildiğininin bilincinde. Hiç aldırmıyor. Ficanı yarıladığı zaman, ağır ağır konuşuyordu:

— Sağolasın. Senin kiremitler, Meclisimizin üstünü örttü.

— Umarım başka bir noksanı kalmamıştır efendim.

— Kuruluş söz konusu olduğunda, noksan olmasın mümkün mü?

— Emredin efendim. Benim yapabileceğim bişey varsa...

— Sen eski Ankara'lısın. Öğrendiğime göre, idadiyi de bitirmişsin.

— Tam değil efendim... Babam erken ölünce...

— Zararı yok canım zararı yok... Ben gene bir ricada bulunacağım senden.

— Buyrun, emredin efendim. Rica mı olur?

— Okullar ara tatiline girdi. Bize de yazman gerekti. Hem şöyle iki üç kişi değil. Bulabildiğimiz ölçüde... On, onbeş, yirmi... Düşündüm ki, senin okul arkadaşların vardır. Yerlerini bilirsin.

— Anladım efendim. On, onbeş kişi mi, demiştiniz?

— Yirmi olsa daha sevinirim.

— Ne zaman gerekli?

— Bu Cuma, bilemedin Cumartesi gününe değin.

— Ben hemen toplarım arkadaşlarımı.

— Para da vereceğiz.

— Tamam, Cuma günü sizi bulurum.

Recep Bey, sevinçle kalktı, çuvalın üstünden. Kapıdan çıkarken geri döndü.

— Eğer bu işi de becerirsen, seni kendime yardımcı edeceğim.

— Sağolun efendim, —diyerek fırladı Fehmi. Kapaklanıp öptü, Recep Beyin elini. —Yardım etmek görevimiz.

Recep Bey gider gitmez, anasına seslendi. Daha o çekmecenin başına geçerken, okul arkadaşlarının evlerini, dükkânlarını aklından sıralayarak çarşıda, mahalle aralarında dolanmaya başladı. Yakaladığı arkadaşına, Perşembe öğlesi için dükkâna gelmesini, kendisi için önemli bir görevin söz konusu olduğunu söyleyerek, bir başkasını aramaya koşturuyordu.

Daha akşam olmadan yaptığı hesaba göre, Recep Beyin istediğini yerine getirmişti.

***

Perşembe günü, öğleden sonra, son açılış hazırlıklarını denetleyen Recep Beyin karşısına gelen er topuklarını vurarak selâm çaktı. Kendisini yirmiye yakın gencin görmek istediğini bildirdi.

Recep Bey, kırpık bıyıklarını okşayarak, odasına yöneldi. Ere, hemen getirilmeleri buyruğunu verip göndermişti. Çok beklemedi.

Fehmi, ardında on dokuz arkadaşı olduğu halde, odayı doldurıuverdi.

— Arkadaşlarım görüşünüze hazırdır efendim, —diye askerce dikildi.

Recep Bey, her birine söylediği birkaç cümleyi yazdırıp, hızlarını denetledikten sonra, Fehmi'ye baktı.

— Aferin oğlum. Hepsi de ateş gibi delikanlılar. Hemen yarın işe başlayacaklar. Yalnız, aklıma bişey daha geldi. Sen ne olacaksın?

— Ben her zaman buyruğunuzdayım efendim.

— Olmaz. Devlet, kendine görev sunana karşılığını vermelidir. Sen de, yazman kadrosuna alınacaksın?

— Benim dükkânım var...

— Zararı yok evlâdım. Dükkânda işin olmadığı zaman gelir, bana ve arkadaşlarına yardım edersin.

— Madem buyuruyorsunuz.

Recep Bey, çocukları üçer, dörder masalara oturtarak, görevlerinin ne olacağını anlatmaya başladı. Tam, Başyazmanın omuzlarını dürtmesiyle, kürsüde konuşanın sözlerini yazmaya başlayacaklarını anlatırken, Mazhar Müfit Bey girdi içeri (*). Bir süre sessiz dinledikten sonra, "Yahu Recep Bey," diye geldiğini belirtti.

— Buyur Müfit Bey, —diyerek döndü Recep Bey. — Bişey mi var?

— Yok... Bişey yok... Arkadaşlar toplanıp kazan yapalım, —dedik. Ne et bulabiliyoruz, ne de ot... Çıldırmak işten değil.

Recep Bey, Fehmi'nin kıpırdandığını görünce, gülümsedi.

(*) Mazhar Müfit Kansu: Temsilciler Kurulu Üyesi. Miilletvekili...

— Fehmi oğlum, Mazhar Müfit Beyin sıkıntısının bir çaresi var mı?

Fehmi, başını sallayarak ayrıldı kitleden. Kapı önünde, Mazhar beyin istediklerini bir liste yaparak, çarşıya yürüdü.

Dükkândaki pirinci, peyniri, zeytini bir güzel tarttı. İstenildiğince ayırdıktan sonra, az aşağıdaki Kasap Muhsin'e vardı. Kapıdan başını uzatıp:

— Muhsin emmi, altmış okka et gerekti, —dedi.

Muhsin, söyleneni anlamamış gibi kanlı gözlerini açarak Fehmi'ye baktı.

— Hayr'ola Fehmi efendi oğlum, düğün mü var?

— Eğer eh dersen, hem de her gün var...

— Nice eh diyeyim oğulluk. Şimdi beni kessen altmış okka et çıkaramazsın.

— Beş oğlak değil mi bunun tabanı emmi?

— Oğlağı bul da, tabanını görelim.

- - Bulursam?

— Bul hele...

— Tamam. Keser, temizlersin he mi? Emeğini koruturum.

— Oldu.

Oyalanmadı Fehmi. Hal'de, istediğince sebze bulamamıştı. Nasılsa, Cebeci bahçelerine gidecekti. Ordan, beş oğlak bulursa!.. Bir bugünlük olmazdı ki!.. Her gün et, ot gerekleri olduğunu söylemişti Mazhar Bey... Üstelik gün günden de artacakmış. Üç yüzü bulacakmış milletvekillerinin sayısı. Sonra ordu kurulacakmış.

Atpazarı'na varıp bir at kiraladı.

Atladığı gibi sürdü Cebeci inişine.

Bahçecilerle anlaştı. Topladığı sebzeyi, hal bedeline yükletti bir yaylı arabaya. Yarından sonra sabah için, dükkânının adresini verdi. Yine toplayıp getirmelerini buyurdu. Bahçecilerden, beş semiz oğlak ayırttı. Yaylının ardına bağladı onları. Kasap Muhsin'in önüne dayandı.

Muhsin, bir çırpıda oğlakları kesip, temizledi.

Yaylı araba, Taşhan'ın önünde durduğunda, gözlerine inanamıyordu. Mazhar Müfit Bey... Salt o değil Yunus Nadi, Adnan ve Celâlettin Arif beyler de (*) arabanın yanında durup alkışlıyorlardı Fehmi'yi. Günlerdir, parasızlıktan, sonra da gereçsizlikten yarı aç yarı tok gezmişlerdi. Şimdi ilk kez, istedikleri gibi karınlarını doyurabileceklerdi.

Taşhan mutfağının yağlı yağlı yemekler pişirdiği haberi bir anda tüm yabancıların kulağına dolandı. Paşa bile, koca bir yemekhane biçimine sokulan örtülü avluya geldi, akşam olurken. Tüm milletvekilleri ve görevliler, uzun bir masanın çevresine toplanıp doyunmağa başladılar.

Küçük bakkal dükkânının devamlıları arasına Mazhar Müfit de katıldı. Her gün, bir sonraki günün karavanasına göre, elinde bir liste ile geliyor. Listeyi Fehmi'ye bırakarak, rahatlıyordu.

***

Hasip, gece karanlığında eve geldi. Ablasını görünce bakındı yöresine.

— Fehmi yok mu?

— Gelmedi.

— Neden?

— Bizim bodrumu depo haline getirecekmiş. Orasını burasını onartacakmış. Ben rahatsız olmayayım diye, buraya yolladı.

— İşleri geliştirdi desene?

— Geliştirdi ki hem de nasıl. Dur durak bilmiyor.

Hasip, terini silerek yayıldı koltuğa. Gülerek baktı ablasına. Ağzının iki yanından altın dişleri parladı sarı sarı.

— Ticaret böyledir abla... Bir kez aldı mı adamı döngüsüne, bırakıvermez.

Boynunu büktü kadın. Anlamadığı bişeyle karşılaştı mı hep boynunu bükerdi. Hasip ablasının davranışını bildiğinden, geliştirdi konuşmasını.

— Bırak çocuğu istediğini yapsın. Ne zaman Fehmi diye el uzatıldıysa, tümünde yüzümüzü ak çıkardı. Recep Bey olsun, Mazhar Müfit Bey olsun, öve öve yere koymuyorlar. Hatta Paşa Hazretlerinin masasında bile adı geçti. Biri o olmasa, yazman bulamazdım, diyor. Biri ondan da önemlisi, ekmek derdindeki milletvekilleriyle boğuşmak zorunda kalırdım. Paşa, her kezinde gülümseyerek dinliyor yaptıklarını. En beğendiği yanı da, bir şeyin yokluğundan söz edildiği zaman, bulurum falan dememesi. Çıkıp gittikten sonra, arananla dönüp gelmesi.

Başını salladı anası.

— Bilmez misin yeğenini... Her zaman öyledir. Bişeyi kafasına kodu mu, öldür Allah, sonunu getirir. Ama kâr, ama zarar. Sonunu almadıkça ardını bırakmaz gayrı. Babası Rahmetli, çekiştiğimiz zamanlar; "Dırlanıp durma hanım, sana bir oğul bırakıyorum ki, tatar inadıyla ya ölür; ya olur. Sarma bana," derdi.

Abla kardeşin söyleşiyi sardırıp gitmelerinden güçlenen Mesadet Hanım, söze girdi.

— Sabahtan beri ablamla, biz de bunları konuşuyoruz Bey.

— Herkes onu konuşuyor bu günlerde. Geçen gün, yeni gelen milletvekillerinden biri ev aradığını söyledi Şükrü Beyin yanında. (*) Şükrü Bey hemen, durma, Fehmi'ye başvur, dedi... Ardından Celâl Bey, (*) bir yasanın gerekçesini aradığını, söyler söylemez, yine Fehmi'yi bul, deyince, ev arayan; "Bire Şükrü Bey, hacet çeşmesi mi bu?" Diye sormaz mı? Hani gerçekten de haklıydı adam. Fehmi'yi hacet çeşmesine döndürdüler.

— Neyse ki, burdaki durum geçici, —dedi Mesadet hanım.

Hasip:

— Hiç de öyleye benzemiyor. Tam tersine, genişledikçe artıyor gelen giden. Meclis egemenliğini ve gücünü isbatladıkça da artacak.

— Desenize oğlum büsbütün baş alamayacak işlerden, —diye kuşkulu sordu anası.

Hasip, ablasının eğiliveren yüzüne baktı bir süre. Sonra göbeğini zıplatarak güldü.

— Analar, oğlumuzun işleri daha da gelişiyor diye sevinir. Bizimki kaygılanmaya başladı.

— İyi ama bizim oğlan, daha pek küçük Fehmi'm...

— Üstelik başını bağlamadık daha, —diye söze girdi. Mesadet Hanım. —Öğleden beri kafamızı yoruyoruz:

(*) Şükrü Saraçoğlu; Milletvekili, Bakan, Başbakan.

(*) Celal Bayar; Milletvekili, Bakan, Başbakan, Cumhurbaşkanı.

Bir an önce bir çaresine bakmak gerekli bu işin. Ya başını alır gider işlerin arkasından. Ya da altını kuşağına soktuğunleyin, akara kokara bulaşır. Biz önce davranmalıyız bana sorarsanız.

Hasip kaşlarını çattı.

Kaç zamandır düşünmesi gereken bir konuda uyarılmanın soğukluğuyla baktı karısına. Sonra, dudaklarını ablak yüzünde bıçaklaştıran bir gevşemeyle konuştu.

— Baş tutarsız mı koduk yeğenimizi? Sürekli gözümüz üstünde değil mi?

— Ana yarısı dayılığını ileri bile götürdün kardeşim. Ben senden hoşnudum. Umarım yüce Tanrım da hoşnud kalır bir iyice. Yetimliğini sezdirmedin oğluma. En küçük bir sıkıntısı olsa, dağ gibi dayım var benim, diye kasılır. Bu güvence bulunmaz bir olanaktır. Her bişeyi tam zamanında düşüneceğinden de kuşkumuz yok, kaygılanma. Hani bizimki, ana, yenge ikircimi...

— Hiç dertlenmeyin. Her şeyin bi zamanı vardır. Ve de zamanı geldiğinde, biz çözümleriz her bir işi...

Mesadet, kocasının kararlı kararlı bakışından bir şeyler sezinledi. Onların kafasını yoran bulmacayı o, çözmüştü anlaşılan. Aceleyle atıldı.

— Bizden gizli mi gelinimiz?

— Neden gizli olsun?

— Açıklamak sakıncalı mı? —Dedi bu kez ablası. Kardeşinin herşeyi çözümlediğinden güvenli, heyecanlanıvermişti. —Bize demiyecek misin?

Hasip, iki kadının heyecanla kızaran yanaklarına titreşen burunlarına baktı bir an. Sonra, hazırlanmış sofraya yöneldi.

— Hele bir karnımızı doyuralım da... —Sonra bakındı. — Kız nerde?

Ferhunde koşup haberledi Saadet'i.

Sessiz, salt kaşıklarının, çatallarının tabaklarda çıkarttığı cızırtıyı dinleyerek yemeklerini bitirdiler. Saadet, Dilfeza'nın pişirdiği kahveleri eliyle sundu. Sonra, iyi geceler dileyerek, şiş gözlerle, Nerime Hanım'ın önerisi olan Çalıkuşu'nun başına çörekienmek amacıyla, odasına kapandı.

Hasip, sigarasının külünü silkeledi. Dalgın dalgın kızının ardından baktı. İki kadın, sorularının yanıtsız kalacağından iyice güvenli, kahvelerine yumul-muşlardı. Hasip, tam unutmaya hazırlandıkları bir anda, sanki bıraktığı yerde sürdürüyormuşcasına konuşmaya başladı...

— Enişte pek küçük bıraktı Fehmi'yi. Doğru... Ama, pek büyük yüklerin altında bıraktı gitti. Rahmetlinin ölümünden bu yana, elimden geleni yaptım ben. Ne var ki, mayası sağlam oğlanın. Gık demedi onca borca... Madem babamdır, satıp savıp ödeyelim, yetmezse, bir ömür verdi bize, o ömrü yoluna koyalım, dedi. Evlâdın haslığını gösterir bu davranış. Baharatçızadeler ve Çokzadelere lâyık olduğunu kanıtlar. Sonra, zaman zaman dikilse de, eğittiğim her şeyi yapmaya uğraştı. Delikanlı!... Elbette bir an önce borç altından sıyrılıp, kendi yaşamını kurmak isteyecek. Kızılmaz aykırıklarına. Kızmadım ben de... Kızmadım ve de desteğimi hiç eksik etmedim ardından. Meclis açılıp Hükümet kurulduktan sonra, Ankara yeni Hükümetin merkezi oldu. Bu gelişme, genişleme demektir. Aynı zamanda, iş bilen adamın da geleceğini parlatması demektir. Biz, nice işe dalsak, siyasete bulandığımız için,

bir yanımız noksan kalacak. Fehmi daha genç. Üstelik, kendini kısa zamanda sevdirdi. Şimdi Ankara'da geçerli olan para değil. Yokluktan... Gençlik ve sevgi... Bunların bir adamda toplanması, geleceğinin seher yılıdızı gibi parlaması demek. Benim güvenim tam yeğenime. Bunca olumlu işi hiç bir zaman olumsuza çevirmez. Kendi elimde doğmuş, kendi elimde yetişmiş bir yiğit var ortahkta. Et tırnak gibiyiz. Ana baba bir, can ciğer ablamın oğlu. Saadet büyüdü... —Durakladı... Karısının, ablasının yüzüne baktı. Biri yutkunup kararmış, öteki ise tersine ay gibi gülümsemişti. Karısının pek gönüllü olmadığını sezinledi hemen. Kesmeden sürdürdü. —Tam bir hanımefendi olması için gereken her şeyi verdim o'na... Verdik... Şöyle bir aklımı kurcalıyorum. Nice bir damat isterim kızıma? Görgülü, namuslu, yuvasına bağlı ve tuttuğunu koparan biri he mi? Yine bir düşünüyorum akran olacak yiğitleri. Ve Fehmi'den iyisini göremiyorum. Kendi kendime diyorum ki, yakışığı budur. Ve biliyorum ki böylelikle eti tırnaktan ayırmamış oluruz. Ne var ki, siz anasısınız. Her ikinizin görüşü gözümde kutsaldır. Biz eşraf aileyiz. Ve eşrafta, söz aileyi sürdürenindir. Yani bu durumda, ben yetkiliyim karar vermeye. Ama, biz yeni bir girişimde bulunduk. Paşa, sabah akşam, istediğimizi kendi yaşamımızda da uygulamalıyız, diyor. Bir savaş veriyoruz. Ayırımsız. Bizim çektiğimizi siz de çekiyorsunuz. O yüzden konuşturun analık hakkını. Bir yadsımanız varsa, çekinmeyin. Tartışır, en olumlu kararı buluruz. Yoksa, dediğim gibi, ben, oğluma, kızımdan iyisini bulamadım. Kızıma da oğlumdan iyisini...

Kahvesini çalkaladı.

Sigarasından derin bir nefes çekip, telvesini yumaşattı, fincanı başına dikti.

Ferhunde, tepsiyi kapıp fincanları alarak çıktı. O, kapıyı çeker çekmez, suskunun ağırlığı üçünün de başlarını yere eğdirdi.

Mesadet Hanım, daha Saadet'in sözü geçer geçmez durumu kavramıştı. Hasip'in kaç zamandır kızını uzun uzun süzüşlerine, durmaksızın Fehmi'yi öğüşlerine bir anlam veremiyordu. Şimdi dank etmişti. İlkin, "Kömürcü, elmas'tan anlar mı?" diye düşündü. Sonra giderek, bir taradı yöresini. Baharatçızadeler, Ankara'nın en zengin eşrafları idiler. Altınlarını tutacak, güçlerini kıracak yoktu. Üstelik eşraf çocuklarının her biri, ötekiyle yarışan birer mirasyedi... babası har vurup harman savurmasa, Fehmi de ötekilerden kalır değildi. Değildi ya, şimdi yatmış yüzlerce borcun altına, peynir satıp üstesinden gelmeye çalışıyordu.

Burdan ötesinde, düşünceleri, olumlu yanları görmeye başladı. "Babasının borcunu, hem de söz borcunu sırtlayan adam, dayı kızına bağlılığını daha bir sağlam sürdürür. Önemli olan Saadet'imin mutluluğu değil mi? Kime Fehmi'den daha çok çıkışabilir, gerekirse, kimi daha çok korkutabiliriz? Öyleyse, yakışığı budur. Baharatçızade Hasip, bir kıvılcım görmese tabanca tutsalar böyle bir kararara varmaz. Elbet bir bildiği vardır. Ve bu bildiği, kızım için yararlıdır."

Beğeniyle başını kaldırdı. Görümcesi, başı yerde, yengesinin konuşmasını bekliyordu. Birden atılıp olumlu ya da olumsuz yönden etkilemenin kendi zararına olacağını sezmiş... Suskusuyla, karı kocaya vermişti sırasını.

Mesadet Hanım, gülümsedi.

— Sen her zaman en iyiyi düşünürsün bey. Madem dengi budur diyorsun, bize sevinmek düşer. Üstelik, ablama daha bir yakın olmanın mutluğunu palaşırız. Fehmi benim oğlumsa, Saadet de onun kızı. Tüm emeğimiz, elimizde kalmış olur. Bizim ikirciklenmemiz de buydu zaten. Oğlana takılan, kızı isteyen çıkar, diyorduk.

Fehmi'nin anasının yüzü giderek açılmıştı. Hasip ablasının pek sevindiğini görünce, gülüşünü daha bir yaydı.

— Benden oğlan almak da, kız koparmak da o denli kolay değil, değil mi hanım. Madem siz de katılıyorsunuz. Gelecek hafta da düğünü yapar, bitiririz bu işi.

Böyle birden olup bitivermesi ürküttü kadınları. Önce ablası atıldı.

— Bunca acelenin ne gereği var? Hele bir derlenip hazırlanalım.

— Hazırlıksız mısınız?

— Hazırlıksız değiliz. Tanrıma şükür, elimizden geldiğince hazırladık kızımızın gereklerini. Ama, savaş artığı bir kentte bulunuyoruz. Aradığımız pek çok şeyi de bulamıyoruz. Böyle acele etmemizde de bir gerek yok.

— Hele hele, — dedi Hasip. Ablası gülüyordu — Saadet gibi bir kız ele geçireceğim, delikanlı olarak da, durdurtabileceksiniz öyle mi? Aklına yanarım öyle avanağın ben. Ve de avucunu yalatırım kız diye. Siz ne diyorsunuz hatunlar? Biz burda çingene davulu çalmıyoruz. Fehmi'nin her arananı anında bulduğunu belirtiyoruz. Güveniniz yoksa, kendiniz sınarsınız. Ve de gerekli olanı hemen istersiniz. Bulmazsa, işte biz burdayız.

Karar verilmişti.

Ve kararı Ferhunde, kapının dibinde durarak dinlemişti bir güzelce. Dilfeza görüverse, ya oklavayla, ya maşayla kemiklerini sızlatırdı. Ama, bulaşığa daldığı için, sezinlememişti. Zaten o da suskudan kuşkulanıp dikilmişti kapının dibine.

Hemen seyirtti üst kata.

Şırak, diye açtı Saadet'in kapısını...

— Uyumuyorsun değil mi kız, —diye sordu, onu yatağına uzanmış görünce. Sonra kitaba kapaklandığını ayırınca, gülümsedi, —Sen dertlen, öğretmen Feride'nin kara sevdasıyla. yakında kanatlanıp uçuyorsun.

Saadet, bıçak gibi doğruidu.

Anlamsız anlamsız baktı Ferhunde'nin yüzüne. Gözleri kitaba kaydı birden. Sonra, söyleneni kavramışcasına yeniden çevirdi yüzünü.

— Neler zırvalıyorsun?

— Zırvaladığım falan yok kız!.. Kulaklarımla duydum. Seni konuşuyorlardı. Bir de...

Her zaman en tatlı yerinde keserdi söyleyeceğini. Saadet atıldı.

— Konuşurlar konuşurlar, anam, babam, halam değiller mi?

— Bir de, —diye üsteledi Ferhunde... —Bir de...

— Ne bir de'si be deli... Söylesene.

— Hah!.. Feride Hanımın gazeteden koparılmış serüvenlerinden baş aldın demek.

— Uzatma hadi. Söyle neymiş gevelediğin?

— Fehmi ağabeyden konuşuluyordu.

İçinin gıcıklandığını sezinledi Saadet. Adını Fehmi'ninkiyle yan yana görmekten öteydi bu. Artık zamanın

geldiğine, ailesinin de inandığının kanıtlarını sunuyordu Ferhunde. Fehmi, ayrıca düşünülürdü. Şimdi önemli olan bu iki adın yan yana gelmesindeki nedenleri öğrenmek. Anasının her zaman yinelediği bir sözü var... "Kimse yüzüne baktığında, ne düşündüğünü anlamamalı." Öylesine yeretmişti ki bu söz, yüzünde ikinci bir deri gibi maskeleşmiş duygusuzluk. Bir gözelerinin parıltılarında belirip yitiyor duygular. Ve Ferhunde, birlikte büyümüş olmanın yakınlığıyla, kanının birden kaynadığını kulaklarının ardında beliren ılık bir dolaşımın, kızarıklığını tüm yüzüne yaymaya başladığını gördü. Daha çok uzatmı-yacağını biliyordu. Döküldü;

— Babam, dedi ki annemle halama, Fehmi'den iyisini Saadet'e, Saadet'ten iyisini Fehmi'ye bulamayız. Daha birçok söylev çekti ama, benim aklımda kalan bu oldu. Sevindim kız!.. Fehmi ağabeyim, iyi çocuktur.

— Fehmi ağebeyin kötü olduğunu söyleyen mi var şimdi?

— Yok... Ben iyi olduğunu söylüyorum.

— İyi, iyi...

Ferhunde, Dilfeza'nın sesiyle zıpladı. Onu çağırıyordu. Merdivenleri koşarak inip mutfakta, tabakları silmeye başladı.

Saadet, kendisiyle kalınca, düşünceye daldı.

"Fehmi ağabey," diye geçirdi ilkin. Sonra düzeltti. "Artık Fehmi, oluyor. Kendime hiç uzak saymadım şimdiye. Hep yakınım, yanımdaydı. Ağabeyim gibi. Alışmak güç olacak. Ama, ben başka bir erkek düşünmedim ki... Her zaman düşüncelerimi bıçak gibi kesse bile, erkek olarak bir onu tanıyorum. Kupanın penceresinden, bağa, me-

sireye giderken gördüklerim de var. Var ya, erkek soluğu denildiğinde duyduğum onunki. Evin insanı olmanın alışkanlığıyla, yanıma sokulabilen. Günlerdir görmüyorum. Ama, bu deli kız birden kanımı başıma çıkardı. Babam dediyse olur bu iş. Zaten, yabandan iyi bana kalırsa. Feride bile, çok yakın bir akrabasını, ağabey dediği birini sevmiyor mu? Bizim yazgımız bu. Ne var ki, karasevdalı bir anı dilerdim belleğimde. Olmadıysa, Fehmi ağabey'in... Fehmi'nin şansı bu... Öyle ansızdan gelip söyledi ki... Düşüncelerimi toplamam bile olanaksız. Deli bu kız. Zırdeli. Ve halayık öykülerindeki gibi, görürsünüz kaçar gider bir gün... Ya bakkal çırağına vurulur. Ya sokaktan geçen yoğurtçunun birine. Ve öyle, mutfak elbisesi, takunya ile ardına düşüp gider. Aman!.. Bana ne şimdi başkalarından. Fehmi ağabeyi... Fehmi'yi düşünmeliyim değil mi? Düşünemiyorum. Her düşünmek isteyişimde, ya bir ağaç geliyor aklıma. Ya da evin öteki insanlarından, parçalarından biri. Çünkü o da bu evden, bizden ayrılmaz bir bütün. Daha iyi değil mi? Hiç ayrılmamış oluyoruz böylece... Yakışıklı mıydı Fehmi Ağabey... Bilmem ki? Yakışıklılığın ölçüsü, herkese göre değişirmiş. Madamoiselle Nora, Notr Dam de Paris diye bir romandan söz etmişti. Hügo'nunmuş. Orada bir kontes, deliler gibi kilisenin kambur zangocunu seviyormuş. Ya da kambur zangoç, kontesi... Demek ki, onun için de yakışıklılık kamburlukla birleşiyor. Gönül kimi severse, güzel odur, demezler mi? Derler... Öyleyse evlenirsek gerçekten Fehmi ağabey de yakışıklıdır."

Kıkırdadı kendi kendine... "Daha ben, ağabeyi silip atamıyorum. Kendimi alıştırmam güç olacak anlaşılan.

Ama alıştırmak zorundayım. Alıştıracağım da..." Yüzü kararda birden, "Ya doğru değilse... Ferhunde beni aldatıyorsa... Yok canım. Mümkün değil. Önce, böylesi bir yalanı kıvırmaya aklı ermez. Sonra, elimden çekeceği olduğunu bilir. Hem bu konularda hiç bir genç kız, ötekini aldatmaz. Belli sezgileri olabilir. Sezgilerini söyler. Ama, bu duyduğunu söylediğine göre. Mutlaka babamlar, aşağıda bu geldiğini sorunu konuşuyorlar. Yoksa halam temelli geldiğni belirleyip geldiği kapağı bize niye atsın? mutlaka bir bildiği vardı. Bildiği olduğu için de, bize birşey belirtmeden, yerleşiverdi. Yamandır halam. Baharatçızadelerin tümü yamandır. Ama, ben anneme çekmiş olmalıyım. Hiç birşey sezinlemedim doğrusu. Fehmi ağabeyin, yok yere ikide bir bize gelişlerimi... Halamın sevecen sevecen süzüşlerim... Yoksa onların aklında mıydı bu- sanmam... Hiç öylesi davranışını ayırmadım Fehmi ağabeyin. On, ya da beş yıl önce nasılsa yine aynıydı. Hep ağabey kardeş kaldık biz. Ya hep öyle kalırsak? Olamaz... Karı kocalık pek çok şeyi değiştirir mutlaka. Annem de babamın yakın akrabası sayılır. Eskiden o da ağabey dermiş babama... Neler unutuluyor yıllar geçince. Alışmakta güçlük çektim, demişti bir kezinde. Ben de güçlük çekiyorum. Düşüncelerimde bile hep adıyla, ağabeylik yanyana gelip sözcükleşiyor."

Kendini zorladı.

Yeniden Çalıkuşu'nun, Nerime hanımca gazeteden kesilmiş tefrikalarına vermek istedi. Mümkün değil... Aklına gelip gelip, Fehmi takılıyor. Kendini alıştırmadan, düşüncelerinde evirip çevirmeden, pat diye olup bitiverecekti demek her şey... İşte, haberi olmuştu. Kimbilir o'na, ne zaman söyleyecekler..O zamana değin, alıştırsın kendini.

Giderek bir yatışmanın soğukluğuna bürünüyor.

Annesinin dediğini şimdiden uygulayabilir. Yüzündeki pençe pençe allık yitti. Kulakları zonklamıyor artık. Rahatladı. Kendini bir yabancıymış gibi eleştirebilir şimdi. Böylelikle olayları daha iyi izler. Davranışlarını daha iyi karşılaştırır. Bu konuda ustalaştığından güvenli. Yüzüne gülümser bir maske taktı mı, içinden yanardağ fışkırsa, çevresi sezinleyemez.

Sezinleyemeyince de, içtenliğine inanırlar.

Öyleyse, durum kesinleşince, kendi içinde yatıştırdığı heyecanını hiç kimse görememeli.

Merdivende ayak sesleri vardı. Dinledi Saadet. Annesininkine benziyor. Annesi, hemen anlar heyecanını. Daha tam yatışmış sayılmaz. Eğer, uyumadığını görürse, durumu anlatmaya kalkışır. Ağzını aramaya, fikirini öğrenmeye çabalar en azından. Ve bilmeden kendi kendini bu işin oluruna inandırdığını seziverir. Sezince de tadı çıkmaz. Görmeli. Büyüklerin, bu konuda nice kıvranacaklarını, nice dallanıp budaklandıracaklarını... Görmeli ve eğlenmeli bir iyice.

Hemen lâmbasını kıstı.

Alacakaranlıkta, kendini soyunmadan yorganın altına attı.

Mesadet hanım, ayaklarının ucuna basarak kapasının önünde durdu. Sessizce açtı. Kızının derin derin nefeslenerek uyuduğunu görünce, kapıyı çekip kendi odalarına yürüdü.

Hemen kalktı Saadet.

Soyundu. Geceliğini giyerken, belirmeye başlamış çizgileri üstünde gezdirdi ellerini. Evlenme adayı olduğuna kesinkes inanarak, yatağa girdi yeniden. Uyuyamayacağını bile bile, gözlerini bir iyice kapadı...

Bakkaldan Çokzade Fehmi Efendi,
tüccardan Çokzade Fehmi Bey
oluyor

DÖRT

Recep Bey, yanındaki Şakir ve Hasip Beylerle birlikte dükkândan içeri girdi. Fehmi, elleri göbeğinin üstünde, hafif kamburlaşarak karşıladı gelenleri. Dük-kânın bir köşesinde tahta bir masa, iki eski koltuk, bir de kasa vardı artık. Derilemesine açılan ve evin tüm bodrumunu mağazalaştıran bir biçime dönüşmüştü, küçük bakkal dükkânı.

Ayrıca bahçede depo yapılmış, peynir tenekelerinin yanına, tel çivi kutuları, çimento torbalarının yanına, pirinç çuvalları dizelenmişti.

Fehmi'nin dükkânı tam bir pazar gibiydi.

Konuklar, düzenlemeye bakmaksızın masanın çevresine oturdular. Fehmi, kaynatasıyla, Şakir Beyi beri yana, Recep Beyi ise kıtık minderli koltuğa oturttu. Hemen hammalı koşturarak, kahveleri yetiştirtti.

Recep Bey, kendiliğinden açtı konuşmayı.

— Bize çok hizmet ettin Fehmi Efendi oğlum. Biz de bu hizmetlerin karşılığını ödemek zamanının geldiğine karar verdik. Gerçi bir ara merkez Konya'ya taşınacaktı. Yola çıkanlar bile olmuştu. Ama, sonuçta en iyi yerin Ankara olduğu kararlaştırıldı. Çünkü, çevremizi alan başkaldırı dalgası bitti. Şu anda, Yunan denize dökülmek üzere. Üç yıl, göz açıp kapayıncaya kadar geçti. Paşa, burda yerleşmeye kararlı görünür. Paşa'nın burda yerleşmesi demek, Ankara'nın bundan sonrası için de bir büyük kent haline gelmesi demektir. Biliyorsun, Ruslara elçilik binasının bulunmasında sen de koşturdun. Şimdi Fransızlar gelecek. Sonra başkaları... İşte şimdiye değin koşturmanın sonuçları da beliriyor. Ankara, kent olacak Fehmi Efendi oğlum. Hem de büyük bir kent. Anladın mı?

Fehmi, durmaksızın kahvesini çekiştirenlere bakıyordu. Gerçekte hiç bir şey anlamamıştı. Anka-ra'nın kent olması elbet sevindiriciydi. Alış veriş çoğalacak. Fehmi daha geniş işler yapacaktı. Ama, Recep Bey'in üstelemesine gerek yoktu ki... Fehmi, olayları izliyor. Dayısından edindiği bilgilere göre, bakkallığın yanına yeniden yapı gereçleri ticaretini de ekliyordu. Başını salladı.

— Anladım Efendim. Anladım ya, benim yapabileceğimi pek kavrayamadım.

Deminden beri sırıtarak konuşmayı izleyen Şakir Bey, sesli sesli güldü:

— Recep Beyefendi, sana bir babalık yapmak istiyor oğlum. Paşa'nın Ankara'da yerleşmesi kentimizin devlet merkezi olması anlamındadır. Öyle olanda, bunun ardından ne gelir? Ne geleceğini de beyefendi buyurdular az önce.... Elçilikler gelir oğlum Fehmi. —Yutkundu. Bir an toparladı sözcükleri. —Sen hiç İstanbul'a gittin mi?

— Gitmedim bey emmi...

— Öyleyse bilemezsin. Dayın gitti... O anlatsın sa-na akşam. Şimdi de benden dinle... Elçilikler demek, saray örneği yapılar demektir. Her devlet kendini görkemli göstermek diler. Bu yüzden de kocaman kocaman yapılar diker. Eh, saray örneği yapı dediğin de bizim kerpiçle olmaz ki... Tuğla ister. Kum, kireç, çimento, demir ister. Kerestesi, bilmem nesi ister... Bunlar için de para ister, diyeceksin. Devletler gösteriş için zengindir Fehmi... Zengin olanda, para kolay verilir. Yeter ki, sen adama yok demiyesin. Şimdi kavradın mı yapabileceğini?

Fehmi, küçük gözlerinin tüm parıltısıyla yutkunuyordu. Böyle bir olanak tanınması olağanüstü bir şeydi. Yalnız, böylesine geniş bir gereç deposu için parayı nerden bulacaktı. Tüm sorun buraya gelip çakılınca, yutkunması daha da arttı.

Ne var ki, dayısı Fehmi'nin aklından geçenleri anlamış gibi tamamladı Şakir beyin dediklerini.

— Biz sana gelmeden Osmanlı Bankası Müdürü Mösyö Bertran ile görüştük. Yardım edeceğini söyledi. Artık işlemler konusunda kendin anlaşırsın. Hem zaten ben de, Şakir emmim de sana kefil olacağımızı bildirdik.

Fehmi el öpmeyi sıraladı.

Recep Bey kalktı. Kınacızade de ardından. Fehmi, dayısıyla başbaşa kalınca, deminden beri aklını kurcalayan soruyu yöneltti.

— Neden bu işi bana yaptırıyorsunuz dayı?

— Ya da neden Şakir emmim yapmıyor? Diyecektin değil mi? Anlatayım... Bu öyle bir koşturmaca ister ki Fehmi, altından kalkması güç olur. Elin gâvuruna, şunu şu gün vereceğim, dersin. O gün vermedin mi bir biner ki tepene, alıcı kuş örneği canın burnundan gelir. Her bir şeyin gününde tamam olması kolay mı? Bizim esnafı bilirsin. İşini bırakır, ünlü bir hoca adı duysa, camiye kapaklanır. Bunların ardına düşmek, tümüyle uğraşmak, bizim gibi adamlardan geçmiş. Sen gençsin. Yırtıcısın. Recep Bey ve öteki efendiler, ilk günlerin hizmetini sana ödemek istiyorlar. Recep Bey, kendisi önerdi Mösyö Bertran'la konuşmayı.

— Senin yüzünü kara çıkarmam Dayı. Kaygılanma.

— Hiç kaygılanmıyorum. Ama işinin güç olduğunu da unutma. Bunun ardında ya çok para kazanmak var ya da iflâs... Biz eski tüccarız. Daha doğrusu, böyle büyük işlere alışmamış, büyük esnaflarız. Başımız döner kendi gücümüzden çok yükün altına girdik mi? Oysa senin gençliğin, ataklığın, iflâsı bir çırpıda sindirir. Ben elimde varolan bütün parayı vereceğim sana. Osmanlı Bankasından da al... Vargit, İstanbul, Eskişehir... Nice alabilirsen al, gel... Korkma... Tüm öteki nalburiyelerde, taş çatlasa doğru dürüst bir ev yapılacak gereç güç bulunur. Yani, sen haberlisin. Belki onlar da haberli olsalar, kırıp sarabilirler. Ama, olmadıklarına göre, senden başka satıcı yok demektir.

Fehmi ses çıkarmadan saygıyla dinledi.

Sonra başını dikerek;

— Dayı, —dedi. —Ben Taşhan'a yakın bir yerden bir mağaza tutsam olur mu?

Hasip, sırtını okşadı Fehmi'nin.

Yüzünde beğeni gülümsemesi yayvanlaştı bir iyice.

- Biz yadsırsın sanıyorduk. Kendi korkumuzmuş meğer. O yüzden üçümüz bir gelip baskı yapmayı kurmuştuk. Aferin sana oğlum. Ticaret dediğin bir kumardır. Her kumarda olduğu gibi, bunda iyi oynayan değil, iyi mano tutan kazanır. Sen de kumarın içine öyle dalıyorsun. Ama, manoculuğu unutma. Bu sana vereceğim son öğüttür. Çünkü başarırsan, ben senden öğüt alacağım.

— Her zaman öğütlerine yapışacağım dayıcığım. Öyle şey mi olur? Biz daha dünkü çocuğuz. Siz yılların büyük tüccarı.

— Peki peki... Akşam bize gelin de, bu başlangıcı bir kutlayalım.

— Hay hay...

***

Haydarpaşa'da trenden, Köprü'de vapurdan inince çevresine bakındı. İstanbul'u, dört bir yanını çevreleyen denizi, Boğaz'ı ilk görmenin şaşkınlığıyla tüm ayrıntıları belleğine kazıdı. Ankara tüccarından Çokzade Fehmi Bey, adına çıkartılmış geçiş belgeleri, İngilizler tarafından, daha Gebze istasyonunda onaylanmıştı. Ticaret özgürlüğü alabildiğine genişti. Ne Haydarpaşa'da, ne Köprü'de bir şey sormuşlardı.

Fehmi Yenicami yönünden yürüyerek, önüne ilk gelene sorusunu yapıştırdı.

— Hemşerim, Perşembe pazarı'na nerden gidilir?

Adam birşeyler mırıldandı. Fehmi'nin anlama-dığını görünce, omuzlarını silkeleyip yürüdü. "Kravatlı, fötrlüdür diye efendiden saydık, bir soru sorduk. Beğenmedi bizi," diye geçiriyordu ki içinden birini daha durdurdu.

Daha sorusunu bitirmemişti, bu kez yanıt aldı.

— Yanlış geliyorsun delikanlı. Tam geriye dön. Şu kuleye doğru yürü. —Durdu adam. — Okuman yazman var mı?

— Az biraz...

— İyi öyleyse... Doyçe Bank yazısını sağ omuzunda görünceye git. Orda durup, sola tam çarket. Karşına gelen sokaklar, Perşembe pazarı'dır...

— Sağol hemşerim...

Hemen geri döndü.

Köprüye çıktı.

Galata alanının yer yer atlıtramvay raylarıyla kesilmiş bölümünü geçerek, dar sağ kaldırımda ilerledi. Yüzü mermer kaplı, yüksek, taş bir binanın gölgesinde durdu. Sağ omuzbaşına baktığında, adamın dediği bankanın adını okudu. Hemen sola dönüp tam karşıya geçti.

Alman postanesini solunda bırakarak, daldı sokaklara. Sorup durmak istemiyordu burda. Ankara dükkânlarına tabela merakının nerden geldiğini anladı bir iyice. İstanbul'da her dükkânın bir tabelası vardı. Bakına bakına bir iki sokak geçti. Unkapanı'na uzanan caddeye çıkarken, köşede aradığını buldu. Kırmızı üstünde beyaz harflerle Hacı Nuri, Demir Ticarethanesi, yazısını okuyunca kendini

kutladı. Eski bir tanıdık gibi dükkândan içeri girdi. Hiç duraksamasız, küçük masanın başında kasaya sırtını dayayarak oturan, kısa kesilmiş sakallı adama yürüdü.

— Hacı emmi! Ben sizin eski müşterilerinizden Çokzade Fehmi... diye tanıttı kendisini.

Hacı Nuri bir süre yüzüne baktı. İnanmaz inanmaz başını salladı.

— Pek de gençmişsin...

— Eh, yaşlanmaya punt bulamadık daha...

— Hayr'ola, seni hangi yel attı İstanbul'a...

— İş Hacı emmi... İş yeli...

— Ya... Pek sevindim...

Fehmi, cebinden küçük bir defter çıkardı. Sayfalarını karıştırdı bir süre... Sonra bulduğu rakamı okuyormuş gibi:

— İki yüz on iki buçuk kuruş —dedi. — Bak bakalım defterine Hacı emmi... Sana borcum olacaktı.

Hacı, yarı şaşkın, yarı sevinçli kaşının birini kaldırdı.

— Hey gidi Fehmi Efendi oğlum. Bu zamanda, borcun alacağın sözü mü olur? Biz onu sileli yılları geçti.

— Olur mu emmi. Ticarette borç borçtur, alacak alacak.

— İyi ya bu savaş yıllarında senin gibi borçluyu nerden bulalım?

— Buldunuz ya işte. Geldim ya!..

— Sildik oğul. Savaş öncesi alacakların çoğunu sildik. Madem bu kadar diyorsun, sağol.

Hemen ödedi borcunu.

Hacı sevecen sevecen baktı.

Bir kahve söyledi... Oturdu Fehmi... Kahvelerini içtikten sonra sordu Hacı;

— Ne var ne yok Ankara'da?

— Angara savaşı bitirmeye bakıyor emmi. Bana sorarsan yakında da bitirir. Pek harab olmadı ama, yeni yeni inşaatlar başladı.

— Şimdi anımsadım. Sen nalburiyeden vazgel-diğini yazmıştın.

— Vazgelmiştim. Ama, yeniden başlıyacağım. Eğer bana yardım ederseniz.

— Yardım, nice?

— Alacaklarım var Hacı emmi... En iyisini, en ucuzunu siz bilirsiniz. Doğru size geldim. Daha Osmanlı Bankasına varacağım. Çekim var. Paraya döndüreceğiim.

— Yanına para almadığına iyi etmişsin. Ne alacaksın? Niye alacaksın?

— Kredim olsa, çok alacağım Hacı emmi. Yok!..

— Bunca zaman sonra borcunu ödemeye gelen adamın kredisi vardır. Demirden yana tasan olmasın. Depom buyruğunda...

— İnşaat demiri var mı?

— Yıllardır satılmadan duruyor. Yıkıntıdan yapıntıya olanak mı var ki hey oğul. Söyle istediğini.

— Depoda ne kadar mal var?

— Beş vagon kadar...

— Gelecek gidecek var mı emmi?

— Ne gelecek var ne gidecek.

— Kapattım.

Hacı Nuri, şaşkınlıkla doğruldu yerinden. Altına aldığı bacağını salladı. Tabakasını çıkarıp bir sigara sardı. Fehmi'ye uzattı bağışlama dileyerek. Fehmi, elini kalbinin üstüne bastırarak içmediğini belirtti.

— Sana iki bin lira vereceğim emmi. Kalanını da üç ay sonra yollarım. Osmanlı Bankası ile. Razı mısın?

Hacı Nuri, ne diyeceğini bilemiyordu. Yıllardır deposunda bekleyen malları sattığına mı sevinsin? Yoksa bu delibozuk gencin, beş vagon demiri birden kapatmasına mı şaşsın? Neyleyeceğini bilmezlerin anlamsızlığıyla baktı, uzun uzun.

— Olur, —dedi. — Olur ya, çok değil mi?

— Az emmi... Az ya, dediğim gibi kredim yok bu piyasada.

— Bi beş vagon da bizim biraderde olacaktı. Hacı Sudi'de... İstersen bir konuşayım.

— Fiyatlarda bir değişiklik yok değil mi emmi?

— Yok. Eskisi gibi.

— Konuş. Senin gibiye razı gelirse, onları da alalım. — Sonra doğruldu. — Sen konuşuncaya ben de bankaya varıp geleyim. Daha yardım isteyeceğim senden.

— Buyur, buyur oğul. Başımla birlik...

Çıktı mağazadan. Dört bin liraya on vagon demir kapatmıştı. Başlangıç için yeter de artar bile bu. Şimdi sıra ötekilerde. Eğer demirde olduğu gibi çimentoyla, camda da Hacı Nuri'nin kefaletini sağlayabilirse, getirdiğinin on katı değerde malla dönebilirdi. Kaldırımda bir iki adım attıktan sonra, kaygıyla döndü.

— Hacı emmi, bana Osmanlı Bankasını gösterir misin?

Merkezini mi, İstanbul Şubesini mi?

— Merkezini emmi. Neme gerek, ola ki parası bulunmaya...

— Şu karşı sokağa gir. Köşeyi dönünce, Osmanlı Bankası'yla karşılaşırsın.

Hacı, "Define bulmuş olmalı bu oğlan," şaşkınlığıyla başını sallarken, o sokağa dalmıştı bile.

Hacı Nuri'nin yardımıyla akşama değin istediklerinin tümünü aldı.

Vagonları birer gün arayla ve Eskişehir üstünden, İzmir'de Fetosoğluna yollayın diye sıkılayıp, Beyoğlu'na çıktı. Daha doğrusu mal aldığı tüccarlar çıkardılar. Tam umutlarını kestikleri bir zamanda Hızır gibi yetişen bu alıcıya felekten bir gece çaldırmak istiyorlardı. Fehmi, görgüsünü arttıracağından kıvançlı, düştü ardlarına. Pera caddesindeki gazinoları dolaşarak sabah, ettiler. Beyaz Rusların şarkılarını. Yahudi kızlarının danslarını. Rum yosmalarının cilvelerini ayıramadan sabah oldu. Herkes işinin başına dönerken, Fehmi yine satıcıların zorlaması üzerine Perapalas'ta uykuya daldı.

Uyanır uyanmaz, Eskişehir'e dönmek için Haydarpaşa'ya geçti.

Ankara'dan adını duyduğu Tatar Seyfullah'ın kiremit tuğla imalâthanesine ulaştı bir faytona binerek. Hemen pazarlığa oturup tüm imalâtına alıcı çıktı adamın. Anlaştılar. Onu ardına takarak, İstanbul'dan mal çıkarmak için başvurduğu oyunu anlattı İstasyon müdürüne. Fetosoğlu diye birinin bulunmadığını. İngilizleri atlatmak için, konşimentoların bu ada kesileceğini. Ve ona gidecek tüm vagonların hemen Ankara'ya gönderilmesini istedi.

İstasyon müdürü ilkin direndi bir iki. Ama, faturalarla, Recep Beyin mektubunu görünce, oluru bastırdı. Fehmi, aldığı malların kaç vagon tuttuğunu bildirdi adama, not al-

dılar. Görevli memurların tümüne ileteceğini belirttikten sonra, kiremit ve tuğla için de vagon sağlamasını isteyerek, Ankara trenine bindi.

Saadet ilk kez kocasından ayrılıyordu.

Hemen hemen günleri yaklaştığından, bu yoksunluk büsbütün koydu ona.

Yakında anne olacaktı. Annesinin, halasının bebeğini düşünmesini istemelerine karşın, üzülmekten kendini alamıyor. Gizli gizli ağlıyordu.

Fehmi, doğacak çocuğuna İstanbul'dan bir koca zembil dolusu armağan getirmişti. Bu arada, fıstıklı Hacı Bekir lokumundan, çeşitli giyim ve süs eşyalarına varıncaya, önüne geleni de karısı, yakınları için doldurmuştu. Hediyeye boğulmak, tüm üzüntülerini silip götürdü Saadet'in. Ama, yine de tüm İstanbul serüvenini, elbette Beyoğlu dışındakini, anlattırmadan rahat bırakmadı kocasını.

İşadamı olmanın, evi atlatma konusunda nice olanak tanıdığını daha ilk gezisinde anlamıştı Fehmi. Anlamıştı ya, karısının baskısı, zaman ayarındaki ustalığıyla başa baş gelmişti de denilebilir. Trenlerin pek bilinen gecikmesi olmasa, Beyoğlu gecesini ağzından kaçırması işten değildi.

Şimdi tüm iş, vagonların esenlikle Ankara istasyonuna gelmesini beklemeye kalmıştı. Bir kez sökün etmeye başlarsa, verdiği sözleri yerine getirmesi işten değil.

Yeter ki, şu günler ardardına bir geçsin.

Ve yeter ki, mallar tümüyle Ankara'ya gelsin...

***

Geldi de...

Artık Fehmi, her torba çimentonun, her okka çivinin ve

demirin üstüne tüm İstanbul serüveninin bedelini katıyla koyup satabiliyordu. Çünkü, Ordu, Yunan Ordusu'nu önüne katmış alabildiğine kovalıyor. Ankara'nın yeni başkent olduğu giderek kesinleşiyordu. Bu kesinleşme, yabancı kalabalığını arttırdıkça, yeni yeni otellerin temeli atılıyor. Görevliler, bir arsa kapatıp, ev yapmak için biriktirdikten sonra verilen aylıklarını Fehmi'ye yatırıyorlardı. Ama, asıl para Recep Beyin de dediği gibi, Elçiliklerde vardı. İşte onlar da sökün etmeye başlamışlardı. İlk sipariş, Sovyet Elçisi Aralov'dan geldi. Ardından Ankara Belediyesi, Başkomutan için bir köşk yaptırma kararına vardı.

Ve bunu izleyerek, yabancı temsilciler, yer ayrılır ayrılmaz bizim isteklerimizi karşıla diye, pey vermeye başladılar. Bakanlıklar için, yapım hazırlığına girişildi.

Çünkü Cumhuriyet ilân edilmiş ve Başkent Ankara olmuştu...

Fehmi otomobilciliğe el atıyor,
Saadet Hanım evden kaçıyor

BEŞ

Fehmi, Taşhan'ın istasyon caddesine doğru olan karşı yakasında, yeni mağazasının temelini attırdığı günün akşamı kıvançla girdi evine. Anası, küçük kızıyla karşısına, karısı yanına oturmuştu.

Bir süre sessiz yedikten sonra, birden aklına gelmiş gibi başını çevirdi.

— Şu senin Matmazel Nora sağ değil mi hanım?

— Sağ... Kıza piyano dersi mi verdireceksin?

— Hayır. Kendisiyle bir konuşmak mümkün olur mu?

— Olur sanırım. Yarın bana bir uğrar...

— Saati belli mi?

— Beşle-altı arasında boş olacağını söylemişti.

— iyi. O saatlerde ben evde olurum öyleyse.

Anası dayanamadı. Karısından önce atıldı.

— Yoksa sen mi piyano dersi alacaksın?

— Piyano bizden geçeli hani oldu ana. Eğer zamanı varsa. Fransızcamı azıcık ilerleteceğim. Ayrıca, iş konuşmak istiyorum ben onunla.

— Nora'yla ne işi konuşulurmuş ki —diye ucuzladı karısı.

— Konuşunca görürsün.

Sözü bitirdi.

İşleri konusunda hiç açıklama yapmazdı evde. Babası da öyleydi. Çırak gelir, Beyim gecikecek, yemeğinizi yiyin, buyurdu, der. Kimse de ne yapıyordun diye soramazdı. Bu konuda dayısına çekmişti Fehmi... Ankara'nın tüm yeni binalarını donattığını başkalarından öğrenmişlerdi. Evin çarkı dönüyordu ya, onlar gerisine karışmazlardı. Karıştırmak istemiyorsa tabii...

Oysa Fehmi, daha parlak bir düşünce bulmuşçasına karısına yeniden döndü.

— Senin Fransızcan iyiydi değil mi?

— Eh, okuyup yazacak kadar.

— Bana da şimdilik gerekli olan bu... Bazı iş mektuplarını çevirebilir misin?

— Bilmem ama, bir deneyelim istersen.

— Deneyelim.

Doymuşçasına sofradan kalktı.

Karısının okuma masası olarak da kullandığı konsolun başına çöktü. Hemen, demir, çimento, cam, çivi ve öteki yapı gereçlerini isteyen mektuplar hazırladı. Yazdıklarını uzattı karısına:

— Bak bakalım, çevirebilecek misin?

— Nereye gidecek bunlar?

— Sen hele içindekileri çevir, gideceği yeri öğreneceğim.

— İnan ki, hiç birşey anlamıyorum.

— Anlamıyacak bişey yok. Bundan sonra, malları kendim getirteceğim.

— Ankara'ya mı? Neyle?

— İstanbul'dan neyle getiriyorsam onunla.

— Hükümet izin verir mi? Dışardan mal getirmenin izne bağlı olduğunu söylüyordun.

— Elin keferelerine veriyor da, bana niye vermesin. Sen hele dene. Bir de Matmazel'e göster. Olduysa, ayrıca uğraşmamıza gerek kalmaz. Olmadıysa bir konuş. Bu tür mektupları yazmak ve okumak için benden ayda kaç para ister?

— Olur... Sanıyorum yapabilirim ben bu işi.

— Öyleyse, hiç konuşmana değmez.

— Nasıl istersen...

Saadet de, kocası gibi hemen kapaklandı yazıların üstüne. Çok yerini bir nefeste çevirdi. Özellikle ticari terimlerde, sözlüğe baktı. Gece yarıyı geçiyorken yaptığı işten, kıvançlı, dürttü kocasını.

— Oldu!..

Fehmi, hiç uyumamış gibi oturdu yatağın içine.

— Oldu mu?

— Oldu... Matmazel'e göstermenin gereği bile yok...

— Hemen yarın, gönderilecek yerleri öğrenirim ben. Gerekli izinleri de alırım.

— Bir faydası olacaksa, ne iyi.

— Faydası?.. Hem ne nasıl olacak!

Elinde evirdi çevirdi bir süre kâğıtları. Sonra komodinin üstüne koydu incitmekten korkarmış gibi. Karısının saçlarını okşadı ince parmaklarıyla. Bir süre karıştırdı. Başını parmaklara daha bir bastırdı. Boynu bir kuğu boynu gibi apak uzandı. Fehmi, daha bir gerdi parmaklarını. Ağır ağır çekerek, yastığa bastırdı başını Saadet'in. Sonra üstüne kapaklandı...

***

Celâl Bey, Kınacızade'yi Fehmi'nin yeni mağazasında yakaladı. Fehmi'ye bir baş selâmı verdikten sonra Kınacızade'ye baktı, kırgın kırgın.

— Birader nerelerdesin? Aramadığımız yer kalmadı.

— Ya mağazada, ya da Fehmi Bey oğlumuzun burdayım beyefendi. Bir buyruğunuz mu var?

— Paşa sizi akşam yemeğine çağırıyor.

— Hay hay... Başüstüne. —Fehmi'yi gösterdi gözleriyle. —Tanıyorsunuz değil mi?

— Tanımaz olur muyum? Geçenlerde konuştuk. Ne oldu Fehmi Efendi? İstediğin izinler verildi değil mi?

— Ömrünüze bereket Beyefendi. Siz buyruk verdikten öte verilmesin mümkün mü?

— Yeni bir iş mi var? —diye sordu Kınacızade. —Bizim hiç haberimiz olmadı.

Celâl bey güldü.

— Fehmi Efendi, doğrudan ithalâta girişiyor. Bilemezsiniz ne sevindim.

— İthalât... İyi fikir. Nerden aklına geldi bu iş?

Fehmi boynunu büktü.

— Beyefendi söylediler. İstanbul'da mal kalmadığından yakındığımda, neden doğrudan getirmiyorsun, buyurunca, ben de hemen kolları sıvadım. Sağolsunlar, yakında ilk parti gelmiş olacak.

— Ya pek güzel, —dedi Celâl bey... Sonra başıyla selamladı oturanları.— Akşama bekliyorlar, unutmayınız, diyerek çıktı.

Kınacızade bir süre ardından baktı Celâl Beyin. Sonra başını sallayarak Fehmi'ye döndü.

— İşte bu da Gazi'nin sevgili kullarından biri... Ne zaman sözü geçse ardından, yere indirmez. Avrupa'da okumuş pek çok ekonomi palavracısını kuyruğundan tuttuğunleyin yere çalar, der her zaman. Biz ticaret adamıyız ama, ekonomi nedir bilmeyiz. Öğrenmedik. Öğrendiğimiz, alıp satmak. O da üstünden geçimimizi sağlayacak bir kâr yeterli belleyerek. Ama, geçen gün Gazi'nin sofrasında, bu Celâl Bey, yine ekonomici diye bilinen biriyle kapıştı. Tanrım, ne kuralları varmış alup satmanın bile. Başım döndü oğul. Bilmediğim bir sürü sözden beynim sulandı inan olsun. Ödüm patlıyor ki, Gazi dönüp benden hakemlik istemesin. Çünkü, tanınmış bir tüccar olarak siz ne dersiniz Şakir Bey, diye soracak olsa, rezil olduğumuzun resmidir. Neden dersen, adamlar sanırsın ki Çince konuştular. Az biraz biz de biliriz Frenkçeyi. Rahmetli babamız, ticaret erbabı olacaksın, elinde altın bilezik, kalsın diyerekten az çöktürmedi Barokyan Efendinin bilim oca-

ğına. Ne var ki, kelimelerden frenkçe konuştuklarını anladığım halde, bağlantılarda ipin ucunu kaçırıyorum. Hem de Türkçe konuştukları halde!.. Sonunda, liberal ekonominin, öncelikle birikim gerektirdiğinde uyuştular. Ardından da, birikimi olmayan ülkelerin, en başta da bizim ülkemizin sorunlarına geçtiler. Gazi, bir birine bakıyor, bir ötekine. Daha çok da Celâl Beyde gözleri. Celâl Bey, birikimi yaratmanın bir zorunluk olduğunda diretince, Kara Kemal'in İtibar-ı Milli Bankasıyla, esnaf derneklerini anımsadım. Ama, kimsenin haddine düşmemiş Gazi'nin katında İttihatçıların sözünü etmek. Düşmediğinden de sustum. Çünkü, aklım daha bir karıştı. Karışanda, bıraktım ekonomiciler karara varsın. Baktım, sonunda Avrupa'da okumuş olan, Celâl Bey ne diyorsa, başını sallayıp, onaylıyor. İyi ki karışmamışın ben, dedim. Zırvalayıp, Gazi'ye küçük düşecektik. Yani senin anlayacağın, daha doğrusu benim anlayabildiğim, sononda girişimci yaratmanın en yararlı yol olduğunda birleştiler. Gazi ne diyecek, diye bekledik. Çünkü o her zaman, sofrada bizi birbirimize vurdurup, sonunda sorun şudur efendiler, şöyle bir çözüm gereklidir, der, çıkar. Bu kez sesini çıkarmadı. Söylenenlere mi inanmadı? Yoksa inandıklarını mı söylettirdi, kestiremedim? O yüzden derim ki sana Fehmi Efendi oğlum. Bu adamın yakasını iyi toparla. Ve de ağzından çıkanı iyi duyup bir iyice belle. Bana öyle gelir ki, tüm ticaret işlemleri, bugün o sofrada ettiği karışık sözlere göre düzenlenecek. Bir kez kendini sevdirdin, akıl öğrendin mi ondan, sırtını yere getirebilecek pehlivanın alnını karışlarım.

— Zaten öğreniyorum. İthalât işinin âsan gitmesini sağlayan kendileri.

— Desene sen bala parmağını çoktan sokmuşsun.

— Sayenizde bey emmi. Sizin uyarılarınız, destekleriniz olmasa, parmağımı kıpırdatamam ki, bal bulup da yalanayım.

Hafiften doğruldu Şakir Bey...

— Gideyim. Yolum ırak... Beklettik mi kızar Gazi Paşa'mız...

— Yine Çankaya'ya mı?

— Pek sevdi o bağ evini. Sanırım oralarda yerleşecek.

— Kente pek uzak değil mi?

— Eh Fehmi Bey oğlum, koskoca Gazi Paşa kentin ortasında oturup kentlinin ayağına gelecek değil... Elbet kentli, küçüklüğünü bilip ondan yana yönelecek.

— Ben bu sözlerin altında birşeyler seziyorum, bey emmi... Kentli, koca bir bataklığı aşıp nice gidebilirmiş Gazi Paşamızın ayağına?

— Ya Sağlık Bakanlığı tam bataklığın beri ucuna kurulup da, ardından kurutuverirse sinek yuvasını?

— O zaman çarşı pazarı, evi damıyla ovaya iner ki Ankara'lı, hem de nasıl...

— Eh artık orasını bilmem. İner mi? Bu tepenin başanda kakılır kalır mı?

— İner iner... Ve de görürsün, yepyeni bir kent doğar oralarda.

— Görürüz Fehmi Bey oğlum... Şurda altı-yedi yıldır görmediğimizi mi kaldı... Ceddimiz bizi kutsal efendimizin buyruğunun Tanrı sözü olduğuna inandırmıştı. Biz kutsallığını da, buyruğunu da adamın tepesine çaldık, sürdük

ülkeden. Düzen, din diyanet üstüne durur diye bar bar bağırırdı hocalarımızın tümü. Biz nerdeyse Cumhuriyetimizi lâyık diye yazacaktık Anayasamıza. Şimdi de hiç bilmediğimiz ekonomi, liberal, kapital, devlet gibi sözlerle, cebelleşmekteyiz. Ve az biraz daha çeneye tutarsan bizi, gecikmekteyiz ki, o Avrupalarda yetişmiş, müderris efendilerin laklaklarından yoksun kalalım. Üstelik Gazi Paşa hazretlerinin bakışlarına karşıt olalım. Hadi şurdan bir payton çevir bakalım. Bizi Cebeci, Papazın Bağı üstünden atıversin çağrılandığımız sofraya.

Fehmi, yerinden fırladı. Taşhan alanında bir pisleyip, bir sineklerini kovan yağır atlarıyla dizelenmiş paytonlardan birini çektirdi mağazanın önüne. Şakir Beyi yolcu edip içeri gireceği an okul arkadaşı Şürkü'yü gördü...

El etti...

Şükrü şaşkınlıkla baktı Fehmi'ye...

Sokakta karşılaşsalar, başını çevirecek sanıyordu. Birden çakıldı kaldı yerinde. Bana mı diye, iki yanına bakındı. Sonra çalımlı bir bıçkın selâmıyla, hafif eğilerek, hoşnudluğunu belirtti.

Fehmi, yüzünde ince bir gülücükle, "Gelsene," dedi.

— Gel, bir kahve içelim...

Şükrü bir daha afalladı. Fehmi, çarşının en tanınmış tüccarlarından biri olmuştu. Kendisi ise, gece yaşamının en tanınmış kilişlerinden biri. Ve sokakta gören, bulaşmasından ürkerek yol verirken, birden sokak ortasında çağrılması, yüreğini ılıttı. Görsündü işte çarşılı. Koskoca Fehmi, tüccar Fehmi, bir kardeş gibi çağırıyordu o'nu. Görsünler, kendinin nice değerli biri olduğunu anlasınlardı.

Hafif kasılarak yürüdü.

Her adımında, bir taşı değil, çarşılıdan birinin başını çiğniyormuşçasına yaklaştı mağazaya. Fehmi kapının önünde bekliyordu o'nu. Boynuna sarıldı.

— Yahu, demek buralardan gelip geçiyorsun da, bize bir selâm vermeyi çok görüyorsun öyle mi?

Gözleri yaşardı Şükrü'nın...

Kirpiklerini birbirine vurdu.

Tüm Hacıbayram mahallesinin oğullarına örnek gösterdiği, okul arkadaşı, mahalle komşusu Fehmi, herkesin içinde ona sarılıyordu. Şimdi şurda öl, dese ya da tut birini öldür, neden, demezdi.

Boğulu gözlerini bir süre arkadaşının gözbebeklerinde dinlendirdi.

— Sen herkesin sevip saydığı bir adamsın be Fehmi... Bizim gibi it kopuk takımının ancak zararı olur senin gibilere. O yüzden rahatsız etmedim.

— O ne biçim söz... Sen benim arkadaşımsın yahu... Hem de sonradan değil, doğma büyüme. Herkes için kötü olabilirsin. Kötüsün demiyorum. Kötü olabilirsin. Ama, benim için hep mahalle komşum, okul arkadaşım Şükrü'sün. Ne demek zarar. Her zaman beklerim. Gel, bir çaymı, kahvemi iç. Oturalım, konuşalım. Biz bi daldık işlere, kendimizi unuttuk.

— Bizi unutmamışsın ama...

— Unutulur musunuz siz... Geç buyur şöyle... — Kapının ağzında bir demir yığınının üstünde oturmuş hammala seslendi. —Bak oğlum, Şükrü Bey ne içecek?..

Hammal, sade kahveyi söylemeye giderken, yer gösterdi karşısında. Oturttuktan sonra yerine geçip, hafiften sırtını kasaya dayayarak sordu;

— Anlat bakalım, nerelerdesin? Ne yapıyorsun?

Şükrü utangaç utangaç yere baktı.

— Valla işte bildiğin gibi Fehmiciğim... Ankara birden kentleşince, gündüzü koyup geceleri yaşamaya başladık. O bar senin, bu meyhane benim, sürtüyoruz. Elde avuçta ne varsa gitti... Gerçi, pek yakınmaya hakkımız yok. Tanrı'ya şükür geçinip gidiyoruz ama, eski görkemin yerinde yeller esiyor.

— Bir iş düşünüyor musun?

— İş için sermaye gerekli... Bizse sermayenin tümünü kedilere yükledik. Şimdi otomobilcilikte iş var, dediler. Hani bir kamyon alıp, inşaatlara kum, kireç taşımakta falan. Hatta, sağlam bir kefil gösterene Münir Bey diye bir otomobilci var, ödeyesiye bile veriyor kamyonları. Tam aklıma yatmıştı ki iş baltayı, orda da taşa vurduk.

— Kefil sorunuysa bu, ben çözerim. Tasalanma.

— Yok... Başka bir iş...

— Anlatsana?

— Kendi dertlerimizle seni rahatsız etmeyelim.

— Şimdi ayıp ettin Şükrü... Anlatmazsan darıltırsın beni.

Şükrü, boş gözlerle çevresine bakındı. Hammalın getirdiği kahveden bir yudum içti. Anlatıp anlatma-makta bir an duraksadıktan sonra, çözüldü.

— Volga Bar'a birkaç ay önce bir kız geldi. Beyaz Rus... Kontes montes diyorlar ya, pek kulak asma... Adı, Nataşa... Soyluluğu yalan olabilir Fehmi'ciğim. Zaten önemli de değil ama, bir boyu, bir yüzü var ki, anlatılası gibi değil. Kaç prenses, kaç çariçe bunun eline su dökmek için, saç saça baş başa döğüşürler. Az önce de söyledim.

Biz gece kuşu olduğumuzdan, Ankara gecelerine konan her yıldızdan haberimiz var.

— Yoksa herşeyi kıza mı yedirdin?

— Olsa yediririm. Yedirir ve sonunda çarşı alanına dilenciliğe otursam, oh derim. —Sonra birden durakladı.- Sıkmıyorum değil mi?

— Anlatmanı ben istedim. Sıkmak ne demek.

— Peki öyleyse... Biliyorsun, bozkırın ortasnda Meclisin gelmesiyle birden bir tohum canlandı. Biz ne kurt yumağı heriflermişiz. Elin yabanı için açılan meyhaneden, bardan bize ne, diyeceksin. Haklısın... Ama, bir kez ağzını bulaştırmaya gör. Ondan ötesi, onulmaz bir tiryakilik oluyor. —Tam ayılmamışların düşünce karmaşıklığıyla, bir ordan, bir burdan anlatıyordu. Fehmi'nin ilgiyle dinlediğini görünce, bıraktığı yerden aldı bu kez... —Ne diyorduk... Kız... Kız değil, bir afet bu Fehmiciğim. Doğaüstü bir yaratık. Kara kaşlarını omuzlarına atıp, adama bir bakışı var. Mitralyözle tarasalar, bir damla kanın akmaz. Bilirsin, Meclisten sonra Batı cephesine gittik biz. Belki duymuşsundur. Yunan, tam, dalağımın altına kakaladı kurşunu. İnan ki, yüreğimin o zaman böyle sızladığını duymadım ben. Bakışlarına tutulduktan sonra, elbette son kalıntıları da ayağına serdim. Ama, derdi para değildi. Yarımpirik Türkçesiyle, güven aradığını belirtmez mi, şaşırdım kaldım. Böyle başladı bizim sevda masalı Fehmiciğim. Ama, böyle yürümedi. Çünkü, kızın paçasından asılan bir biz değiliz. Sürüyle adam var ardında. Kimi zengin. Üstüne yürüyüp ürküttük. Kimi bıçkın, al takke ver külâh caydırdık. Ama biri var ki, ne herroya yatırabildik, ne merroya... Kumarcının, içkicinin teki. Ne var ki, üstelik pa-

rayı çuvalla taşıyor adam. İşte bu omotobilci Münir. Kapıştık sonunda. Kaçınılmazdı bu. Benim yüreğim nice yanıyorsa, onunki de yanıyor olmalı ki, biz bir çiçek uzatsak Nataşa'ya, o çelenk sunuyor. Biz ninemizden kalma bir iğneyi, broşu anamızın elinden, kolunu koparır gibi alıp takıyoruz. O kuyumcular çarşısını yolluyor. Bir dayanır bu işe Şükrü, iki dayanır. Sonunda sarıldım adamın gırtlağına. Nataşa araya girmese, toz deceğim. Ne var ki, acımasız gözlerini bir dikti gözlerime, elden ayaktan kesildim her zaman olduğu gibi. Kesildim ya, baktım giderek kız Münir Bey'den yana eğdirmekte başını. Hani bir kumara otursam, bir çakmak çalsam derken, eldekini de tükettik. Üstelik anlayacağın gibi, kamyon işini de yatırdık bir güzelce. Kaldık andavallı kabağı gibi ortalık yerde. Kızın gittiğine mi yanarsın? Babadan kalma evlerin, bağların ve de anamın çeyizliğinin eridiğine mi? Yoksa, herife istediğin gibi bir şamar atıp, hıncını alamadığına mı?

Kahvesiyle birlikte, sözünü de bitirmişcesine soluklandı. Sanki, mutlaka birine anlatması gerikiyormuş da, anlatınca tüm içi boşalmış gibi sallanarak masaya dayandı.

Fehmi, çocukluğundan bu yana, dinlemeyi, anlatmaya yeğlerdi. Yine öyle... Dinledi. Hiç sesini çıkarmadan, boşalmasını bekledi çocukluk arkada-şının. Çarşılıyı, çarşılıdan çok, Ankara'nın tüm gece takımını yıldıran Şükrü, bir çocuk gibi boynu bükük oturuyordu.

— Peki hiç umut yok mu? —Diye yarayı daha bir deşti.

— Bilmem ki... Münir, çekti aldı bardan kızı. Cebeci'de yaptırdığı bir eve attı. Besleyemez duruma gelmeli ki, bir umut belirsin. Bu da olanaksız şimdilik.

— Niye olanaksız?

— Dedim ya, adam parayı çuvalla taşıyor. Kumarda karşısına oturmak büyük hüner. İçkide desen, yıkıp geçiyor herkesi. Dayanmak için cebin dolu olması gerekli.

— Sen her şeyi sattın mı?

— Bizim ev, anamın üstüne. Onu satmıyor. Pederden ne kaldıysa, sizlere ömür.

— Ya tarla?

— Ne tarlası Fehmi?

— Sizin bi tarla yok muydu?

— Ha, şu Tahirzadelerin kazığı mı? Bataktaki... O duruyor.

— Satmadın demek?

— Alanı bulsam, hemen satarım. Ama nerde öyle aklı yok, parası çok adam? Kim gider batağın göbeğinde yer alır?

— Ne kadardı o yer?

— Bilmem ama yüz dönüm var sanırsam.

— Tapu kaydı belirli mi?

— Niye bunca duruyorsun anlamadım? Yoksa bir niyetin mi var?

— Aklı yok, parası çok biri, .demedin mi? İşte ben de öyleyim.

— Fehmi, bana iyilik etmek istiyorsun. Ama değmez. Batağı alıp, sonra söveceğine, vazgel bu iyilikten.

— Yahu, şimdi al şunu, şu işi yap, desem, bilirim, istemezsin. Dur hele aklımı karıştırma. Yalnız bir koşulum var.

— Bunun ötekinden ayırımı yok ki, —diye sözünü kesti

Şükrü.— Ha batağa alıcı olmuşsun, ha al şunu, şu işi yap, demişsin.

Hele dinle beni. Ankara büyüyecek. Bir gün batak da kurur. Bakarsın aldığımdan fazlasına satarım. Sen bekleyemezsin o zamanı. Şimdi kabul ediyor musun koşulumu?

— Sen benim kötülüğümü ister misin? İstemezsin. Söyle, kabülüm...

— Senin bataklığa üç bin lira vereceğim. — Üç bin mi? —Yerinden fırlamıştı Şükrü —Sen aklını mı kaçırdın?

— Yahu dinlesene beni. Bunun iki biniyle dört kamyon alacaksın. Geri kalanıyla kumar mı oynarsın, Rus kızını mı oynatırsın, karışmam. Kamyonlar, benim taşımacılığımı yapacak. Aydan aya hesap göreceğiz. Boş komam. Ama, boş kaldığında, başka işler de yapabilirsin. Oldu mu?

Şükrü, söz sağnağının altında sırılsıklam olmuşçasına titriyor, debeleniyordu. Kırk yıl düşünse aklına gelmeyecek bir olanak gerçekleşmişti. Fehmi'nin nice şakadan uzak biri olduğunu bilmese, alay ediyor, diyecek. Ama, bakışları kararlı. Başına devlet kuşu konmuş gibi... Dört kamyon... Üstüne üstlük bin lira da para... Olası değil. Hem de liranın ardından tabanca çekildiği bir zamanda.

Yine de başını dikti.

— Biliyorum, benim için yapıyorsun. Ama, orası üç bin lira etmez... Kendi kendine zarara girmen doğru değil.

— Şimdi sen dediğimi yap. Kazan... Ben zarar edersem, pişmanlığımı ödersin. Oldu mu?

Yeniden düşünceye vardı Şükrü. Adamın babası olsa,

böyle iyiliği yapmaz. Ama, sanki iyilik değilmiş, bir alışverişmiş gibi kıvançla pey sürdüğüne göre, yadsıyamaz. Bakarsın pişman olur yarına kalırsa. Bakarsın istemezlenir. Ve kimse de almaz o yeri.

Nataşa'yı düşündü bir an. Gözlerinin balkımasında, elinin ayağının kesilmesini geçirdi belleğinden. Kurşun yarasının izini okşayışları, ürpertti bedenini. Yarım Türkçesinin tatlı, sevecen sözcükleri dolandı burun direğinde. Sızlattı...

— Sen bilirsin kardeşim, —dedi. —Sen böyle uygun görüyorsan, dediğin gibi olsun.

— Öyleyse, sabahleyin ben kamyonları alırım. Madem adamla takıştınız, senin gitmen yakışık almaz. Sonra tapuya uğrarız. Dönüşte her işlem bitmiş olur. Tamam mı?

— Nasıl buyurursan.

— Bu gecelik olsun, yat dinlen. Yarın erkenden işlerimiz var, unutma. Sonra ne yaparsan özgürsün. Anlaştık mı?

— Sen istedikten sonra...

— Hadi gidelim...

Yan yana, Samanpazarı'na doğru yürüdüler.

***

Otomobil Ticaretinin, Marmara ve İç Anadolu Bölgesi müdürü, masanın üstündeki mektuba bir kez daha baktı. Altında imza olmadığı için, hemen buruşturup çöp sepetine atıyordu ki, okumaya karar verdi.

"Sayın Bayım," diye başlıyordu mektup.

Kırışıklıkları düzelterek okumayı sürdürdü.

"Şirketinizin Ankara temsilcisi Münir Bey, adınızı kötüye çıkarmaktadır. Halk arasında dolaşan söylentilere göre, şirketiniz, kamyon ve otomobil paralarını peşin aldığı halde, malları teslim etmemekle suçlanmaktadır.

Bendeniz, daha önceden almış bulunduğum bir otomobilden çok memnun kalıp şirketinize bağlandığım için, durumu size bildirmeyi bir görev saydım. Ayrıca, kendi çapımda yaptığım bir inceleme gösterdi ki, Münir Bey, aşırı kumara ve içkiye düşkün olduğu gibi kadınlarla düşüp kalkmayı da pek sevmektedir. Bunca kötü alışkanlığı bir arada toplamış bir insanın, şirketiniz için nice tehlikeler yaratacağı, ayrıca belirtilmeyecek ölçüde açıktır.

Sizi uyarmayı görev sayan bu iyi müşterinize hak vermek için, durumu inanılır adamlarınızdan biriyle araştırmanız yetecektir.

Saygılarımla"

Mektupta imza olmadığı gibi, tarih de yoktu.

Müdür yüzünü buruşturdu.

İlk kez karşılaşıyordu böyle bir durumla.

Bölge acenteliğini elde etmek isteyenler, gelir, oradaki adamlarını çekiştirirlerdi. Buna kanıksamıştı. Ama, hiç bir şey istemeyen, ya da kimliğini gizleyen biriyle ilk kez karşılaşıyordu.

Yeniden buruşturdu mektubu.

Çöp sepetine attı...

"Ne adamlar var. Gel, durumu açıkla bize. Sözlerin doğruysa, denetiçi gönderip, saptayalım. Sonra da istediğin neyse, oturup konuşalım, değil mi? Ama adam,

birşey istemiyor. Doğulular genellikle imza kullanmayı sevmez. Ya gerçekten salt müşterimiz olduğu için yazıyorsa?"

Midesi bulanmıştı Müdür'ün.

Mektubu yeniden çıkarıp açtı. Görmeyen gözlerini bir süre üstünde gezdirdi. Kelimelerden, yazılıştan bir ip ucu ele geçirmek amacıyla, tersten, yüzden baktı her birine. Düzgün bir dille kaleme alınmıştı. Yazıdan kimin olduğunu çıkarmak da olanaksızdı. Hafif titrek kocaman harflerle, gözüne gözüne batıyor.

Cahil biri yazmış gibi.

Cahil biri, böylesine düzgün bir anlatımı beceremez ki... Kocamış zenginlerden biri olabilir. Kimbilir neye kızdı? Ya yedek parçası, ya bir istediği zamanında yapılmamış olmalı...

Bu kez iyiden iyiye yırtarak çöp sepetine attı parçalarını. Aklından silmek için kalın yaprak sigarasını ıslattı. Kibriti gezdirirken,elinde olmasızın çöp sepetine eğildi. Sonra vazgeldi.

Üç gündür, masanın üstünde duruyordu Ankara'dan gelen bu mektup.

Ve üç gündür, ezberlemişti içinde yazanları.

En sonunda bugün işlemsiz atmaya karar verdikten sonra da içini yakıyordu.

Saatine baktı... Tam öğle...

İngiliz alışkanlığıyla kalktı koltuğundan. Beyoğlu'na kulübe yöneldi.

Yemeğini yiyip konyakla kahvesini içtikten sonra, Perapalas'ta arkadaşlarıyla buluştu. Yukarı, büyük salona çıkıp bilârdo oynadılar.

Saat alafranga on altıya gelirken, memurların o oturuyor diye biraz daha fazla çalışmasını sağlamak amacıyla, Şirkete yöneldi.

Tam koltuğuna oturmuştu ki yazmanı elinde bir mektupla yanına sokuldu.

— Ticari mektuplar işlemdeler efendim. Bu size geldiği için sakladım.

Müdür, daha ilk bakışta Ankara damgasını okudu.

— Yine mi, —diyerek mektubu aldı, Zarfı dikkatle yırttı. Bu kez tarih vardı. —İyi, hiç olmazsa bir şeyi akletmiş.

Altına baktı. İmza yoktu...

Bir solukta okudu, kısacık mektubu.

"Sayın bayım,

Sizi uyarıyorum. Dün temsilciniz Münir Bey, kumarda iki bin lira yitirmiş. Mektup elinize geçip siz davranıncaya bunu çıkarmak için kimbilir daha nice yitirir. İyi bir müşteri olarak benden bildirmesi. Karar yüce kişiliğinizindir.

Selâmlar"

"Daha içten bir mektup," diye düşündü Müdür. Saatine baktı. On yediye geliyor. Tam çay saati. "Allah kahretsin. Tam zamanında keyfimi kaçırdı."

Zile bastı. Giren yazmana, hemen Ticaret Müdürünü göndermesini istedi.

Ticaret müdürü, gitmeye hazırlanmış olmalı. Kapıdan girerken çeketini düğmeledi. Hemen iki büklüm selâm durdu. Müdür, bir süre dalgın yüzüne baktı adamın. Sonra birden bire sordu:

— Ankara temsilcimiz Münir Bey nasıl bir adam?

— Çok iyidir efendim.

— Ya...

— Birden işler iyice arttı. Sipariş üstüne sipariş veriyor. Orda tüm öteki firmaları vurduk. Son ay içinde, altı kamyon, üç binek otomobili, sattı...

— Geçen ayda iyiydi değil mi?

— Evet efendim, Buna yakındı.

— Anlamıyorum... Anlamıyorum neden taktılar bu adama, — dedi ilkin. Sonra başını dikerek, — Bana hesapları getirir misin? — diye tamamladı sözlerini.

Ticaret Müdürü, Muhaseleye koyup, Ankara hesaplarını çıkarttı.

Geri döndüğünde, eski güvenli durumunu kazanmaya çabalıyordu. Hesapları Müdür'ün önüne koydu. Müdür bakar bakmaz başını kaldırdı.

– Geçen ayın hesapları kapanmamış.

— Bendeniz de şimdi gördüm efendim.

Müdür yeniden zile basarak, muhasebeciyi çağırttı. Muhasebeci ellerini oğuşturarak geldi. Dikilip buyruğunu bekledi Müdür'ün. Adam, parmağıyla hesapları göstererek;

— Ay başında bana bildirdini mi bu durumu? —diye sordu.

— Bildirdik efendim. Genel listede olacak. Şimdi sunayım.

Koşarak getirdiği ve Müdür'ün onayını taşıyan genel listede de durum aynıydı. Ve bu ay gönderilen motorlu araçların da parası gelmemişti henüz.

Müdür başını kaşıdı. Parmaklarıyla masanın üstünde bir süre trampet çaldı. Sonra kararlı bir yüzle, memurlarına baktı.

— Hemen hazırlanınız. Bu akşam treniyle Ankara'ya gidiniz. Durumu inceleyip, alacağımız karar için ilk ilişkileri kurmayı unutmayınız.

İki müdür de başlarıyla selâmladılar Başmüdürü. Evlerine haber verip yola çıkmak için koşuştular.

***

Saadet, elinden tuttuğu büyük kızı, kucağında küçük kızıyla, kan-ter içinde babasının evine daldı. Mesadet Hanım komşudaydı. Dilfeza, gözlerinin yumruk yumruk

şiş, yanaklarının yol yol yaş olduğunu görür görmez, koşup hanımına haber verdi.

Yaşlandıkça şişmanlayan Mesadet Hanım, alı al, moru mor yuvarlanır gibi geldi. Tek kızının hıçkırıklar içinde divana kapanmış olduğunu görünce, Saadet'in omuzuna kapanıp, ağlamaya başladı.

Ana-kız, hıçkırıkları, çocukların bağırtısına karışıncaya dek ağladılar. Kendini ilk toplayan Mesadet Hanım oldu.

— Ne oldu kızım? Ne var?

— İstemiyorum anne. Babama söyle, çözümlesin bu işi.

— Neyi istemiyorsun. Fehmi'yi mi?

— Evet. Onu...

Dikildi kaldı kadın. Küçük kız, bağırtının armağanını alıyordu, memeye kavuşmuş. Büyük kız ise, elleriyle gözlerini siliyor, yine de inci gibi yaşlar döküyordu.

Saadet, bir yandan bebeği emziriyor. Öte yandan putlaşan anasına bakıyor. Donuk sessizliği bir süre daha bebeğin emiş şapırtısı tokmakladıktan sonra, ağzını açabildi. Mesadet Hanım;

— Pek güzel geçiniyordunuz. N'oldu birden bire? Kadın sorunu mu?

Saadet yeniden başladı anasının sorusu üzerine. Mesadet Hanım, "Kahrolası," diye düşündü. "Yılan gibi, sezdirmeden nasıl da becerdi bu işi. Bilmiyor mu ki, Baharatçızade'yi çileden çıkarabilecek tek davranış bu olur. Şu yavrunun haline bak. Perişan olmuş. Ben de bunun acısını yanına kor, seni kapımda aç köpek gibi mızıklatmazsam."

Kendi kendine karara varıp toparlandı.

— Aç açık kalmadın ya kızım. Sen Baharatçızadelerin kızısın. İşte ev, işte anan baban. Neler çektim ben seni yetiştirmek için. Bir değerini bilmez, iki çocuğunla üstüne karı sevsin diye miydi bunca uğraşım. Kalk, otur... Bırak yağansın köpek...

Saadet, annesi konuştukça, daha çok ağlıyordu. Hıçkırıkları dinse, belki konuşup, biraz rahatlar... Ama, kendini tutamıyor ki...

Akşam karanlığı çökmek üzereyken, Halası sökün etti.

Mesadet Hanım, daha çok çatındı görümcesini görende. Kalın, sürmeli kaşlarını iyice gererek, çıkıştı:

— Bak abla, şu yavrucağın haline bak.

— Ne etse haklı Mesadet... Onca dil döktüm, beni de dinlemiyor.

— Hasip ona söz dinletmesini bilir.

— Ah nerde... O yüzden geldim ya ben de... —Sarıldı Saadet'e. — Etme güzel kızım. Kendini böyle koyuverme. Hele baban gelsin. Bulur bir çaresini.

Saadet, ne annesinin ne halasının dediklerine aldırmaksızın ağlıyordu. İyice boşanmış, bebeği birinin, çocuğu ötekinin kapmasından rahat, alabildiğine hıçkırıyordu.

Hasip, ağlayışlardan şaşkın kapıdan girdi.

Şöyle bir göz attı.

Durumu beğenmediğini belirten bir kaş çatışla ortaya sordu:

— Ne oluyor?

Mesadet Hanım, hiç bişey bilmediği için salt omuzlarını silkti, kaş göz işaretiyle, kendince çözdüğünü sandığı durumu anlatmaya çalıştı. Hasip, karısının davranışlarını yorumlayarak, yeniden sordu;

— Ne oluyor yahu? Söze yasak mı koydunuz?

Ablası, doğruldu birden:

— İki gündür yalvarıyor yavrum. Yapma Fehmi, diyor. Yuvamız dağılır. Perişan oluruz. Dinletemiyor. Dinlemeyince tak etti ikimize de. Geldik ki, kulağını bir burup, dayılığını, babalığını öne koyarak, kararından caydırasın.

— İyi hoş ya, kararı söylemediniz bir türlü.

— Otomobilcilik yapacakmış, —diye açıkladı ablası.— Yapanın durumu ortada değilmiş gibi. Koca İstanbul'lu Münir Bey beceremeyip ser sefil olduktan sonra, şimdiye otomobile binmemiş Fehmi nice olur, bir düşün Hasip. Düşün ve de önüne geç bu işin.

Hasip, otomobilcilik sözünü duyar duymaz ikirciklenmişti. Hele Münir Bey olayından sonra. Adam gündüz kumarhanede, gece meyhanede tüketiyordu ömrünü. Sonunda Şirket denetçi gönderip, defterini dürme kararı aldı. Şimdi bu işe Fehmi bulaşırsa, aynı korkular onun için söz konusu. Birden gelen büyük para, azdırır adamı. Azdırır ya, sakalı kaptırması da doğru değil.

Ablası, karısı, kızı gözlerini dikmişler, yüzünü inceliyorlar.

Biliyorlar ki, Hasip'in vereceği karar, durumu çözecek.

Hasip de bunu bildiğinden, yukarıdan aldı sorunu;

— Kadınlar ne zamandır erkeklerin yapacağı işlerde söz sahibi oldular?

Üç kadın da birbirinin yüzüne bakarak bir yanıt aradılar. Bulamıyınca, söze ablası başladı yine;

— Söz değil ki bizimki. Durumun kötülüğünü anlatma çabası.

— Yuvam tehlikede babacığım, —diye söze girdi Saadet.

— Çocuk haklı, Otomobilcilik de neyin nesi oluyor?

— Yakışır mı bize, —diye tamamladı Mesadet.

İçten içe hak veriyordu onlara Baharatçızade...

Otomobilcilik ancak, şöyle böyle insanların yapabileceği bir işti. Onlar gibi tanınmış tüccarlar, böylesi pis işlere el bulaştırmamalıydılar. Ama, yine de direnmeden edemedi.

— Durun hele bakalım. Hemen bayrakları açmayın. Bir anlayıp dinleyelim, neyin nesidir.

— Anlaması, dinlemesi yok baba. O bu işten vazgelmedikçe, ben burdan kıpırdamam, —diye katıldı Saadet.

— O ne demek? Unutma kızım burası benim evim.

Hasip'in kestirip atması, irkiltti kadınları. Umutsuzluk, acılı bakışlara dönüştü. Hiç sessiz başlarını eğdiler. Hasip, suskuyu beğenmedi. Sürdürdü sözünü.

— Şimdiye hepimizden açıkgöz olduğunu gösterdi. Sizi bulamayınca buraya gelir. Oturup bir konuşalım. Belki hak vereceğiz. Benim de yüreğime kuşku girdi. Bilmediğimiz, duymadığımız bir iş. Ama, kendine göre sağlam tutanakları varsa, niye önüne geçelim?

Hasip, aklı konuşturuyordu. Konuştuyordu ya duygunun alabildiğine taşkınlaştırdığı üç kadını yatıştıracağı yerde, kışkırtıyordu sözleri.

Mesadet yarı boğuk, yarı tiz bir sesle, çıkıştı kocasına;

— Kendin de söylüyorsun, otomobilcilik iyi değil, Bey... Tutamakları nice sağlam olursa olsun, yavrucuğumun şu hale girmesi bile her şeyden önemlidir.

— Ben de söyledim kaç kez Hasip... Nasıl bakarsın dayının, öteki büyüklerinin yüzüne? Bırak şu otomobilci parçasını demezler mi? Dinletebilen beri gelsin. Zavallı

Saadet'im, iki gündür iki gözü iki çeşme yalvarıyor. Taş olsa insanın yüreği, erir. Bizim oğlanda tıs yok... Eskiden böyle değildi. Birimizin gözünü nemli görecek olsa, yöremizde dönerdi. İşi geliştikçe, yüreği mi sertleşiyor, nedir, kişinin? Şimdi, aldırmaz oldu bunca göz yaşlarına...

Kesin bir şey söylemiyor. Kadınları dinlemekle yetiniyordu Hasip. Olası değildi. Kendisine sormadan böyle önemli bir karara varması, mümkün değildi. Değildi ya, madem bir kez koymuş kafasına, hiç olmadı gerekçesini iyi tutmalıydı. Birden aklına geldi ki, epeydir Fehmi'nin yaptığı işlerden hep sonra haberi oluyordu. Çok zaman Şakir Bey, kendinden önce öğreniyordu olup biteni.

Bunda bir sakınca da görmüyordu, hakçası!..

Fehmi tuttuğu işi yürütüyor. Daha bir gelişerek, hep yüzlerini ak ediyordu. Kendisi ise, iş görmekten yorulmuş, elindeki işleri bile Fehmi'ye aktarmanın yollarını arıyordu.

İçin için bunu düşününce, sessizliği daha bir arttı.

Ve sessizliğin ortasına, "Buraya gelirken bir haber vermek yok mu?" Diye, Fehmi daldı. Kadınların, özellikle de Mesadet'in saldırmasına olanak vermeden, atıldı Haşip.

— Hele gel bakalım Fehmi, seninle bir konuşalım.

— Buyrun, konuşalım.

Birlikte bahçeye çıktılar.

Kameriyelerden birine oturdular.

Dilfeza, dört dönüp yoğunlaşan yas havasına aldırmaksızın, kahvelerini koşturuyordu... Hasip, kocaman bir yudumu ağzında yayarak, sözü açtı.

— Saadet pek gücenmiş sana.

— Haksız dayı.

— Haksız mı?

— Evet.

— Benim gönlüm de ondan yana ama.

— Eğer buyurursanız, bu işten vazgelirim. Ama, beni dinlediğinizde hak vereceğinizden güvenliyim. Güvenli olmasam, önceden gelir düşüncenizi öğrenirdim.

Ve anlatmaya başladı Fehmi. Münir Bey'in iyice işrete dalıp sattığı kamyon paralarını da kumarda yitirdiğinden başlayarak, şirket denetimcilerinin durumu saptamasına değin. Sonra ordan alıp, Hükümetin yol yapımına hız vereceğinin anlaşıldığını. Tüm ülke olmasa bile, Ankara'nın başkentliğe yaraşır bir kent haline getirileceği. Ve bunun otomobil ticaretine büyük bir gelecek sağladığını, ballandıra ballandıra anlattı.

Aslında, başka ülkelerde bu işin ciddi, en temiz işlerden sayıldığını... Ne var ki, birkaç kendini bilmezsin, işin adını pislediğini bir bir açıkladı. Sözlerini bitirirken, üstelik kendisi anlamadığı için işin başında olmayacağını, bir anlayanı bulup görevlendireceğini de söyleyince, yumuşadı Hasip...

Fehmi'nin tutkusu sarmıştı onu. Yapacağı işi kesinlikle benimsedikten sonra ticarethanesinin biraz daha gelişmesi muştusunu gördü. Yeni adam, yeni adamlar, işin büyümesini gösterir. Esnaflıktan tüccarlığa, tüccarlıktan büyük iş adamlığına geçiş demektir bu. Kimin ki dükkânında fazla adam çalışır. Hem de başını kaşıyacak zaman bulamamacasına çalışır, en çok işi o çıkarır, demez miydi babası? Öyleyse, Fehmi de haklıdır bu işte. Yeter ki, dikkatli olsun.

— Sonra başına bir iş açılmasın oğlum?

— Hiç bir iş açılmaz. Denetim yalnız benden gelmeyecek. Gâvur boş durmuyor dayı. Üstelik adamın gözünün yaşına bakmıyorlar. Nice atıverdiler Münir Beyi sokağa?

— Benim dediğim de bu.

— Kaygılanmayın. Öyle bir adam buldum ki o iş için, tam biçilmiş kaftan.

— Sen bilirsin. Hadi girelim. Tasalanmıştır bizimkiler.

Girdiler.

Daha sofranın başına oturuken, gülümsedi Hasip.

— Abla, sen de Saadet de boşuna kaygılan-mışsınız. Fehmi bana anlattı işi. Hak verdim. Bırakın çocuğu yolunda yürüsün. Hem bundan sonra, ikide bir eteğine yapıştığınızı duymayayım. Duyarsam. Yüzüm haramdır size.

Hasip desteğin en güçlüsünü vermişti Fehmi'ye... Ardından, ilk acentelik için gerekli parayı vermekte de direnmedi. Böylelikle peşin çalışma olanağını bulacaktı ilk yıllar için.

Yemekten sonra uyuyan büyük kızı kucakladı Anası, bebeğe yapışmıştı zaten. Saadet koluna girdi kocasının.

***

Ertesi gün, hesap almaya gelen Şükrü'yü bir kıyıya çekti.

— Nasıl gidiyor işler?

— Kaymak, Fehmi'ciğim. Sayende biz de adam sırasına girdik. —Sonra göz kırptı.— Girdik ve de Nataşa Hanımı kaptığımız gibi mutluluğa erdik. Tanrı senden razı olsun. Karşılaştığımızdan beri öyle hızlı çalıştı ki feleğin çarkı. Ben içindeyken, dolabın nice döndüğünü anlayamadım.

— Eğer elde ettiklerini bir kıyıya koyarsan anlarsın.

— Oho, onlar çoktan uçtu. Bundan sonrası için belki... Ama, nasıl çekiverdim bir gecede Münir Beyin iki binini...

— İyi kumarcısın. Ama, duyduğuma göre, iyi kumarcılar hep yitirirlermiş.

— Öyledir. Öyledir ya, ben uslandım. Sayma artık beni.

— Sevindim... Bir sıkışıklığın olursa gelmekten çekinme.

— Bunca akıl öğrettin. Yine de sıkışırsam, yuf olsun bana. Hadi kal sağlıcakla...

O eski, bıçkın yürüyüşle çıkıp gitti Şükrü. Fehmi bir süre ardından baktı. Sonra hemen yandaki, Zorlu Kardeşler mağazasının tezgâhtarına el etti.

Genç tezgahtar, çevresine bakınarak işini bıraktı. Bir çırpıda Fehmi'nin mağazasına girdi. Fehmi ayakta karşıladı geleni.

— Gel bakalım Rober Şalom Efendi. Otur, —diye yer gösterdi.

Rober ellerini dizlerinin arasına kıstırarak oturdu.

Fehmi soluklanmasına bırakmadan söze başladı.

— Bak kardeşim. Münir Beyin başına gelenleri biliyorsun. Şirket bana vermek istiyor acenteliği. Epeyce zamandır burda komşuyuz. Senin nasıl çalışkan, değerli ve bilgili bir insan olduğunu biliyorum. Bir tek söz istiyorum senden. Ona göre ya olur, diyeceğim şirkete, ya olmaz. Eğer benimle çalışmayı kabul edersen, orda aldığının iki katını ve bir de yıllık otomobil gelirinden binde bir veririm. Olmaz dersen ben de bu defteri kapatır, bildiğim işi sürdürürüm.

Rober, başı önünde dinliyordu.

Bir süre sessizliğe asılı kaldı gözleri.

— Durumu bildirmem gerekli. Yerime birini buluncaya değin, işimi sürdürmeliyim.

— Tamam. Teşekkür ederim. Hemen bildir. Ben de ancak alırım acenteliği.

— Anlaştık efendim.

Kalktı genç tezgahtar. Fehmi de... Geçirdi kapıya değin.

Masasının başına oturarak, "Hakimiyeti Milliye" gazetesine vereceği ilânı hazırlamaya başladı.

Şirket, kendi açıklamasını bırakmıştı zaten. Alt alta çıkmalıydı ki, bir anlam taşısın.

Önce, şirketin ilânına baktı.

"Ankara acentemiz Münir Bey ile ilişkilerimiz kesilmiştir. Bu açıklama çıktıktan itibaren, üçüncü kişiler açısından hiç bir sorumluluğumuz olmadığını bildiririz," diyordu.

"Lord kamyon, binek otomobil ve yedek parçaları bundan böyle Çokzade Fehmi ticarethanesinde satılacaktır," sözlerini yazdı. Beğenmedi. Yeni bir kâğıda; "Çokzade Fehmi Ticarethanesinin yeni bir hizmeti. Lord motorlu taşıt araçlarının Ankara acenteliği de firmamıza verilmiştir. İlgililere duyurulur," cümleleri daha hoşuna gitti.

Koltuğunun arkasına dayanarak, iki açıklamayı birbirinin devamıymış gibi okudu.

***

Şakir Bey, terini silerek oturdu yazıhaneye. Çevresine bakınarak soruşturdu.

— Patron yok mu?

Fehmi, ellerini kurulamadan kapıdan girdi. Hanın içindeki helaya gitmişti. Şakir Beyi görünce seyirtti.

— Vay bey emmi! Uzun zamandır uğramıyordunuz?

— Kaçmaktan kovalamaya zaman mı ayırabiliyorduk ki... Delirmiş bu adamlar.

— Hayırdır?

— Tutturmuşlar bir banka sözü, yanlarına varılmıyor. Yahu biz anlamayız, diyoruz dinleyen yok. Hele sen şu pay senetlerinden bir kısmını al, diyorlar. Param yok, diyorsun, bu kez de olduğunda vereceksin diyorlar. Ne yapacağımı ben de şaşırdım.

— Ne bankası? Kim diyor?

— Öyle ya,sen burda kurmuşsun tezgahını, tıkır tıkır yürütüyorsun. Hiç bir şeyden haberin yok değil mi?

— Siz haberlemeyince nereden olacak?

— Haklısın! Bu yaştan sonra, bizim kaşığımızda da posta tatarlığı çıktı. Kocuyoruz Fehmi... Çenemiz iyice düştü artık.

— Aman bey emmi... Daha durun bakalım.

— Durması falan yok. Senin ekonomici Celâl Bey, Gazi'yle el ele verip bir banka kuruyor. Geçen gün sofrada bizi de ortak yazdılar. Bir türlü söz dinletemedik. Gazi nerdeyse mühürümüzü tabanca zoruyla bastıracaktı.

— Gazi ne buyurmuştur, iyi buyurmuştur demez misiniz her zaman.

— Ama oğul, bu kez bu, para işi. Bankacılık kim, biz kim... Zaten gâvur bilmese söyler mi?

— Yine başladınız bilmece gibi konuşmaya. Kim söyler mi?

— Osmanlı Bankasının frenk müdürleri. Siz bırakın bankacılığı bize, hesaba aklınız ermez, demişler. Vay sen misin bunu söyleyen. Gazi'nin kulağına gider gitmez,

durun hele, buyurmuş. Bankacılık nasıl olurmuş, ben göstereyim. Hint Müslümanlarının yolladığından arta kalan iki yüzelli bini çekmiş mi Osmanlı Bankasından? Celâl Beyin eline tutuşturup göster hünerini demiş mi sana? Oncağızım da, yolunacak kaz görüp bizi sürmüş Gazi Paşamızın sofrasına? Gel çık şimdi işin içinden...

— Bir bankamız olması kötü değil ki...

— Değil ama, beceremez batırırsak paraları, uçacak olan da az değil. Arsacılık, zahirecilik durup dururken, parayla oynamak bize mi düştü?

— Bir zamanlar ben de öyle diyordum da, kes sesini otur. Aramızda Gazi Paşa var, demiyor muydunuz?

— Anladık anladık. Zaten yirmi binlik sözün altına yatıp geldik. Şimdi bir de sen binme tepemize. Celâl Bey seni çağırıyor. Konuşacakları varmış.

— Başüstüne bey emmi. Hemen varayım.

Hammal, söylemeden koşturmuştu Şakir Beyin kahvesini. O içinceye bekledi. Sonra kıpırdanınca, birlikte kalktı.

***

Celâl Bey, kırık dökük bir maun masanın başında oturuyordu. Yer yer yıpranmış derileriyle, sırıtan iki koltuk vardı masasının önünde. Fişler, uzun kâğıtlar arasına eğdiği başının aklaşmaya yüz tutmuş saçları görünüyordu. Bağa gözlükleri, fişlerin üstünde ışıltılar saçıyordu sanki.

Masanın önünde birinin durduğunu sezince başını kaldırdı. Dolgun yanağında dilini içten vurulmuş bir yumruk gibi dolaştırdı. Yerinden hafif doğrularak, buyur etti.

— Şakir Bey mi haber verdi?

— Evet efendim. Hemen koştum. Yeni bir banka kurduğunuzu öğrendim. Kutlayayım, dedim.

— Her şeyde kendimiz olmalıyız... Banka ticaretin can damarıdır. Can damarımızı yabancılara teslim ederek yaşayamayız. Çünkü, bünyeye gerekli kanın akmasında onlar söz sahibidirler.

— Benim ne gibi hizmetim olur efendim?

— Biz size hizmet edeceğiz Fehmi Bey. İstiyoruz ki, bankamızın gelişmesiyle birlikte tüccarımız da ilerlesin. Bu yüzden, tüm olanaklarımızı sizin gibi işbilir kişilerin hizmetine vereceğiz.

— Her zaman buyruğunuzda olduğumu bilmenizi isterim.

Celâl Bey, kalemi elinden bıraktı. Geniş koltuğun ardına yaslandı. Arada bir sağa sola döndürerek daldı bir an...

Gelecek günlerin gelişmesini düşünüyordu. "Kurduğu banka, ülke ekonomisinin belkemiği olacaktı. Elinde öylesine olanaklar vardı ki... Bir kez, bankanın en büyük pay sahibi, ülkenin kurtarıcısı, Cumhuriyetin kurucusuydu... Üstelik Ankara'da meyvelenen ilk çiçekti bu. Şimdiye değin Osmanlı Bankasının yaptığı işleri büyük ölçüde elinden alabilirdi. Devlet organları, daha kuruluş tamamlanır tamamlanmaz, iş görüşmeye başlamışlardı. Daha doğrusu, bankanın kuruluşu bu sabah yapılmış, akşamına kasası dolmuştu. Hükümet çıkardığı bir bildiri ile, bölgelerinde İş Bankası varken, başka banka ile ilişkiyi yasaklamıştı. Hemen birkaç gün sonra İstanbul'a gidecekti. İstanbul'da bir şube daha açacak. Ordan Bursa ve İzmir şubelerinin kurulmasına girişecekti.

Böylesine yoğun işler arasında, güvenilir adam bulup biriken paraların onlar aracılığıyla işe dönüşmesini sağlayacaktı. Güvenilir adam da, öylesine azdı ki...

Ankara'da iş yapma yeteneği olan bir Fehmi çıkmıştı. Ötekiler üç beş kuruşluk kârı, hemen Keçiören yanlarında arsaya yatırıp zarar etmişlerdi. Çünkü meclistekilerin çoğunluğu, Ankara'da ev bulamayınca, Keçiören'e taşınmışlardı. Sanıldı ki, Ankara o yönde büyüyecek. İlk günlerin, en kısa en düzgün yoluna sahip bulunma üstünlüğünden başka bir şey değildi bu. Ankara tam ters yönde. Çankaya tepelerine doğru gelişmeye başlamıştı. Fehmi, artık adı Sıhhiye olan bataklığın hemen ortalarında bir tarla almakla, nice uzak görüşlü ve güvenilir adam olduğunu isbatlamıştı. Ne var ki, bir bankaya, bir tek müşteri yetmezdi. Yeni yeni atılgan tüccarlar bulmak gerekli. Bunlara kredi verip yapacakları işleri göstermek, kaçınılmaz bir ödevdi."

Türkiye'nin dört bir yanında vurulan her kazma, satılan her malda kendi parmağının işaretini gördü Celâl Bey... Kıvançla gülümsedi. "Yapmak istediği buydu işte. Mustafa Kemal, siyasal mimar ise o da ekonomik kurucu olmak istiyordu. Biliyor, bu savaş sonrasının siyasal yapısında, gözlerini çok yücelere dikti. Ama, sofra tartışmalarından tüm olayların çalkantısı içinde, ittihatçı olduğu halde hep parçayı sıyırmasından anladı ki, Gazi'nin ona gereksinimi vardır. Ekonomi bilen tek kişi olmanın üstünlüğüyle, gelecek ellerinin arasına bırakılmaktadır. Güvenin ve beğenisinin en büyük onuru değil midir bu bankanın kurulma ödevini yükümlenmek. Arkadaşları şaştılar ona. İskân bakanlığını bırakıp bir bankanın —hem de onların gözünde

batmaya koşullu bir bankanın— başına geçmek, budalalıktı. Oysa bankanın ne olduğunu iyi bilir Celâl!.. Bursa Osmanlı Bankasında yazman olarak çalışırkenden çok iyi bilir. Tüm Bursa'nın saygı yarışına çıktığı anlı şanlı tüccarların, ipek imalâtçılarının, bir küçük banka memuru önünde nasıl takla attıklarına çok tanık olmuştur. Askerler ve öteki siyasetçiler, ne bilirler ekonomiyi? Hele hele bankacılığı? Bilmediklerinden şaştılar, anlamadılar. Ama, şu kuruluş dönemini bir atlatsın. Devlet gücünün para denilen sihirli yanını eline geçirsin, o zaman anlarlar.

Anlar ve hak verirler.

Celâl, tümümüzden akıllıymış derler. Bunu dedirtmenin yolu da, güvenine bırakılan paraların başdöndürücü bir artış hızına ulaşmasından geçer. Yoksa tüm isteklerinin üstünden bir sünger geçmek zorunda. Bu banka işi biterse, Celâl de biter. Yeşerirse, en güçlü söz sahiplerinden biri olur."

Öyle kıvançlı baktığı bir kısa an içinde geçirdiği düşüncelerle sevecenleşti.

— Ben İstanbul'a gideceğim. Bir şube açmak için. Benimle gelmeye ne dersin?

— Hay hay efendim.

— Yolda uzun uzun konuşuruz.

— Buyruklarınızı dinlemek beni mutlu kılar.

— Ne zaman yola çıkabiliriz?

— Size bağlı...

— Bu Cuma iyi mi?

— Elbette...

Kalkıyordu ki, oturttu Celâl Bey...

— Kahve söylemedik.

— Ne önemi var efendim. Sizi gördüm, kutladım ve de kultandım ya, yeter.

— Olmaz. Bir kahvemizi iç...

Yüzüğüyle masanın üstüne vurdu.

Yeni alındığı üstünden akan giysinden belli odacı seyitti. Buryuğu bir asker gibi alıp, topuklarının üstünde geri döndü. Ve koşarak gittiği gibi kahveler elinde döndü.

Celâl Bey, kahvesini sessiz içiyordu.

Bu sessizlikte, Fehmi'nin gelişmesini düşünüyor. Yapcakları işbirliğinin, başarılı olacağına güven duyuyordu.

Aklına Kara Kemal geldi...

"Şimdi nerelerdeyse, yapmak istediklerinin uygulamaya girdiğini bilse, kimbilir ne düşünür? Aslında ikimiz de aynı durumdayız. O İzmir Suikastının sorumlularından olarak aranıyor. Yakalanırsa, yaşamı söz konusu. Ben bir olayın içine girdim ki, başaramazsam, tüm geleceğim gitti gider. Kişinin düşüncelerinde benzerlik olunca yaşamında, yazgısında da benzerlik oluyor. Onun yıllar önce yaptığı denemeyi, ben yeniliyorum. Siyasal yandan değil, ekonomik yandan bir oluşumun temellerini atmaya çalaşıyorum. Ama, öyle bir kurtlar sofrası açıyorum ki, en küçük sendelemede, beni yerler. Tıpkı, bir sürçmede onun yenmesi gibi..."

Fehmi boş fincanı tabağına bıraktı. Ayağa kalktı. Celâl Bey, gitmekte olduğunu görüp hafif kıpırdandı.

— Cuma treniyle gidiyoruz değil mi beyefendi?

— Evet... Cuma treniyle gidiyoruz.

— Ben hazırlığımı yapayım.

— Ben de çocuğu göndereyim yerlerimizi ayırtsın.

— Başüstüne efendim...

O gider gitmez, rakamlara, fişlere daldı yeniden. Sonra, eski kesinliğiyle anlayamadığını görerek, düşüncelereni sürdürdü.

"Ne var ki, ben ondan daha bir ilerde başlıyorum. Birkez bağımsızlığını yeni kazanmış bir ülkenin bağrındayız biz. Çökmek üzere olan bir imaparatorluğun değil. O, esnafı ulusculukla örgütleyip birşeyler yapmak istiyordu. Biz tüccar yaratacağız. Hem de Kara Kemal'den çok üstün olanaklarla. Çünkü onun döneminde alabildiğine bir lövanten ve yabancı rekabeti söz konusu idi. Biz ise, sahipsiz toprakları ekip biçeceğiz... Bu nedenle, yaşamımızın benzer yanları olmayacak. Onun direnci ve üstten alması yaşamını tehlikeye attı. Benim uysal ve yerimi bilen davranışım, geleceği ellerime bıraktı. Kaçabilseydi belki paçasını kurtarırdı. Ama sanmıyorum. Yenilginin yalnızlığını bilmiyor o. Bilmediğinden, sığınacak çok yer bulurum sanıyor. Yanıldığını anladığında iş işten geçmiş olur. Demirci beni kovaladığında, durumum aynıydı. Bir ayrımla ki benim Demirci'ye söz geçirecek dostlarım vardı. Kara Kemal ise, bundan yoksun... Her neyse, işte onun yapamadığını yapacağım ben. Türkiye'de, ülkesine yararlı kapitalistler yetiştireceğim. Madem, kapital ve o kapitali yatırıma dönüştürecek kapitalist olmadan kalkınmak mümkün değildir. Biz de mümkün olduğunu, yaratıcılığımızın tüm gücüyle isbatlarız."

Rahatlamıştı.

Yürüyüp gelen bir işi daha büyük olanaklarla sürdürmenin güvencesine erişince yeniden aydınlanı-vermişti başı. Memurlar teker teker giderken, o hesapların içine daldı. Ortakların, ilk pay sözünü tutanlarla tutmayanlarını

bir yana ayırdı. Bu akşam, yeniden listeyi Gazi'ye göstermesi gerekiyordu. Görsün ki, baskı yapsın adamlara. Yoksa, hiç biri ödemez borcunu.

Gözleri ışıldadı yeniden.

"Benim düşündüğümü bilseler, kalpaklarını havaya atarak koşarlar ilk payı yatırmaya. Ama, nerden bilsinler? Gazi'ye bile söylemedim bunu. Hele ilk kuruluşu tamamlayıp kâra geçirelim. O kârı dağıtacağımıza, sermayenin ödenmeyen bölümlerini karşılarız. Böylelikle, ilk yatırdıklarıyla, büyük pay sahibi olurlar. Ama, söylemek gerek bunu. Kâra geçtiğimiz zaman, kendileri kapımızı aşındırır, paylarımızı yatıralım ya da ortak olalım, diye. Onların kuşkusu, bu işin yürümeyeceğinden. Yürüyeceğini, devlet desteğiyle her işin mümkün olduğunu bir isbatlayalım..."

İrkildi birden.

Bakındı iyice boşalmış handan bozma bankasına.

Memurlar, akşam karanlığına kalmadan çıkıp gitmişlerdi. Bir odacı, elinde kibritle lambasını yakmak için kalmış. Kapının önünde bekliyor girme cesaretinden yoksun. İşaret etti...

Delikanlı, koşarak yaktı lambasını. Kapıyı çekip, çıktı. Yine eskiden olduğu gibi, kapının camında gölgesini bırakarak, tam önünde beklemeye başladı.

"İsmet Paşa'nın paylarını unuttuk," diye geçirdi. "Bu akşam pay senedini vermeliyiz." "

Kasayı açtı...

Muhasebe müdürünün açığa imza edip bıraktığı pay makbuzlarından birini aldı... Yirmi bin liralık payın, ilk beş bin lirasını aldığını bildiren rakamları yazarak, kendisi de imzaladı. Katlayıp cebine koyduktan sonra, eliyle üstünden ok-

şadı. Hemen ardından Gazi'nin hesabından beş bin liralık bir aktarma yapıp makbuzunu hazırladı.

Masayı tıklattı.

Kapı açılıp odacının başı görününce:

— Oğlum bir payton, —dedi...

— Hazır efendim...

Fehmi, Zorlu Kardeşlerle, ilginç bir ortaklık düzeni kuruyor

ALTI

Rober, üstünü değişmeden yanına girdi.

Fehmi, olumsuz bir istekle karşılaşmanın ikirciklenmesiyle, yüzüne baktı. Bunca zamandır yanında çalışıyordu. Ama ilk kez böyle değişmeden yanına giriyordu Rober. Bir iş olabilirdi bunda. Tam da otomobilciliği iyice oturttuğu sırada.

Gözlerini kırpıştırdı.

Soran bakışları, Şalom'un beynine çivilenerek orda geçerleri çekip almak isteğiyle tutuştu. Rober, çok bekletmeden, çıkardı ağzındaki baklayı..

— Akşam eve döndüğümde, eski patronlarımdan mektup aldım.

Sezinlememiş miydi o? İşte, aklına gelen başına geliyordu. Bir zaman o ayartmıştı memurlarını. Şimdi geri alıyordu. Yapabileceği zam oranını geçirdi aklından. Şimdi aldığının iki katını bile verse az gelirdi. Tek başına tüm otomobil işlerini çeviriyor. Ayrıca bildiği üç dille, ithalat kesiminin de yönetimini elinde tutuyordu. Gerçi, daha geçen ay, kendiliğinden bir zam yapmıştı. Ama, bu küçük bir miktardı. Eğer sıkışırsa, maaşını bir kat daha arttırmak ka-

rarıyla, gerisini bekledi sözün. Gelmeyince sordu;

— Bişey mi istiyorlar?

— Onlara göre öyle...

— Sana göre?

— Anlatacağım beyefendiciğim. Bizim otomobil şirketinin İstanbul temsilciliği de boşalmış. Adam ölmüş, karısıyla, bir küçük kızından başka da kimse yokmuş sanırsam. Geçici olarak, Zakir Bey adında birine vermişler. Ama, pek memnun değillermiş. Diyorlar ki bana; istersen, sen alabilirsin burdaki acenteliği. Biz gerekli yardımı yaparız. Seninle de ortak oluruz.

Ortaklığı geçirdi aklından.

O yapamazdı bunu. Yok baştan yapmıştı. Genel gelirden belli bir oranı vermek ortaklık değil mi? Şimdi Zorlu Kardeşler de uyandılar. Belki biraz fazlasını verecekler. Hele işin sonunu bir getirsin.

— İyi bir öneri. Ne düşündün?

— Düşündüm ki, bu bizim için bulunmaz bir haberdir. Nasılsa İstanbul'da bir şube açacağız... Bir bölümü de otomobil işini yürütür.

— Şube açacağız evet. Ama, yürütebilirler mi? Senin gibi biri olmadıkça, nasıl güven duyarım?

— İstanbul'da adam çok beyefendiciğim. Buluruz. Dilerseniz ben de denetim görevini yerine getiririm.

— Dilerseniz ne demek? Biliyorsun ki, otomobil işine karışmıyorum ben. Şu işin nasıl olacağını bir anlat bakalım.

— Bence, Zakir Bey'i bu işten kaydırmanın yolu, ölen temsicinin karısıyla bir ortaklık kurmaktır. Belli bir pay verilir şimdilik. İlerde işler gelişince, sermaye artırılıp pay dü-

şülür. Ama ellerine geçen bugünden fazla olacağı için, ses çıkaramaz kadın.

— Bence aynı işi Zakir Beyle yapsak, daha kolay olmaz mı?

— Yabancı şirketler, kolay temsilci değiştirmezler efendim. Değiştirmeyince de, Zakir Beye aklı onlar vermeden biz uygulayalım derim.

Belli ki bu aklı, eski patronları vermiş. Rober tutup bunu uygulamayı öneriyor. Demek ki, kolay kopamayacak kendisinden.

Gözlerini kırpıştırdı. Sevinmişti.

— Peki... İstersen sen hemen yola çık. Durumu bir kolaçan et. Eğer mümkünse, kotar işi. Sanırım bu akşam tren olacak. Noterden bir vekâletname çıkaralım. Gerekeni yap, —diyerek hemen ayaklandı. Aklına geleni uygulaması gerekiyordu. —Noter'e ben giderim. Eğer hazırlığın uzun sürecekse, şimdiden başlayabilirsin.

— Hiç uzun sürmez efendim. Hemen yola çıkabilirim.

— Bekârsın da ondan...

— Her şeyin sırası var değil mi efendim?

— Sırası geldi artık Rober. Şu işi de çözümleyelim de, seni de bir sıraya sokalım.

— Sağolun efendim...

Kendisi gitti notere. Yaptırdığı vekâletnameyi getirip uzattı Rober'e... Rober aldı. Fehmi koltuğuna oturunca, belli etmeden okudu. Yüzünde tanımlanamaz bir sevincin ışıltısıyla masaya geldi.

— Teşekkür ederim beyefendi. Güveninize lâyık olmaya çalışacağım.

— Bu çalışmanın karşılığı Rober. Daha başlangıcındayız işin.

— Erken diyordum ben de...

— Hiç değil... Biz genciz daha. Beklemek yerine çalışmayı yeğliyoruz. Daha hakkettiğini veremiyorum. Ama, vereceğimden kuşkulanma.

— Biliyorum efendim. Çok iyi biliyorum. Teşekkür ederim.

Rober, vekâletnamede yazan genel temsilciliği ve firma müdürlüğü unvanlarını aklından geçirerek, yerine döndü.

Fehmi bir süre ardından baktı.

"Ne garip... Sanki yanıma gelirken çekişe çekişe pazarlık eden o değil. Sanki, anamdan emdiğimi burnumdan getirip, az daha işten vazgelmeme neden olacak adam gitti. Ve sanki öl desem, ölecek... Neden acaba bu? O gözlerindeki bağlılık parıltısı, nerden geliyor? Kimse benim çipil gözüme, sarı kaşlarıma bayılarak böyle bir tutum takınmaz. Üstelik karşıma geldiğinde benden güçlüydü. Pekâlâ Beyfendi ben gidiyorum. İstanbul, acentalığı yapacağım, diyebilirdi. Derse de haksız olmazdı. Otomobilcilikte çok iş var. Bu işi en iyi bilenlerden biri de kendisi. Demedi. Tam tersine, işi benim almamı sağlayacak fikirler verdi. Neden?"

Başını salladı. İlk kez düşünüyordu bu konular üstüne. Ve ilk kez güçlükle karşılaşıyordu. Çözmek istediğini tam çözememenin rahatsızlığıyle kıpırdandı.

"Gidip sorsam mı nedenini? Olmaz... Bunu kendim çözmeliyim ben. Eğer çözebilirsem, başarının gizini yakaladım demektir. Adam, benim yanımda memurluğu, tüc-

carlığa neden yeğledi? Girişim yeteneği olmadığından mı? Hayır... Kaç kez gördüm ki, Zorlu kardeşlerin büyüğü gelip uğraştığı halde, devlet siparişlerinin tümünü kaptı. Sonra da sağlam bir anlaşmaya bağladık, oldu bitti. Ordaki girişim yeteneği ve ustalığı bir kişinin başarısı için yeterlidir. Güçsüzlük mü? Sanmam... İşte öneri... Eski patronları her türlü desteği göstereceklerini söylüyorlar. Öyleyse ne?

Çözmem gereken soru bu. Neden böylesine bağlandı bana? Böylesine yaman bir delikanlıyı kopmayacak sağlamlıkta kendime bağlayışımın nedenini incelemeliyim. İncelemeli ve iplik iplik açıp bundan sonraki davranışlarımı da buna göre düzenleme-liyim."

Rober'in ilk gelişinden bu yana gelişen olayları anımsadı tek tek...

Gelişmenin hızı, düşündüğünden bile başdöndürücülüğüyle nefes nefese bırakıyordu onu. Bir araştırdı. İnce ince eledi ilişkilerini. Ve birden gülümsedi. Özellikle vekâlet olayından sonraki davranışıyla bağdaştırınca olanları, çözüverdi.

"Vermesini bileceksin Fehmi" dedi. "Hem de istemeden. İşle bağlantı kuracaksın. Geliştiğini, yanında çalışan senden önce bilir. Çünkü her zamankinden çok yorulmuştur. Sen ondan erken davrandın mı, bağlanır. Belki aklından geçiriyordu Rober. Benim en yetkili adamım olmayı istemesin olmaz. Ben, ondan önce davrandım. Hem müdür yaptım, hem de vekil. Onun uzun zaman için düşündüğünü, ayağının altına seriverdim. Zam istemeden, zam yaptım. İşte tüm sorun bu...

Kendini, ondan iyi düşündüğün havasını verdin mi, ge-

risi kendiliğinden geliyor. Bundan sonrası için ders olsun bu bana. Hammaldan, müdüre yanımda bir kişi de çalışsa, bin kişi de, hiç ayrılmadan bunu uygulamalıyım. İnsan isteğini tutku haline çevirmenin gizi burda. Çok şey öğrendim, Rober'den... Ama bu öğrendiğm tümüne bedel.

Hele sorunu çözümleyip dönsün İstanbul'dan...

Bilirim ben yapacağımı.

Az önce aklımdan geçirdiğim zammı, dayayıvereceğim. Kazancıma ortak olduğu sezgisini başka türlü yerleştiremem yüreğinin derinine. Ve bir kez de yerleştirdim mi, ben bile söküp atamam gayri...

Hay sen çok yaşa Rober...

Asıl teşekkür etmesi gereken biri varsa, o da benim yahu..."

***

Kan ter içinde girdi mağazadan. Üst katta kendisi için yaptırdığı büroya çıkmadan Rober'e uğradı. Şimdi Rober, kendisinin eski yerinde oturuyordu. Patronunu görünce hemen ayağa kalktı. Bir el işaretiyle oturttuktan sonra. Koltuğa yerleşti. Mendilini çıkarıp terlerini sildi.

— Soğuk bişey içerdim doğrusu, —dedi.

Rober, yüzüne baktı. Patronun ardı sıra seğirtip gelmiş hammala işaret etti.

— Bize iki çay söyle...

— Soğuk bişey, demiştim.

Sevecenlikle baktı Rober'e yeniden sildi terini...

— Terlisiniz beyefendiciğim.

— Depoların durumu nasıl?

— Buyruğunuz üzerine sayımlarını yaptırdım. Tümünü masanızın üstüne bıraktırdım.

— Bu arada ezberlemişsindir. Ne var ne yok?

— Aklımda kaldığına göre, fena değiliz. Hemen hemen dolu her kalem.

— Öyleyse, olanın iki katı sipariş vermemiz gerekiyor. Her kalemden vereceğiz. Şimdi Bayındırlık Bakanlığından geliyorum. Elimizdekiler salt Ankara'nın isteğini karşılamaz. Onuncu yıla büyük bir şantiye olarak gireceğiz. Her türlü gereci sağlayacağıma söz verdim. Anlaşmayı imzaladık. Kızılay binasının hemen üstüne bakanlıklar kurulacak. Ayrıca demiryolu geliştirilecek. Demiryolları için gerekli olanı İstanbul'da bıraktıralım. Döviz işlemlerine hemen girişilsin. İş Bankası bizim krediyi arttıracak mı? Konuştun mu?

— Konuştum. Arttıracak. Ayrıca Ziraat Bankası da kredi vereceğini söylüyor. Osmanlı Bankası, işlemlerin bir bölümünü onlara yaptırırsak, altında kalmayacağını belirtti.

— Verdiği ölçüde orayla çalışalım. Öteki haberler de iyi. Bu işleri görüp seninle bir İstanbul'a gidelim.

— Akşama tamamdır efendim.

— İyi... Akşam treniyle gidelim öyleyse. Elbette evden bir engel yoksa.

— Rica ederim efendim. Karım gerçekten yardımcı oluyor bana.

— Memnunsun değil mi?

— Çok memnunum. Hanımefendi, sizin otomobilcilik olayını anlatmışlar, sağolsunlar. Bir de kınamışlar kendilerini. Şimdi bunu söyleyip avunuyor. Madem beyefendi, bunca yıldır hoşnud kılmış hanımefendiyi, diyor. Buyurduğu herşeyi yapmanda bir sakınca yok. Ben sı-

kıldıkça, gidiyorum hanıme-fendiye. Öyle hoş bir insan ki,zamanın akıp gidişini sezinlemiyorum bile.

— Tüh unuttum. Aklımda ne var, ne var, deyip duruyordum. Bakanlıkların yapımı başlandığında, bizim arsanın değeri kat kat artacak. Orayı bir parsellettirelim. Yol üstüne gelecek arsalardan birine bir apartman yaptıralım da, tümümüz aynı yerde oturalım. O zaman, hanımların durumu biraz daha kolaylaşır.

— Siz buyurduktan sonra.

— Bu işle de ilgileniver bugün.

— Hay hay...

— İstekleri Ticaret Bakanlığına ne zaman gönderebilirsin?

— Liste hazır nasılsa beyefendiciğim. Üç kopya yazdırmıştım. Dilerseniz, yazıyı yazıp hemen gönderirim.

— Tamam. Ben bir saat sonra, bakanın yanında olacağım. Halil'i gönder. Akıllı oğlandır. Dilekçeyi getirdiği zaman, bana bir telefon etsin.

— Bir buyruğunuz olup olmadığını sorsun değil mi efendim?

— Evet ki, iş çabuk yürüsün.

— Anlıyorum.

— Çünkü kulağıma bazı şeyler çalındı. Palazlanmış bir iki İstanbul, Angara tüccarı, fiyat kırmak istiyorlarmış. Mümkün değil bu, ama bir kez için yapabilirler. Çünkü önemli olan bakanlıklara girmek. Bunu öğrendiler. Bir kezlik zarar, sürekli sağımın geliriyle haydi haydi giderilir. Sanayi plânının tüm hazırlıkları bitti, diyorlardı. Eğer bitmişse!

— Bitmiş efendim, —diye sözünü kesti Rober. — Bakanlar Kurulu bu hafta kararlaştırıp yürürlüğe sokacakmış.

— Kimden öğrendin?

— Plan işinde çalışan bir dosttan, sözetmiştim.

— Şu Rus Musevisi mi?

— Evet... Uzaktan bizim akraba olduğu için.

— İyi... O zaman, isteği üç katına çıkaralım. Dıştaki satıcılarımız bize kredi açar mı?

— Şimdiye hiç istemedik. Ama, on yıla yakın bir süredir, karşılıklı iş yapıyoruz. Sanırım açarlar. Dilerseniz birer mektup yazıp soralım.

— Hayır. İstanbul'a bugün gitmeyelim.

— Siz bilirsiniz.

— Durumu yeniden gözden geçirmemiz gerek. bizim elimizde tuttuğumuz, mallara büyük ölçüde gereksinim olacak. Rakiplerimiz belirmeye başladı. Tüm istekleri tek başımıza karşılamak için fiat mı kırmalıyız? Yoksa ithalât tekelini ele geçirip rekabet edenlerimi bastırmalıyız? Hangi yol daha iyi?

— Mal getirmekte büyük yararımız var beyefendi. Ne olursa olsun istek arttıkça kendiliğinden pahalılanacak. Ancak ikinci yolu da denemek yararlıdır. Mal tekelini elimizde tutarsak, satıcı biz oluruz. Satıcı biz olunca da, dilediğimiz yerden almak zorun-dadırlar.

— Ama, bu tür alış verişte kaçaklar olabilir. Öyle bir yolunu bulmayız ki, kaçak olmamalı.

— Haklısınız. Biri daha mal depo edebilir. O zaman piyasada da rekabetle karışlaşmamız işten değil. Bunun çaresi acentelik edinmektir beyefendi. O zaman, tümünün denetimi elimizde olur. Bunun için de firmalarla konuşup anlaşmak gerekiyordu.

— Bu yüzden, İstanbul gezisini erteledim. Şimdi iki yol var önümüzde. Bir karar almak zorundayız. Ya, satıcı olacağız, her türlü rekabete açık bir biçimde. Ya acente kurup tekelleşeceğiz. Acenteliğin sakınca-ları var mı?

— Yarar var beyefendiciğim. Bizden başkası mal getiremez. Sanırım böylesi için izin almak daha da kolaydır. —Düşündü bir an Rober.— İzin almak bile gerekmiyor yasaya göre. Çünkü acentelik tek yanlı bir işlemdir. Salt, ithalât sırasında izin almak yeterli. Ben acentelik almanın uygun olduğu görüşündeyim.

— Kesin değil mi görüşün?

— Kesin efendim.

— Öyleyse, İstanbul'a ben yalnız giderim. Sen, hemen iki pasaport çıkart.

— İki mi? Neden?

— Gezin uzun sürebilir. Karını biz nasıl oyalıyalım hay Rober? Birlikte gideceksiniz. Hem ne zamandır izin yapmadınız. Hiç acele etmeyin. Doyasıya gezin Avrupa'yı da, Amerika'yı da. Konuş adamlarla. Anlat durumu. Ve bize olanak sağlamalarını iste.

— Başüstüne beyefendi. Çalışırım.

— Ne zaman yola çıkabilirsin?

— Ne zaman buyurursanız.

— Siparişlerim gittiğinde, orda olmanda çok yarar var.

— Olur efendim. İzin çıkar çıkmaz, bendeniz de yola çıkarım.

Saatine baktı Fehmi. Kalktı, yerinden. Rober hemen dilekçeyi yazmaya durdu. Yukarı odasına çıktı. Kasadan Bayındırlık Bakanının pek sevdiğini söylediği altın işlemeli

şimendöfer saatlerinden birini aldı. Sonra aşağıya inip Rober'e:

— Ben bakanlığa gidiyorum, —dedi.

Rober, yazıyı bitirmek üzereydi. Başını sallamakla yetindi. Patron çıkar çıkmaz, Halil'i çağırdı. Söylenenleri aktarıp, listelerle dilekçeyi eline tutuşturdu. Halil, bakanlığa doğru koşarken, kendisi de bankaları dolaşmak üzere çıktı.

***

Roza, kıvırcık kahverengi saçlarını taramak, yüzünü silmek için aynanın karşısına geçtiğinde gördü pasaportu.

Bir anlamı olmalıydı bunun.

Buraya bırakıp bir neden uydurarak odaya önce girmesini sağladığına göre, mutlaka bir nedeni olmalıydı. Birkez elini uzattı. Sonra yasak birşeye dokunmuş gibi çekti. Bakındı yöresine. Rober her an girebilirdi. Ama, gizli birşey olsa, koymazdı konsolun üstüne.

Saadet'in sözleri canlandı kulağında.

"Otomobil işi dışında ben hiç karışmadım kocamın işlerine. Gördüm ki, mayası başkadır. İşinden başka şey düşünmemektedir. Saldım yakasını. Akşam başını dinleyebileceği bir mutluluk yuvası yapmaya çalıştım hep evimi. Sanıyorum başardım da. Kimse Fehmi'nin bir aykırı davrandığını görmedi şimdiye. Göreceklerini de sanmıyorum. Bir budalalık ettim. Belki de o budalalığın yararını gördüm. Sanıyorum o da anladı en küçük aykırılıkta beni yitireceğini. Önem vermiyor olabilir. En azından, kendi yuvasının tadını bulamayacağını da çok iyi bilir. Bizim ödevimiz kızım, kadın olarak erkeğe bu güvenceyi vermektir. İnan olsun kaç kez ceplerinden şuraya buraya

kâğıtlar düşer. Nedir, neyin nesidir, diye bakmam bile. Toplar, kendisine veririm. O da rahattır her zaman. Ben de. Kişi rahatını kendisi yapar. Mızmızlandı, dırdırlandı mı, sonunu hazırlamış olur. Bunca yıldır izlemeye çalıştım kocamı. Hatta bir ara mektuplarının çoğunu ben yazdım. Gördüm ki, başını kaşıyacak zamanı olmadı. Seninkininse hiç olmaz. Kendisi böyle çalışan adam, yanındakilere ne yapar, düşün. O yüzden fazla kuşkucu olma. Sıkıldığın zaman atla gel bize. İki söz eder, dağıtırız sıkıntımızı."

Açıp baksa mı?

"Rober bunu buraya bakması için koymuş olmalı. Bu masa kendisinin. Bilmeden bir iş yapmaz. Acaba deniyor mu? Olabilir. Erkek dediğin, en yakını, karısını bile deneye tutar zaman zaman. Kendi güvenilmezliğinden gelir bu. Ya da kendine güven-sizliğinden. Olsun. Neme gerek. Açız bakmaya-cağım. Sabırlı olan kazanır. Gelsin, ne demek istiyorsa, kendi ağzıyla söylesin."

Yüzünün boyalarını sildi.

İnce derisinde gezdirdi ellerini Yumuşacık, parlaktı. Gözlerinin kıyısında, ağzının genişlediği yerlerde çizgiler aradı. Besbelli o çizgileri görmek için uzun yıllar beklemesi gerekti.

Parlak gözleriyle aynadaki Roza'yı süzdü.

Kıvandı kendinden.

Elbisesini çıkarıp, geceliğini giydi. Saçına yumuşak fırçayla birkaç kez dokundu.

Rober kapıdan girdi.

Yan gözle kocasını süzerek, pasaportu uzattı.

— Konsolun üstünde bırakmışsın.

— Açıp bakasın, diye.

— Yolculuğa mı çıkıyorsun?

— Çıkmıyorum, çıkıyoruz.

Aceleyle açtı pasaportu. İki kişilik olduğunu, kendi adının yazılmış bulunduğunu görünce zıplayıp sarıldı kocasına.

— Canım... Canım benim... Nereye gidiyoruz?

— Hemen hemen bir dünya turuna desem, olur.

— İzin mi?

— Biraz o, biraz iş. Patron gönderiyor.

— Yani bir balayı çıktı bize. Ne iyi adam şu Fehmi Bey...

Kucakladı karısını. Ağır ağır yatağın üstüne bıraktı. Roza, geceliğinin bükülüp bacaklarını açmasına aldırmadan, öylece yattı. Kıpırtısız. Ama, başını röbdöşambrını çıkarmaya uğraşan kocasına çevirip dudaklarını hafif ıslatarak... Rober, ellerinde ince bir titreme. Güçlükle çıkardı üstündekini. Belinden yukarısı çıplak, ayağında pijama ile karısının yanına uzanırken, yineliyordu.

— Büyük adam Roza... Çok büyük adam...

Roza duymuyordu söylenenleri. Dudaklarında ince ıslaklık. Gözlerinde istekli parıltıyla öyle yatıyor. Sofya'dan başlayarak Avrupa kentelrini düşünüyordu.

Rober, elini uzatıp belini kavradı.

"Ah Viyana," diye düşündü Roza... "Babamın anlata anlata bitiremediği katedralleri. Geniş caddeleri. Müzik, müzik sokakları, alanları... Pencereleri, kapıları, bacaları."

Hafifçe kendine çekip, dudaklarından öptü Rober.

"Ah Paris," diye düşündü Roza...

Göğüslerinin üstünde Rober'in sert, acımasız parmaklarını sezinleyince, Paris Eyfel'i, Metrosu, Sen'iyle bir döndü aklında. Sonra Notr Dam'ın Kulesi Eyfel'e deyip, bir kıvılcım çıkardı. Ardından üstlerine Sen aktı. Daha bir çoğalttı ateşi.

Dudaklarındaki ağır basınç, alabildiğine çağlayıp ısıttı Roza'yı... Kolları sarıldı görmezleye Rober'e, sonra ensesinde kenetlenircesine sıkıldı.

Tek beden olmaya saldıran ikilem, ellerin deviniminden ayakların, belin devinimine dönüştü. Ve Roza, bu kez göğüslerini ezen şeyin Rober'in göğsü olduğunu sezip önce bir ıkıltı çıkardı ağzından... Gözleri kaydı. Yumulmak özlemiyle. Yumdu... Sonra daha bir açarak baktı. Kocasının alnında boncuklanan terleri gördü iri iri. Ellerini alnından geçirip, saçlarıyla oynadı. Aydınlanıvermişti Rober'in yüzü.

Sarıldı iyice.

Sonra elini uzattık kalçalarına doğru...

Ve gözlerini iyice yumdu...

Olanı biteni içinde duymak isteğinin ağırlığıyla açmadı bir daha... Ta uyuyuncaya değin...

***

Fehmi, masanın üstüne serdi Rober'in mektubunu. Aceleyle okumaya başladı.

"Beyefendiciğim!..

İki gündür Paris'teyim. Bizim şirketin Ortadoğu bürosuna uğradım. Otomobilciler toplanmışlar burda. Bizi tanıdılar. Çok memnun olduklarını söylediler. Biz aldıktan beri Ankara'nın da, İstanbul'un da satışının çok artması

tümünü sevindirmiş. Oturduk, Ticaret Müdürüyle uzun uzun konuştuk. O da yahudi olduğu için, anlaşmamız kolay oldu. Bize, pek çok öneri getirdi. Lord şirketi salt otomobilcilikle uğraşmıyormuş. Demir-çelikten, saat yapımına değin çeşitli işlere el atmış. Otomobilciliğin tüm Türkiye temsilciliğini istedim. Bunun şimdilik değil hiç bir zaman mümkün olmadığını bildirdi. Ancak genel temsilcilik yerine, ikinci eli verebilirlermiş. Ben bunu da kabullendim. Genel perakendecisi biz olacağız. Hemen hemen tek satıcı demektir bu. Ayrıca, öteki işlerin acenteliği boşmuş. Saydı. Size ilişikte bir liste gönderiyorum. Bize yararı var, yaramazı var. Ama ben derim ki, tümünü alalım. Böylelikle şirketin güvenilir acentesi olalım.

Ayrıca kredi sorununa da değindik. Bir ödeme garantisi sağlarsak, o işin kolay olduğunu söylüyor. Öyle güç bir şey değilmiş ödeme garantisi. Herhangi bir banka, bir mektup yazıyormuş. Aslında bunu da genel merkezlerinin isteği üzerine yapıyorlarmış. Yoksa, bize sözle bile açabilirlermiş. Nitekim, ilk parti için böyle bir istekte bulunmuyorlar.

Bu arada, yine o müdür sayesinde, Amerikan Ticaret Ataşesi ile görüştük. Müdür, bizi bir öğle yemeğinde buluşturdu. Bizimle iş yapmaya çok istekli olduklarını. Üç dört büyük firmanın, acenteliğini alabileceğini belirtti. Onların listesi de ilişikte...

Ben önsöz olarak, olumlu karşıladım. Ama, içime de bir kuşku girdi. Acaba sizin verdiğiniz yetkileri aştım mı, diye: adamdan izin isteyip, size sormaya karar verdim. Ayın ondördünde bir akşam yemeğinde buluşacağız. O güne değin bana buyruğunuzu iletebilirseniz se-

vindirirsiniz.

Roza, yengeme mektup yazıyor. Kızlar için her mağazadan bir iki şey aldı. Her birinin birer koca valizi oldu. Bilmem beğenecekler mi?"

Birden aklına geldi.

"Hay deli yahudi," diye düşündü. "Bugün ayın on ikisi. Mektup sekiz günde gelmiş. Adam yetki sorununu mektupla mı yazar?"

Hemen bir kâğıt çekti önüne. Zarftan adresine bakarak bir telgraf hazırladı. "Tam yetkilisin stop. Kararın kararımdır stop. Gözlerinden öperim stop."

— Halil... —Çocuğun seyirtip gelmesine baktı. Uzattı telgrafı. —Tez şunu çek. Rober'in selâmı var...

Halil fırlayıp gittikten sonra, yeniden eğildi mektuba.

"Size de bir iki şey aldık ama, istedikleriniz olabilir. Burada ucuzluk varmış. Eğer istedikleriniz varsa, lütfen bildiriniz. Yanımızdaki para yetecek.

İkimiz de çok selâm edip saygıyla ellerinizden öperiz.

Oğlunuz

Rober Şalom"

Oğlunuz, sözcüğüne takıldı bir süre. Gülümsedi... Bir oğlu olmamıştı. Ve gerçekten aileleşmişlerdi Roberle... Bir oğlu olsa, daha mı çok severdi? Kendi çocuğunun durumu başka. Haylaz olabilirdi,it kopuk olabilirdi. Ama, biliyordu ki, daha çok severdi. Kızlarını nasıl seviyor?

Birden büyük kızını özlediğini sezinledi.

Fransız kız kolejinde yatılı okuyordu. Ve ancak tatilden tatile birlikte olabiliyorlardı. Saadet, küçüğü Amerikan kolejine vereceğini söylemişti. İki kızı da, daha küçücükten

elinden kaçacak.

Burnunun direği sızladı birden. Sezinlemeden elini masaya vurdu.

İsmail koştu. Elleri, göbeğinin üstünde dikildi annacına.

Başını kaldırınca, afalladı ilkin. Çağırdığını bilmiyor. Ama, geldiğine göre çağırmış olmalı.

— Oğlum, git Cuma akşamı için iki kişilik İstanbul bileti al, —dediğini duydu. Yutkunup, vazgeçtim diyene, İsmail aşağı fırlamıştı. —Hay Allah, —dedi sesli sesli.

Bakındı yöresine duyan var mı diye. Olmadığına güven getirince, yeniden gülümsedi. "Kocamaya mı başlıyorum, nedir? Söylediklerimi düşünmez oldum."

Fehmi Bey bir oğlu doğunca memurlarına ikramiye veriyor

YEDİ

Arabanın Ulus alanına doğru tırmandığını oturduğu yerden gördü. Çağırmamıştı. Evden birşey istiyorlar anlaşılan. Ya da...

Düşüncesini tamamlayamadı.

Tüm mağazadakilerin ayağa kalktıklarını görünce, kendisi de onlara uydu. Daha o büronun kapısına yönelmemişti ki, anası daldı içeri.

— Mahir'im geldi Fehmi... Mahir'im geldi... Kimselere bırakmadım. Muştuyu kendim getirdim. Kızım bi oğlan verdi sonunda bana.

— Ana dur. Toplan biraz.

— Toplanması var mı? Biz Saadet'le, yıllardır bu günün özlemiyle tutuştuk oğul. Sen de... Belli etmedin. İyi koca olduğunu ispatladın. Ama seziyorduk. Kızdır. Bir gün gelir, çeker kocasının yanına gider. Sen geceni gündüzünü katıp, arttırdıkça artırıyorsun varlığını. Bir oğlan olup sen senden geçende bunların ucundan tumadı mı vazgel... Belki düşünmedin bunları. Ama, biz iki kadın, sabah akşam düşünüyorduk. Şimdi geldi umudumuz. Muştular olsun, derim sana. Muştular olsun ki...

Daha ilk kelimelerden anlamıştı durumu. Hemen anasının koluna girmiş, merdivenlerden indirdikten sonra, o konuşmasını sürdürürken arabaya sokmuştu. Kendisi de yanına oturarak, Bendderesi yönünü gösterdi.

Şöför arabayı sürdü.

Belediye'nin oraya varınca, omuzunu dürttü Fehmi. Araba zınk diye durdu. Hemen atladı kaldırıma. Önüne ilk gelen kuyumcuya dalarak, üstü deri kaplı, içi kadife bir kutunun içine konulmuş balkıyan pırlanta yüzüğü gösterdi.

— Şunu...

Kuyumcu ellerini oğuşturdu. Boynunu büktü.

— O çok eski bir parça beyefendi. Satılık değil.

— Şunu sarın, dedim.

— Ama beyefendi, değeri çok yüksek...

— Parayı sen mi vereceksin yahu!.. Sar!..

Kuyumcu isteksiz isteksiz sardı kutuyu. Fehmi elini ceplerine attı. Bir süredir para taşımıyordu. Hemen kartını çıkardı. Üstüne kartı getirene yukarıdaki parayı veriniz yazdı. Adamın yüzüne baktı.

— Nedir fiatı?

— On sekiz bin lira.

Karta rakam ve yazıyla on sekiz bin yazıp, imzaladı. Uzattı adama.

— Çocuklardan birini mağazaya gönder, aldır, — Dedikten sonra kutuya uzandı.

Kuyumcu ikirciklenerek bakıyordu. Kartın üstünde Çokzade Fehmi, adını görünce birden değişti tutumu. Yerlere değin eğilerek, kartı kaptı.

— Acelesi yok beyefendi. Yeter ki, sizin müşterilerimiz arasına girdiğinizi görelim. Yeter ki dükkânımıza onur vermiş olunuz. Hiç acelesi yok...

— Benim var birader. Hesabımı bilmek isterim. Hemen aldırınız.

Çıktı dükkândan.

Arabaya bindiğinleyin, evin yolunu işaretledi.

Anası yeniden konuşmaya başladı.

— Umutlarımız gerçekleşti sonunda. Beklemenin ödülünü aldım. Gayrı benim de bir oğlan torunum var. Torunlar çok seviliyor Fehmi'm. Kız oğlan ayırmadım hem de... Ne var ki, dayın kız bıraktı gitti. Baban da oğlan olarak bi seni. Kuruyacak, diyordum. Baharatçızadelerin de, Çokzadelerin de kökü kuruyacak. Kıran girmiş gibi. Birden nice canlandım. Kapıdan nice çıktığımı sana nice geldiğimi bilmiyorum. Telefon melefon sözü ettiler. Dinler miyim. Ben varırım, dedim. Ocağımızın alazı gelmiş. Sözü mü olur?

Eve gelmişlerdi.

Hemen karısının yanına girdi. Kuyumcudan aldığını uzattı, alnından öperken. Kundaklanıp anasının kokusuyla nefeslenen oğluna baktı.

Belinden beynine bir ılımın ağır ağır yürüdüğünü sezinledi. Damağı kurumuş, gözlerinde hafif bir buğu belirmişti. Saadet, kutuyu açıp da içindekini görünce hıçrıkla çığlık arasında bir ses çıkardı.

— Hiç unutmazsın armağanımı... Ama, bu tümünden güzel. Teşekkür ederim. Çok teşekkür ederim.

— Kusura kalma, daha iyisini seçmek isterdim. Anamın telâşından ne ettiğimi bilemedim. Bunca yıldır iş-

yerime hiç uğramamıştı. Mağaza aldım, dönüp bakmadı. Orayı yıktırıp, daha büyük bir yer yaptırdım, neresidir, diye sormadı. Birden annacımda görünce, sangı bengi oldum. Ödüm yarıldı. Konuşur konuşmaz da seyirttim.

— Bu, bu çok güzel birşey...

— Sen güzeli seversin Saadet. Güzel, senin için alışkanlık. Ben pek bilmem nedir, ne değildir. Ama, birden gözüme çarptı. Belki sana geleceğinden haberliydi.

— İstediğin zaman öyle tatlı konuşursun ki...

Daha konuşacaklardı. Anası girdi içeri.

— Bu kız yorgun. Daha şimdi bir çocuk doğurdu. Üstelik oğlan uyuyor. Hadi bakalım. Bi okşa da işinin başına dön. Daha bir büyüt çarkı, daha bir artır varlığını. Malının bekçisi geldi. Hadi...

Karısına baktı gülümseyerek. Başı ardında kapıdan çıktı.

Apartmanın merdivenlerinden inerken, üç koca çiçek sepetinin girdiğini gördü. Duraklayıp üstlerine şöyle bir baktı. Biri Rober'den, öteki Roza'dan ve üçüncüsü de öteki işçilerdendi. Gözlerindeki buğulanma yeniden belirip yitti...

Mağazadan içeri yeniden girdiğinde, gülerek karşıladılar onu. Doğru Rober'in bürosuna gitti. Muhasebeciyi çağırttı. Yapılanın altında kalmamak için şöyle bir düşündü. Muhasabeci gelir gelmez;

— Herkese birer maaş ikramiye ver, —dedi.

Rober, sözünü kesercesine atıldı.

— Beyefendiciğim sonra alışkanlık haline gelmesinden korkarım.

— Alışkanlığı sonra düşünürüz. Bugün bir oğlum oldu

yahu... Hem de akşam olmadan ver Hüsamettin Bey... Hadi...

Hüsamettin Bey, kalın gözlüklerinin ardından sulanmış gözlerle bakıyor. İnce uzun parmaklarıyla başını kaşırken, bir eliyle bol pantolonunu çekiştiriyordu...

— Herkese mi? Bugün mü?

Hım hım sesiyle soruyor soruyor. Duruşuyla Rober'in yadsımasına katıldığını belli ediyordu.

— Evet herkese ve bugün, —dedi Fehmi.

— İstanbul da mı alacak?

— İstanbul'dakiler benim memurum değil mi? Elbette alacak...

— Siz bilirsiniz efendim, —diye çalkanarak çıktı Hüsamettin Bey.

— İstanbul'a telefonla yazdır, sen de yukarı gel, Rober, —diyerek bürosuna yürüdü.

Rober, İstanbul işini de Hüsamettin'e aktararak, yukarı çıktı.

Karşılıklı oturdular.

— Plan bizim işimize yaradı. Çocuklara birer maaş ikramiye verilmesini neden yadsıdın.

— Beyefendi, memur halini bilirsiniz. Şimdi bu para her birimize gökten inmiş gibi gelecek. Belli bir sevinç yaratacak. Ya gelecek yıl vermezsek?

— Neden vermeyelim. Ben her yıl verilmesini düşünerek söyledim zaten.

— Siz bilirsiniz. Ama, hesaplarını bir yapsaydık.

— Bunlar bizim adamlarımız Rober. Onlar söz konusu olduğunda hesap durur. Elbirliğiyle çalışıyoruz. İş genişledikçe, yükünü birlikte çekiyoruz.

— Evet ama beyefendi, sıkışık dönemler gelebilir. O zaman verdiğimiz ikramiye, bize gerekli olabilir.

— Eğer ikramiyeyi yılın başından vereceğimizi bilir ona göre davranırsak, hiç birşey olmaz. Bunu ayarlamak da sana düşüyor.

— Fabrikalar bitmek üzere. Çark aynı hızla dönecek mi bakalım?

— Fabrikalar bir kez bitince, kuruldukları kentlerde gelişme başlayacak. Bir dalgadır bu. Bir kez belirdi mi, yürür gider. Gazi, sanayii arttırdıkça, ticaret genişler. Fabrikalar işletmeye açıldıktan sonra karayolu gerekeceğini sen söyledin. Kentler birbirine bağlanacak ki, üretilen satılabilsin. Böyle olunca, bizim alan daha bir büyüyecek demektir. Bir İstanbul, Ankara yeterli mi? Bence büroları çoğaltmak gerekiyor.

— İzmir'de de bir temsilcilik açsak fena olmaz efendim.

— Tamam. Ne oldu Mobil İşi? Karayolu demek motorlu taşıt aracı demektir. Onun kanı da benzin. Temsilciliği almanın tam zamanı.

— Bugün yeniden görüşeceğiz. Sanıyorum, bize verecekler.

— Aman bu işi kaçırmayalım. Belki şimdi emekliyecek. Ama, ilerisi aydınlık.

— Bendeniz de öyle görüyorum. Bir seyvar. Bu sanayileşme furyasında, bazı küçük girişimlerde bulunsak iyi olmaz mı, diye düşündüm.

— Girişimin küçüğü olmaz Rober. Hem biz sanayici değil, tüccarız. İşimiz alıp satmak. Konuştum bunu ben. Hem de Ekonomi Bakanıyla. Bilirsin beni sever. Küçük

ünitede bir girişim bile, bizim varlığımızı alıp götürürmüş. İş Bankası, Paşabahçe fabrikasını kurarken, bayağı güçlüğe uğramış. Bir kez büyük işlerin devlet tarafından yapılmasını istiyormuş İsmet Paşa. İkincisi, yatırım, büyük para istiyormuş. Böyle olunca, güçleşiyor iş. Eğer, cam ithalâtına yasak koydurup, peşin satışa geçmesek, ya size kredi veremeyecektik, ya da yeni ortaklar almak zorunda kalacaktık, dedi Celâl Bey. Böylesi bir işte bizim yağımız aş pişirmez daha. Biz cam işinin İstanbul ve Ankara dağıtımını alabilir... Eğer bu arada İzmir'de de büroyu açabilirsek. Yeter de artar bile...

— Kurulan fabrikaların dağıtımını alamaz mıyız?

— Çoğu kumaş fabrikası. Biz anlamayız. Ama, biri var ki, şimdiden kapatmamız gerek.

— Demir Çeliğin tek satıcılığını bu hafta içinde alıyoruz efendim.

— Nasıl çözümledin bu işi?

— Genel Müdürle anlaştım. Prim fonunu biraz artırmamız gerekiyor.

— Şimdi anladım ikramiyeye neden karşı çıktığını. Çimento işini de ben çözümledim. Seninki gibi. Aslında buyruğu yukardan çıkarttım. Ama, zorluk göstermeye yeltendi adam. Kadromuz çok genişleyecek. Kazanmak için kazandırmak zorundayız, biliyorsun. Kazandıracağız biz de. Ne var ki, işi sağlama bağlayıncaya, direnmek gerekiyor. İstanbul'da bir apartman istedi adam. Bir eve fit olduk.

— Kaç yıllık anlaşma karşılığı?

— Beş...

— İyi... Sonra hiç vermesek de olur. Bir kez beş yıl kendimize bağladık mı fabrikaların üretimini. Ondan sonra

kendisi satmaya kalkışsa beceremez.

— Benim düşündüğüm de bu... Bir tek sorun var. Parayı peşin yatırmak gerekiyor.

— İşte bu kötü. Yeni krediler bulmamız gerekecek desenize...

— Evet. Ama, aylık ödeme biçimine dönüştürebileceğiz sanıyorum.

— Çok iyi beyefendi. Ben de pazarlığımı böyle yürüteyim.

***

Saadet, başını kocasının omuzuna yasladı. Nefeslenir gibi geğirip ağzında biranın ekşiliğini duyunca, sarıldı koluna. Başı dönüyor, kendini bulutların üstünde sanıyordu. Boğazda, Rumların işlettiği bir gazinoda oturmuşlardı. İkisi de yönlerini denize vererek, dalgaların nazlı nazlı yalpalanmasını, takaların fener ışığında bir koca gölge halinde geçişini seyreylemişlerdi.

Saadet, başının döndüğünü sezinleyince kalkmak istedi. Sokağa çıkar çıkmaz, dar, boğaz yolunun tenhalığında yürümeyi düşledi.

Sesini çıkarmadı Fehmi.

Karısını, yüklenir gibi tutarak, yürümeye başladılar.

Tarabya'dan Emirgân'a doğru ilerliyorlardı. Şoför patronun yürüdüğünü görünce arabayı çalıştırmış bir kaç metre arkalarından izliyordu. İstanbul'un kör elektrik fenerleri kendi çevrelerini bile aydınlatamadı-ğından karanlık egemenliğini leke leke bastırıyordu.

Bir süre salt adımlarının ve arkalarından gelen arabalarının sesini dinledikten sonra:

— Her gelişimde daha çok seviyorum İstanbul'u —

dedi Saadet. —Gerçekten bir düş kent burası. Annem, babamla evlendiklerinde balayını burda geçirmişler. Anlata anlata bitiremezdi. Şimdi görüp tanıdıkça hak veriyorum. Bizim İncesu ya da Bendderelerimiz nice cılız, nice zavallı kalıyor Boğazın yanında. Ya Ankara'mızın, küçüklüğü. Buranın bir mahallesi, bizim ordan büyüktür bana kalırsa. Yeni yollarımız, yeni binalarımız var, evet. Ama Boğaz kıyısındaki bir yalıya, bunların tümünü değişmem ben.

— Gene antikacılığın mı uyandı?

— Bunu soracağını bile bile söylüyorum. Antika, kullanılır olduğunda güzeldir benim için. Hani oğlumuz doğduğunda aldığın yüzük vardı ya, onun gibi... Bak, şu karşıdaki yalının güzelliğine, ışıklarını da yaktığı zaman, hıdrellez gecesinin fener alayı gibi görünüyor. Kimbilir orda oturanlar ne mutludurlar?

— Mutluluk oturduğu yerle ölçülmez kişinin. Biz burda yürüyoruz. Ama, ben kendimi mutlu sayıyorum. Bir yalımız yok İstanbul'da. Eğer istiyorsan, yarın olur.

— Benim için masrafa girme.

— O ne demek? Her yaptığımı senin için, çocuklarım için yapıyorum ben. Zaten tutturdun, kolejde okutacağım, diye. İyi de ettin. Kınamak için söylemi-yorum. Ben güç alırdım bu kararı. Ayrılmak güç geldiğinden. Ama, en iyi okullarda okuyup en fazla bilgiyi derlemeleri gerek. Senin Fransızca bilgin olmasa ben ithalatçılığa başlayamazdım. Çocuklarımı-zın dil öğrenmesi ne iyi. Ne var ki, sen de benim ölçümde dayanıksızsın. Tez özlüyorsun. Dilersen, yarın bir ev alayım burdan. Okul zamanı buraya yerleşiriz. Tatillerde Ankara'ya gideriz.

— İşine engel olmaz mı?

— İşim öylesine büyüdü ki Saadet. Artık ben bile engel olamam.

— Doğrusu isterim bunu. Çocuklarıma yakın olurum. Hiç olmadı haftada bir gelirler. Doyasıya severim. Ne var ki korkuyorum. Tüm yaşamının yollarda geçmesi ürkütüyor beni. Yoruluyorsun.

— İş adamı işini izleyen kişidir. Bir Ankara'ya çakılıp kalsaydım, doğru senin söylediğin. İstanbul'daki işler Ankara'dakinin beş katına varıyor nerdeyse. Memurlarım iyidir benim. Yetişkindir. Ama, başlarında bulunmak gerek. O yüzden gidip gelmem eksik değil. Eskiden İstanbul'a geliyordum. Şimdi ankara'ya giderim.

Saadet, mutlulukla sıktı kocasının kolunu. Başını yeniden koydu omuzuna.

— Artık gidelim, dedi. Biran önce otelimize gidelim.

Hemen arabanın kapısını açtı Fehmi.

***

Şakir Bey, ağır ağır mağazadan içeri girdi. Doğru Rober'in odasına yöneldi. Yukarı işaret ederek.

— Burada mı? —Diye sordu.

— Bu sabah geldiler efendim. Buyurunuz...

— Merdiven çıkmak bana yasak. Bir zahmet haber ver de, buraya kadar gelsin.

Rober, bir koşu tırmandı merdiveni. Fehmi hemen indi. Boynuna sarıldı Şakir'in. Ellerini öptü.

— Sabahleyin uğradım. Henüz gelmemişsiniz. Ben de size gelecektim.

— Mağazadan söylediler. Pek sevindim. İşlere dalar, akşamı bulur, diye ben geldim.

— Zahmet buyurdunuz. Size doktor göndermiştim. Geldi mi?

— Yahu Fehmi efendi oğlum. Bu para ne boktan şeymiş. Hele görmemişin elinde. Dostları düşman yaptı kanlı bıçaklı, düşmanları da dost ki, kuzu sarması. Benim aklım ermedi bu işe. Bir sen kaldın eskilerden. Eski sevgisini esirgemeyen. En yakın arkadaşlarımız bile dişlerini gıcırdatır oldu yan yana geldiğimizde. Neymiş, İş Bankası kurulurken onlara haber vermemişiz. Nah, sen tanıksın ki, biz kaçacak delik aradık ortak olmamak için. Şimdi kâra geçti ya, geçmez, kurulmaz olası...

— Ne oldu bey emmi? Bildiğimiz, banka bize büyük hizmetler ediyor.

— Ediyor etmesine, ediyor da bizi de birbirimize sokuyor durmadan. Biz savaş arkadaşları, cumhuriyetçiler. İnan ki bir kıyıda rastlamayalım birbirimize. Ya gırtlaklar, ya da sırtından bıçaklarız.

— Hiç birşey anlayamadım. Benim kulağım deliktir ama...

— Bu kulak işi değil. İçten içe yürüyen bir kurt. Gazi hasta oğlum. Hem de bir iyice hasta. Bizim bankacı grubu da tüccarla el ele verip, bu hastalığı daha da azdırma yolunda. Diyeceksin ki, herkes öte dünyaya gider. Ya da daha pek genç, atlatır. Yok... Ben sanmıyorum. Gidiciliği salt beden olsa iyi. Bana öyle gelir ki, az biraz kafaya da sıçradı. Neden dersen; bir gece boyu, bin yaygarayı dinleyip, iyisini kötüsünü ayıklayan adam, şimdi öyle değil. İyi de kötü de, ötekinden önce seyirtip vardı mı yanına tamam. Bizimkiler tutturmuş, bira fabrikasını banka kursun diye, İsmet, olmaz, diyor. Olmazı da şurdan; bira tekelin dalına giriyormuş. Ve de planda bu işi devlet yapacak, deniliyormuş. Tatdı gâvurun danası, demiş eskiler. Tatdı ya,

gayrı durmaz. Bizimkiler de öyle. Fabrikayı İş Bankası kurarsa, bu kez, tüccar tayfasından da adam alacakmış şirkete. Bu kulağına gitti ya bir yılda yatırdığından fazla para kazanma heveslilerinin, tümü üşüşmüş başına Gazi'nin. İsteriz de isteriz. Engelleyenin de kellesini isteriz, diye tutturmuşlar. Bana da sordu Gazi... Sen hem tüccarsın. Hem İş Bankasında benim ortağımsın, dedi. Ne dersin? İş Bankası, birayla şırayla uğraşacağına planda olmayan fabrikalar kursun. Zaten amacımız bu değil miydi, dedim. Aman bire Fehmi Bey oğlum. Demez olaydım... Masanın yöresindekiler bir hörlediler üstüme. Nerdeyse kanımı içecekler. Kimi alttan vurdu, kimi üstten. Bereket versin eşraflığımız Ankaralılığımız var. Doğru bildiğini savunma ünümüz var. Yoksa, Çankaya yokuşunun başına getirip yuvarlayıverecek-lerdi beni aşağı...

Fehmi, Şakir'in söylediklerini içer gibi dinliyordu. Alışmıştı artık. Şakir Bey gelir, bir sürü söz eder gider. Fehmi, bunları sonradan aklında evire çevire, kendisi için gerekli yolun hangisi olduğunu çözerdi. Bu yöntemi iyi tutturmuştu. Çok zaman, bunu nice yaptın, diye sorardı Şakir. Siz söylemiştiniz yapmamı, deyince de, ben şimdi duyuyorum. Nice söylemişim diye bir şaşardı...

Şimdi yine öyle... Aslında, Gazi'nin hastalığı çalınmıştı kulağına. Ama, böylesi durumları bilmiyordu. Öyleyse kapışma çok yakındır. Çankaya çevresinde. Ve üstelik ya devlet başa, ya kuzgun leşe gidecektir. Öyle olanda ortalık karışır. Karışıklık ise, ticaret için bulanık sudur. Bulanık suda balık avlanmayacağına göre, beklemesini bilmek gerekir. Dereler aksın, sular durulsun ki, balıklar ortaya çıksın.

Şakir, Fehmi'nin düşündüklerinden habersiz, sürdürüyor.

— Ellerinden güç kurtuldum. Eskiden olsa, Gazi, benden yana çıkardı. Baktım, iyice doldurmuşlar ki, öfkeli öfkeli, İsmet Paşa duymalıydı seni, dedi... Benim de tepem atmış niye atmışsa, İsmet Paşa'nın sofrasında olsam ya da kendileri burda oisa, duyarlardı, dedim. Bir köpürsün Gazi... Sonra birden durulsun, kalbini kırmadım değil mi, diye çocuk avutur gibi avutmaya otursun. Şaştım kaldım. Var bir iş bunda, dedim. Bana yolladığın doktora anlattım bir bir. Hastalık beyefendi, dedi. Bu hastalığın ilerlediğini gösterir. Ama, benim bildiğim Gazi, bu ilerlemenin yönünü başkalarına çevirir göreceksin.

Nefes nefeseydi. Durakladı. Terini sildi bir iyice. Kahveyle birlikte getirilmiş sudan bir iki yudum aldı.

— Bunları bana niye anlatıyorsun, diyeceksin. Adam birine anlatmalı. Hele ucundan kıyından da olsa, az biraz politikaya bulaşmışsa, çatlar yırtılır. Bugünlerde Ankara'da her önüne gelenle konuşulası değil. Bir sen kaldın güvenilir olarak.

Fehmi kalkıp elini öptü yeniden. Yerinde kıpırdandığını görünce, koluna girdi. Kendi arabasına bindirdi kapıdan çıkarıp.

Döndüğünde Rober'i çalışıyor buldu.

Yerini boşaltmaya uğraştığını görünce eliyle oturttu. Kendisi masanın önündeki koltuklardan birine yerleşti.

— Çok dikkatli olalım Rober —dedi. —Depoların tümü, her zaman dolu dursun. İstersen birkaç depo daha alınsın. Mal yığ...

Fehmi İstanbul'da İsmet Paşa'nın, Ankara'da Celâl Bayar'ın ellerini öpüyor

SEKİZ

Heybeliada iskelesinde inenler pek azdı. ellerinde filelerle, yokuşa sarmalarını bekledi yolcuların. Sahil yönünde bir iki gidip geldi sonra, ağır ağır çamlığa doğru tırmanmaya başladı.

Köşeyi dönünce arkasına baktı.

Ada, yalnızlığını sürdürüyordu. Fehmi de!..

Paşa'nın evinin önüne gelince, merdivenleri tırmandı. Tokmağı kaldırıp yavaş yavaş vurdu. Kapıyı açap şıpıdık terlikli kadına, kartını uzattı.

Kapı aralık bırakılarak, bir dakika kadar bekletildi. Hemen ardından buyur edilip salona alındı. Paşa okumakta olduğu kitabı önündeki komodine kapatıvermişti. Ayakta karşıladı Fehmi'yi. Öpmesi için elini verdi.

— Hiç beklemiyordum.

— Beklemeniz gerekirdi Paşam. Biz, varlığımızı size borçluyuz. Her zaman buyruğunuzda olduk. Bundan sonra da olacağımızı bildirmeyi ödev saydım.

İsmet Paşa, gözlerini kırpıştırdı. Dudaklarının ucundaki alışılmış fotoğraf gülümsemesi yerini içtenliğe bıraktı. Belli belirsiz bir burun çekmesiyle, sevincini yutkundu. O kısa an sonunda, yine eski İsmet Paşa olarak, hafifçe eğildi.

— Ne içersiniz?

— Rahatsız etmiyeyim Paşam. Bir buyruğunuz var mı diye gelmiştim.

— Hiç bir ricam yok Fehmi Bey... Hiç bir ricam yok. Celâl Beye gitiniz mi?

— Henüz gitmedim. İstanbul'da olduğum için gidemedim.

— Gitmelisiniz.

— Madem buyuruyorsunuz.

Kahveler söylenmeden geldi. Karşılıklı içerken, söyleşiye daldılar. Adanın sessizliğinden, İstanbul'un güzelliğinden. Havaların kararsızlığından. Paşa, söylev verir gibi anlatıyor... Fehmi, sıkıntıyı dağıtmak çabasıyla dikkatle dinler görünüyordu. Oysa konuşan da, dinleyen de başka şeyler düşünüyordu.

Paşa, görevden ayrılma yalnızlığının yıkıntısını yaşıyordu. Birden çekilivermişti çevresindekiler. Ellerinden tutup, bir yerlere getirdiği kişiler, göze görünmemek için siniyorlardı. Devleti kendisiyle bütün-leştirmenin ağırlığını duyuyordu şimdi. Kurtuluş Savaşı günlerinin kavgalı ama içten, her an silahların çekilebileceği, ama omuz omuza dayanışmasını düşünüyordu. Kimler asılmış, kimler hain sayılıp kurşuna dizilmiş. Kimler sürülmüştü! Ve, kalanların o içten bağışlayışı, o birlikte davranmanın rahatlığı egemen olmuştu her zaman. Bu iş için şu olmazsa, olmaz, denilirdi. Nice bir zaman, nice yanlış harcanmış olmalı ki,

şimdi birden bire yalnızlığın acısın-da bırakılıveriyor. Olası mı bu? Yıllar boyu hükümet başkanlığı eden bir insan, bir günde böylesine atılıverir mi?

Kaç gün var ki, sütçüden, boyacıdan başkası çalmadı kapısını. Ortada göründüğünde, halk belki eski alışkanlığının etkisiyle alkışlıyor. Selâmlıyor, sevgi gösterisinde bulunuyor ona. Ne var ki, bir geçmiş olsuna, bir nasılsınıza gelen yok. Hemen hemen salt kendisiyle olduğu günlerin değişimsiz zamanında, birden bıçak gibi giriveriyor araya Fehmi... Ve onun gelişiyle bir umut kıpırdanıyor içinde Paşa'nın "Acaba" diyor. "Acaba, eski gücümü kazanabilir miyim yeniden? Ve kurtulabilir miyim yalnızlığımdan? Bu bir umut benim için. Fehmi'nin gelmesi. Biri aradı diyebilirim. Ya aramayanlar!.. Onların da arama sırası gelir bir gün. Ya da ben ararım onları..."

Fehmi ise; "Hemen Bayar'a gidip gitmediğimi sordu. Belki içten içe kinli ona. İyi ettim de gitmediğimi söyledim. Gitmediğimdendi bu. Gitsem, anlardı. Gideceğim ama. İkimiz de biliyoruz bunu. Hem ayrıca Celâl Bey bana daha yakın. Bugünümün ardında olanlardan biri. İş Bankasının desteği olmasa, bunca acenteliği ele geçiremezdim ben. Ve ülkeye giren malın hemen yarısından çoğu, bana komisyon yazmazdı. İsmet Paşa çok iyi bilir bunu. Bildiğinden soruyor olmalı. Ve üstünlüğü elinde tutuyor. Şimdi ben onun isteği üzerine Celâl Bey'e gitmiş olacağım. Kendi kendini avutuyor bu. Kendini yine o eski günlerin İsmet Paşası sanıyor. Oysa, biz tüccarlar iyi biliriz. Bir kez köprünün altından geçen su geri dönmez. Bunların tutkuları, yitirdiklerini yeniden kazanmak. Sevdiğini yitirmiş âşıkların umudu gibi. Belki bu romantik yan-

ları olmasa politikacı olamazlar. Hem düşleyecekler. Daha iyisini, daha yücesini ki, bişey çıkarabilsinler. Daha doğrusu ayakta kalabilsinler. Öyleyse onlara, geleceğin güzel olacağını söylemek gereklidir. Biz, akşam olunca kasamıza giren paraya bakarız. Belki çok kuruyuz, gözünü kırpmadan en yakınlarını idam sehpasına götüren bunların kuruluğu yanında bile. Belki de daha çok kazanmak tutkumuzla, daha güçlü olmak tutkuları arasındaki bağıdır bizi birbirimize yaklaştıran. İflâs etsem, ben de böyle olurum. Öyle iyi anlıyorum ki, onun yalnızlığını. İçimde duymuşcasına. Belki yaşadığımdan. Babamın ölümü borç yığınını omuzlarıma yıkıp beni ezdiği zamandan kalan bir duygu belki...

Arkadaşlarım beni görünce nasıl görmezden gelip yakalanırsa uzaklaşmak isterlerdi. Sanırlardı ki, onlardan yardım isteyeceğim. Sanırlardı ki, yükümün ucundan tutun diyeceğim. Oysa şimdi... Demek ki, insanlara sen yardım edeceksin. Hiçbir zaman, yardım isteyebilir duygusunu uyandırmayacaksın. İşte koskoca İsmet Paşa... Yardım isteyebilir diye, en yakınları uzaklaşmış. Bir sürgün gibi, buraya bir başına kapanmış. İyi ettim geldiğime. Görmem yararlı oldu. Kimseye acımamayı öğrendim burda. Kendime bile. Bizim durumumuz o ki, acımanın yeri yok. Acınma durumuna girdin mi, yoksun. Bitiyorsun. Bir bitkinliği görmek yararlı oldu bana. İstanbul'a her gelişimde geleceğim."

— Celâl Beyefendi'ye iletmek istediğiniz birşey var mı Paşam? —dedi içtenlikle.

— Başarmaya çalışmasını diliyorum. Esenlikler diliyorum. Görevinin güçlüğünü biliyor. Değerine güveniyorum. Selâmlarımı söyleyiniz, gerekiyorsa.

Yeniden gözlerini kırpıştırdı. "Sakın bunu Bayar göndermiş olmasın? Git öğren bakalım, İsmet Paşa ne düşünüyor, demesin. Bilir Bayar'ı... Her zaman, göz önünde bulunmasını bilen usta bir komitacı olduğunu da... Becerikliliğini de... O nedenle, kuşkulanıvermişti. Ne iyi etti de hiç açık vermedi. Vermez... Politikanın kişide bıraktığı bir kirdir içtensizlik. Bilinçaltında sürekli bir kuşkunun zembereğini kendileri kurdular onlar. Şimdi çekmek zorundalar."

— Eğer buraya geldiğimi bilmelerini istemiyorsanız, sözünü etmem Paşam. Yok iletmek istediğiniz bişey varsa, sakıncasız bildirebilirsiniz.

— Ben daha çok sizi düşünmüştüm.

— Ben de düşünmdüm. Buraya geldiğim için kötü kişi olabilirim. Ama, bir ödevi yerine getirdiğim için, doğru yaptığıma güveniyorum. Güven çok işin üstesinden gelir, buyurmuştunuz bir konuşmanızda. Benimki de o... Eğer izin verirseniz, İstanbul'a geldikçe, sizi rahatsız etmeyi borç sayıyorum.

— Ben de Ankara'ya geleceğim. Şimdilik dinleniyorum Fehmi Bey...

Anlamıştı Fehmi. Paşa, buraya geldiğinin bilinmesini istemiyordu. Kalktı elini öptü yeniden.

— Bana izin Paşam. Buraya geldiğimi kimseye söylemiyeceğim. Yine uyardınız beni. Sağolunuz. Şimdilik izninizi dilerim.

— Geldiğiniz için teşekkür ederim Fehmi Bey, Güle güle gidiniz.

Kendisi geçirdi Paşa... Kapıya değin ardından geldi. Fehmi, kapıdan çıkarken, belli etmeden iki yanına bakındı.

Paşa görmüştü bunu. Büyük bir rahatlık duyarak döndü koltuğuna. "Demek ki, o da çekiniyor gelmeye. Ama, geliyor yine. Sevindim.. Bir arayan çıktı. Görevli, denetçi olarak değil. Dost olarak gelmiş.

Oturdu koltuğuna. Almanca kitabı aldı. Bir süre tek kelime okuyamadan, bir harfin kıvrımına takılmış gibi, daldı.

***

Özel Kalem Müdürü, önüne düşerek yol gösterdi. İki yanı deriyle kaplı, yumuşacık maun kapıyı, dışa doğru çekti. Sonra, iç kapıyı tıklattı. Alman dökümü pirinç tokmağı aşağıya doğru bastırıp, kapıyı açtı. Eli tokmakta, yol verdi Fehmi'ye.

Celâl Bey, Başbakanlığın yüksek arkalıklı, ince oymalarla bezenmiş koltuğunda oturuyordu. Önündeki kocaman maun masa, bankadaki gibi dağınıktı. Fehmi'yi görünce, her zaman yaptığı gibi yekindi. Bu davranışı insanda doğruluyormuş duygusunu verirdi. Fehmi koşup elini öptü...

— Hayırlı uğurlu olsun Beyefendi. Geciktim özür dilerim. İstanbul'daydım. Hemen koştum ama, biliyorsunuz yol uzun.

— Özür gerekmez Fehmi Bey... Eski dostlar arasında özür gerekmez. İstanbul'daki işler nasıl?

— Sayesinizde iyidir efendim. Diyebilirim ki, Büro gereçlerinin büyük çoğunluğunu, bizim acentesi bulunduğumuz firmalar veriyor. Yapı gereçlerinde de, ilk yardımınızdan bu yana durumumuz iyi. Planımızı uygulamaya koyduğunuzdan beri büyük bir gelişme içindeyiz. Her yere yetişmek güçleşiyor.

— Yetişmek gerek Fehmi Bey. Hükümet yürütme or-

ganıdır. Ama, yürütmenin ayakları sizlersiniz. Her yere yetişmek ancak sizin çabalarınızla mümkün olacak.

— Her zaman buyruğunuzda olduğumu, sanırım söylemek gerekmez beyefendi. Ben herşeyimi size borçluyum. Zamanında uyarılarınız, önerilerinizle iş yaptım. Hükümetimiz, sizi kazandı. Ama ne yazık ki, ben her zaman başvurmak olanağından yoksun kaldım.

— Hiç de böyle düşünmeyiniz. Tümümüz bir geminin içinde, bir yöne gidiyoruz. Kimimiz kaptan köşkünde olabiliriz. Kimimiz alt kamarada. Ama, yönümüz aynı. Bu yüzden, ne zaman başınız sıkışırsa, bana gelmekte özgürsünüz.

Başbakan, kıvançla baktı Fehmi'ye. "Ben yanılmam", dedi kendi kendine. "Olacak oğlan, pisliğinden bellidir. Daha ilk görüşte gözüm tutmuştu bu çocuğu. Şimdi attığım mayanın tuttuğunu görüyorum. Tam istediğim gibi bir tüccar odu. Bak, İsmet Paşa'yı gördüğünü bile söylemiyor. İçten bir yoklamaydı demek ki... Bana anlatması gereken bir şey olsa söyler. Sıkıştırsam mı biraz. Dur, deniyeyim."

Başını kaldırdı.

-- Bu kez uzunca mı kaldın İstanbul'da?

— Uzunca kaldım efendim.

— Hiç ada yanına gittin mi?

— "Vay canına!" Diye düşündü Fehmi. "Ben kimseyi görmedim. Ama, onlar beni görmüşler demek. Vay canına!" Bilinçaltında şaşkınlığı sürerken, çabuk çabuk yanıtladı.

— Gittim efendim...

Yanıtı hoşuna gitti Başbakan'ın. "Açık yürekli. Sanım

doğrulanıyor davranışıyla. İsmet Paşayla pek ilişkisi olmadı bunun. Salt saygısının sorumluluğu oraya götüren, demek ki... Ona bunu yaptığına göre, bana daha bağlı olmalı..."

Gözlüklerinin altından hiç bir zaman ne düşündüğünü belli etmeyen koyu bakışlarını dikti yüzüne.

— Ada yalnızı iyi değil mi?

— İyi efendim...

— Gittiğin için teşekkür ederim Fehmi Bey... Ben de isterdim gitmeyi. Ne yazık ki mümkün değil. Vefayı severim ben. Daha bir sevdim seni. Unutulmak hoş değil...

Yeniden "Vay canına," diye düşündü, "bunlar birbirlerinden amma ürküyorlar. Bizim rakiplerden ürktüğümüz gibi. Öyle ya, politika da ticaret gibi. Vurmadın mı, vurulursun. Acıdın mı, acınacak durumda olursun. Pekişti öğrendiğim."

— Sağolunuz efendim. Düşündüm ki, bir borçtur. Kırılmazsınız.

— Ne demek. Tersine sevindim. Gerçekten sevindim.

Kalktı...

Elini öptü Bayar'ın...

Çıktı Başbakanlıktan.

"İsmet Paşa'da geleceğini görüyor olmalı. Öyle bir yer ki devlet kapısı, merdivenin tepesinde olmak daha bir tehlikeli. Çekiveriyorlar birgün altından. Ve sen paldır küldür gidiyorsun. Gittiğin zaman da kırığını onaracak kimse bulamıyorsun. Bizim iş gibi. İflâs etsem bir gün. Benim olacağım da o. Rober'le buluşmalıyım hemen. İflâs tehlikesini tümden silip atmalıyım işimden. Sağlam-

laşmalıyım. Sağlamım ya... Gâvur şirketleri bizimkiler gibi değil. Birkez adamımızdır dediler mi; ağzınla kuş tutsan değiştirmiyorlar. Birkez acentelikleri kaptık biz. Türkiye'ye kalemden karbon kâğıdına, demirden çimentoya, kapı tokmağından raptiyeye ne girse, komisyonumuz yazılıyor. Bu yüzden güvencedeyiz.

Bir zamanlar beni ürküten ihale işleri de yoluna girdi. Müteahhitler gereçlerini benden almak zorundalar. Kendileri getirseler bile, bana komisyon ödüyorlar Niye önceden para yatırmaya girişsinler? Kimse öylesine budala olamaz. Ama, yine de bir sağlam güvenceye sahip bulunmalıyım. Firmada bir olumsuzluk meydana gelirse, zararı bana gelmemeli Rober arasın tarasın birini... Bulsun bu işleri becerebileni. Ondan sonrası kolay. Ya da ben kendim bulmalıyım. Ama, ilkin konuşayım Rober'le."

Araba, mağazanın önünde durdu.

Rober bekliyordu.

Doğru odasına çıktılar.

Oturur oturmaz, anlattı düşündüklerini.

Daha sözünü bitirmeden, Rober girişti;

— Zorlu Kardeşler, sizinle konuşmak istiyorlar Beyefendiciğim. Büyükleri burda. Sanıyorum bu konuşma, bazı şeyleri çözecek. Benden aracılık istediler. Kabullendim. Burdaki işleri bize devredip, oradakilerin bazılarını almak istiyorlar. İkinci el olarak. Bir tür ortaklık da diyebiliriz buna. Danışıklı döğüş de... Dilerseniz birkez konuşunuz. Sonra ne yapmak gerektiğine karar veriniz.

Çözüm kendiliğinden geliyordu sanki. Gözleri parladı Fehmi'nin.

— Sen yarar görüyor musun? —Diye sordu.

— Görmesem, haberiniz olmazdı böyle bir istekten efendim.

— Onu demek istemedim. Elbette incelemeni yapmışsındır. benim görüşmemin ayrı bir yararı olur mu, diyorum?

Gönlünü alıvermişti Rober'in. Kıvandı patronunun bu güveninden.

— Özellikle sizin görüşmenizde yarar var efendim. Eski patronlarım olduğundan, pazarlık sırasında rahatsız olabilirm. Oysa, ikinci elliği pahalıya verip burayı ucuza devralmak, pek güç değil. Eski bir firmadır Zorlu Kardeşler. Dededen toruna uzanır. Ticaret konusunda uzun deneyimleri vardır. Bir yakınlaşmanın, ortaklığa uzanabilecek bir işbirliğinin gerçekleşmesinde duygusallığın yeri yoktur.

— Anladım Rober. Görüşelim...

— İkinci elliğini vereceğimiz kalemleri iyi saptamalıyız. Böylelikle, işgücümüz çok artar. Depo yeteneğimiz şimdikinin birkaç katına çıkar. Acenteliğin acenteliği biçimine dönüştürürüz bu işi.

— Evet. Hakkın var. Böylelikle, hem alıcı, hem satıcı olmaktan çıkarız. Daha büyük işlerin ardına düşebiliriz.

— Onların elinde de bazı firmalar var. Böylelikle, sağlam bir işbirliğine gidilebilirse biz de onlarınkinin ikinci eli oluruz.

— Sen bana başka şeyler de söylemek istiyor gibisin.

— Geçen gün bir kitap okudum efendim. Amerika'da şirketleşmenin sonuçlarını anlatıyordu. Bizde daha şir-

ketleşme yok. Amerika ve Avrupa'da ise alabildiğine gelişmiş bir durumda. Şöyle bir tablo gözüme ilişti. Ana şirket, malı üretiyor. Sonra bunu, tüm payı kendisinin olan bir şirkete devredip, dağıtımını yaptırıyor. Bu genel dağıtıcıdan da, üçüncü el olarak küçük küçük toptancı şirketlere aktarıyor. Ama, bu toptancı şirketler de, ana şirketin kurduğu firmalar oluyor. Buralardan, perakendecilere gidiyor artık. Öyle bir tablo yapmışlardı ki, ilk bakışta kan dolaşımı sanıyor kişi.

— Bunu biz yapabilir miyiz?

— Çok uzun boylu incelemek gerekir efendim. Bilen birini bulup, iyice anlamak gerekli. Bir yerde küçük bir yanlış, dolaşımın tümünü sakatlayabilir. Tıpkı, bünyede olduğu gibi.

— Sen bu konu üstünde düşün. Ben de düşüneceğim. Şimdi şu senin eksi patronlarla konuşalım bakalım.

— Öğle yemeğinde birlikte olabileceğinizi söylemiştim. —Saatine baktı. —Öğle de olmak üzere. Yadsırsanız, haber vermem gerekiyordu. Karpiç'te bekleyecek sizi.

— Birlikte gidelim.

Çıktılar mağazadan. Karpiç, hemen biraz ilerde, karşılarındaydı.

İlya Zorlu, üç kişilik bir masa hazırlatmış, onları bekliyordu. Yan yana girdiklerini görünce, ayağa kalkıp saygıyla karşıladı.

Yer gösterdi, hafif nemli, tombul eliyle.

— Ne zamandır yüce kişiliğinizle tanışmak istiyordum. Fakat sizin gibi büyük işadamını istediği zaman bulmak, mümkün olmuyor. Sağolsun Mösyö Şalom, bu onuru bağışladılar bana.

— Aman efendim, —dedi Fehmi. —Siz çok takdir ettiğim bir işadamısınız. Her zaman görüşmenin yararına inanırım. Ne var ki, Türkiye çapında iş yapmanın zorluklarını biliyoruz. İnsan belli bir yerde, belli bir süre kalamıyor.

— Dünya çapında demek istiyorsunuz. Çok haklısınız. Rober, daha ilk cümlelerden pazarlığın çetin geçeceğini anlamıştı. Kıvançla sırıttı. İki patron da açık vermiyorlar. "Dikkatle izlemeliyim," diye düşündü. "İki zekânın çarpışması olacak bu tartışma. Ne var ki bizimki güçlü. Daha baştan kozlar elinde. Eski patron bunu biliyor. Bildiği için, pohpohlayarak yumuşatma numarasında. Dur bakalım Rober, neler göreceğiz."

Başını eğdi. Kulaklarını dört açıp, gözlerini yemeğine dikmişçesine ikisini de gözlemeye başladı.

— Dünya o denli büyük ki Mösyö Zorlu.

— Büyüklüğü kavramak, büyüklerin işidir Fehmi Bey.. Biz iş adamı ile, tüccarı ayırmasını biliriz. Kendimizin de hangi dilimde bulunduğundan haberimiz vardır.

— Tümümüz dilimimizi atlama kavgasındayız. Ülkemizin çalışana gerekisinimi var. Noksanlarımızı tamamlamak, görevimiz olmalı. Benim bir kuralım vardır Mösyö... Açık olmak, sağlam olmaktır, derim.

"Bravo", dedi, içinden Rober. "Bizimki bir adım attı."

— Açıklığı sağlamlık sağlar, —diye yanıtladı İlya.

"Vay eski kurt, çelik bir kalkan gibi karşılıyor bizimkinin saldırısını", diye düşündü Rober, "Tam sandığım gibi. Güreş kıran kırana olacak."

— Anlaşmamızın kolay olacağını sanmıyorum, —dedi Fehmi...

"İlerliyor bakalım nerden vuracak?" düşüncesiyle, gözlerini kırpıştırdı Rober.

— Görüşme anlaşmanın başlangıcıdır. Görür görmez, hayranlığım daha çok arttı. —dedi İlya... Sonra garsonu çağırdı. —Bak oğlum, bize beyaz şarap getir. Izgarayla iyi gider, —diye buyurdu.

"Savdı yine. Çok kurnaz. Belli ki usta cambaz. Bunca yıllık deneyimim olmasa, bizimkini yer, derdim. Yenilmeyecek ölçüde de güçlü. İkidir kurtarıyor paçasını. bırakmaz bizimki. Şimdi dökülecek. Eğer bu kez de savabilirse İlya, büyük adam derim. Savamaz da kıskaca girerse, sakalı kaptırdı demektir."

— Benim ticaret yaşamım yenidir. Daha yenice delikanlılığa erişti Fakat, büyük bir pazarın basıncı, fidanken çınar olmayı gerektirdi. Siz, kökünü çok sağlam bir toprağa dayamış büyük bir firmasınız. Öğreneceğim çok şeyler olduğunu biliyorum. Her öğrenmenin bir karşılığı vardır. Ben ödemeye hazırım.

"İşte bunu atlatamazsın eski kurt," diye geçirdi, Rober. "Şimdi burnundan yakalandın. Kârın ucunu gösterdi Fehmi. İşi uzatmanın zararına olduğunu da. Açıkça meydan okudu sana. Gencim, ama, güçlüyüm diyor. Yaşlısınız ama, gücünüzü yitirme olasılığı vardır. Kararı ben veririm, diyor. Sen bohçanı aç bakalım. Eğer beğenirsem malını, alırım. Beğenmezsem, yandığın gündür."

Garson, tepsinin içinde ızgaraları. Kovada buğulanmış beyaz şarabı getirdi. Açıp, bir yudum sundu İlya'ya. Hemen yudumladı, ağzında gezdirdi. Damağına koklattı şarabı. Başıyla beğendiğini belirtince, bardaklara boca etti, garson. Ayaklarının ucuna basarak uzaklaştı masayı donattıktan sonra.

İlya bardağını kaldırdı.

— Toprağınız çok verimli Fehmi Bey... Sağlamlığınız o verimden geliyor. Değerli elemanlarımız, ikinci el olmanın, depo güçlüğünü ortadan kaldırdığını, ulaşım kolaylığı sağladığını saptadılar. Tek kuşkuları, dolaşımın kesintisiz yürümemesinden. Onlara, dolaşımı güvence altına alabilecek tek firmanın sizinki olduğunu söyledim. Elbette, yolunuzun üstündeki engeller kaldırılırsa. Bizim usta mühendislerimiz vardır. Her türlü engeli kolaylıkla temizleyiverirler. Bunları hizmetinize vermek istiyoruz. Sizin de az önce buyurduğunuz gibi, herşeyin bir bedeli vardır.

"Ha şöyle," diyerek bir koca yudum aldı Rober "Pesettin sonunda. Son saldırıyı aynı ustalıkla karşılayamayınca, pazarlığa oturmak zorunda kaldın. Aldandın Mösyö le Patron... Bizimkinin asıl alanı orasıdır. Ben niye kaçındım sizi çok iyi bilmekle birlikte? Onun ustalığını bildiğimden. Haydi bakalım orda kazıkla da, alnından öpeyim seni. Söz, hiç karışmayacağım söze. Destek olmayacağım bizimkine."

— Hükümet şimdiye değin siparişlerin çoğunu bana verdi. Fiat kontrolunu sıkı yaptığından bana güvenleri sonsuzdur. Anlaşırsak, doğrudan fedakârlığa girmesi gereken ben olacağım. Üstelik bir ikilemin içinde kalacağım. Toptan siparişleri çok zaman kısa dönemlerde istiyorlar. Komisyonumdan fedakârlık etmeyi düşünürüm. Ne var ki, hükümet isteklerinde ayrı bir pay göze batabilir.

— Bölünme olursa, hesaplama güçlükleri doğar. Özel girişimler için ayırım olmaz. Biz ağır sanayi ürünlerini temsil ediyoruz. Pay birden büyüyor. Zaman zaman satış güçlükleriyle karşılaştığımız doğru. Ama, anlaşırsak, bunların

ortadan kalkacağı da doğru. O zaman ayırımsız bir pay kararına varılmalı, derim ben.

"Vış anam. Zorlu Kardeşler çok sıkışmış olmalı. Tüm kartlarını birden açıverdi. Ben patronun yerinde olsam, hemen elimi uzatırım."

— Hükümet girişimlerinin siparişlerinden söz etmedim. Salt hükümet siparişlerini alıyorum. Gerisi dediğiniz gibi.

— Ya makina ithali için aldığınız izin?

— Devretmenin güç olacağını sanmıyorum.

"Tamam," diye geçirdi ağzındaki lokmayı yutarken Rober. "Şimdi anlaşılıyor durum. Bravo be patron. İyi kıstırdın bunları. Fabrikaların gereçlerini Amerika'dan getirtmeye kalkıştığın zaman, delirdin diyordum. Bunca taşıtma fazlalığıyla. Zorlu Kardeşler, senin tozunu atar. Hiç gerek yoktu. Bırak, onu da Zorlular satsın. Oysa senin düşündüğün oyun daha ustaca imiş. İlya efendinin, buralarda sürtmesi ve de, tüm firmasını olduğu gibi senin buyruğuna vermesi içinmiş. Nasılsa taşıtma giderlerini hükümet ödemeyecek mi, demiştin. Meğer bunun karşılığında Zorlu Kardeşlerin iflâsı da yazılıymış ha... Onca mal ellerinde yığılıp kaldı mı? Üstelik bir kez Alman makinaları yerine, Amerikan makinaları girdi mi fabrikalara, bunların suyu tümden kesilecek. İyi akıl be... Gitti Zorlu Kardeşler. Bundan öte, Çokzade firmasının şamar oğlanıdırlar artık. Ne var ki, anlaşmayı iyi hazırlamak gerekli. Bunlar, alttan güreşmekte çok ustadırlar. Bükemedikleri bileği tam öperlerken, ısırıverirler de..."

İlya bardağını kaldırdı.

Çalımla dokundurdu Fehmi'nin bardağına.

— Anlaştık Fehmi bey... Onurunuza...

— Teşekkür ederim. Çok sevindim..

— Ben bir taslak hazırlar gönderirim size.

— Olur... Haftaya İstanbul'a geleceğim. Orda bitiririz bu işi.

— Bekleriz. Seviniriz...

Fehmi, çatalına batırdığı bir lokma ekmeği tabağında gezdirdi. Sonra Rober'e işaret ederek, kalktı.

— Bugün geldim Mösyö Zorlu. Uğramam gereken yerler var. Bana izin verirsiniz değil mi?

— Rica ederim...

Yan yana kalktılar Karpiç'ten.

Mağazaya girerken, yan verdi Fehmi.

— Nasıldı?

— Tam bir düello Beyefendiciğim.

— Beğendin yani?

— Hasımınız yerdeydi, beğenilmez mi?

— İyi. Şimdi de şu kan dolaşımını çözümleyecek birini bulalım bakalım.

— Arıyayım mı?

— İşi iyi bilen biri olsun. Memurlar arasına bak. Politikacı istemem.

— İstemez misiniz?

— Hayır. Güvence arıyan, bilgi satandan daha iyidir.

— Anladım.

Kendi odasına yürüdü Rober.

"Bir şeyler oldu. Kanal değiştiriyoruz. Demek ki, genişlemede yeni elemanlar gerekli. Suyun başını tutmak istiyoruz. Zorlulardan kuşkulu mu? Uyarsa mıydım? Değmez. Nasılsa anlaşmayı bana gösterecek. Şimdilik Ticaret

Bakanlığından birini bulalım... Tamam. Suphi'yi patron aldırmıştı işe... Kırmaz bizi... Biliyorsa anlatır. Bilmiyorsa, bilen birini bulur."

Koltuğuna oturur oturmaz, telefona sarıldı.

Suphi'yi bulunca konuşmaya başladı.

— Suphi Bey. Ben Rober Şalom...

— Buyrun beyefendi. Bir buyruğunuz mu var?

— Rica ederim. Özledim sizi kardeşim. Bu akşam birlikte bir yemek yesek.

— Hay hay.

— Karpiç iyi mi?

— Oraya hep kodamanlar gidiyor. Yenişehir'de güzel bir lokanta açıldı. Akşamları da servis yapıyor. Ben orayı yeğlerdim.

— Tamam... Kaçta buluşuyoruz?

— Kaçta isterseniz.

— Alaturka bir, iyi mi?

— Hay hay...

Kapattı telefonu. Ellerini oğuşturdu. Sonra Roza'ya telefon etti. Akşam yemeğe beklememesini, Patron'un İstanbul'dan geldiğini söyledi.

Çokzade Fehmi, İkinci Dünya Savaşından, çok zengin olarak çıkıyor

DOKUZ

Bir hıçkırık uzayıp geldi İstanbul'dan Ankara'ya. Gazi, ölmüştü. Haberin kesinlikle açıklandığı ikinci gün ise İsmet Paşa Cumhurbaşkanı seçilmişti.

Bayar, hâlâ Başbakan. Hemen istifasını sunmasına karşın, görevini sürdürüyor. Ve Fehmi, önceden aldığı izinle, Çankaya yokuşunu tırmanıyor arabasında.

Görevliler, buyruk gereğince, büyük bir saygıyla, konuk salonuna götürüyorlar onu. Cumhurbaşkanı kendisini beklemektedir.

Koşup, saygı ödevini yerine getirdikten sonra, gülümsüyor Paşa.

— Ankara'ya geleceğimi söylemiştim. Çankaya'ya değil...

— Sizden daha layığı yoktu da ondan Paşam.

— Nasılsın? İşlerin nasıl?

— Sayenizde, her zamanki gibi iyidir Paşam...

Bu kez, ince kadehlerle likör sundular.

Görevliler gidinceye, bir susku asılı kaldı koca salonda.

Sonra Paşa, özelliğni hiç değiştirmeyen konuşmasıyla, dağıttı suskuyu.

— Çok kötü bir dönemde görev yüklendim Fehmi... Avrupa birbirinin gırtlağına sarıldı sarılacak, Gazi erken gitti. Işığımız olarak başımızda bulunmalıydı. Bir savaşın arefesinde olduğumuzu biliyordu. İçmeyecekti böylesine. Oldu bir kez... Hitler, ülkesini kalkındırdı. Ama, savaş bu kalkınmaya ne ekler, bilinmez. Herkes korkunç silahlanma içinde. Biz ise yarım bıraktığımız işleri tamamlayacağız. Umarım başarırız.

— Devletimizin başında siz olduktan sonra başarılmayacak iş yoktur efendim... Bana birbuyruğunuz var mı?

— Teşekkür ederim. Gelmesen çağıracaktım seni...

— Gelmemek olur mu?

— Binicilğe meraklı olduğunu duydum.

— Sonradan bir merak efendim. İşlerden baş alabildikçe, söyle bir dolanıyorum.

— Ben çok severim biniciliği. Yarın bana eşlik eder misin?

— Buyruğunuz başım üstüne...

Sevinçle indi Çankaya'dan...

Yeni hükümetin üyeleri arasında Recep Bey de vardı... Mağazasına çıkarken, bakanlığın önünden geçiyordu nasılsa, uğradı.

— O, Fehmi efendi oğlum. Kutlamaya mı geldin?

— Her zamanki gibi buyruğunuzda olduğumu bildirmeye efendim.

— İşleri iyice geliştirmişsin. Sayın Cumhurbaşka-nımız da pek seviyor seni.

— Siz yol gösterdiniz, bendeniz yürüdüm efendim.

— Bir sıkıntı olursa, bana gelmeyi unutma. Hoşnudum senden. Hiç boşlamadın beni.

— Aman efendim. Bir oğul babasına nice davranırsa, size saygım oncadır.

— Bilirim bilirim Fehmi... Sağol...

Arkadaşlarından Bakan olanlar da vardı. Tümünü dolaştı. Gününü kutlama gezisiyle geçirmişti.

Yeniden mağazaya çıkmadı.

Doğru eve gidip soyundu. Cumhurbaşkanı onurların en büyüğünü veriyordu ona. Sabahleyin erken kalkması gerekiyordu. Saat altıda hazır olmalıydı ki, verilen onuru paylaşabilsin.

Anasının, yüksünmeden hazırladığı sofraya oturdu. Karnını bir güzel doyurduktan sonra yıkanıp, yattı.

***

Rober, karşısında oturmuş,söylediklerini not alıyordu.

— Hemen İstanbul'a atlayacaksın. İlk uçağa bilet aldır. Tüm olanakları zorlayarak, mal sipariş et. Ordan İzmir'e geç. Aynı malları bir kez de ordan iste. Ankara'nın istediğini ben yaptırırım. Sonra Zorlulara söyle. Satış konusunda acele etmesinler. Pazarı mümkün olduğunca daraltsınlar. Depolar ağzına değin dolu olmalı. Özellikle, Ankara ve İzmir'den her türlü mal satışını durdur. Salt İstanbul dağıtım yapacak. Ankara ve İzmir yedekte kalacak.

Rober, başını kaldırdı. Buyruğu bitti mi diye baktı patronuna. Bitmişti. Fırladı yerinden. Not aldığı defteri, gezi çantasına koyup şapkasını aldı. Buyruğuna verilen arabaya atladığınleyin, havaalanının yolunu tuttu...

O gittikten hemen sonra, telefonu açtı Fehmi.

Santralcısına, Suphi Beyi bulup, kendisine bağlamasını buyurdu. Daha reseptörü yerine koymadan ışık yandı. Aldı...

— Suphi Bey!..

— Buyrun!..

— Ben Fehmi... Bana kadar gelir misin?

— Hay hay efendim...

Telefonu kapattıktan sonra, yeniden açtı. Bu kez başka bir ad verip onunla da aynı şekilde konuştuktan sonra beklemeye başladı. Suphi beyin yeri yakın. Naci'ninki ise uzaktı.

Hemen davransalar, biri giderken, öteki gelirdi.

Suphi, gelmişti bile.

Yer gösterip, kahve söyledikten sonra, eğildi masanın üstünden.

— Savaş söylentileri var. Ne gibi hazırlıklar önerirsiniz bize?

— Savaş, bizim gibi ithalatçı bir ülke için sıkıntı demektir beyefendi. Mal deposu önerilebilir. Ancak, depolar ne kadar büyük olursa olsun, tükenmek zorundadırlar. Ben bunun yerine, malın akımını sağlayacak bir yol bulunmasını öneririm.

— Nasıl?

— Eğer biz de savaşa girersek, savaşa girdiğimiz dostlardan mal akımı sürer. Ama girmezsek, durum biraz karışık. Çünkü kimin dost, kimin düşman olacağı belli olmaz. Bu durumda, mal akımını sürdürmek olanaksızlaşır. Ne var ki, yine de akımın sürmesi savaşanlar için bile bir zorunluluktur... Böyle olunca, istekte bulunmak

hakkını ele geçirmek gereklidir. Uluslararası ticaret kurallarına göre, düşman bile olsalar, taahhüt edilmiş satışlar yerine getirilecektir. O zaman, olayları iyi izlemek gerekiyor. Savaş kaçınılmaz hale geldiğinde, mümkün olduğu ölçüde büyük parti siparişler vermek yerinde olur.

— Teşekkür ederim. Büyük ticaret işlerine çok iyi akıl erdiriyorsun. Çok iyi yetiştin. Yerinden memnunsun değil mi?

— Sizin desteğiniz olmasa, bir gün durulmaz. Ama, yardımlarınız, memnun olmamı sağlıyor.

— Bu bilgilerini iyice derinleştir Suphi... Seni boşuna vermedim Ticaret Bakanlığına. Orda olmak, su başında bulunmak demektir. Her şeyin, içyüzünü öğrenmek, insana parlak bir gelecek hazırlar. Şirketler ve uluslararası piyasa işlemleri konusunda yetiştir kendini. Sıkılma. Seni bir kardeşim olarak biliyorum. Ve üstelik arada bir aldığın ufak tefek armağanlar, bana yaptığın yardımın çok altında. Ne var ki, şimdi sen devlet memurusun. Devlet memuru da göze batmamalı. Bilmem anlatabiliyor muyum?

— Beyefendi, okuldan çıktığımdan beri, elinizi sırtımdan ayırmadınız. Bugün bulunduğum yer de sizin yardımınız sonucu, yarın bulunacağım yer de. Bu bakımdan siz bana kardeşlik onuru veriyorsanız ben bundan ancak kıvanç duyarım.

— Bu arada yurt dışına gitmende bir yarar olur mu?

— Ordan izlemekte yarar var elbette. Pazarlama diye yeni bir uygulama içinde Amerikalılar. Bunu da incelemek istiyordum.

— Oldu. Ben bizim firmalardan birine yazar, bir davet çıkartırım senin için.

— Teşekkür ederim efendim...

Konuşmanın bittiğini anlamıştı Suphi. Kalktı, elini öpercesine sıktı Fehmi'nin.

Odacısı Suphi'nin fincanını kaldırmıştı ki, Naci girdi.

— Bizim Lord kumpanyası, yetişecek elemanlar arıyor. —diye konuşmaya başladı daha oturmadan. —Birden senin motorcu olduğun aklıma geldi. Bir süre gidip, oralarda kurs görmeye ne dersin?

— Buna gerek görüyorsanız, mutluluk duyarım.

— Bence yararlı olur. Sizin motorculuğunuz eskidir. Her gün yeni bir model çıkıyor. Yeni bir motor biçimi doğuyor. Bunları öğrenmekte zarar olacağını sanmam.

— Ne zaman gidebilirim beyefendi?

— İstersen, bu ayın sonunda.

— Demek onca yakın.

— Elbette. Yalnız ay sonuna değin, o köhne makinaların değişmesi işini çözümle. Sen gittikten sonra, mızmızın biri gelebilir. Üstelik benim yeni yeni insanlarla uğraşmaya zamanım yok.

— Anladım beyefendi. Hemen gidip, hazırlığımı yapayım.

— Olur...

O gider gitmez, telefonla İstanbul'u istedi.

Saatine bakarak, Rober'in yolda olduğunu düşündü. O varıncaya, telefonu ancak verirlerdi. Öğle yemeği için çıkmaya hazırlanıyordu ki, odacısı Sezai Bey adında, yaşlıca birinin kendisini aradığını haberledi.

Hemen kalktı.

Kapının önünde beklemekte olan Sezai Beyin koluna girerek, karpiç'e doğru yürüdü.;

— Çok zahmet ettiniz. Buyrun, hem bir yemek yeriz, hem de istediğimiz gibi konuşuruz dedi.

Emekli öğretmen Sezai Bey, Karpiç'in önünden çok geçmişti. İlk kez içeri giriyordu. Ayak bileklerine dolanan yumuşak halılara basamaktan korkarak, acemiliğini belirte belirte yürüdü. Garsonların, birbirini itekleyerek karşılama çabasından, büsbütün şaşırarak durakladı. Fehmi hiç aldırmadan, koluna girdiği ihtiyarı, adeta sürükleyerek, dipteki masalardan birine yürüyordu.

Oturunca, derin bir nefes alıverdi adam. Şaşkınlıktan kurtulmak amacıyla, oturur oturmaz konuşmaya başladı;

— Mektubunuzu alır almaz, hemen seyirttim. Size karşı çok borçluyum. Yeğenim Şükrü'ye ettiğiniz iyilikleri unutamam. Babası olsanız, buncasını yapmazdınız. Nankör, yine de değerinizi bilmedi. Ölünün ardından konuşmak doğru değil. Ama, bilmenizde yarar var beyefendi.

Fehmi, adamın boşalmasını bekliyordu. Olan bitenden hiç haberli değilmiş gibi, soluksuz dinliyor. Sözünün bir yerinde duraklamasını gözlüyordu. Duraklar duraklamaz;

— Ne yeriz, —diye sordu.

— Ne buyurursanız.

Fehmi omuzbaşlarına dikilen garsona yemekleri ısmarladıktan sonra ihtiyara döndü:

— Neyi bilmemde yarar var? Anlatın lütfen.

— Sizin yapığınız tüm iyilikler, dillere destan oldu. Bataklıktakı tarlasının karşılığında, dört kamyon sahibi yaptınız. Kendi işinizde çalıştırıp nerdeyse kendi paranızla kamyonların parasını çıkarttınız. Ama, güya siz ona yedek parça vermemişsiniz. Kamyonlarından biri kaza yap-

tığında, yardım etmemişsiniz. Bunca geliri çarçur eden adama, yine de son bir iyilik ettiniz. Her şeyi tükendiğinde, bir kamyon daha verdiniz. Ne var ki, sarhoş sarhoş şoförlüğe kalkışınca, kaçınılmaz son meydana geldi. Karısı çocukları dökülüp kaldı. Bir baba gibi elinizi uzattınız. Oğlan liseyi bitirdi bu yıl. Baktım, mektubunuz geldi. Hemen koştum. Ben dedesi sayılırım. Ama, siz babadan bile ilerisiniz. Bir buyruğunuz varsa, öncelikle onu yerine getirmemiz gerekli. Okumasını isterdim ama siz bizden iyisini bilirsiniz.

Garson yemekleri bırakıncaya bekledi. O çekilir çekilmez, konuştu Fehmi.

— Geçen gün yengesine karnesini göstermeye geldiğinde gördüm. Kocaman delikanlı olmuş küçük Fehmi. Şükrü benim arkadaşımdı. Amcası sayılırım. Hakkımda ne demiş olursa olsun. Ben başladığım bir işi bitiririm. Karnesi pek güzel... Zeki, akıllı ve güçlü bir delikanlı. Elbette okumasını isterim. Benim sizi çağırmaktaki amacım başka. Siz eğitimcisiniz. Ayrılmadan önce, Ankara Milli Eğitim Müdürülüğünü yaptınız. Fehmi gibi olan çocuk çoktur. İstiyorum ki, sizin yönettiğiniz bir dernek kuralım. Yoksul ama, geleceği parlak belli oranda çocukları seçelim. Yazık olmalarını önleyelim. Ben eğitim işlerinden hiç anlamam. Ne zaman desteklemek gerektiğini, bilemem. İlkokuldan mı, liseden mi seçilmesi gerekli, ayıramam. Kaç çocuk için kaç para ister, nasıl bir yer nice yardım gerekir uğraşamam. Bir arsam var. Oraya bir bina yapalım. Seçtiğimiz çocukları orda barındıralım, derseniz. Ona göre davranırız. Yok, ailelerine her ay belli bir yardımda bulunalım, derseniz. Öyle yaparız. sizden ricam bu sorunları

düşünüp kesin sonuçlarını bana bildirmenizdir. İstiyorum ki, yetişsinler. Sonra, gerekirse, onları şirketlerimde işe alırım. Şimdiden hiç bir koşul öne sürmüyorum. Artık gerisi size kalmış...

Sezai Bey kendinden geçmiş. Göz yaşlarını silmeyi unutarak, dinliyordu Fehmi'yi. Yıllar boyu süren eğitimciliğinde, böyle bir olanak eline geçmemişti. İlk-okulu bitirdikten sonra, sırtına urganı vurup hammallığa giden, orta okulu bitirdikten sonra, devlet kapısında küçük bir hizmet kapabilmek için günlerce yalvarıp yakaran yoksul çocuklarını düşündükçe, döğünüyordu. Şimdi acısının bir bölümünü dindirecek bir ilâç gibi kulağından yüreğine iniyor Fehmi'nin sözleri.

Konuşmasını bitirdiğini sezinlemedi. Onun gözünde, artık okutulamıyacağını öğrenince ağlıyan bebeler canlanıyordu. Okumayı seven, ama olanaksızlıkların engellediği çocuklar. Bir masal perisinin dokunmasıyla isteklerine kavuşmuşlar. Türküler söyleyerek önünden geçiyorlardı.

Fehmi'nin sustuğunu anlayınca, omuzlarını titreterek dikildi.

— Başüstüne beyefendi, —dedi. —En kısa zamanda, gerekli tüm bilgileri toplar sunarım size.

— Sizin aylığınız da içinde olmak üzere şimdilik yılda elli bin lira ayırabilirim.

Elli bin lira...

Bununla kaç çocuğu okula kavuşturabileceğini hesapladı Sezai bey. Sandalyeden düşüyordu. Hemen toparlandı.

— Raporumu bu miktara göre mi hazırlamalıyım?

— Evet lütfen...

— Ne zaman istiyorsunuz beyefendi?

— Hafta sonuna değin olur mu?

— Hay hay efendim.. Çalışırım.

— Şöyle bir ilk taslak da olsa olur. Sonra duruma göre, gerisini ayarlarız.

Mutluluktan uçuyordu Sezai Bey...

Emekli maaşı geçimine yetse kendisi düşünmüştü bunu. Savaş yılları geride kalmıştı. Ama, özellikle savaş sonrasında salt babası yurt uğruna öldüğü için okuyamayan çocukları düşündükçe... Fehmi'nin mektubunu alınca da "artık küçük Fehmi'ye yardımı kestiğini söylemek için çağırıyor," diye düşünmüştü. O yüzden Şükrü'yü kötüleyerek konuşmaya girmiş. Yardımın sürdürülmesini rica edebilmek için, sözü uzattıkça uzatmıştı.

Çocuk okumak istiyordu. Emekli maaşı ise, ona yardım etmeye elverişli değildi. Olsa hiç sakınmaz, yardımı başında paralansın, derdi. Hele .Şükrü'nün anlattıklarından sonra. Ne var ki, diyemezdi bunu. Diyemediği için de, olmayacak biçimde konuştu ya...

Şimdi ise, gençlik düşlerinin gerçekleştiğini görüyordu. Paranın gücü bu işte. Hiç bir zaman önem vermediği, küçümsediği para, kişiyi mutlu kılabiliyor. Kendisi gibi yaşamını tüketmiş birini de, belki yaşamadan ölecek olan başkalarını da... Bir anda uzatılıveren bir olanak, yaşama sevincini çoktan yitirmiş, Sezai Beye eski dikliğini kazandırıveriyor. Lokantadan çıkıp Samanpazarı yokuşuna sardığında, elindeki bastonun fazla geldiğini gördü. Oysa, biraz önce yokuşu inerken hiç de öyle değildi. "Kişinin bir amacının olması, ona güç verir", diye geçirdi içinden. Eve

gider gitmez, bastonu atacaktı. Eğer bir şeye tutunmak gerekiyorsa, bundan sonra onun çocukları olacaktı. Onlara tutunur...

Fehmi mağazaya döndüğünde, santral İstanbul'u yeni bağlıyordu. Rober, kendisi çıktı telefona. İşi çözümlediğini biraz sonra İzmir'e gideceğini söyleyince:

— Zorlu'lara söyle, ellerindeki çöpler birkaç güne değin toplanacak.

— Anladım, —dedi Rober. —İletirim.

— Bir zahmet İlya, yarın buraya gelsin. Konuşacaklarımız var.

— Hay hay... Başka buyruğunuz?

— Ricam yok. Teşekkür ederim.

***

Havaalanına arabasını gönderip aldırdı İlya'yı. Gelir gelmez de, kendisi binip, Çiftlik lokantasına çektirdi.

Köşede, herkesten uzak bir masaya oturdular. Görüp duyduklarını anlattı bir bir ortağına. Kendisinden hiç bir yorum katmaksızın, İlya'nın konuşmasını bekledi.

— Rober'in davranışına bir anlam verememiştik. Şimdi anlıyorum, —diye ağır ağır söylendi İlya. —Yahudilere bunca baskıdan sonra, bir yerden bir şeyin patlak vereceği kesindi. Demek savaş yakın. Bizim hazırlık görmemiz gerikli. Suphi Beyin dedikleri doğru. Yalnız depo etmek yeterli olmaz. Birkaç koldan taramalıyız. Avrupa ve Amerika'yı... Akımı sağlayacak yolların tümünü denemeliyiz. Benim bir akrabam var Finlandiya'da... Biri de Paris'te... İkisi de tüccar. Onlara yazayım. Hangi yandan getirtebilirsek, işimize yarar. Çok pahalı olacak yalnız. Bu pahalılığa alıcı bulabilir miyiz? Onu da hesaplamamız ge-

reklidir. Bence şimdilik depoları iyice doldurup kilitlemek en akıllıca iş. Elimizdeki kırık dökükler bitinceye mal sürmeyiz piyasaya. İsteklerimiz gelirse, azbiraz veririz. Sonra yine kesip, isteği bekleriz. Özellikle motorlu taşıt araçlarının tümünü kaldırsak iyi olur. Bizdekileri de başka acentelerdekileri de alıp depolamalıyız. Hem de hiç kimseye sezdirmeden, Malûm ya, böyle zamanda hükümetlerin ilk işi ulaşım araçlarına el koymaktır. Sizin ana firmalar, istekleri görünce ne diyecek bakalım.

— Bizim mallar gelir. Yalnız senin de söylediğin gibi uzun süre saklamamız güç olur. Öncelikle acentelerdeki malları satış göstermemiz gerekiyor. Belirli, belirsiz isimlere fatura etmeliyiz. Sonra depolara kaldırmalıyız. Bir ara benim aklıma, yanımızdaki adamlar geldi. Sonra açıkgöz bir müfettiş, bordroya bir göz atarsa, diye düşündüm. Yabancılara da güvenilmez.

— Kayıt işlemi olmasa, sendekileri benimkilere, bendekileri seninkilere satardık. Ama, kayıt zorunluluğu bunu önler. Sonra adamlardan nasıl alıp kayıt değiştireceğiz?

— Şimdi anladım bizim Suphi'nin şirketleşmek gerekli deyişinin nedeni. Rober de söylemişti. Kan dolaşımı gibi birşey. Çözüyorum... Yeni şirketler kuracağız. Perakendeci şirketler. Bunlar bizden alacak. Birbirine devredecek. Sonra geri çekeceğiz. Kâğıt üstünde dolaştıracağız araçları. Depodan da çıkarmayacağız. Öteki mallar için zaten sorun yok.

— Tamam Fehmi bey... Bu en geçerli yol. Şirketlerde biz görünmesek de olur. Görünsek de. Ayrı yerlerde, ayrı adlarla kurduk mu, birbirine yapacakları aktarmadan kimse kuşkulanmaz. Buradakini oradaki satmış deriz. Ordakini burdaki... O zaman işin içinden çıkmak güçleşir.

— Bir başka sorun daha var.

— Nedir?

— Dün akşam yemeğinde Basın Yayın Genel Müdürünü gördüm. Gazetelere tarafsızlık şarkıları söyleteceklermiş. Benim edindiğim fikre göre de, Paşa savaşa girmez. O zaman halk bir sürü şeyi sezinleyemez. Benim askerlerim var, bir buyruğuma bakar filan diyordun!..

— Yine de diyorum... Var... Çünkü makinalarını ben veriyorum. Harflerini çok zaman veresiye ben veriyorum. İstersem çıkartırım gazetelerini, istersem çeker alırım bonosu ödenmemiş makineyi de, hurufat kutularını da, batırırım.

— O zaman durumu ayarlamak gerekli. Ne olursa olsun biz savaştan güçlü çıkmalıyız. Askerlerini ikiye bölüp bir büyük manevra yaptır... Biri bi yanı tutmalı, biri bi yanı bunların. Ama çoğunluğunun birleştiği nokta, savaş kışkırtıcılığı olmalı. O zaman paniğe kapılır insanlar. Biz de bundan yararlanır, güçleniriz. Tamam mı?

— Anladım Fehmi Beyciğim. Siz çok iyi düşünmüşsünüz. Gazete patronlarının tümü bana borçludur. Hele savaş başlarsa, var olmak için tümü popomu yalar. Gider gitmez söyleyeceğim çocuklara. Benden habersiz, gazete bölümünden çöp çıkmayacak. Biraz da deposunu artırdık mı, tümü avucumuza düştü demektir. Dikkat, silâh omuza diye bir komut çektim mi, gerisi kendiliğinden gelir. Zaten bu gazeteci milleti hiç birbirini çekemez. Biri birkez griye ak dedi mi, öteki kara diye tutturur. Bir kapışırlar, sanırsın kıyamet yıkılıyor da altında kalacağız. Senden, başla işaretini alır almaz, ben bir ıslık çalarım. Ahmet

Emin Amerika diye tutturur hemen. O böyle yapınca, eski düşmanı Yunus Nadi, ittihatçılığın da hızıyla Alman diye, bağırır. Donanma davasından arta kalmış birkaç kılkuyruk da Rusya dedi mi, seyreyle şenliği sen... Tasan olmasın bu konuda... İlya biraderin, herşeyi yoluna bir kor, heriflerin ruhu bile duymaz.

— Tüm hazırlıklarımızı bu konuşmamız çerçevesinde yürütüyoruz şimdi değil mi? Sizin şirketin kredi durumu nasıl?

— İyi... İstediğimizi getirecek kadar. Biz kredi kullanmayı pek sevmeyiz.

— Kullanacağız. Hatta salt biz değil, kuracağımız şirketler de kullanacak.

— İyi olur. Şirketlerin sözleşmelerini ben hazırlatayım mı?

— Hayır. Suphi'ye hazırlatırım ben. Sana da gönderirim. Mümkün olduğunca çok olmalı. İzledikçe karışmalı iş.

— Elbette!.. Kuşkun mu var?

İştahla yediler yemeklerini.

İlya, geldiği gibi, doğru havaalanına gitti.

Fehmi rahatlayarak, koltuğuna oturup yapacağı işlerin bir listesini hazırlamaya koyuldu.

Çok şirketi, yabancılarla ortak oluyor

ON

— Size önemli bir öneri getirdim Beyefendi —diyerek oturdu banka Genel Müdürünün karşısına, —Umarım beğenirsiniz.

Müdür, ayakta karşıladı Fehmi'yi. Elini sıkıp oturttuktan sonra;

— Rica ederim tadını bozmayınız. Baştan anlatınız, — dedi.

— Biliyorsunuz, sizin de isteğiniz üzerine kendim gideyim, dedim. Mektupla olmuyor bu iş. Gerçi kendim ölçüsünde yetkili Rober de iki kez gitti ama. Benim gitmemde yarar var, diye düşünmüştük. Atladık uçağa. Beğenecekleri armağanları da valizlere doldurup çıktık yola. İlkin Roma'da mola verdik. Ardından Paris'te bir gün kalacaksınız dediler. Akşamı geçirmek gerekiyormuş Sabahleyin, gün doğarken bindik uçağa. Daha gün dönüşünü tamamlamadan New-York havaalanındaydık. Hiç

oyalanmadık. Doğru bizim Lord fabrikalarının bulunduğu kente varmak için yeni bir uçağa atlayıp havalandık. Daha önce söz etmiş miydim bilmiyorum. Bizim Naci, orda öğrenimdeyken Ticaret Müdürüyle bir iyice dostluk kurmuş. Yazışmalar sonucu bize büyük patronla konuşma olanağını sağlamıştı. O yüzden hiç bir yerde oyalanamıyoruz. Çünkü bu adamlar öylesine meşgul oluyorlar ki, bir buluşmayı kaçırdın mı iki yıl sonra falan ancak yeniden sıra geliyor. Çalışıyor efendim adamlar. Gece gündüz çalışıyorlar.. Neyse, biz hemen Ticaret Müdürüne haber verdik. Aman bir sevgi gösterisi, bir saygı. Şaşıp kaldık. Otelimiz ayırtılmış, Ticaret Müdürü hemen bize bir şölen verdi. Rober'i zaten tanıyor. Şimdi benim bir elimi bırakıp, ötekini sıkıyor. Ülkemizde demokrasi denemesinin başlamasından nice sevindiklerini anlatıyor. Adamlar dünyanın öteki ucunda, bayağı bizimle ilgileniyorlar. Göğsüm kabardı beyefendi.

Başmüdür'ün odacısı, gümüş tepside kahvelerini, getirdi. O görevini yapıp dönünceye, beklediler. Başmüdür, gözlerinde özlemli bir parıltıyla, kışkırttı Fehmi'yi:

— Sonra?..

— Büyük patron bizi ertesi gün kabul edecekti. Akşamdan Rober'le tüm hazırlığımızı yaptık. Raporlar düzenledik. Burdaki genel temsilcileri öldükten sonra, oğluna oynanan oyunları başından sonuna tefri'ka eyledik, anlattık. Yeni kurulan bir banka patronunu, nice kumara alıştırıp bir şirket kurdurarak, paylarını yavaş yavaş ele geçirdiğini anlattık. Sizin verdiğiniz belgelerin daha burdayken İngilizcesini yazdırıp yanımıza almıştık. Onları yeniden gözden geçirip esaslı bir dosya yaptık. Gö-

zümüze uyku girmedi. Düşünün beyefendiciğim. Koskoca Lort fabrikasının tek sahibiyle konuşacaktık. Ben sabaha değin döndüm durdum yatağımda. Sabah olur olmaz, seyirttik. Tam zamanında bizi odasına aldılar. Büyük patron, ikimize de birer güzel puro verdi. Bir garson, viski bardaklarımızı uzattı. Oturduk... Başladık anlatmaya... Patron hiç ses çıkarmadan bizi dinliyor. Yüzünde tek kıl kıpırdamıyor. Olumlu mu karşılıyor söylediklerimizi, olumsuz mu hiç birşey anlamak mümkün değil, Rober takır takır anlattı olanları: Genel dağıtım işini bizim yüklendiğimizden bu yana satışların nice arttığını. Genel dağıtımın elimize nasıl geçtiğini. Daha Ankara'dan başlayarak anlattı. Şimdi tek dileğimiz vardı. Ortadoğu temsilciliği yine o şirkette kalsın. Yeter ki salt Türkiye genel temsilciliğini bize versinler... Ne yazık ki, adamlar Nuh, diyorlar. Ardından Nebi demiyorlar. O şirketten memnunmuşlar. İşlemlerinde bir yolsuzluk görmemişler. Bizden de memnun oldukları için, kardeş kardeş geçinmeliymişiz. Üstelik şimdi ülkemizde demokrasi kuruluyormuş. Demokrasi demek, bizim egemenliğimizin perçinlenmesi demekmiş. Elbette dikkat edersek. Yoksa elimizden kaçırırmışız. Birbirimize destek olup arka çıkacağımız yerde, kuyumuzu kazarsaymışız, hiç iyi olmaz. Bundan Ruslar ya da uşakları yararlanırlarmış. Bir diskur geçti adam bize. Ağzımız açık kaldı. Hiç bir sonuç alamıyacağımızı kesinleyince, izin isteyip ordan ayrıldık. Başladık temsilci olduğumuz öteki şirketleri dolaşmaya. Her bir şirket bir kentte. Vardık elektrik şirketinin merkezine. Orda işleri konuşuyoruz. Genel Müdür çağırtmış. Hemen yanına çıkarttılar. İlgilendi. Yılda bir nice elektrik

tüketiminde bulunduğumuzu, üretim miktarımızı, nicesinin ışık, nicesinin enerji olarak kullanıldığını sordu ince ince. Biz, her yıl sattığımız ampul miktarından fazlasını bilmiyoruz. Rober bana baktı. Ben Rober'in yüzünde bir rakam aradım. Adam güldü. Düğmeye bastı. Gelen bir kıza Türkiye dosyasını getirmesini buyurdu. Getirdiler. Açtı... Takır takır rakam saymaya başladı. İlk kez seçimlerden geçip yeni seçimlere gidildiği için, gelecek on ve yirmi yıl içindeki gereksinimimizi bile rakam rakam söyledi. Bu gelişmeler burada bir elektrik ampülü ve ufak tefek gereçleri yapacak bir fabrikanın varlığını gerektiriyormuş. İthalâttan daha kârlı ve daha verimli olurmuş. Eğer ben istiyor, bir büyük bankayı da ortak edebiliyorsaymışım, hemen şirketin kurulmasına razı olacaklarmış. Düşünebiliyor musunuz beyefen-diciğim. Fabrika kurmamızı istiyorlar bizden. Aklıma siz geldiniz. Dedim ki, Beyefendi beni kırmaz. Birkez anlatırsam nice kârlı bir işe girişeceğimizi anlar. Proje taslaklarıyla, üretim ve tüketim cedvelleri, Amerikalıların önerdiği ortaklık oranları Rober'de. Türkçeye çevirtip sunulacak size.

— Cumhuriyetten bu yana ilk kez bir yabancı şirketle ortaklık kuracağız Fehmi Bey, —diye ağaya kalktı Başmüdür. —Bendeniz hemen olur, derim. Ne var ki, Hükümet buna izin verir mi?

— İzin alması benden. Elektrik şirketi müdürünün dediğine bakılırsa, koşa koşa verirmiş. Hükümet Amerika'ya şirin görünmek zorundaymış. Çünkü biz bir öncülüğün de öncülüğünü yapacakmışız.

— Haklısınız. İşin bu yönünü düşünmemiştim. Hemen yönetim kurulunu toplayalım. Mösyö Şalom, dosyayı

doğru bana göndersin. En geç bir hafta içinde size cevabımı bildiririm.

— Sizin düşüncenizi öğrenebilir miyim beyefendi?

— Sormaya bile gerek yok efendim. Sizden daha heyecanlıyım. Böyle bir işte bankamızı yeğlediğiniz için de ayrıca teşekkür ederim.

— Bankamızı evet... Biz birlikte doğup büyüdük bankamızla. Bir başkasına gidemezdim zaten...

— Sağolun...

Çantasını açtı. Bir küçük ama zarif paketi masanın üstüne bıraktı.

— Sizin için almıştım. Umarım beğenirsiniz.

— Niçin zahmet ettiniz efendim. Çok teşekkür ederim. Unutmayınız, haftaya cevabımız hazır. Hem de olumlu olacağına şimdiden inanabilirsiniz.

— Teşekkür ederim. Sizden bu sözü istiyordum. Şimdi hemen yazarım Amerikalılara.

Mağazaya döndüğünde Rober hâlâ belgeleri çevirtmekle uğraşıyordu. Durumu anlattı. Hemen Amerika'ya bildirmesini isteyerek, odasından çıktı.

İstanbul'u arattırdı telefonla.

Sonra Naci'yi çağırttı.

Gelir gelmez karşısına oturtup;

— Amerika'da elektrik üzerine de çalışmıştın değil mi? diye sordu.

— Çalıştım beyefendi.

— İyi!.. Ne zaman ayrılabilirsin işinden?

— Ne zaman buyurursanız.

— İstanbul'a yerleşmek aykırı gelmez değil mi sana?

— Siz öyle istiyorsanız!

— Öyleyse hazırlıklı bekle. Haberimi alır almaz İstanbul'a gideceksin. Orda, ulaşım olanakları yeterli, enerji kaynakları elverişli bir fabrika yeri seçeceksin. Amerikalılarla ortak bir ampul fabrikası kuruyoruz. Asıl yönetim onlarda olacak. Büyük deneyimleri, olağanüstü yetenekleri var işletmecilik konusunda. Hepimizin öğrenceği ölçüde hem de... Bu nedenle, sen şimdilik Türk Müdür olarak işe başlayacaksın. Kısa zamanda gerekli bilgiyi edineceğinden, kuşkum yok.. Şimdiye değin devlet kapısında zaten çok şey öğrendin. Buna yeni aşamalar katacaksın. İleride daha büyük işlerde kullanacağız.

— Ben devlet kapısına sayenizde girdim efendim. Bulunduğum yere getiren de, öğrendiğim bilgiyi sağlayan da sizin eksilmeyen desteğinizdir. Şimdiye nasıl buyruğunuzda oldumsa, bundan öte daha bir çok uyup teşekkürümü ödemeye çalışacağım.

— Sağol... Böyle diyeceğinden güvenliydim. Rober anlaşmanı hazırlayacaktı. İmzala!.. İlk maaşını al!.. Ve bizden haber bekle... —Durakladı bir an. Naci'nin mutluluktan kıvanan gözlerinin derinliklerine baktı. Sonra; — Ayrılmak için zamana gerekisinim var mı?

— Var ama, önemli değil... İdare edilebilir.

— İyi!..

Naci söyleşinin bittiğini anlayarak doğruldu. Bundan ötesini nasılsa Rober'le çözümlerdi...

Rober, anlaşmayı imzalatıp Naci'yi savdıktan son-ra Fehmi'nin odasına girdi.

Bir süre bakıştılar. Fehmi'nin gözleri kırpışıyor, sevincini derinliklerinde boğma kaygısıyla büzülüyordu.

Rober, eski alışkanlığıyla içinden geçenleri anladı patronunun. Anlaşıldığını sezen Fehmi daha çok uzatmadı suskuyu.

— İyi oldu, değil mi? —Diye sordu...

— Çok iyi oldu.

— Bizim küçük Fehmi'yi yanına veririz. Elektrik mühendisliğinde okuması, iyi raslantı. Hem öğrendiğini uygular, hem bilgisini geliştirir.

— Desteğinizle okumuş, pek çok değerli elemanımız var beyefendiciğim.

— Hemen bizim kadrolara geçirmek olmaz. Öğrenim dönemini kendimizde geçirtecek ölçüde güçlü değiliz. Kimbilir, belki ilerde o da olur. Şimdilik yetişenlere yardım edelim. Yetişsinler bir iyice. Sonra gerekirse, çeker alırız.

— Her zamanki gibi, —diye gülümsedi Rober. Sonra bir bulutlanma belirdi yüzünde. —Suphi'yi kızağa almışlar, —diye sürdürdü. —Biraz önce haberim oldu.

Fehmi, şaşkın şaşkın baktı Rober'in yüzüne. Bir kısa an sürdü duraklaması. Telefona uzandı hemen.

— Ya!.. —Diyerek kaldırdı almacı. —Kızım bana Suphi Beyi bağla, —buyruğunu verdikten sonra kapatırken, —pişman olurlar, —dedi.

Rober'in bir şey söylemesine kalmadan bağanlantı sağlanmıştı. Açtı telefonu;

— Alo!.. Suphi sen misin? —Dedikten sonra karşısındakinin konuşmasına olanak bırakmadan sürdürdü;

— Şimdi duydum. Ve çok sevindim. Hemen ayrıl oradan. Arabamı yolluyorum. Doğru buraya gel. —Yine yanıtlama zamanı bırakmadan kapattıktan sonra Rober'e baktı. — Bir yardımcı istemeye çekiniyordun. İşte sana güvenilir bir adam.

Şaşırma sırası Rober'e gelmişti. İçten bir gülümsemeyle aydınlandı ablak yüzü. Dilini kalın dudaklarında gezdirdi yalanırcasına;

— Suphi'ye ben yardımcı olurum efendim.

— Öyle şey yok. Burda biz varız ilkin. Sen ve ben. Çünkü herşey bizim ellerimizle kurulup, gelişti. Sonrakiler, hep sonrakilerdir. Nasıl benim yapacağımı sen yaparsan çok zaman, arada bir senin yapacağını da ben yaparım. Suphi haberini verirken, aklındaki bu değil miydi?

— Beyefendiciğim —dedi Rober. Sonra sayıklar gibi yineledi. —Beyefendiciğim. Bunca yıldır yanınızdayım. Bunca şey öğrendim sizden. Tam artık, her şeyi öğrendim dediğimde yepyeni bir aşamayla gözlerimi kamaştırıyorsunuz. Doğru aklımdaki buydu. Ama, devlet kapısında bunca hizmet etmiş, bunca büyük görevler yapmış bir arkadaşımızı onurlandırmak isterdim ben.

— Ben de onurlandırıyorum. Sana yardımcı veriyorum.

— Ama!..

Bir el devinimiyle susturdu Rober'i... Sözünü kesip sürdürdü...

— Ama'sı falan yok... Herkes biliyor ki, Çok şirketi demek Fehmi Çok, demek olduğu ölçüde, Rober Şalom, demektir. İstersen sor Suphi'ye. Senin yardımcın olmayı en yüce ödevlere değişir mi, değişmez mi? Ne sanıyorsun sen. İşiyle böylesine bütünleşmiş bir dostumu, yetiştirdiği biriyle değişir miyim ben? Sen her zaman bur firmanın simgesisin. Çünkü hiç kimse senin ölçünde sahip çıkamaz işe. Sahip çıkamayanda da yerini alamaz benim gözümde. Alamayacaktır.

— Ben bundan kuşkulanmadım ki hiç bir zaman.

— Öyleyse, bizim aramızda oyun da gerekmez. Herkes yerini bilir, yükümlülüğünün derecesini öğrenirse, anlaşmak daha bir kolay olur.

— Nasıl buyurursanız.

— Başkalarına buyururum belki. Senden rica ederim.

— Öyleyse bendeniz anlaşmayı hazırlayıp imzanıza sunayım.

— Hayır. Hazırla ve imzala.

— Bu kez ben rica ediyorum efendim. Yardımcım, sizin imzanızla gelmeli...

— Peki...

***

Suphi kapıdan girerken karşıladı Rober. Sarıldı. Odasına götürdü. Bir özel anlaşma yazarak uzattı. Parmağını rakam yerine koyarak;

— Burasını boş bıraktım. Kendiniz doldurun —diye gösterdi.

Suphi başını olmaz anlamında salladı.

— Ben size yardım etmekten mutlu olurum. Yardımcınızın ücretini de siz kararlaştırırsınız. Ağzımı açıp tek kelime söylemem, —dedi.

Rober, koluna aldı Suphi'yi. Birlikte Fehmi'nin odasına çıktılar. Ona boş rakam yerini göstererek uzattı anlaşmayı.

— Beyefendiciğim, bendeniz karar veremedim. Suphi Bey de bişey söylemediler. İş size kaldı, —dedi...

Fehmi, anlaşmayı aldı eline. Üçret bölümüne on bin, prim bölümüne de elli bin yazıp Rober'e uzattı;

— İyi mi?

— Prim az efendim, —dedi Rober.

Fehmi, elli bini çizip, yetmiş bin yazdı.

***

Fabrikanın açılışıyla iktidar değişikliğini birlikte kutladılar.

Celâl Bey, Cumhurbaşkanı olmuştu. İsmet Paşa ise muhalefetin önderi...

Yeni hükümet programını sunarken, başbakanın ağzından her mahallede bir milyoner yaratacağını açıkladı.

Suphi, elinde bir raporla, odasına girdi.

Raporu, masının üstüne bıraktı. Pencereden Marmara'ya, Boğaz'a bakmakta olan Fehmi'yi uyardı öksürek. Fabrika daha üretime geçmeden, şirketlerin merkezi İstanbul'a alınmıştı.

Fehmi, karısına bir Boğaz gecesinde verdiği sözü tutmuş. Tam istediği gibi bir yalı bulup almıştı. Şimdi Saadet, Boğazın sularında dinlendiriyordu gözlerini.

Rapora bir göz attı Fehmi... Savaşın mensucat sanayiine nice gereksinim olduğunu ortaya çıkardığından başlayıp demokrasi denemesinin satın alma gücünde meydana getireceği artışlardan söz ederek bir kumaş fabrikası kurmasını öneriyordu. Raporun altında da Suphi'nin imzası vardı.

— Nerden aklına geldi bu?

— Pamuk stoklarını düşünüyordum. Sümerbank'ın yaptırdığı bir incelemeyi anımsadım. Bir kopyası da bendeydi. Aldım yeniden okudum. Mısır pamuğu piyasaya gireli, bizim ihraç olanaklarımız azalmıştı. Bunu iç tüketime yöneltmek gereği üzerinde duruluyordu daha o zaman. Yardımcı olmamız gerektiği geldi aklıma.

— Bunu bu haftaki toplantıda konuşalım. Unutturma.

— Başüstüne...

Saygıyla çıktı Suphi...

Yazılanlar aklına yakın geliyordu. Ama, bir kez daha okuyup düşünmek istiyordu. Kapaklandı raporun üstüne. Büyük bir kombina kurmalıydı. Madem bir ucundan başlamıştı fabrikacılığa. Sürdürmeliydi.

Amerikalılar, elektrik ünitesinin geliştirilmesini istiyorlardı. Bir de bakırın ucuzluğundan iştahlanıp kablo sanayiine bir girişim yapılmasından söz etmişlerdi.

Hep o Amerikalı müdürün başının altından çıkıyordu bunlar. Ama, akla yakındı... Bir kez daha yinelerse, hiç yadsımasız kabulleneceti. Ampul fabrikasının sonucunu görmek istemişti geçen kez... Şimdi görüyordu. Ve adamlar Amerika'dayken ne dedilerse gerçekleşiyordu.

Daha kapıdan girerken karşıladı kocasını Saadet Hanım... Büyük bir sevgi sevinciyle elini tuttu. Ağır ağır odalarına çıkardı. Oturttu. Bir çocuk gibi başını göğsüne yasladı.

— Bak Fehmi, —dedi... —Hiç kaygıya kapılma. Bir muştu vereceğim sana. Bugün neden erken gelmeni istediğimi açıklayacağım...

Fehmi şaşkınlıkla baktı karısına. Hiç böyle görmemişti. Bir helecanın kıpır kıpırlığıyla yerinde duramıyor. Ellerini nereye koyacağını bilmiyordu. Sözlerinin tutarsızlığı, sabırsızlığını büsbütün artırdı.

— Beni kaygılandırmak mı istiyorsun? Çabuk söyle...

— Bugün, belki kaynana, kaynata olmanın ilk adımını atacağız.

— Ne —ne diye fırladı yerinden Fehmi. Karısının bastırmasıyla otururken, —öyle ya, kız neredeyse otuzuna girecekti. Zamanıdır, —dedi...

— Ben oğlanı gördüm, —diye yatıştırıcı bir sesle mırıldandı karısı. —Pek kibar, pek temiz bir çocuk. Doktormuş üstelik. Görürsen senin de beğeneceğini umduğumdan, bugün yine gelmesini istedim. N'olursun sinirlenme. Bir sert davranışta bulunup çocuğun kalbini kırma...

— Dur yahu... Dur hele... Nedir bu hazan yaprağı gibi titremeler. Kırılıp dökülmeler. Yoksa sen mi gelin olacaksın?..

— Ben olmayacağım... Ama kızım olacak. İlk büyük şölenim bu benim. Çok görme.

— Çok gördüğüm falan yok. Ama, öyle bir kaptırmışsın ki kendini...

— Kız seviyor Çokzade Fehmi Bey... Sevilecek bir delikanlı gerçekten. Gençlik günlerim olsa, ben de vurulurdum.

— Hoppala... Biz ne halt ederdik o zaman?

— Derdinize yanardınız beyefendi. Derdinize yanardınız ki, Ermeni kilisesinin mumları hiç kalsın yanında...

— Bakıyorum gençlik anıları canlanınca yatıştın birdenbire. Ben seni kaptırır mıydım ele. —Birden sarıldı karısına. —Biliyor musun Saadet... Hiç değişmedin o zamandan beri. Hep taze kalmayı bildin. Hep aynı çekiciliğini sürdürdün. Eve koşmak bir mutluluk oldu benim için. Eğer bir başarım varsa yaşamda, bunu sana borçluyum canım...

Saadet kocasının ağzından ilk kez duyuyordu bu sözleri.

Gelir, giderdi. Bir şeyi gerektiği için yapar sanırdı.

Otuz yıl geçmişti aradan. Kırk beş yaşındaydı şimdi Saadet. Ve büyük kızı, yirmibeşine değin direnmişti evlenmemekte. Hâlâ sevi türküsü söyleyebiliyordu kocası. Sarıldı. Tüm gücüyle sıktı erkeğini.

— Kendim mutlu olmasaydım, sana verebilir miydim? Anımsar mısın, hep içimde yaradır o gün...

— Hangi gün?

— Sen otomobilcilik yapcaksın diye babamın evine kaçmıştım.

— Çocukluktu o...

— Sevgiydi... Belki anladın, belki anlamadın. Seni elimden kaçıracağımdan öyle korkuyordum ki, her deliliği yapabilirdim.

— Anamın kışkırtması da vardı.

— Nerden bilirdik ordan buraya gelineceğini?

— Gelindi ama.

— Gelindi... O yanlışı yaptığımdan öyle utanıyorum ki şimdi?

— Utanma... Yanlış değildi davranışın. Kim olsa öyle yapardı. Adam, teker meker gitmişti. Ve ben alıyordum işi. Haklıydınız.

— Ondan mı hiç kızmadın bana.

— Hayır, seni kırmaktan korktuğumdan;

Saadet, silkindi. Doğruldu. Derin bir iç çekişiyle, nefeslenme karışımı bir soluklanmanın ardında;

— Allah Allah, n'oldu bize kuzum diye sordu.

— Galiba biraz fazla sevindik, —dedi Fehmi. —Bir

damat sahibi olmanın coşkusuna kaptırdık kendimizi. Ya da tam tersine, kaynana kaynata olmakla, yaşam defterinden silinip atılmadığımızı isbatlamaya kalkıştık.

— Sanırım ikinci görüş daha doğru... Neyse hadi bakalım. Bunca cilve yeter. Hazırlan Çokzade Fehmi Bey. Az sonra damat adayınız, elinizi öpmeye gelecek.

— Ben hazırım canım. Asıl o hazırlansın. Kafamı kızdırırsa!..

— Sakın ha, —diye atıldı Saadet. —Kız ölür kaygısından.

— Pek ipeki anladık. Sız ana kız, işi bitirmişsiniz. Bizimki bir göstermelik zaten. Rolümüzü oynar, perdemizi kapatırız. Oldu mu?

— Deli misin? Senin olur demediğine ben olur, der miyim? Yalnız kızın tutkun olduğunu bilmeni istedim. Yoksa delikanlıyı beğeneceğinden kuşkum olsa, çoktan çaresine bakar, seni rahatsız etmezdim.

— .Sağolasın. Bu desteğin olmasa, kimbilir ne yapardım ben?

— Orasını bilmem artık. Sen kendin düşün. Saatine baktı. —Eyvah geç kalıyoruz. Hadi kalk çabuk, üstünü değiştir, —diye itekledi kocasını.

Fehmi Çok, yeni fabrikalar kuruyor

ONBİR

Ampul fabrikası birkaç yıllık üretimini peşin olarak satmıştı. Müdürler toplantısı, Beyoğlu'ndaki hanın denize bakan odalarından birinde yapılıyordu. Fehmi, masanın başına oturmuş, Rober'i karşısına, Suphi ile Naci'yi de iki yanına almıştı.

Yazmanının güzel bir dosya içine yerleştirdiği rapor önünde duruyordu. Elini, dosyanın üstüne koyduktan sonra;

— Sabahleyin size birer tane verilmiş olmalı — diye Rober'le Naci'nin yüzüne baktı. Onayladıklarını görünce, — Ne diyorsunuz? — sorusunu yöneltti.

Rober, kendi dosyasını açtı. Temiz bir kâğıda aldığı notları gözucuyla okuyarak, konuşmaya başladı.

— Suphi Beyi kutlamak gerek beyefendiciğim. Tam zamanında uyardı bizi. Benim edindiğm izlenimler de Suphi beyi doğruluyor. Pamuk özellikle Mısır rekabeti karşısında, güç durumda. Ancak gözden kaçırılmaması gereken bir

durum var. Hükümette özellikle tarım ürünlerine ve ticarete bakan bakanlıklarda pamuk yetiştiricileri etkin. Bu etkinlik fiat yüksekliğine neden olabilir. İhracat oranında düşme pek yok. Ne var ki artma da yok. Hükümet programı, tarımda makineleşmeye yöneldiği için, üretim artacak. Bu artık bizim işimize yarar. Fiat farklılıkları doğarsa, ne yapacağımızı kararlaştırmak kaydıyle, ben fabrikanın kurulmasını isterim.

— Ben de Mösyö Rober'e katılırım, — dedi Naci. Daha patronu yüzüne bakmadan.

Suphi, önerisinin beğenilmesinden hoşnut, gözlerini patronuna dikmişti.

Fehmi, tümünü dinlendikten sonra, eliyle dosyayı, açıp kapadı.

— Karar verilmiştir baylar. Hemen davranalım. Önce ana şirkette bir ünite olarak başlatalım bu işi. Sonra, yeni bir şirket haline getiririz. Bu kez kendinize de bir pay ayıracaksınız. Benimkinden, yüzde onunu aranızda paylaşacaksınız. Hanımefendi ve çocuklarınki değişmeyecek. İşin sorumluluğunu Suphi yüklenecek. Ancak şimdiden uyarıyorum sizi. Pamuğun depo dayanıklılığını iyi saptayın. Fiat dalgalanmalarını depo ile karşılamalıyız. İlk yıl için alabildiğine asılın piyasaya. Pamuk fiatı artsın... — Rober'e döndü göz kırparak. — Yedi eylül devalüasyonunda yaptığımızı anlat arkadaşlara. Kulaklarında olsun. Aynı plânı uygulayacak. Hatta bir adım daha ileri gideceğiz. Fiatların yükselişi, üretimi alabildiğine artıracak. Ertesi yıl, piyasadan çekilirsek, hemen hemen eski düzeye düşürebiliriz. Ondan sonra oynaması güçleşir.

Toplantı gündeminin son maddesi idi mensucat fabrikası. Her biri kendi sorumluluğundaki işlerin ve gelecekteki gelişmelerin bir özetini yapıp alınacak kararları sunmuştu zaten. Fehmi ayağa kalktı. Ötekiler ayakta uğurladılar.

O çıkar çıkmaz, iki müdür gözlerini Rober'e diktiler.

Rober, patronunun sözünü ettiği olayı öğrenmek istediklerini anladı.

Ağır ağır konuşmaya başladı.

— Savaş bitmişti baylar. Biz depo ettiğimiz mallarla, savaş süresince durumu kurtarmıştık. Bizden araç ve gereç alanlar, gerçi eskisine göre, ek para ödemişlerdi. Ama, istediklerini de alabilmişlerdi. Biliyorsunuz öyle dönemlerde adam, ödediğine değil, bulabildiğine bakar. Bu nedenle, çok para ödediği halde, dua edenleri gördüm ben. Uzatmayalım, savaşın yükü fiatların üstüne epeyce binmişti 1946'larda. Üstelik istekler, devlet hazinesindeki birikimi inanılmaz ölçüde sağlıyordu. Biz patronla, fabrika işi için Amerika'ya gitmiştik. Ticaret Müdürü, yaptığımız bir konuşma sırasında para birimimizin yüksek tutulduğundan, Amerikan dolarına göre belli bir birimleştirilmeye gidilmezse, karşılıklı anlaşmaların güç yürüyeceğinden söz etti. Çünkü, savaş sonrasının ünlü Marshall planı gereğince bize yardım etmek istiyorlardı. İstiyorlardı ya, bu para sorunu canlarını sıkıyordu. Bunun için de hükümetlerarası bazı ilişkiler olduğundan söz etti. Bizim patron, Amerikalının sözlerini çevirdiğim zaman, sessizce dinledi. Sonra otele döndüğümüzde, "Hazır gelmişken, transferini dönünce yaptırmak üzere alabildiğimiz malı kapatalım," dedi. İlkin bir şey anlamamıştım. Sonra

bizim paranın değeri düşerse, elimizdeki malların değeri çok artar. Yalnız bu arada döviz aktarımını sağlamamız gerek. O da bizim için sorun değil. Bir kez, izni çıkardık, bankalar aracılığıyla, Merkez Bankasından aktarma yazısını aldık mı, ister ödesin sonra banka, ister geciktirsin. Zararını kendisi çekerdi. Uzatmayalım. Tüm firmaları dolaştık. Eski müşteri, tek yetkili acenteleri olduğumuz için, siparişlerin hemen yola çıkarılacağı sözünü aldık. Bir kez mal geldikten sonra, ötesi daha bir kolay çözümlenir, kıvancıyla ülkemize döndük. Patron, fabrika için İş Bankasıydı, Sanayi Bakanlığıydı dolaşırken, ben de döviz aktarımını sağladım. Kolay oldu sanmayın. Bankanın desteği, Merkez Bankasındaki arkadaşlarımızın koşuşması olmasa, güçlüklerle karşılaşabilirdik. Aktarımın yapıldığını bildirdiler bize. Hem de belli orandaki döviz birikimini azaltmak pahasına çözümlediklerini söylediler. Bu arada mallar gümrüğe gelmiş. Hemen çekilip, depolara aktarılmıştı. Patron, bir sayım sorunu çıkarıp, bir kaç ay için her tür satışı durdurdu. Onun yerine başka firmaların ve acentelerin ellerindeki malları çekiyordu durmadan. Nasılsa şirketler arasında açık hesap çalışıyorduk. Tüm otomobil acentelerinin, radyo, buzdolabı ve öteki ithal malları acenteleri nin ellerinde nice mal varsa, kapatıp bizim satış mağazalarının depolarına aktarıyoruz. Hiç bekletmek yok... On beş gün içinde biz bu işleri bitirdik. On altıncı günün sabahı, hükümetin gece yarısı para değerini yarısı oranında düşürdüğünü öğrendik. Ve öteki acentelere, kendilerinden yüz liraya aldığımız kendi mallarını hemen ertesi gün iki yüz liraya devrettik. Kararnamenin açıkladığı günün akşamı salt öteki acentelerden kapattığımız malın bedelinin yüz, satışını durdurduğumuz ve

eski değer üstünden getirip yeni duruma göre etiketlediğimiz malın değerinin ise yetmiş milyon lira olduğunu söylersem, durum daha bir açıklık kazanır. Ama bitmedi. Ayrıca Demir Çelik Fabrikasının bir yıllık üretimini eski fiattan kapatmıştık. Yeni fiattan sattık. Bilirsiniz ölü sezonu genellikle ağustosa raslatan fabrika, eylülden temmuz sonuna mal satar. Çimento fabrikalarının tek satıcısı da biz olduğumuzdan. Bunları da eklerseniz, bir yedi eylül devalüasyonu, bize iki yüz elli milyon lira kazandırdı. Burda küçük bir sorun yatıyor. Biz piyasaya girdiğimiz zaman, hep asılırcasına gireriz. Asılınca, piyasa gerilir. Bu gerginliği nerde durduracağımıza karar vermek önemli. Suphi Beyden ricam, hemen pamuğun depo süresini iyi saptayacak elemanlarla konuşmasıdır. Bunu bir öğrenelim. Kendimiz kullanmasak bile piyasa dalgalanmalarından, iki yıl fabrikaya sokacağımız malı bedavaya getiririz. Ben ayrıca salt pamuklu dokumayla kalmamızı da istemem. Yünlü dokumaya da el atmalıyız. Öyle sanıyorum ki, makineleri, yardım anlaşması içinden uzun sürede ödenmek üzere alabiliriz. Gerisini de siz çözümleyeceksiniz.

Suphi de Naci gibi sevecenlikle bakıyordu Rober'e. Yıllardır. patronla aynı havayı paylaşmış. Hemen hemen yapılan her işte düşüncesini, emeğini harcamıştı. Bunun karşılığında çok şey öğrenmişti. Ve öğrendiklerini uygulamakta hiç duraksamıyordu. Tam bir iş adamı olmuştu Rober. Ve onlara da örnek olmayı sürdüyordu. Hem de her zaman bir şey öğretiyormuşcasına değil. Tam tersine öğreniyormuş-casına davranarak. Kendini sanki onlardan daha alt düzeyde biriymiş gibi gös-

termesini bilerek. Oysa, biliyorlardı. Rober, patronun gözünde her zaman onlara üstündü. Rober de biliyordu bunu. Ama hiç bir zaman bunu kullanmaz. Tam tersine, patronun gözünde onları desteklemek için elinden geleni yapardı. Örneğin şu fabrika sorunu.

Suphi gözlerini kırpıştırdı. Önündeki dosyasını üstünde parmağıyla belirsiz çizgiler çekerken, düşünü-yordu. Geçenlerde konuşurlarken, birden Sümerbankta çalıştığını, mensucat konusunda çok şey öğrenmiş olabileceğini belirterek, şaka yollu, "ister misin bizim patronu da kumaş fabrikatörü yap, çık" demişti.

Aslında Robe'in yönetme biçimi buydu. Şu sorunu bir inceleyelim, bir düşünelim demezdi hiç bir zaman. Öncü durumuna girmezdi öncü olduğu halde. Ama, bir yerini getirir, şaka yollu belirtiverirdi ilgisini çeken bir işi. Suphi de böyle başlamıştı. İlkin bir kapırtı belirmişti içinde Sonra giderek durulup, kocaman bir mensucat fabrikası haline gelmişti.

Hemen oturup bir rapor düzenlemiş, hafta başında Rober'e vermişti.

Rober, birden ayağa kalkıp boynuna sarıldıktan sonra. "Böyle bir şey hiç aklıma gelmezdi. Çok ilginç, bunu hemen patrona vermelisin, herşeyden ilk haberi olsun, ister," diyerek ardından itmişti. Oysa Suphi, onun bu konuda epeyce kafa yorduğunu biliyordu. Çoktan kafasında ölçüp biçmişti bu işi. Kârlılığına kesinkes inanmıştı ki, bir kez de incelenmesini istiyor-du. Yoksa, silip atardı kafasından.

Rober, işini bitirmişlerin kıvancıyla, dosyalarını toplamış, kalkıyordu.

Suphi fırladı yerinden. Elini tuttu...

— Size çok şey borçluyum mösyö. Çok şey öğrendim sizden, — dedi.

— Asıl biz öğreniyoruz. Suphi bey... Şirkete yeni ufuklar gösteriyorsunuz. Böyle giderse işlerimiz öylesine çoğalacak ki, birbirimizi övmek için bile zamanımız kalmayacak.

Üçü birlikte kendi odalarına gitmek için kapıya yönelmişti ki, patronun yazmanı önlerine geçti.

— Beyefendi akşam yemeğini kendisiyle yiyip yiyemiyeceğinizi soruyorlar, — dedi — Eğer kabul ediyorsanız, aşağıda arabasında bekliyorlar.

Naci ve Suphi hiç ses çıkarmadan doğru aşağıya yöneldiler. Rober:

— Benim gelemiyeceğimi söyleyin lütfen. Çok önemli bir randevum var, — dedi.

Ötekiler arabaya binip durumu bildirdiler.

Fehmi buyruğunu verip arabayı yürüttü. Boğaz yoluna girdiklerinde, cebinden takvimini çıkardı. Kendi notlarına bakarken, gülümsedi.

Arabadan iner inmez, telefona yürüdü.

Numaraları çevirdikten sonra bekledi bir süre. Karşıdan ses gelince:

— Kiminle görüşüyorum?

Dinledi... Sonra, yanıtı beğenmişçesine.

— Ben Fehmi Çok, — dedi. — Mösyö Şalom yer ayırttı mı sizde?.. Güzel... Hemen masalarına bir buket koydurun. Üstüne "nice yıllara" yazılsın. Sonra da tüm hesabı, bana gönderirsiniz. Hesabı istediği zaman, benim kendilerine bir davetim olduğunu söyleyiniz. Tamam mı?

Telefonu kapattı.

O sırada, arkadaşları ayakta bekliyor. Garsonlar yer göstermek için oldukları yerde fotoğraflaşmış bulunuyorlardı.

Masaya oturdu.

Ötekiler de oturur oturmaz, davranışının nedenini açıkladı.

— Bugün Roza'nın yaş günüydü. Boş bulundum. Ama nerde kutladıklarını biliyordum. Bir sürpriz yaptım. Bakalım beğenecekler mi?

***

Saadet, daha kapıdan girer girmez; "Oturma," dedi...

— Annem de, çocuklar da kıza gittiler. Ben seni bekledim.

— Neden bekledin? Bir telefon etsen, oraya gelirdim.

— Hayır. Bekledim. Özellikle bekledim. Bilmiyorum neden? Birden sana çok gereksinim duyduğumu sezinledim. İstedim ki, bir an başbaşa kalalım. Gücünü duyayım yanımda. Paylaşmadan.

— Saadet, ne var canım? Kıza kötü bir şey mi oldu?

— Hayır. Tam tersine. Sanırım sabaha karşı iyi bir şey olacak.

—Yoksa, dede mi oluyorum?

— Ben de anneanne!.. İşte bu yüzden bekledim seni. Birden kocamışlığımı, yıkılmışlığımı duyuverdim içimde. Fehmim gelsin dedim. Yıkılmadığımızı, her şeyin bitmediğini söylesin. — Kocasının güldüğünü görünce alındı. — Gülme... Gülünç olduğumu biliyorum zaten. Bu yüzden kaçtım çocuklarımdan. Onların yanında söylesem bunları, kimbilir nice alaya alırlar beni.

Ellerinden tuttu karısının. Geniş, Boğazın sularına doğru uzanıp giden salona sürükledi yanınca. Denize bakan koltuklara oturdular. Ellerini ellerinden çekmeden, sıktı bir iyice.

— Her insan zaman zaman tükenmişliğini duyar. Nice alay ederlermiş seninle. Gözlerini patlatırım, hele öyle bir şeye kalkışsınlar. Alay değildi benim gülmem. Birden öyle sevimli oluvermiştin ki, yıllar öncesine gitti aklım. Hani, dayım nişanımızı kararlaştırdıktan sonra, erik ağacının altındaki ana değin... Ellerin ellerimdeydi yine şimdi olduğu gibi. Ve yüzün aynı yüzdü... Fehmi ağabey, diyordun. Hemen ardından da, utanarak sana ağabey, dememeliyim artık. Resmen nişanlıyız, diyordun. Bir kelime söylüyor, sonra bunu düzeltmek için çabalıyordun. Gülmem onaydı inan.

— Demek unutmadın o günü?

— Seninle geçen günlerimin hiç birini unutmadım. Mutlu insan, kolay unutur derler, ne yanlış. Tam tersine, öyle kazınıyor ki belleğine, her bir şey. Bazen bir sekiş, bir burun büküş, canladırıveriyor anıları.

— Ben her zaman heyecanlı oldum galiba. Sen de her zaman yatıştırdın beni.

— Heyecan güzel şey. Bundan yakınmadım hiç. Çünkü sana çok yakışıyor.

— Demek kaygım boşuna.

— Tersine sevinmen gerek. Heyecanını hiç yitirmiyorsun. Torun sahibi olduğun halde, hep o erik ağacının altındaki küçük kız olmayı başarabiliyorsun. Yıllardır, yuvama bağlılığımı sağladın benim. Mutluluğumu bir an önce evime gelmekte buldum.

— Ve ben de seni beklemekte. Gelmediğin, geciktiğin zamanlar biliyorum ki, haber vermeni bile engelleyecek önemli bir işin var. Ve hep uyanık gördünse beni, bunca yıl sonra sana bu sözleri söyletebilmek için.

— Ben senden hep hoşnudum Saadet. Mutluluğumu işimde, bir de sende buldum. Şimdi en küçüğü koleji bitiren çocuklarım, en az şirketlerim ölçüsünde geleceğe uzandığımı isbatlayan torunum var...

— Daha yok... Olacak...

— Bence oldu... Kızımın hamileliğini duyduğum-dan beri oldu.

— Haklısın... Rahatladım artık. Rahat rahat gidebiliriz.

— Yok, oturalım biraz daha. İstersen, haber geldiğinde doğru hastaneye gideriz.

— Olmaz... Başında bulunmak istedim. Damat, İngiltere'ye gidecekti doğum için. Razı olmadım. Seni bırakıp gidemezdim, salt benim için doğum burda oluyor. Şimdi çocuğumun başında bulunmazsam, bağışlamam kendimi. Hadi acele et...

— İyi bakarlar değil mi kıza? Hastaneyi gidip gördün mü?

— Gördüm... Odasını ayırttım. Kaç gündür bekliyorlar. Yine de birkaç gün önce yatırmaya gönlüm razı olmadı. Hem kocası doktor. Başında bulunuyor.

— Doğru... O bizden iyi bilir ne yapılması gerektiğini.

— Ama, kişi kendi çocuğu söz konusu olduğunda beceriksizleşir. Bizim bulunmamız gerek.

Yine öyle el ele kalktılar.

Uşak önlerinden seyirtip kapıyı açtı.

Şoför, arabayı köşkün merdivenlerine yanaştırmış, şapkası kucağına bekliyordu.

Bindiler...

***

Kolejin Müdürü, elinde Mahir'in karnesiyle girdi.

Yazman, patronun buyruğu gereğince bekletme-den içeri aldı.

Yer gösterdi Fehmi...

— Zahmetiniz için teşekkür ederim.

— Rica ederim efendim. Beni kabul buyurmak zahmetinde bulunan sizsiniz.

— Sizinle Mahir'in durumunu görüşmek istiyorum.

— Buyurunuz...

Söze neresinden başlayacağını bilemiyordu. Her yıl babasının okula yaptığı yardımlarla örtmüştü haşarılığını Mahir. Derslerde olağan bir çocuğun notlarını alıyordu. Ama, öğrenmenlere davranışı, arka-daşlarıyla kavgaları yüzünden, okuldan çıkarılabilirdi. Hem de bir kez değil birkaç kez.

Bunu bildiği için adamın rahatsız oturuşuna aldırmaksızın bekliyordu. Sonunda kararlı bir biçimde konuştu.

— Kolej bittiğine göre, daha üst bir okula gitmesi gerekir. Sizden bir ricam var. Önemli olan, benim gerçeği bilmem. Siz, yıllardır izliyorsunuz oğlumu. Her zaman söylediğiniz doğrulandı. Bu nedenle sizden akıl istiyorum. Neyi önerirseniz onu yapacağıma güveniniz.

Müdür, Fehmi'den daha iyi bir durumda değildi. Kurnaz veli, çocuğun sorumluluğunu sırtına yıkıver-mişti. Kaç yıldır, elde ettiği yardımlar, ona belli bir sorumluluk yüklüyordu gerçekten. Ama, şimdi çocuk o-kulu bitirmiş, kendisiyle ilişkisi kalmamıştı.

Ne var ki, bir şeyler söylemesi gerekiyordu.

Boş gözlerle görkemli çalışma odasını gözden geçirdi. Yutkunup öksürdüğü halde, boğuk bir sesle başla-dı.

— Beyefendi, Mahir tek oğul olmanın aşırı duyarlığında. — Sözlerini seçmeye alışmış olanların rahatlamasına erdi birden. Sürdürdü; — Üstelik gerçek-ten tehlikeli bir dönemin içinde. Çocukluktan deli-kanlılığa geçiş sürecidir bu yaşlar. Psikolojik olarak davranışları aykırı, sinirleri sürekli ayaktadır. Daha bu dönemi atlatmış değil. Anladığıma, daha doğrusu Mahir'in bana söylediklerine göre koleji bitirince Avrupa'da bir okula gönderecekmişsiniz. Ben derim ki, şimdilik bunu erteleyiniz. Burda bir okula veriniz. Yine bir koleje. Şu dönemi atlatsın. Rahatlatsın. Delikanlı-lığın ağırlığına ersin. Özellikle Avrupa okulları disipline çok önem verirler. Korkarım, okul yarım kalır. Bir kez de ara verildi mi, yeniden başlamak güçleşir.

— Yani şimdilik Avrupa'da okumasını sakıncalı bulunuyorsunuz.

— Evet şimdilik. Burda, siz nice uzaktan izleseniz, başında olacaksınız. Bi selâmınız, çok şeyi çözmeye yeterli. Oysa Avrupa'da aynı etkinliği sürdürseniz bile, ki bence mümkündür, daha çok zararı olur Mahir'e.

— Anladım Müdür bey... Çok teşekkür ederim. Delişmenliğini burda geçirsin. Arada bir gider. Gezer, dolaşır gelir. Böylelikle, frenlenmesi daha kolay olur.

— Tam bunları söylemek istedim efendim.

— Sağolunuz.

— Müdür konuşmasının bittiğini anladı. Ama, kalkamadı yerinden.

Fehmi Bey randevu istediğinde, özellikle gelmeyi dü-

şünen kendisi olmuştu. Yaptırmaya kalkıştığı tiyatronun masrafları birden artınca, yönetim kurulu işi savsamaya başlamıştı. Düşünüyordu ki, Fehmi Çok, onun bitirilmesini sağlayabilir. Ne var ki, kurnaz iş adamı, sözü istediği gibi ağzından almış, bir limon gibi bırakıvermişti ortalıkta. Şimdi yeniden söze başlamak, yeniden eski hızını kazanıp yardım dilemek, güç olacaktı. Oysa, biraz desteklese Fehmi, bu yıl diploma törenini orda yaptırabilirdi. Gerekirse, diplomaları biraz geç verme karşılığında da olsa...

Söyleyemiyordu bir türlü aklından geçirdiklerini.

Ağır ağır kıpırdandı. Gitmeye davranır gibi doğruldu.

Fehmi, karşısındakini yeterince üzmüş olmanın keyfiyle, gülümsedi.

— Mahir, bir tiyatro salonuna başladığınızı, bitmesinin az kaldığını söylemişti. Eğer, biterse, ben de bir şiir okuyacağım, diye de çağrılamıştı törene. Bitti mi?

Derin bir nefes aldı müdür. Yarı kalkmışken, küt diye oturdu.

— Ne yazık ki, bitiremedik efendim. Fiatların başlayışa göre çok artması yüzünden gereçleri için ayırdığımız para tükenince!..

O gereçlerin büyük çoğunluğunun Fehmi'nin şirketlerince satıldığını bilmiyordu adam. Bilmediği bir başka şey de, fiatların istek arttıkça arttığıydı. Fehmi böyle söyleyip duraklayan adama baktı bir süre. Gülümsemesini sürdürerek:

— Biz sürekli bir şantiye gibiyiz. Belki, istediğiniz gereçler bizde bulunur. Neden, ne kadar gerektiğini listeleyip gönderir misiniz?

Müdür, sevincin aceleciliğiyle, ceplerini karıştırdı. Yarı buruşmuş, bir listeyi çıkarıp, uzatırken utangaç utangaç gülümsedi.

— Yanımda olacaktı beyefendi. Her zaman bizimle öylesine ilgilendiniz ki, utanıyorum istemekten ama...

— Zararı yok efendim. Madem Mahir de bir şiir okuyacak, ödeşmiş sayılırız. Hem siz müdür kaldığınız sürece sıkılmayınız. Oğluma ettiğiniz iyilikler kolay ödenmez. Direnmeniz, yardımlarınız olmasa doğru dürüst okuyamazdı. Eğer sizi üzecek, herhangi bir şey olursa lütfen çekinmeyiniz. Elimden geleni yapmak, benim için bir borçtur.

Müdür bu kez, saygının ezilmişliğiyle doğruldu. Zile bastı Fehmi...

Daha adam çıkmadan giren yazmana listeyi uzattı.

— Bunları hemen koleje göndersinler. Faturasını da yardım fonuna kessinler.

— Başüstüne efendim...

— Sağolunuz Beyefendi. Bu iyiliğinizi unutmaya-cağım.

— Asıl borçlu olan biziz.

***

Müdürler kurulunun toplantısında sandalye sayısı kabarmıştı.

Yeni yeni kişiler vardı çevresinde. Yine masanın başında, Fehmi, öteki başında Rober oturuyorlardı. Ama, aralarında salt Suphi ile Naci yerleşmiyordu artık. Sandalye sayısı, sekize çıkarılmıştı.

Fehmi, tek tük müdürlerin raporlarını dinliyordu.

İlk söz, her zaman olduğu gibi Rober'e verilmişti.

Rober, şimdi şirketler arasındaki malî dengenin sorumlusu, tüm para işlemlerinin toplandığı tek yetkili idi.

— Durum eski hızıyla yürümüyor efendim, — diye söze girdi. — Döviz sıkıntısı, isteklerimizin zamanında karşılanmasını engelliyor. Her geçen gün yeni yeni istek kalemleriyle karşılaşıyoruz. Kredilerimiz yerinde olduğu, çok zaman da biz, Merkez Bankasına istenilen parayı yatırdığımız halde, aktarma gecikme-lerinden, zamanında mal getirtemiyoruz. Büro Araçları fabrikamızı planlarken, ilk yılda kâra geçmesini sağlayacak tedbirlerin tümünü almıştık. Ne yazık ki, depoda kârlı görünmemize karşın, satışlar istenilen oranda olmadığından, sürekli bir işletme gideriyle karşı karşıyayız. Dövizsizlik nedeniyle, ithal yasaklarından söz ediliyor. Bunların tedbirini zamanında almak zorundayız. İthalâtın yasaklanması salt bizim kan damarımızı kurutmaz. Çalışmakta olan bunca araç ve gerecin, durması sonucunu doğrur. Mensucat fabrikamız çok verimli. Büro gereçleri için şimdiden ithal yasağını sağladık. Daha fabrika çalışmaya başlamadan üretimi satıldı. İthalâtta küçük kalemler onca önemli değil. Ama, özellikle taşıma ve tarım araçlarından basınç fazla. Hemen hemen istediğimizin dörtte birine izin veriyorlar. Kota derdi, başımızın üstünde bir demokles kılıcı gibi. Para duru-mumuz sağlam. İş durumumuz şirketlerin birbirini zincirlemesi nedeniyle, şimdilik rahat. Ama, gelecekten kuşkuluyum ben. Tez zamanda kesin tedbirler alma-lıyız.

Rober, elineki notları önüne koyarak sustu. Fehmi, Suphi'ye işaret etti.

— Gelir ve Kurumlar vergileriyle, Gider vergisinde yeni ayarlamalar söz konusu, — diye söze başladı Suphi. —

Biz bunların tedbirini baştan almıştık. Çok Ticarete bağlı ama, birbirinin müşterisi olan zincirleme şirketlerle kâr dağıtımı hemen hemen sıfıra indirgendiğinden, vergiler bakımından bir sakıncamız yok. Tek sorun, gider vergisinin getireceği yüktür. Bunda da, arkadaşların belirttiğine göre, sorumluluk satıcının, yükümlülük alıcının olacak. Zaten böylesi doğrudur. İlk tasarıda yükümlülüğü de satıcıya yüklüyorlar. Bereket aklı başında vergiciler var. Konuştuk. Sonra meclisteki arkadaşlarla tartıştık, tartışılmasını sağladık. Şimdilik ondan yana kuşkumuz yok. Fabrikalar konusunda sayın Rober'in dediklerine ekleyecek bir şeyim yok. Özellikle Büro araçları fabrikamız için bir pazarlama düşünmeliyiz. Çünkü bu araçlar, psikolojik alışkanlıkların duvarıyla karşılaştı. Tahtaya alışmış adamlar. Çeliğin ve yapay derinin rahatlığından habersizdirler. Bunu anlatmalıyız.

Bir kısa an, sessizliğin bulutuna girdi herkes.

Eğitim derneğinin desteğiyle Amerika'da okumuş ve işletmecilik diplomasıyla döndüğü için, kısa zamanda devlet işletmelerinde genel müdürlüğe yükselmiş. Çok Şirketine girdiğinden, büyük müdürler arasına karışmış olan Osman kıpırdandı. Fehmi gözlerini dikti bu gencecik adama.

Büro Araçları fabrikasının başına geçirmişti, birbir süre denedikten sonra. Artık, ektiği tohumların bir meyvelenmekte olduğunu görmekten mutlu, masasında ilk kez söz isteme direncinden kıvançlı işaret etti.

— Osman Beyin söyleyecekleri var sanırsam.

Osman, büyük bir saygıyla ayağa kalktı.

— Efendim... Biz işletmecilik okurken, özellikle reklâmın önemini anlatırlardı. Yurda döndüğümden beri,

gazetelerde banka reklâmlarından başka bir şey görmedim. Büyük şirketler, bir eleman alırken ilân veriyorlar. Bir de, kotadan malları çıkınca, satıcılarına topluça haber vermek için. Oysa selâm asıl tüketiciye gitmeli. Suphi Ağabeyimin, buyurduğu psikolojik duvarın bombadıman edilmesi ancak böyle mümkün olur.

Yeni bir ses yankılandı. Fehmi'nin kulağında. Yabancı gazetelerdeki, boy boy reklâmları düşündü bir. Hak verdi. Kendisi de saatini onlara bakarak almamış mıydı? Başka konuşacak var mı, diye bakındı. Herkes gözlerini kendisine dikmiş, bekliyordu...

— Osman Beyin söylediği ilginç bir konu. Bunu derinlemesine inceleyelim. Benim asıl aklımı kurcalayan, kotalar konusunda uğradığımız güçlük. Bizim zincirleme şirketlerimiz, bu şirketlerin dünya kadar acenteleri, bayileri var. Bunların tümü de Ticaret Odasına kayıtlı. Bizimle bir de bankalar boy ölçüşebilir. Genel Müdürleriyle konuşursak, kotaları hazırlayan Ticaret Odası'nın yönetimi elimize geçer. Bu sorunu Rober çözümleyecek. Reklâm sorununu ise bir dahaki toplantıya hazır istiyorum Osman. Şimdilik toplatımız burda bitiyor. Büro araçları fabrikasından memnun olmadığını belirtmeye gerek yok sanırım. Gidebilirsiniz.

Müdürler tümü birden kalktılar. Fehmi'nin her zaman en küçük davranışlarından aklından geçenleri sezen Rober ve Suphi, özellikle ağırdan aldılar. Ötekiler çıktıkları halde oturdular yerlerinde.

Fehmi üçünün başbaşa kaldığını görünce, dalgınlığından sıyrıldı.

— Bu reklâm işi benim aklıma yattı. Gazeteleri bir kez buna alıştırırsak, baskı gücü olarak kullanabiliriz.

Bir kez yaşama olanaklarını ele almamız, dilediğimiz ölçüde kullanmamız için yeterlidir. Aferin Osman'a. İyi akıl etti.

— Şimdi anımsadım, ben de bu konuda bir kitap olacak, — dedi Rober. — Hem de, burda. Bir dakika getireyim...

Salonun dibindeki kitap ve broşürlerle dopdulu kütüphaneye yaklaştı. Kalın alt dudağını sarkıtarak aramaya başladı. Acentesi bulundukları ana firmaların, çeşitli konular hakkında çıkardığı broşürlere bir göz atar, sonra buraya istif ettirirdi. Bu bir türlü vazgeçe-mediği tutkusuydu Rober'in. O nedenle de, herhangi bir konuda sıkıştığı zaman şaşılacak ölçüde güçlü belleğine burda o konuda bir kitap ya da broşür olduğu geliverirdi. Ordan aldığı bilgileri, hemen kendi ölçülerinde küçültür. Yepyeni ama, sağlam bir model ortaya çıkarırdı.

Sonunda aradığını buldu.

İngilizce okuyup, Türkçe söyleyerek, işin can damarını ortaya koyuverdi.

— Gazeteler, ancak reklâmların gelişmesiyle sanayileşirler. Sanayileştikleri anda da reklâm, kâğıt, makine ve öteki araçlar öneminde yer alır. Çünkü gazeteciyi de, patronu da besleyen ana madde haline gelir. Bordrolar ona göre düzenlenir. Borçlanmalar hep buna dayanır. Öyle olduğunda, reklâmın kesilmesi korkusu, herşeyin üstüne çıkar. Kendini tümüyle reklâma dayamış bir basın,

reklâm verenin tüm isteklerini yerine getirmek zorunda kalır. Yoksa yaşayamaz... Çünkü gazete sanayii öyle bir daldır ki, sürümü arttıkça, zararı artar. Elbette reklâmları olmazsa...

Fehmi gülümsedi.

İki müdür de yüzüne baktılar.

— Aklıma bir şey geldi de... Biz bu oyunu İlya ile bir kez daha oynamıştık. Savaş yıllarında. O zaman reklâm hiç yoktu ama, İlya'nın büyük gücü vardı. Şimdi öyle değil. Gazeteler, banka reklâmlarının daha doğrusu bankaların artışıyla, birikim sağlayabildiler. Birikim bağımsızlık demektir. Artık eski gücü yok İlya'nın. Ama Rober'in okuduklarını gerçekleştirirsek, bizim olcak. Osman'ın sözleri bu yüzden ilgimi çekti. Çünkü böyle giderse gazeteler bize gerekecek. Ticaret Odalarının yönetimini en kısa zamanda ele geçirmeliyiz. Bu bizim için kaçınılmaz. Hem kendi kalemlerimizi, hem rakiplerimizinkini denetlemek, ancak bu yolla mümkündür.

Suphi, patronunun susmasını bekledi. Sustuğunu belirten yutkunmasını görünce;

— Beni Büro Araçları Fabrikası düşündürüyor. İlk elde, üretilenin elden çıkarılması gerekli. Reklâm etkisini geç gösterir. Bizim elimizde durmadan mal yığılıyor. Diyorum ki, bunları, hiç olmazsa yığılanları Devlete satmak için bir formül bulsak.

Rober parmağını şıklattı.

— Malzeme Ofisinin de bizimki gibi bir fabrika kuracağını öğrendik.

— Bunu hemen engellemeliyiz, — dedi Fehmi. — İlya'yla konuş Rober. Preslerin tek temsilcisi onlar. İthal etmesinler. Mümkün olduğunca savsasınlar. Bu arada sen de Malzeme Ofisiyle ilişki kur Suphi. Bize ortak olsunlar... Yüzde onbeşe ne dersiniz?

— Yirmi sizin olsun, — dedi Rober. — Suphi onbeşe değin pazarlık etsin.

— Bu işleri tez kotarın, sizlerle, bir Amerika yapacağız diye toplantıyı kapattı Fehmi.

Fehmi Çok, Türkiye konusunda bilirkişi oluyor.

ONİKİ

Washington'da, otelin barında oturmuşlar, bir yandan patronlarının gelmesini beklerken, bir yandan çene dövüyorlardı.

— Neden doğru buraya geldiğimizi anlayamadım. — dedi Rober. — Her zaman, geldiğimizde, şirketlerin merkezlerini dolaşır, ticaret müdürleri, patronlarla konuşurduk. Onların çoğu da New-york'ta.

— Ben çözemedim işini gizini. Sanırım patron bizi bir sürprizle karşılaştıracak.

— Şimdiye değin, önceden hazırlardı bizi sürprize.

— Demek ki, bu kez hazırlamıyacak.

— Yoksa, sezdiğin bir şeyler mi var?

— Sezgim olsa, sizden gizler miyim? Bana öyle geliyor ki, önceden bize söylemeyeceği denli önemli bir şey, karşılaşacağımız sürpriz.

— Haklısın. Yoksa çoktan tartışmış, nasıl bir tutum takınacağımızı kararlaştırmış olurduk.

Wisky'lerini yudumladılar.

Masalarının üstüne bardaklarla birlikte getirilip bırakılmış çerezlerinden birer tutam alarak ağızlarına attılar.

Bekleyişin sıkıntısı kıpırtı oldu bedenlerinde.

Fehmi ilk kez onları bilinmezlerle başbaşa bırakıyordu. Kendi kendilerine çözümleyecekleri bir gizin baskısıyla yeniden diktiler bardaklarını.

— Neredeyse ben sarhoş olmaya başlayacağım, — dedi Rober.

— Ben de... Nedendir bilmem, içimden içmek isteği kabarıyor.

— Beklemekten. Ne olacağını bilmeden beklemeye alışmamışız biz. Yıllardır yapacağımızın sonucunu önceden görmek yeteneğine ulaştığımızdan, sıkılıyoruz. Eğer biraz daha gelmezse patron, ben odasına dayanacağım.

— Hani haksız da sayılmayız. Onca yol tep sen. Gel buraya. Bir otelin barında çöreklen. Akşam değil üstelik. Daha öğleyede zaman var.

Fehmi, yanı başlarında bitti.

— Beklettim çocuklar. Bağışlayın. Hadi gidiyoruz, dedi.

İkisi de yüzüne bakıp, bir anlam çıkarmak istediler. Bir şey anlatmak istemediği zamanlardaki donuk gülümsemesini görünce, boyunlarını büktüler. Şimdi sorsalar da bir yanıt alamazlar.

Otelin önünde hazır bekleyen taksilerden birine bindiler.

Araba yürür yürümez, gizini açıkladı Fehmi.

— Türkiye Masasından Mister Commer çağırttı beni. Yardımcılarımla birlikte. Önemli şeyler söylenecek olmalı. İkinizin de İngilizcesi çok iyi. Aman dikkatle dinleyin adamı. Hatta ezberleyin, söylediklerini. Sonra başbaşa kaldığımızda, bir güzel yorumlarız. İzlenmekten çekindiğim için, buraya değin hiç bir şey söylemedim.

Rahatladılar. Patronları, onlardan bir şey gizlemediği gibi, kendisine en yakın kişiler olarak tutma alışkanlığını sürdürüyordu demek.

Araba, Fehmi'nin verdiği yazılı adres üzerine, küçücük maun kapılı bir binanın önünde durdu. Fehmi, kapının önündeki üniformalı kişiye bir kart uzattı. Adam inceledi kartı. Hemen kapıyı açtı. O arada, kapının üstündeki pirinç levhada, kulüp yazdığını gördüler. Ama ne kulübü olduğunu çözemeden içeri girdiler.

Kart el değiştirmişti.

Bu kez önlerine düşen garson onları lüks döşenmiş bir odaya götürdü.

Masanın başında, iki kişi oturuyordu.

Gelenleri görünce, ayağa kalktılar.

Fehmi, gözlüklü, orta boylu, sarışın adamın elini sıktı.

Commer, Rober ve Suphi'yle tanıştıktan sonra, arkadaşını tanıttı. Mister Forter olarak. Hemen sandalyelere dağıldılar.

Commer, kapıya hafiften bir göz atarak, söze başladı.

— Geldiğinize sevindim Mister Çok... Randevularınıza gösterdiğiniz dikkat, her batılı işadamının titizliğini isbatlıyor. O nedenle rahat konuşmanın kıvancını duyuyorum. Ankara'da konuşmuştuk sizinle. Ben raporumu verdikten sonra, hükümetimiz, özellikle krediler üstünde oynamağa başladı. Çünkü biliyorsunuz, Mister Menderes, tarımsal alt yapı yatırımlarının hızını kesmeyi yadsıdı. Krediler üzerindeki oynama, birden döviz birikimlerinizi tüketti. Bunun kaçınılmaz sonucu olarak, bir ölçüde darlık geldi. Sizin depolarınız doldu. Ama, başka bir yolu denemekte yarar var. Ola ki, inadını sürdürür hükümetiniz. O zaman, büyük ölçüde darlık başlayacaktır. Başımıza çok geldiği için biliyoruz. Bunun tedbirine şimdiden girişmek gereklidir. Nasıl olacağını arkadaşım çok iyi bilir. Ticaret Bakanlığında, böylesi durumları çözümlemenin uzmanı olarak yetişmiştir. Yardımcılarınızın da bulunması iyi. Yapılacak işleri birlikte tartışırız.

Çiçek vazosunun dibinde küçükcük bir düğme vardı. Bastı Commer. Anında kapı açıldı.

Onları buraya getiren garson girdi hemen.

Tepsinin üstünde, buğulu bir viski şişesi küçük gümüş tabaklarda ayıklanmış çerezler vardı.

Bir kısa an içinde, masanın üstünü donatarak aynı sessizlikte çıktı.

Bu kez Forter konuşmaya başladı;

— Yasak duvarını aşmanın en kolay yolu, bizim mozaik plânı dediğimiz, birleştirme yoludur. Diyelim ki, kamyon ithal etmek istiyorsunuz ve hükümetiniz getirme yolunu tıkamış. Ne yaparsınız? Hemen aklınıza geleni

söyleyeyim. Gümrük duvarlarında gedikler açarsınız. Özellikle azgelişmiş ülke tüccarı, kaçakçılığa kayıverir. Bu riskli bir iştir. Gümrük kapısından, her zaman değişebilecek hükümetlere değin uzanan bir altın zinciri gerektirir. Yine gümrük duvarları delme anlamına gelecek başka bir yol vardır. Biz buna montaj diyoruz. Yani, sizin kamyonu yapacağım, diye ortaya çıkmanız. Elbette yapacak değilsiniz. Parçaları burdan gidecek. Siz orda bunları birleştirip, kamyon yapacaksınız. Bunun için bir geniş alan, bir büyük depo yeterlidir. Elbette biraz da işbilir işçiyle, birkaç mühendis... Hiç bir hükümet yedek parça ithalini engelleyemez. Engellediği zaman kendi araçlarının durmasını buyurmuş olur. Burdaki firmalarınızla iyice konuşunuz. Bız ülkeniz için çıkar yolun bu olduğunu anlattık. Sağlam anlaşmalar imzalayınız. Hatta gerekirse, borçlanmalara giriniz. Sonrası kendiğinden gelir. Ne var ki, bunun güçlüklerini göze almak gerekli. Önce hükümetinizi bu düşünceye yatırmalısınız. Bunun yolu kamuoyundan geçer. Sonra işçi sorunlarına hazırlanmalı... Daha sonra da pazar konusunu ele almalısınız.

Anlatılanları olduğu gibi kavrayamamışlardı. Ama, özellikle Suphi ile Rober, makinanın işleyişini anlamışlardı. Forter sözünü bitirir bitirmez, göz kırptı Commer.

— Biz burada basına kamuoyunun yaratılması aracı olarak bakarız, — dedi.

Fehmi de aynı biçimde yanıtladı adamı.

— Biz de...

Yeniden düğmeye bastı Commer...

Garson bu kez, bir servis masasını sürerek geldi.

Masanın üstündeki çerezler, yerini yemeklere bıraktı. Wisky şişesi de, şaraplara...

Suphi, yemek sırasında, Fehmi'den gözle izin alarak, aklına gelen bir soruyu yöneltmeden duramadı.

— Anladığım doğruysa, hükümetiniz, hükümetimizden pek memnun değil.

— Kalıcı olan ticarî ilişkilerdir. Hükümetler gelir gider — diye çok politik bir yanıt verdi Commer...

Suphi, sorunun aydınlandığından güvenli değildi. Biraz daha açmaya uğraşacaktı. Fehmi, küçük parmağının bir işaretiyle, susturdu onu.

Commer, Ankara, İstanbul anılarına gömülmüştü. Biraz önceki adam gitmiş, gezi düşünde bir emekli gezgin gelivermişti yerine. Arada bir yarım Türkçesiyle şakalar yaparak, sürekli konuşuyordu.

***

Rober, Suphi, İlya ve Osman, Fehmi'nin masasının çevresinde toplanmışlardı.

Fehmi başını kaldırdı.

— Şimdi durum aydınlık. Rober, İlya'yla birlikte malları depoda eriteceksin. İlya, Osman'ın da yardımıyla, Basın sorununu çözümleyeceksiniz. Söz tutmayan olursa, — olacağını sanmam. İlya eski dostudur onların. Yönetmesini bilir. Olmaz ya olursa, — reklâmları kullanırsınız. Suphi sen, Naci'yi yanına al. Bir dizi montaj atelyeleri için yer bakın. O pek iyi biliyor yer seçmesini. Şimdilik işleriniz bu. Ha, bir de ötekilerin elindekileri toplamak var. O işi İlya üstüne alsın. Ardında da, benim depoları kilitlediğimi yayın. Tümünü toplamak mümkün olmazsa elbette. Kırkaltı'dan kulaklarına küpedir. Yeni bir devalüasyon, sanırlar.

Suphi, birden atıldı.

— Neden olmasın? Darlığın ardından devalüasyon geldiğine göre... Rober anlatmıştı 46'yı... Hemen hemen koşullar aynı değil miydi?

— Fehmi ilk kez şaşkınlıkla baktı Suphi'ye.

— Bir duyduğun mu var?

— Commer anılarını anlatırken, zorlayacaklarını da, zorlamak gerektiğini de belirtti. Nasıl zorlayabilirler bizi. Biri politik. Tamam... Ama asıl zorlama ekonomiktir. Böylelikle bizden alacağı ucuzlar, satacağı pahalılanır. Üstelik kredi faizleri de yükselmiş olur.

— Bakın bu doğru, — dedi Fehmi. — Öyleyse, işi daha ciddî tutacağız. 46'dan iki katımız olarak çıktık biz. Madem dışardan bir zorlama gelecek. Biz de içeriden zorlar, daha da güçlü çıkarız bu işten. Savsamak yok. Acelesiz ve sızıltısız çözümlemeliyiz her şeyi. İlya, depo kilitlemesi sözü kalacak. Tersine mallar bize akacak.

— Anladım Beyefendiciğim, — dedi İlya... — İşi eskisi gibi sıkı tutacağız.

***

Başbakan, gazetelerin manşetlerini okudukça buruşturup, buruşturup yere çalıyordu. Hemen tümü sözleşmiş gibi yoklar listesi halinde çıkıyor. Günlerdir, yedek parça yok, gaz yok, benzin yok, lastik yok diye bağırıyorlar.

Her gün bir yok bulup, manşete çıkarmakta büyük hüner sahibi her biri.

Ticaret Bakanını çağırttı acele.

Bakan kapıdan girerken, gazeteleri gösterdi.

— Biz devlet gereklerinden kısıp, bu ithalâtçı takımına döviz ayırmadık mı?

— Ayırdık beyefendi.

— Peki, her zamankinden az mı mal getirttiler?

— Hayır efendim. Gümrük listelerine göre getirttikleri mal aynı. Gerçi küçük bir fiat artışı söz konusu ama, getirilen mal aynı.

— Bir günde satıp bitirdiler mi ellerindekileri.

— Bunların tümü karaborsacı Beyefendi.

— Ya... Ben onlara gösteririm. Bana Muhterem'le, Mıgırdıç'ı bulup hemen gelmelerini sağlayın, — dedi, megafonunun düğmesine basarak. Sonra Bakana. — Gösteririm onlara karaborsacılığı, — diye sürdürdü.

Özel Kalem Müdürü kapıyı tıklatıp, buyruğunun yerine getirildiğini söylerken, kapıdan fırladı.

Başbakan, topuklarının üstüne basa basa dolanıyor. Kendi kendine düşünüyordu. "Alacağınız olsun sizin Enflasyonu bağırtısını, devalüasyon'la kapattırmak istiyorsunuz. Yabancı ülkelerin baskısına, siz de katılıyorsunuz. Bunun altında ne gibi bir oyun hazıladığınızı bilmiyorum. Ama karaborsacığı horlatmak istiyorsunuz öyle mi? Bir kararnameyle yürürlüğe koyabileceğim Millî Korunma Kanununya yakanıza nasıl yapışılırmış görürsünüz siz. Hem bununla yetinirsem, bana da Menderes demesinler. Yaptığınız iş fitil fitil burnunuzdan getirmek, boynuma borç olsun. Kredinin hatırına, bunca yumuşak olmamalıydım. Amerikalılara karşı. Ne var ki, bir kez sakalı kaptırdım onlara açıktan meydan okuyamam. Ama, biz tüccar özetileri, Her birinizi, kuyruğunuzdan tuttuğum gibi sallayıp yere çalmasını bilirim ben."

Daha çok düşünmesine gerek kalmadı.

Muhterem, ardına taktığı Mıgırdıç'la, Özel Kalem Müdürünün açtığı kapıdan girdi.

Menderes, hemen masasına oturdu. Konuklarına karşısında yer gösterdikten sonra, ortaya sordu.

— Ortalıkta bir karaborsa sözü dolaşıyor, ne dersiniz?

— Doğru derim efendim, — diye atıldı Mıgırdıç.

—Peki ilk ağızda bunu önlemenin çaresini bulabilir miyiz?

— Elbette bulunabilir. Üzerinde düşünmek gerekli, — diye yanıtladı.

— En çok eksiği çekilen malı Hükümet olarak ithal edi-veririz, — diye daha kesin konuştu Muhterem.

— Ben daha çabuk bir çözüm istiyorum. Daha kolay olmalı bu. Biz Hükümet olarak ithalâta kalkışsak, hemen ödeme isteyebilirler. Biliyorsunuz, döviz birikimlerimizi karaborsacılara kaptırdık. Üstelik en çok eksiği çekilen malı bizim saptamamız uzun sürer.

— Bence en çok aranan lâstiktir efendim. Arabalar, sokakta kaldı, — diye yolu gösterdi Mıgırdıç...

Tüccar kafasını çalıştırmaya başlamıştı. Muhterem'e göz kırptı belli etmeden. Muhterem, bıyık altından bir küçük gülücükle, anladığını gösterdi.

— Bendenize kalırsa, gümrükçülerin hafif bir göz yumuşuyla, çözümlenir bu efendim.

— Nasıl?

— Siz bana bırakınız. Yakın zamanda lâstikle donatırım ortalığı...

— Sonra aranan her şeyi sağlarız bu yol tutarsa, — dedi Muhterem.

— Peki... Araştırın. Olup olmayacağını bildirin bana, — diye ikisine de yol verdi Menderes.— Ben şimdi Gümrük Bakanına telefon edip, size kolaylık göstermesini isteyeceğim.

Başbakanlıktan çıkan iki ahbap, hemen Bulvarpalas'ın barına tünediler. Mıgırdıç, Muhterem'in ağızını açık bırakan bir formül bulmuştu.

— Bak Muhteremciğim, — diye söze başladı. Senin bir matbaan var. Bunu yenileme kararı alıyorsun. Ve benden, yeni bir makina istiyorsun. Bir koca gemi tutar bu. Tutmaz ya tuttururuz... Küçük bir makine getiririz. Koca geminin ambarlarını da Çekosla-vakya'dan lâstikle doldururuz. Sonra gemiyi senin matbaa diye boşaltırız. Lâstiklerin dağıtımını kurduracağımız bir kaç paravan şirketle yaptırırız. Küçük makina senin olur, lâstikler de benim. Üstelik, ötekilerden çok ucuza satacağımız için, biraz gözlerini korkutur biraz piyasayı açarsak, bundan sonrası için iyi bir ticaret kaynağı yaratırız.

— Peki döviz aktarımını nası sağlayacaksın? — diye sormaktan kendini alamadı Muhterem.

— Orasını bana bırak. Oradaki akrabalarım, bedava yollayacaklar. Yahu, bizim onlarla takas anlaşmamız var. Burdan mal göndereceğim onlara. Üzüm, pamuk gibi. Tamam mı?

— Tamam...

— Hadi gel, önce Gümrük Bakanına gidelim. Ardından notere, rotatifin anlaşmasını yapalım. On beş gün sonra da, lâstikleri satarız.

***

"Ben o Ermeni'ye de, onun patronuna da sorarım." diye dolandı odasında Fehmi. Birden piyasada lâstik bollaşıvermişti. Bir bununla kalacağını aklı kesse, hiç sesini çıkarmayacaktı. Ne var ki, yıl bir kez açıldı mı, ardı geliyor artık... En kısa zamanda engellenmezse yandı.

"Bakın bakalım bunun acısı nice çıkar. Fehmi, tezgâhının bozulmasını hoş karşılar mı?"

Dolanırken kapıya varmış.

Açtı...

— Kızım tez bana Suphi Beyi çağır, — diye buyurdu.

"Ben bu oyunun nice oynandığını öğrenirim. Hem de en kısa zamanda. Öğrendikten sonra da kızgın saça düşmüş akrep gibi zıplatırım tümünüzü."

Suphi, girdi...

— Hemen Ankara'ya atla. Şu senin Bakanlık-lardaki dostlarınla bir konuş. Bu lâstik işinin iç yüzünü öğren. Gerekirse, belge elde etmeye çalış... Bilgileri bir iyice derle. Sonra İlya'nın güvercinleriyle uçurtmak kolay olsun.

— Başüstüne efendim...

Döndü gitti Suphi.

***

Köprü'de, Divanyolu'nda, Kordonboyu, Kemeraltında, Kızılay ve Ulus'ta, çarşıda, pazarda gazete satan çocuklar hemen hemen aynı cümleyi bağırarak koşuyorlardı.

— Yazıyooor!.. Gümrük kaçakçılığı yazıyoor!..

— Hükümet büyüklerinin karıştığı kaçakçılığını yazıyooor!..

— Seksen beş milyon lâstiğin nasıl kaçırıldığını yazıyooo!..

Ve Başbakan'ın Özel Kalem Müdürü, titreyerek toplayıp saklamak istiyordu gazeteleri. Başbakan henüz kalkmamış olmalı. Evinin önünde, arabasının içinde bekliyor. Bir yandan, bangır bangır, lâstik öyküsü yazışlarına bakıyordu. Başbakan bunu görürse akşama değin yanına varılmazdı artık.

Hükümet başkanının yanında bulunmanın yararları yanında zararları da vardı. Bu olay, beyefendinin sinirlerini bir bozdu mu akşama değin, asıl ona kök söktürürdü. O gelsin, der bağırır. Bu gelsin dedikten sonra, niye gecikti diye haşlardı. Böyle günler olmasa Özel Kalem Müdürlüğüne seçilmiş olmanın kıvancını sürdürecek. Ne var ki böyle günler giderek sıkışıyor.

Bir iki habere aceleyle gözattı.

Tümü lâstik kaçakçılığı üzerindeydi.

Usta basın, hiç bir yasal yolla suçlanmayacak kelime oyunlarına başvurmuştu. Öyle bir polis öyküsü yaratıyorlardı ki, sorun Başbakana dayanıyordu. Beyefendi, bir bakışta anlar iğnenin ucu nereye varıyor. Ve akşama değin haşlama başlardı artık.

Hiç olmazsa, Başbakanlığa varıncaya kadar gözü görmesin düşüncesiyle, gazeteleri saklamaya uğraşıyordu ki, Başbakan hışım gibi geldi. Kapının açılmasını beklemeden, yüzünden düşen bin parça arabaya bindi.

— Derhal bana Muhterem'i bul. Acele gelsin, — dedi...

Başbakanlık arabasının İçişleri Bakanlığına bağlı telsizinden, Muhterem'i aradı Özel Kalem Müdürü, Beyefendinin buyruğunu iletti.

Muhterem'in titrek, "Başüstüne, hemen" ini Başbakan bile duydu.

İkisi birlikte girdiler odadan içeri.

Başbakan, öfkeyle baktı yüzüne.

— İstifanı şimdi kabul etmem. Arası biraz soğumalı...

— Çok ürkmüş olmalılar beyefendi. Aslında uydurdukları peri masalı. Ama, ardının gelmesinden ürküyorlar.

— Ben de o yüzden istifanı kabul edip seni aslanın ağzına atmıyorum. Gensoruya iyi hazırlan. Özellikle bizim gruptan gelmemesini sağlayın.

— Hay hay efendim...

Fakat dinmiyordu sağnak.

Gazeteler yaylım ateşini sürdürüyor. Muhalefet önerge üstüne önerge veriyordu. Lâstiklerin boy boy resimleri basılıyor. Yepyeni yolsuzluk hikâyeleri ortaya atılıyordu. Kimi gazete lâstiklerin kolay yıprandığından söz ederken, kimisi, kaçakçılık yapanların korunduğu söylentileriyle, ortalık kızıştırı-yordu.

Başbakan buna cevap vermek zorundaydı...

Bir öğleden sonra, Bakanlar Kurulunu, gizlice toplatıya çağırdı.

Yaz sıcağının, tüm soğutma araçlarını susturduğu bir dört Ağustos akşamında, karar alınıp açıklanmıştı. Yeni bir devalüasyon... Ve ardından bir karar daha. Banka kredilerinin dondurulması ve ithalât teminatlarının yüzde iki yüze değin çıkarılması...

Fehmi ellerini oğuşturdu radyoyu dinlerken.

Hemen arkasından Millî Korunma Kanununun yürürlüğe sokulduğunu duyunca, biraz yüzünü buruşturdu. Ve Rober'i çağırdı odasına.

— Beyefendi çok öfkelenmiş olmalı. Millî Korunma Kanununu yürürlüğe sokuyor...

— Biz buna çoktan hazırlıklıydık efendim. Mallar, şirketlerimiz arasında dolaştı.

— Yeni fiatlara da uyduruldu mu?

— Evet...

— Peki. Teşekkür ederim. Tam zamanında ayarlamışsınız. Şimdi öbür girişimlere başlayabilirsiniz. Bırakalım, bir kaç gün bu kararların yankıları sürsün. Biz bir bayiler toplantısı yapalım. Burda yeni kararlarımızı açıklayalım. Toplantı gazetecilere açık olsun. Otelimizin mutfağına da haber verilsin, söylediklerimizin yankısı iyi olmalı.

— Olur efendim. Ben kendim uğraşacağım. Tarih konusunda bir buyruğunuz var mı?

— Madem sen uğraşacaksın, ayarlarsın nasılsa...

— Teşekkür ederim. Başka...

— Şimdilik bu kadar... Gerisini sonra düşünürüz. Hele bir toplantıyı yapalım... İzleyeceğimiz yolu kesinkes kararlaştıralımda... Şimdilik olaylar bizim istediğimiz biçimde akmaya başladı. Daha çabuk gelişmeler de olabilir. Hazırlıklı bulunmalıyız.

— Başüstüne...

Rober çıktıktan sonra, düşünmeye başladı Fehmi.

İkidir gâvurların her dediği çıkıyor. Adamlar bizim ülkemizi bizden iyi tanıyorlar. Bunun bir gizi olmalı. Ve ben bu gizi çözmeliyim. Atılımlarımı ona göre düzenlemem gerekli. Bilgileri nerden geliyor? Aynı yollardan geçtikleri için mi? Başka geçen ülkeleri izledikleri için mi? Yoksa, olayları düzenleyen kendileri olduklarından mı? Bir düzenleme yeterli değil. Başka bilgiler olmalı. Ve bu bilgileri edinmenin yolunu bulmalı. Kaç yıl sonra olacağı, kaç yıl ön-

ceden bilmek, büyük bir hüner. Adamların falcılıkla falan da ilgileri yok. Hep rakamla konuşuyorlar. Giz rakamlarda olmalı. Ama, ben bunu nasıl çözeceğim?

Rober biliyor mu acaba?

Bilse anlatırdı bana.

Belki sormadığımdan anlatmadı.

Mutlaka öğrenmek, bilmek yükümünde sezinliyorum kendimi. Bu gizi öğrenmeden, olmaz. Lâstik işinde atladık. Salt gidip sormakla değil, kendiğilinden de haber uçuracak adamlar edinmeliyim. Devlet dairelerinin derinliklerinde neler olup bitiyor, bir bir öğrenmeliyim. Bundan sonra, kıran kırana bir boğuşma başlayacak anlaşılan. Hükümet, aldığı bu kararlarla, tehdit ediyor bizi.

"Daha çok beklemek anlamsız"

Megafonun düğmesine bastı.

— Kızım, Suphi Bey gelsin...

"Bu işi çözse çözse o çözer. Kaça patlayacağını da en iyi o bilir. Çoğu eski arkadaşı. Ve yarın güvencesinden yoksun. Bir ikisini yüksek ücretle bize çektik mi ötekiler bülbül kesilir. Bunun yolunu da Suphi bilir..."

Kapıyı tıklatarak girdi Suphi...

— Ankara'da olup bitenlerden geç haberimiz oluyor Suphi... Bu iş için birini görevlendirsek mi?

— Bendeniz de bunu düşündüm efendim. Bizim Kâmil'i harcayacak bakanı, diyorlardı. Ankara'ya yerleşti çocuk. Eğer bize alacak olursak, çevresi çok geniştir. Hemen hemen yöneticilerin çoğu arkadaşıdır.

— Oldu... Bu iş açıktan olmamalı... Bir o bilsin bir biz... Emekliliği kurtardıysa daha iyi. Bir de dilerse pek yakınlarına söylesin.

— Anladım efendim... Öğleden sonra, Ankara'ya gider çözümlerim bunu.

— Siz haberleşirsiniz.

— Elbette...

— Bir de Osman, işletme pânı gibi sözler ettiydi...

Bunu açıklayan bir rapor hazırlansın bana. Ya da hazırlatsın...

— Söylerim...

— Hazır gitmişken, şu montaj işinin tüm işlemlerini de çözümleyebilir misin?

— Hemen harekete geçeyim mi efendim?

— Evet... Arasını soğutmayalım. Ola ki bize karşı bir tedbire kalkışırlar. Elimizdekiyle girişir, ardını da kampanyayla getiririz.

— Anlaşmalar hazır. Bir izinleri alınacak.

— Hiç bir şeyden haberimiz yokmuş gibi davransak daha iyi olur.

— Haklısınız efendim. Öyleyse ben bir iki gün kalacağım orda.

— Dilediğince kalabilirsin. Biz burda bir toplantı yapacağız. Sen orda hazırlıkları tamamla. Toplantıyla birlikte bindirirsin.

— Anladım efendim...

Fehmi Çok, para toplamakta yeni yeni yollar buluyor.

ONÜÇ

Rober, elinde döviz isteyen dosyalarla, suratı bir karış asık, kapıdan girdi.

Fehmi yüzüne bakar bakmaz, hoşnutsuzlukla kıpırdandı.

Daha çok bekletmedi patronunu Rober;

— Unu, şekeri, yağı hazırladık. Kazanı bile bulduk. Ne yazık ki, iş ateşe geldiğinde zınk diye kaldık... Bankalar 4 Ağustos kararlarını ileri sürüyorlar. Krediler dondurulduğu için, hammadde isteklerimizin ithalâtını sağlayacak kredilerden yoksun kaldık. Buyruğunuz üzerine de-

valüasyondan kazandıklarımız, yatırımların gelişmesine harcandığı için elimizde para da yok. Bankalara güvenmekle yanıldık. Hiç olmazsa, Büro Araçları fabrikamızın devletten alacağını alabilseydik. O da mümkün olmadı...

Fehmi, bir an düşünceye daldı.

Sonra, umutsuz bir biçimde daldı.

— Peki Rober, — dedi, — Birkez de ben yoklayayım...

— İyi olur efendim.

Rober çıktıktan sonra, kendi kendine; "Ya candamarımızı kesmeye uğraşıyorlar... Ya da elle geçirmeye. Ellerinde ya işte!.. Şimdi kredileri alamaz, döviz aktarımını yapamazsak, elimizdekileri kullanmak zorunda kalacağız. Bu önemli değil. Bizim hazırlığımız var. İyi de bittiğinde ne yapacağız? Tüm sorun bu...

Kota çıktı...

Paraların bu ay sonuna değin yatırılması gerek.

Az bir şey değil ki... Yirmi milyona yakın... Öteki kotayı kapatıp istediğimizi getirttik. Depoları çözmek için zorluyor Hükümet. Çözeceğiz. Ama, onların istediği hızla değil. Her şeyin zamanı var. Ve bunu biz saptamalıyız. Yoksa, altı aylık bir boşluk doğacak. Bu da bizim tüm depoları çözmekten öte eritmemiz demek.

Acenteler ve bayiler sıkıştırıyor. Mal isteyenler çoğaldı. Bunları cevaplamak gerekli. En kısa samanda, istekleri karşılamadık mı, rakiplerimiz kapar müşterileri... Tamam. Hükümetin istediği de bu. Ağırlığını karşıtlarımız yanında kullanıyor. Bunun önüne geçemedik mi, bizimle boğuşmayı kolay sanırlar. Bir kez sandılar mı, artık her yandan sıkışırız.

Şükrü ne anlatmıştı bir söyleşimizde? Kabada-yılıkta tüm sorun birkez yaralanmamaktır. Bir; çıktı, ceketinde bir çizik yaptı mı, gayri hapı yuttun, demektir. Çünkü her bıçkın, bıçağını sende sınamak ister. Birinden kurtulursun, birinden yersin böğrüne oluklunun sivri ucunu. Ölür ya da sakat kalıp sürünürsün... Aslında bu boğuşma da, kabadayılık göreneğinden ayrılır değil. Her ikisinde de paçayı kaptırmıyacaksın. Birkez kaptırdın, biri senden üste geldi mi, tümü birden saldırır. Tam kan kokusu almış, kurtlar gibi.

Öyleyse, bu kotayı atlatmamız gerek.

Döviz aktarımı bile yapılmasa, Merkez Bankasının istediği teminatı yatırmalıyız. Asıl söz konusu olan da o... Kota hakkımızı yitirdik mi, bir daha giremeyiz. Ticaret Odasını bizim yönelttiğimizi anlayıp yetkiyi bakanlığa aktardı kurnazlar. Ve tam sıkıştırdıklarını sanıyorlar.

Haklılar da...

Tam sıkıştırdılar...

Ve çaresiz bıraktılar bizi..."

Birden gözleri parladı...

"Dur bakalım... Çareyi bulduk sanıyorum."

Düğmeye bastı.

— Kızım, bana Mösyö Şalom'u çağır...

Ellerini oğuşturarak bekledi.

"Rober, bir gün birşeyden söz etmişti. Tam aklımda değil... Ama, bir mektuptu sanıyorum. Bayilerden birine gelmiş bir mektup..."

Rober kapıdan girdi. Patronunun yüzünü apaydınlık görünce, çarenin bulunduğundan güvenle kıvandı.

— Beni buyurmuşsunuz?

— Gel gel Rober... Denize düşen yılana sarılır. Sanırım bir yol bulduk. Hani bana bir mektuptan söz etmiştin. Bir bayi, sıradan mıradan söz ediyormuş.

Rober birden zıpladı.

— Anımsadım beyefendiciğim. Bir dakika izin veriniz. Mektubu birlikte inceleyelim. — Megafonun düğmesine bastı. — Şeniz Hanım, otomobil grubundan bayilerin gelen dosyasını hemen bana getirsinler. Çok aceledir... — Parmağını şaklattı. — Mektup şimdi aklımda. Ama tamamını bir görelim.

Gözlerini denize daldırdı Rober.

Gelip geçen gemilere baktı bir süre.

Fehmi, mektubu geliştiriyordu kafasında. İşe yararlık ölçülerini hesaplıyordu durmadan. Yarayabilirdi... Bir fikir, güçlünün elinde her zaman işe yaramıştır.

Çekmecesinden iki yaprak sigara çıkardı. Birini Rober'e uzattı. Ucunu ıslatıp yakmasını bekledi. Belli ki Rober de aynı şeyleri düşünüyor. Mektubu daha iyi bildiğinden, işe yararlılığından kuşkusu giderek azalmakta. Kalın alt dudağı böyle sarktı mı, umutlandı demektir. Ve Rober umutlanırsa, yaptığı iş çılgınca gelmez ona...

Kapı açıldı.

Yazışma memuru, koltuğunun altında kalın bir klasörle saygılı bir sessizliği çiğnedi. Dosyayı Rober'e uzatıp aynı sessizlik çıktı.

Rober, bir anlık karıştırmadan sonra, eliyle koymuş gibi buldu mektubu. Çıkardı klasörden. Boğazını açmak için hafifçe öksürerek okumaya başladı.

— Efendim, kaç gündür yok satıyoruz. Bugün üç kişi geldi. Yakında kamyonların geleceğini söylediğimde, otur-

dular. Biz tarlalarımızı satıp kamyon almak için biriktirdik. Her gün bir harcama ile karşılaşıp ucundan kıyısından yiyoruz. Paraları size bırakalım. Kamyonlar geldiğinde, hemen birini verirsiniz dediler. Böylelikle, ilk kamyonu alma hakkını istiyorlar. Sizden bu konuda buyruk olmadığı için, kesin bir cevap veremedim. Ama direnmeleri karşısında yadsımayıp paralarını değişik alacaklılar hesabına yazdırıp kullanmamak üzere kasanın bir kıyısına koydum. Bu olay duyulmuş olmalı, bir kişi daha geldi. Para verip kamyona yazılınıyormuş dedi. Yalanlamak zorunda kaldım. Eğer kesin bir tarih vermem mümkünse bize ayıracağınız kontenjanın parasını şimdiden toplayıp göndermek işten değildir. Saygılarımı sunar, buyruğunuzu beklerim... — Başını kaldırdı Rober. — Mektup bu efendim.

— Hay budala, — dedi Fehmi... — Asıl tarihini bildirmek gerekli. Bu bir olanak bize. Hemen kaba bir hesap yapalım. Bizim üretim gücümüz ne? Şimdilik yılda bin kamyon mu? Bir yıllığı böyle satsak, yetmiş milyon eder. Yarısını satsak otuz beş, dörtte birini satsak, yirmi milyonu bir anda toplarız. Üstelik faizsiz. Bunun karşılığında bir borcumuz olur. Kamyonları dediğimiz fiattan teslim etmek, Eğer bunu sağlam bir reklâmla her yere duyurabilirsek, belki fazlasını bile elde ederiz. Ve bizi kıstırmak istedikleri kapandan, sıyrılır çıkarız. Hemen bir kampanya hazırayalım. Kamyon isteklileri yarısını peşin yatırsınlar. İsteyen tamamını yatırabilir. Bu taktirde, onlara biraz öncelik verilir. Acenteler ve bayiler, paraları hemen merkeze aktarsınlar. Böylelikle kalem kalem yatıralım kota teminatını. Boşluk gördüğün bir yer var mı?

— Bendeniz de bunları düşünmüştüm efendim. Tam buyurduğunuz gibi davranalım.

— Fiat onayını hemen alın Sanayi Bakanlığı'ndan. Sonradan başımıza iş çıkmasın. Bayilere yazıyı gönderin. Ellerine geçtiği gün ilânlar çıksın gazetelerde.

— Başüstüne.

Rober dosya kolunda mektubu incitmekten korkarmışçasına bir okşayışla, işe biran önce koyulmak için fırladı.

***

Toplantı salonundaki masa büyümüş, sandalyelerin sayısı onbeşi bulmuştu. Bu genel toplantıda kullanılan masaydı. Özelinde yine üç kişi egemendi. Bir de okulundan zaman bulursa Mahir... Özellikle onun bulunmasını sağlamak için özel toplantıların günü Mahir'in okuluna göre ayarlanıyordu. Artık, kolejin, yüksek bölümünü bitirip Avrupa'ya gidecek olgunluğa erişmişti. Burda deneyimler edinmeliydi ki, okuyacağı iş yönetimi okulunda, başarılı olabilsin.

Bugünkü toplantı genel olduğundan, müdürlerin tümü sandalyelerine oturmuşlar, her biri kendi işyerinin raporunu sunuyordu. Büro araçlarının müdürü, parmağını kaldırdı. Fehmi hemen söz verdi.

— Somun ve civata sıkıntısı başgösterdi beyefendi. Elimizde bir yıllık stokumuz var. Bu kotadan biraz yedeklemek için başvurulmasını istedik merkezden. Ne yazık ki, isteğimiz yerine gelmedi. Üstelik kör topal, dışardan da alıcı bulmaya başladı üretimimiz. Bu, artırmayı gerektirebilir. O zaman elimizdekiler bir yıl bile yetmez. Nedenini araştırdığımızda bazı kişilerin, yerli bir somun ve

civata fabrikası kurmak için, harekete geçtikleri ve ithalât yasağı koydurduklarını öğrendik. Fabrikaya başvuralım, dedik. Daha kurulma hazırlıkları içinde olduklarını, ancak, gelecek yılın martında üretime geçebileceklerini söylediler.

Rober'e baktı Fehmi...

— Anlaşıldı. Not edilsin... Sonra? — Müdürlerinden ses gelmeyince, Rober'e işaret etti, — Buyrun Mösyö Şalom.

Rober, alışkanlığı üzere, göz ucuyla notlarına bakarak konuşmaya başladı.

— Yarısını peşin alarak üretime geçer geçmez kamyon satma kampanyamız çok başarılı geçti. Üç kotayı rahatlıkla atlatacak para topladığımız gibi ilk kamyonları teslim etmemiz, bize daha çok güven sağladı. Geçen yıldan bu yana, üç yıllık üretimimizi kapsayacak satışları peşin yaptık. Hem de, bu yıldan başlayarak, teslimde fiat değişikliği olabileceğini de kabul ettirerek. Şimdi elimizde, salt gelecek üretim karşılığı toplanmış, yüz milyondan fazla bir fon var. Bu parayı yine elektrikli ya da benzinli araç ve gereçlere yatırmayı düşünüyoruz. Bu konuda her birinize ödev düşüyor arkadaşlar. Hemen fabrikaların ve şirketlerin pazarlama servislerini harekete geçirin. Kendi dalınızda satış yeteneği yüksek malları saptatın. Bunların yapılabilirlik durumlarını kararlaştırarak, en kısa zamanda bize bildirin.

Müdürler, sözün bittiği düşüncesiyle Fehmi'ye baktılar. Bazen toplar, kendi düşüncelerini söylerdi. Bazen de, Şalom'un susmasıyla, dosyasını kapatıp, bitirirdi toplantıyı. Fehmi, dosyasını açık tutuyordu. Hiç biri kıpırdamadan bakmayı sürdürdüler.

— Benim aklıma güzel bir fikir geldi. Araştırma ve pazarlama sorununu dağıtmayalım. Bakın 27 Mayısta darbe oldu. Bizimle uğraşanlar gitti. Yerine yeni bir hükümet geldi. Ticaret Odaları eski görevlerini yeniden devraldılar. Biz bu hükümeti desteklediğimizi kamuoyu önünde açıkladık. Yine de, kotadan silinen eşyanın niteliğini öğrenmekte geciktik. Bence merkezde, bir inceleme, araştırma ve pazarlama bürosu kuralım. Sizin şirketlerden birer kişi gelsin. Hangi şirketin, ne uzmanı vereceğini Suphi saptasın. Bu büro, herşeyden zamanında haberli olacağı gibi, yapacağımız yatırımların yönünü de saptasın. Yani, maden 27 Mayıs, başımıza plânlama diye bir yenilik çıkardı. Biz de buna ayak uydurup, kendi plânlamamazı yapalım. Ayrıca, bu plânı inceleyip yönümüzü bir iyice kesinleyelim. Açıkça söylemek gerekirse, biz de modaya uymalıyız. Uymadık mı, ayakta durmamız güçleşir. Şimdilik burda bırakalım toplantıyı. Arkadaşlarımız, çalışmaya başlasınlar. Doğru dürüst raporlarla, kesin bilgilere sahip olalım. O zaman karar veririz.

Müdürler, iki büyük müdürü içerde bırakıp çıktılar.

Onlar gider gitmez, Suphi'ye baktı Fehmi.

— Büro Araçları müdürünün sözünü ettiği civata işini kurcaladın mı?

— Evet efedim, — diyerek dosyasını açtı Suphi. — İki yüksek mühendis, karılarını ortak ederek, bir limited şirket kurmuşlar. Plânlamadan, hem kredi hem de ithalat yasağını sağlamışlar. Gidip, fabrikayı da gördüm. Marttan önce üretime geçer sanıyorum. Sermayeleri küçük ama, iş sağlam. Hele ithâl yasağını da koydurduklarına göre, bir yılda aldıkları krediyi bile amorti edip kâra geçerler.

— İşi elektrikli ve petrollü araç gereçlere kaydıracağımıza göre, bunların en büyük müşterisi biz olacağız. Ortaklık önerelim. Sonra egemen oluruz. Bu işi sen üstüne al. Git konuş adamlarla... Aynı haklarla, yüzde ellibirini iste... İlk yatırım önerileriyle birlikte, bunların da cevabını onbeş gün sonra konuşalım...

— Hay hay efendim... Ben merkezde kuracağımız büronun başına, plânlamadan birini almak isterdim.

— İşbilen birini alırsın.

— Teşekkür ederim.

***

Suphi, civata fabrikasının kuruluş hazırlıklarına dalmış olan, Mühendis Raif Beyin koluna girdi.

— Bakıyorum işler iyice ilerlemiş.

— Uğraşıyoruz beyefendi. Bana kalırsa, yılba-şında üretime geçeriz.

— Ben de böyle düşünüyorum... Bizim patron, girişim yeteneğinizi pek beğendi. Biliyorsunuz, en büyük müşteriniz biziz... Önceden gelip konuşmadığınız için, biraz kırgın. Ama, girişim yeteneği olan kişilere yardım etmek gerekir, diye çabuk unuttu kırgınlığını. Size benim aracılığımla bir önerisi var.

Raif, şaşkınlıkla baktı Suphi'nin yüzüne.

Böyle bir ilgiyi hiç beklememişlerdi.

Öneriden söz edildiğine göre, ortağının bulunması gerekirdi.

— Bir dakika beyefendi, — dedi. — Cavit'i de çağıralım da öyle konuşalım.

— Hay hay...

Torna ve preslerin kurulmasıyla uğraşan Cavit'i çağırdı bağırarak.

— Beyefendi, Fehmi Çok Beyin, genel Müdürüdür. Sayın Çok'un, bize bir önerisi olduğundan söz ettiler. Senin de bulunman, birlikte konuşmamız gerekli, diye düşündüm.

— Buyrun Beyefendi, — dedi Cavit.

— Patronum, girişiminizin daha geniş, ülke gereksinimini tam karşılayacak ölçüde tutulmasını istiyor. Bu nedenle, kuruluşunuza yatırım yapmayı düşünüyor. Başınıza bir devlet kuşu konsun buyurdular.

— İşimizle ilgilenmeniz bizi mutlu kıldı efendim, — dedi Raif... — Ama, bizim bir katkıya gereksinimimiz yok.

— Kuruluş için yeterli krediyi aldık. Üretim için gerekecek hammaddenin parasını yatırdık, — diye tamamladı ortağının sözünü Cavit, — üstelik, ithâl yasağını da çıkardığımız için, herhangi bir yardım arama gereğimiz kalmadı. Ama, beyefendi madem bu ilgiyi gösterdi. Gerektiğinde kendilerine başvurma izni verirlerse, seviniriz.

— Çok kârlı bir yatırım yaptığımıza inanıyoruz efendim. Bunun için de tüm hazırlığımız tamam. — diye ortağına, katıldığını belirtti Raif.

Suphi, onları hiç duymamış gibi, yeniden aldı sözü.

— Şirketimiz sizin fabrika ile çok ilgileniyor. Bunun için, yüzde ellibir ortaklık katkısında bulunmak düşüncesindeyiz. Daha yatırım halindesiniz. Yarın ne olacağı belli olmaz... Eğer ortaklık önerimizi kabullenirseniz, bize devredeceğiniz paylar için, yazılı değerlerinden fazlasını ödemeye hazırız.

Cavit, sinirlenmişti. Ortağının yüzüne baktı. Raif de kendisinden kalır. değil. Ne var ki kendisini zorladığını sezinleyince ağzını açmadan yuktundu:

— Beyefendi, — dedi Raif. — Sizin bu değer biçilmez önerinizden de anlıyoruz ki, çok verimli bir yatırıma başlamışız. Siz olsanız, böylesine bir kuruluşu başkasına peşkeş çeker misiniz?

— Ortaklık önerisinde bulunan Fehmi Çok ise, hiç düşünmezdim baylar, — diye yanıtladı Suphi. — Sizin yerinizde olsam, hemen evet derdim.

— Ama bizim yerimizde değilsiniz, — dedi sert sert Cavit. — Şimdilik olacağınızı da sanmam.

— Siz yine düşünün. Ben, üç gün sonra uğrarım, — sözleriyle birlikte döndü Suphi...

Bir süre ardından baktılar...

— Amma kurnaz bunlar da, — dedi Raif — Kârlı işi bulunca, balıklama dalıyorlar. Aklınız nerdeydi. Biz günlerce kafa, aylarca ayak patlatmışız şu kuruluşu ortaya çıkarmak için. Tam çark dönmek üzereyken, biz yiyemedik, al sen sen ye Fehmi Bey der miyiz?

— Bizi aptal sanıyorlar. Adlarının büyüklüğü altında hemen ezilivereceğimizden öylesine güvenliler ki, kesin yanıt verdiğimiz halde, düşünmemizi istiyorlar.

— Üç gün sonra ne değişecek ki...

— Kimbilir. Bizi yumuşatacaklarını umuyorlardır.

— Umsunlar bakalım...

***

Suphi, patronunun uzattığı yaprak sigarayı yaktıktan sonra;

— İlkin bizim civatacılardan söz edeyim efendim. Burunları pek havada. Sizin üstüste gelişleriniz işimizin güveni oluyor. Tüm yatırımı elimize verip borçlarımızı da kabullenseniz yine ortaklığa razı olmayız, diyorlar. Çok öğüt verdim. Dinlemediler. Bir kez de size sorayım, dedim.

Bence bunların razı edilmesi olanaksızdır. Eğer moral güçlerini yıkabilirsek, yazılı değerin altında da alabiliriz paylarını. Hem de tümünü. Bence böyle bir yol, daha geçerli olur.

— Ben onları yıkmak istemedim, — dedi Fehmi. — İşbilir, görüşü güçlü insanlara her zaman gereksinimimiz var. Yıkarsak, bir işe yaramazlar. Aramıza katılsalar, onlar için daha iyi olurdu. Bir kezde ben konuşsaydım, diyecektim. Gereksiz olduğunu biliyorum. Yıkmak için önerin nedir?

— Sizden izin almadığım için düşünmedim. Yalnız, plânlamadan aldıkları, ithal yasağı belgesi bile milyonlar eder. Ne var ki anlaşamadık.

Rober, gözlerini kırıştırdı. Fehmi hemen yüzüne baktı.

— Demek İstanbul acenteliğini alış sistemimiz eskidi. Bir yenisini bulmak zorundayız. Önce ortak olup sonradan şirketin tümünü ele geçirme oyunumuzu anlamış olmalıdır. Artık bu kapana girmiyorlar.

— İyi belirttin Rober, — dedi Fehmi. — Ben de bunu düşündüm. Ve aklıma Suphi'nin yıkma önerisini kabul ettirmeye çalışıyordum. Sanıyorum plânlama, ithâl yasağını ülke gereksiniminin tamamını karşılamak koşuluyla koyuyor.

— Bunlarınki fazlasıyla karşılar efendim, — derken Fehmi'nin bakışlarını görüp yutkundu Suphi. Çünkü, küçük gözlerin renksiz, donuk bakışları ürkütmüştü onu... Fehmi, isteğinin yadsınmış olmasından kızgın çoktan genç girişimcileri batırmayı kafasına koymuş. O ürküntüyle, kesik kesik, — elbette kendi başlarına bırakılırsa, — diye tamamladı cümlesini.

Sırtından doğru, bıçak yemişcesine ince bir sızıyla, soğuk bir terin gıdıklanmasını duydu. Acıdı genç yatırımcılara. O, yıkma önerisini, onları özgür bırakmak için öne sürmüştü.

Patronunun bakışlarını birkaç kez böyle görmüştü o... Son kezinde, ansızdan piyasaya bol miktarda lâstik çıkıverdiğinde böyle bakıyordu. Ve o işi yapanlar şimdi yaptıklarının hesabını ödemiş olarak hasipte yatıyorlardı.

Suphi'nin aklından geçenleri anladı Fehmi...

— İşler kızışmaya başladı, — dedi. — Sağlam ve katı olmak zorundayız. Bir sınaileşme modası başladı. Gücümüzün yetmeyeceğini anlamak için yıllar ister. Ama yine de bir iki üretim ünitesi kurulabilir bakarsınız. Yoksa, elin gâvuru montaj izni vermez... Elektrikli ve petrollü tüm araç ve gereçleri monte etmemiz için kışkırtmazdı Amerikalısı, Avrupalısı. Demek ki, bir geçiş dönemindeyiz. Bu dönem bitinceye sınaî işlere Rober bakacak. Malî işlere Suphi. Sonra yine konuşuruz bu görev bölümünü.

— Plânlama bir koşul koyuyordu efendim, — Diyerek katı katı güldü Rober.

— Tamam... Bu koşul yerine gelmediği zaman, ithâl izni verilecek, demektir bu... Fabrika yılbaşında üretime geçecek. Kota da o günlerde açıklanacak... Bayilerimiz, aynı gün ellerinde olmak üzere, üretimin iki katını sipariş etsinler, paranın yatırılacağı da yazılarında belirtsinler. Cevaplar bir elde toplansın. Yılbaşına yakın Büro Araçları peşin para karşılığında, yüklü bir sipariş versin. Ve malın hemen teslimini, üretimin, isteklerinin karşılanmasına bağlı olduğu bildirilerek hem de... Elbette siparişi karşılayamıyacaklarını ya da ancak iki yıl sonra yerine ge-

tireceklerini bildirecekler. Yanıtları, hemen plânlamanın çaylaklarına sunulsun. Koşul yerine gelmediği için, ithâl kapısı açılacaktır. Üretimlerinin beş yıllık tutarını yazdırıverin kotaya. Resmî Gazete, ellerine geçtiği gün, paylarını dilediğin yerden almak, senin ödevin Rober...

— Başüstüne beyefendi...

— Sonra Suphi? Plânlama büromuzdan ne haber?

— Yapılan hesaplara göre, ortahalli kesimin satınalma gücünde artış varmış. Bunlar, için elektrikli ev eşyası yapılacak olursa, büyük bir pazar elde etmek mümkünmüş... Üstelik, özellikle bu kesimde geniş bir taksitleme olanağı ve alabildiğine patlayan bir pazar niteliği olduğu belirtiliyor. Önerdiklerine göre, buzdolabı, çamaşır makinası, elektrik süpürgesi gibi araçların geniş bir alıcı kitlesiyle karşılaşılacağından hemen hemen güvenliler. Ayrıca çamaşır makinası ve buzdolaplarının kent dışı tüketiciye ulaşması için petrolle çalışması gerektiğine de dikkat çekiyorlar. Böylelikle, yapılan pazarlama hesaplarında, beş yıl sonra, yıllık yirmi bin ünitelik üretimi emecek yetenek görülüyor. Eğer bu proje uygun bulunacak olursa, ayrıntılarının saptanacağı ve böylelikle Büro Araçları fabrikasındaki yeni preslerin kullanılması zamanının artacağı da hesaplarının arasında...

— Çok ilginç, — dedi Fehmi, — ilk ağızda bu işleri Büro Araçlarına yaptıralım... Tutarsa, birden sermayeyi büyütür, ofisin payını küçültürüz. Genel müdürün emekli olması yakın. Kendisine sağlam bir güvence verilirse, bu işi kısa zamanda çözümlemek mümkün olur. Bana tez, bu işin ayrıntılarını saptasınlar. Kesin rakamlar isterim.

Rober'e bakıyordu konuşurken,

Rober, patronunun sözü biter bitmez, atıldı;

— Efendim, izin verirseniz Suphi Bey, plânlama bürosunu alsın... Ordaki gençlerle iyice kaynaştı. Şimdi bir yenilik, ikirciliklendirilebilir onları. Hesap adamları ikircikliklenirse tam çalışamazlar.

— Peki, — dedi Fehmi... — Plânlama sende kalıyor.

***

İlk saçı kaldıran vinç, makinenin ağzına verdi... Vincin düğmesine Raif'in karısı basmıştı. Makinenin düğmesine Cavit'in karısı dokundu. Makina çalışmaya başlayınca, öbür uçtan somun büyüklüğünde kesilip delinmiş birkaç pulu avucuna aldı Cavit. Şaklatarak yazıhaneye yöneldi.

Masanın çevresinde toplanıp buzlu şampanyayı patlatarak başarılarını kutladılar. Soğuk içki, yayvan bardaklarda lâl lâl gülümsüyordu. İlk yudumlarını aldıklarında, bisiklete binmiş postacı, bir sürü mektupla, bir de resmî gazete bırakıp gidiyorken, kolundan tuttu Raif.

— Dur dostum... Bugün bizim bayramımız var. Al bir kadeh de sen, — dedi.

Postacı bahşiş yerine içki gelmesinden şaşkın bir dikişte içti şampanyayı... Soğuk, mayhoş, içki, gırtlağında köpük köpük tad bırakırken, yeniden bisikletine atladı.

Cavit, mektupları eliyle itti.

— Yine siparişler yağıyor olmalı. Fabrikanın iki yıllık üretimini sattık. En son gelen sipariş bize ortaklık öneren Fehmi Beyindi. İki yıl beklerse, isteğini yerine getireceğimizi, çok geciktiğini bildirdik. Bu da onun onuruna olsun? Kârlı işe ortak çıkmak nasıl olurmuş görsünler, — diye kadehini kaldırdı.

Raif yaptıkları işten kıvançlı, gazeteyi eline aldı;

— A, kota açıklanmış... Bakın aklıma ne geldi. Bunu ve eski Resmî Gazeteyi çerçeveletip asalım. Yurt ekonomisine katkımızın belgesi olsun.

Resmi Gazeteyi açtı... Artık ezbere bildiği kendi bölümlerinin numarasını aradı baktı. Sarardı ilkin, kadehin içindeki şampanya titremekten köpürdü. Taşarak yere aktı. Fabrika, dönen matkapların, vuran preslerin hızıyla dönmeye başladı.

Cavit, ortağının durumundan, kuşkulanarak gazeteyi kaptı.

Birden kadehini yere çaldı. Sonra yumruklarını sıktı. Gazete kırış kırış olmuştu ellerinin arasında.

— Tüh Allah kahretsin, — dedi. — Bunu hiç düşünmemiştik...

***

Rober, bitkin bir durumda kapısından giren iki ortağı ayakta buyur etti. Yer gösterdi. Hemen yaprak sigara sundu.

— Buyursunlar. Sizi bekliyorduk...

— Beklersiniz elbet, — dedi Cavit... — Geleceğimizi biliyordunuz.

— Biz önce Suphi Beye uğramıştık.

— Malî işlere ben bakarım.

— Tanıştığımıza sevindik.

— Asıl ben sevindim baylar... Sizin gibi genç iki girişimciyle tanışmak asıl bana onur verdi. Buyrunuz rahat ediniz. İşimiz uzun sürebilir.

— Suphi Bey bize ortaklıktan söz etmişlerdi.

— Evet haberim var. Önemli bir girişimde bulundunuz. Hatta öğrendiğimize göre, iki yıllık üretimi de şimdiden satmışsınız.

— Sattık. Ama, salt sözde bizimki, — dedi yıkılırcasına Raif.

— Neyse önemli değil. Fabrika çalışmaya başladıysa, bu kez gerçeğe çıkar.

— Pek sanmıyoruz. Çünkü kotaya bizim beş yıllık üretimimizi baltalayacak oranda ithal kalemi konmuş. Bu bizi yıkar, — diye konuşmaya girdi Cavit.

— Canım herşeyin bir çaresi vardır. Bizden istediğiniz ne?

Raif, tüm kozları eline almış Rober'in kıvanarak baktığını gördü. Umutsuz bir boğuklukla ağız yokladı.

— Acaba fikriniz eskisi gibi mi?

— Fikirler tez unutulur Baylar... İstediğinizi lütfen açık söyleyiniz.

Cavit, arkadaşına bırakmadı bu kez.

— Ortaklık önerinizi kabul ediyoruz efendim.

— Üstünden çok zaman geçti. Biz istedik ki, genç girişimciler yeşersin. Bu sert rekabet ortamında dayanmak güçtür. Onların yeteneğiyle, bizim deneyimlerimiz birleşsin. Ne var ki, bunu anlatmak için, köprülerin altından çok suların akması gerekti. Artık bu durumda, eski önerimiz bizi bağlamıyor.

— Sizin bir öneriniz var mı, — dedi Cavit, umutsuz umutsuz...

Rober, ağzından çıkacakları içmeye hazır iki yıkılmış insana baktı. Elini masanın üstünde oynattı. Hafif çillerle kaplı tombul parmakları kıpırdandı ağır ağır.

Bir yaprak sigara yakarak, dumanların arasından bir şey çıkarmak istercesine düşünceye daldı. Sonra, idam kararı okuyan bir yargıç soğukluğuyla;

— Var baylar. Yüzde otuzla tüm paylarınızı bize verirseniz, sizi bu dertten kurtarırız.

Düşünme yeteneklerini almıştı bekleme süreci. Borç, harç aidıklarını bile kurtaramıyordu önerileri. Ne var ki, tümden batmakla, kurtardığına şükretmek arasında bir seçime koşuluydular.

Birbirlerine bakmadan, başlarını öne eğdiler.

Haklarından verilen karara uyuyor, boyunlarını ipe uzatıyorlardı.

İkisi aynı anda;

— Kabul, — dediler.

Rober, iç telefondan bir numara çevirerek, şirketler Müdürü'nü çağırdı.

— Belki içinizden niye yüzde otuz da, daha az ya da çok değil diye geçiriyorsunuzdur. Siz gençler her şeyde bir neden ararsınız. İyi de edersiniz. Sinirlenmezseniz, açıklayayım. Eğer, sermayenin tümünü yatırmamış olsaydınız, bunu güç alırdınız. Madem ki, gerçekten iyi niyetle sarıldınız bu işe, hiç olmazsa borçlarınızı ödemelisiniz. Arkadaşlarınızdan aldıklarınız, tam bizden alacağınız kadar tutuyor. Batmanızı, iyice batmanızı istemiyoruz. Gençsiniz. Bilginiz var... Yeniden çalışır, bir iş kurarsınız. Ama dikkat ediniz, bir daha ortaklık önerilerini yadsımadan bir iyice düşününüz.

— Doğru hesaplamışsınız, — dedi Raif. — Özel borçlarımız tam vereceğiniz ölçüde tutuyor. Ama bir yıldır verdiğimiz emek, bağladığımız umut.

— Ticaret budur zaten Bayım, — diye yanıtladı. Rober — Emek, güçlünün kârını artırır. Güçsüzün ise zararını...

Şirketler Müdürü kapıyı vurarak girmişti.

Durumu iki cümleyle anlattı ona Rober... İşlemleri yapmak üzere, ardına takıldılar adamın. Onlar kapıdan çıkarken, ithalât servisini aradı Rober. Yanıt gelince;

— İthalât teminatlarının son günü yarın mıydı? Evet... Tamam... Anladım... Yarın, cıvata ve somun için teminat yatırmayınız. — Dinledi bir an. — İthalât hakkımız yanacak mı? Yansın efendim... Biz de bunu istiyoruz zaten, somun ve civata üreten bir fabrikamız varken, kendi kendimizle mi rekabet edeceğiz, mal ithâl edip de, — diye kapattı.

Yaprak sigarasından koyu koyu birkaç duman çekip, halka halka savurdu.

Ticaret müdürünün telefonunu açıp;

— Somun ve civata fabrikasına sipariş veren bayilerimize bildir. Siparişleri geri alsınlar. Öteki siparişler karşılandıktan sonra, durumu bir denetle. Fabrikaya hemen el koyun. Şirketler Müdürüyle durumu saptayıp, bana bildirin.

Telefonu kapattı...

Yeniden açtı...

— Beyefendiciğim, civata fabrikası işi tamam. Yüzde otuzla bizim oldu. Tam buyurduğunuz gibi... Kendilerin biraz güç toplarlar, ama toplarlar... İkisi de pek genç...

Fehmi Çok, oğluyla uyuşmazlığa düşüyor.

ONDÖRT

— Bu oğlanın kulağını bük Fehmi, — dedi Saadet.

Fehmi, yanıbaşına uzanmış karısına baktı dirseğinin üstünden. Her zaman oğlunun koruyucu meleği olan anası, birden değişmiş miydi? Çakmak çakmak gözlerinden, kızgınlığını hemen anladı.

Yatıştırmak gereksinimiyle;

— Olur... Sabahleyin konuşurum, — dedi.

— Konuş... Ve anlat ki ona, o kız bize yaramaz.

— Yarar yaramaz, oğlan beğeniyorsa?

— Şimdiye değin, beğenisinden yakınmadım sana oğlumun. Ama, hiç birinin ciddî olmadığını görüyordum. Bu kez, öyle değil durum. Kızı kararlı gördüm ben.

— Bırak çocuğu yahu. Biraz gönlünü eğlesin.

— Bundan öncekiler hep eğlenceydi. Ama bu başka. Daha ilk görüşte, kararlılığını anladım. Eğer kısa zamanda çaresine bakmazsan, ateş bacayı saracak.

— Nasılsa bir gün evlenmeyecek mi?

— Evlenecek elbet. Ama ben evimin içinde düşman istemem.

— Evlerini ayırırız.

— Beni yokuşa sürmek istiyorsun, — diye kalkıp, yatağın içine oturdu Saadet.

Fehmi, çaresizlikle doğruldu. Karısının bu kararlı tutumuna ilk kez rastlıyordu. Belli ki, onaylamadığı birşeyler olmuş. Daha doğrusu göz yumamıyacağı ölçüde büyük bir serüven yaşamakta oğlu.

İşin aslını öğrenmek isteğiyle, uykusunu dağıttı.

— Anlat hele, — dedi, — Seni hiç böyle görmemiştim.

— Görmezdin. Şimdiye kendi dengiyle eğleniyordu. Her konuda deneyim sahibi olmasını istediğini biliyorum. Yine biliyorum ki, bizim çevremizden bir kız, biz istemiyorsak, oğlumuza yapışıp kalmaz. Ne var ki, durum tehlikeli. Nerde, nasıl tanıştıklarını bilmiyorum. Öğrenemedim. Neyin nesidir o da belirsiz. Ama, telefonun ucunda onun sesini duydu mu, yel yemiş kuru yaprağa dönüyor bizim oğlan. Sana derim ki Çokzade Fehmi, bir delikanlı bu duruma düştü mü, ondan hayır gelmez. Bilmediğim tanımadığım, üstelik beni ucuzlayan bir kızı gelin olarak bağrıma basamam ben.

— Seni ucuzlamak mı, ne haddine?

— Biraz öğüt vereyim, dedim, oğlanın olmadığı bir sırada. Biz, bu varsıllığın nice elde edildiğini iyi biliriz, dedi

pat diye. Afallamışım. Başıma balyoz vurulduğunu sandım. Nerden bilirmişsin ya, diye sordum. Kitaplar apaçık yazıyor demez mi? Ne diyeceğimi bilemez duruma düştüm. Böyle konuşmak sana ne kazandırır, dedim. Ben kazanmak için uğramıyorum. Uğraşsam, istediğimi elde ederdim, dedi çıktı.

Fehmi, içinden "Aferin. Yaman bir kızmış. Keşke öylesiyle evlense oğlum." diye geçirdi. Dışından da;

— Bak edepsize... Sonra, — dedi.

— Dur bakalım, dedim. Nedir bildiği. Bir soruşturayım. Biraz deşeyim. Hanımefendi, dedi... Ben, ne sizinle ilgiliyim ne de varlığınızla. Binlerce insanın gözyaşı pahasına elde edilmiş hiç bir şey istemem. Oğlunuzdan hoşlandım. Bak terbiyesize bak... Sanırım o da benden hoşlanıyor. Ama, bu size yağ çekmemi gerektirmez. İsterim ki, kararını bağımsız versin. Karşı çıktığında, herşeyi bırakabilsin. Ancak o zaman eşit koşullar altında konuşabiliriz. Yoksa sizin ve babasının makinalaştırdığı bir zavallı ancak oyuncak olur benim için... Kimsin sen, nesin? Demişim, elimde olmayarak. Bir insan, hanımefendi, dedi edepsiz. Solcu bir insan... Fehmi ne demek solculuk? Evimize değin giren bu edepsizliğin sonu nereye varır? Hemen çare bulmalısın bu işe. Hemen kulağını bükmelisin Mahir'in. Yoksa böyle yırtık kızlar, deli dolu işler işletip, başımıza dert açarlar.

Birden pirelenivermişti Fehmi. Kıvanarak dinlediği öykünün sonuna doğru, birden dağılıvermişti dalgınlığı. Tüm dikkatiyle dinlemeye başladı karısını. Solculuk sözünü duyar duymaz, irkildi.

Biraz daha deşmek amacıyla;

— Kimin nesi olduğunu öğrenemedim mi?

— Ne kız birşey söyledi, ne oğlanın ağzından bir kelime alabildim. Bir arkadaşım, diyor. Şimdiye değin öğrenemediğim, belkı bundan sonra da öğrenemiyeceğim ne varsa, tümünü biliyor. Üstelik güzel de... Ben'bu işin altından bir kötülük seziyorum. Zaten gazeteler dağ taş bağırıp duruyorlar. İsmet Paşa'nın bile solcu olduğunu yazıyorlar. Ama, o bunlar gibi varlık düşmanı değildir. Ya bizim tek oğlumuz, geleceğimizin tek güvencesi de bu saçmalıklara kapılırsa ne yaparız?

Fehmi, yatıştırmaya çalıştı karısını.

— Ben yarın öğrenirim neyin nesi olduğunu. Oğlanı uzun zamandır boşladık. Toplantılara bile gelmez oldu. Yeni bir sevgili bulmuştur, biraz koltuk kovaltalım, demiştim. Demek, durum tehlikeli. Biz onun, yönetim yeteneğini geliştirmesini isterken, koşullanmış düşünce sahipleriyle düşüp kalkmaya başlamış. Suphi'nin adamlarından hemen öğreniriz durumun derecesini. Belki o, raporunu hazırlamış, benim istememi bile bekliyordur. Tasalanma sen. Her şeyin çaresini buluruz.

— Senden bu güvenceyi aldım. İşi üstüne aldığını duydum ya, rahatladım artık.

Daha son kelimelerinde uyuyup kaldı karısı.

Ne var ki, kendisinin uykusu kaçmıştı.

Belli etmeden yatağından kalktı.

Sırtına robdöşambrını, ayaklarına terliklerini geçirdi. Kalın Bünyan halılarıyla döşeli odasında durakladı bir an. Sonra kapıyı açıp salona oturdu.

Mahir'in odasına doğru yürürken vazgeçip geri döndü.

Koltuğun birine oturdu.

Uşak, o oturur oturmaz, usulcacık kapıyı açtı. Önüne gelip eğildi.

— Bir buyruğunuz var mı efendim?

— Küçükbey evde mi?

— Henüz gelmediler.

— Ya peki... Bana bir su getir.

Uşak, buyruğu bir anda yerine getirdi. Suyunu içtikten sonra, bardağı uzatırken;

— Sen git yat, — dedi. — Başka bir isteğim yok. Mahir'e kapıyı ben açarım.

— Küçük bey bu akşam gelmeyeceklerini söylediler efendim.

— Ya! peki...

Oturup kaldı yerinde.

"Uzun zamandır çocuklarımla ilgilenemedim." diye düşündü. "Ama zorunluydum buna. Askerlerin saflığından bizim oranımızda, solculuk da yararlandı. Devlet kesimine ağırlık tanıyacak bir Anayasa yapmalarını, son anda güçlükle önledik. Daha doğrusu, ancak delikler açtırabildik. Şimdi bu deliklerden yararlanarak, işleri sağlama bağlamak gerekli. Yalancı sahteci bir sınaileşmenin temellerini atıyoruz. Tökezlemek, solun eline büsbütün koz verir. İşçi hakları, bilmem ne hakları diye maddeler yazdılar Anayasa'ya. Dengesizliğin bir örneği çıktı ortaya. Kim sesini çok duyurursa, denge ondan yana basıyor. Biz bu arada İsmet Paşa'nın ardına sığınıp bir sivilleştirme kavgasına girdik. Başardık da sonunda. Şimdi bunun ekonomik düzeydeki yerleşmesini de tam yapmalıyız. Bu da örgütlenme işidir. Hele yarın oğlanın durumunu bir anlayalım. Olmazsa atarız bir Avrupa kentine. Ordaki kızlar, bizimkinin aklını tümden başından alıp salıverirler.

Tam zamanında uyardı Saadet beni.

Yarın, Suphi ve Rober'le, genel durumu bir gözden geçirmeliyim. Ondan sonra alacağımız kararları bir bir saptarız..."

Biraz rahatlamıştı.

Bir karara varmanın yorgunluğuyla, gözleri kapanmaya başladı.

Hemen kalkıp, karısını uyandırmadan yatağına attı kendini.

Hemen hemen odayı bir baştan ötekine kaplayacak genişlikteki yumuşacık yatak, sevgilisini kucaklayan bir metres ılıklığıyla, yutuverdi Fehmi'yi.

***

Suphi'ye baktı Fehmi;

— Senin kuşlar epeydir ötmüyor?

— Ötmesini istemediniz de ondan efendim...

— Demek birşeyler var.

— Evet... Özellikle Mahir Bey için...

— Ya!.. Neymiş?

— Son günlerde, İşçi Partili bir kızla görünmeye başlamış. Küçük bir araştırma yaptım. İnsan olarak denilebilecek hiç bir şey yok. Yoksul bir aileden geliyor. Temiz, dürüst, okumuş. Gençlerin ölçülerine göre güzel...

— Ne demek gençlerin ölçüleri?

— Biz eski insanlarız efendim. Kadın dediğin etli butlu olmalı. Şimdikilerse dal gibi... O yüzden, kendi ölçümüzü kullanmak istemedim.

Gözleri parladı Fehmi'nin: İnce dudakları, bir bıçak keskinliğiyle gerildi. Çıkık elmacık kemiklerinde bir iki zonklama pembeleşip yitti.

— Ya!... Demek güzel... Başka?

— Üstelik zeki, birkaç dil bilir kültürlü bir kızmış. Eğer fikirlerindeki sapıklık olmasa, bizim için zor raslanır bir gelin, derdim. Ne var ki, o güzel kafanın içi, varlık düşmanlığıyla dolu. Bu yüzden de partisinin en güvenilir üyelerindenmiş. Herhangi bir iz bulamadım. Ama, sanıyorum ilişki kurmasını partiden önerdiler. Varlıkların temeli konusunda bir inceleme yaptığından söz ediliyor. Yok canım, — dedi Fehmi. — Partinin böyle bir öneride bulunacağını sanmam. Başkanını tanırım. Paşa torunudur. Hem de yüksek ödevlerde bulunmuş bir paşanın torunu. Çoluk çocuğun incelemesine önem vermeyecek ölçüde bilir bu işleri.

— Yanılabilirim efendim, — diye sürdürdü Suphi. — Benimki bir varsayım. Ama, ilişkilerinin, yararlı olacağını sanmıyorum. Mahir Beyin, çok içip, çok konuştuğundan söz ediliyor. Biliyorsunuz dörtlü toplantılara katılıyor. Yeni bir dönemin eşiğindeyiz. Pek çok kârlı projenin peşindeyiz. Büyük küçük rakiplerle boğuşmak zorunluluğumuz var. Böyle bir ortamda, en üst düyezde açılacak bir gedik bize zararlı olabilir. Bir an nefeslendi Suphi...

Rober'e baktı Fehmi.

Rober, anlatılanları deminden beri onaylar bir biçimde dinliyordu. Belli ki, bunlar aralarında daha önce kararlaştırılmış. Sormasa da bir şey önerecekleri besbelli. İşaret etti.

— Bendenize kalırsa, uzunca bir geziye gönderelim Mahir Bey'i, — dedi Rober. — Hem de yalnız gitmesini sağlayarak.

— Mümkün mü?

— Suphi'nin kuşları mümkün olduğunu söylüyor. Ayrıca, bizim de dostlarımız var. Istemezse, kimse rahatsız edemez.

— Peki ben Mahir'le konuşurum. Sonra?

İkisi de rahatlamışlardı.

Göz ucuyla müdürlerine baktı.

Suphi, konuşmasını sürdürdü;

— Büro Araçiarı fabrikası. ilk kez kâra geçti. Buzdolabı ünitesi birden silip süpürdü eski zararları. Hemen öteki ev araçlarının üretimine geçildi. Deneme çalışmaları bitti. Bu arada, küçük motorlu araçlar da yapabileceğimiz ortaya çıktı. Bunların denemesine başlanacak izniniz olursa. Büyük bir yatırım haline dönüşmekte fabrikamız. Plânlama büromuzdaki gençler. özellikle traktör, kamyon ve motorlu araçlar montajı için, lâstik sanayiine el atmamızı istiyorlar. Demir Çelik'in en yetkili satıcısı biziz. O yandan korkumuz oyk. Yalnız plânlamada yeni bir Demir Çelik fabrikasından söz ediliyormuş. Eğer başarılı olursa, ithalât olanaklarımız kısılabilir. Ya oraya ortak olmalı ya da tek satıcılığı ele geçirmeliyiz diyorlar. Ayrıca plân hazırlıklarından anlaşıldığına göre. büyük yapı işlemlerine girişilecekmiş. Önümüzdeki beş yıl içinde, çimento, demir ve kum fiatlarında yarıdan fazla bir artışın söz konusu olduğu sanılıyor. Ankara'daki şirketin, tüm fabrikaların üretimini şimdiden ve şimdiki fiatlarla kapatmasında büyük yarar bulunduğunu bildirildi. Turizme öncelik tanınacakmış. Elverişli birkaç kıyının kapatılması da öneriler arasında. Kendi fabrikalarımızın gereksinimi için, bir döküm fabrikası kurulmalı. Ben araştırdım. Böyle kuruluş

halinde bir fabrika var. Ortaklardan biri trafik kazasında ölmüş. Ötekiler de işten anlamadıkları için, yatırımın yarım kalması söz konusu. Buraya el atabilirsek, kârlı çıkarız.

Yutkundu Suphi... Rober'e baktı.

Bunu bekliyormuş gibi, arkadaşının bıraktığı yerden sürdürdü Rober.

— Döküm fabrikası ortaklarıyla ilk ilişkileri kurdum. Paylarını satmakta fazla nazlı davranacaklarını sanmam. Hatta anladığım ölçüde, yatırdıklarını kurtarsalar kendilerini mutlu sayacaklar. Sınaî Kalkınma Bankası iş savsandığı için, yatırım kredisini kesmiş...

— Kesmiş mı? — Diye sordu Fehmi.

— Bana sormuşlardı. Asıl işten anlayan ortağın ölümüyle, başaramayacaklarını söyledim. Ondan sonra kestiler, — diye sürdürdü Rober. — Hemen ardından da ilişki kurdum. Aktarmaya hazırlar. Dilerseniz biraz kâr verebiliriz. Civata işi, yeterince korkuttu çevreyi. Bunda bir okşamaya gitsek, fena olmaz.

— Tamam. İstediğin gibi bitirebilirsin. Başka...

— Para durumumuz iyi. Krediler açıldı. Ayrıca, peşin siparişler yepyeni bir fon yarattı. Ev eşyaları ünitemiz, gelecek yıl başından başlayarak, geniş üretime geçecek. Peşin fonlardan biraz aktararak, orda taksite girebilirsek yaygın bir pazar ele geçiririz. Gerçekten övünülecek bir örgütlenme içindeyiz. Hemen hemen her kasabada bir bayimiz, yetkili satıcımız var. Taksit olanağını da verirsek bunlara, büyük çapta iş yapabilirler.

— Bir bayi yetmez... Ben örgütlenmede rekabetin yararına inanırım. Değişik dallarda, değişik yetkili satıcılar

olmalı. Anayasa, söz hakkını alabildiğine genişletti. Bizim için, güç alışılacak bir genişlik bu. Bayilerimiz kasaba ve köylerde, işbilir, akıl danışılır kişiler haline getirilmeli. Gerektiğinde, dilediğimiz yönde kullanabilmeliyiz onları. Bu nedenle, yeniden ama sağlam bir örgütlenmeye gitmeliyiz. Suphi sen iyi bilirsin bu işleri. Bir gözden geçir. Dağıtım şirketlerine bağlı bölgeler haline getir bayiliği. Dağıtım şirketlerini ayırmıştık. Kimilerinde bizim şirketler, kimi üretilen ve mallarda Zorlu Kardeşleri kullanıyoruz. Bunlar tepede nice bir elde birleşiyorsa, köydeki satıcı da öyle bir bağla acentesinin buyruğunda olmalı. Özellikle taksitleme yapalım. Bağışlama yok. Şimdiye değin iyi çalışmamışsa, yerine başkasını hazırlamak gerekliydi zaten. Sanırım bunu yaptın... Bölge acentesi olan dağıtım şirketlerimizin müdürlerini toplayın. Mümkün olduğunca, siyasal bakımdan birbirine ters bayiler seçsinler. Kasabalarda kolay giderilemez siyasal terslikler. Biz eriteceğiz. Bırakın sonra birbirleriyle kapışsınlar. Eğitip, salt kârın buyruğuna almayı bilmiyorsak, bir şey yapamayız. Gerekirse, ben de yardım ederim size. Çimento fabrikalarının üretimini kapatın. Orda, peşin fonları kullanalım. Taksitçiliğe girmeden senet vadelerinde uzatma sağlayalım. Bayilerimiz ilk eğitimden geçip örgütlenme tamam olduğunda, başka bir düşüncem var. Siz şimdiden yoklamalarla, yaygınlaştırın bu düşünceyi. Bizim tüccar olarak birleşmemiz gerekli.

— Ben de buna değinmek istiyordum efendim. — dedi Suphi... — Şimdi Anayasaya işçi hakları konuldu. Birkaç yıla değin grev yasası da çıkar. Meclisteki arkadaşlarımız engellemede bulunacaklar. Ama, sürgit yapamazlar bunu.

Şimdi kör topal giden sendikacılık birden alevlenecek. İlk hız, pek çok şeyi süpürüp götürebilir. Bir delikanlı geldi Amerika'dan. Hemen bizde işe başlattık. Sosyal ilişkiler uzmanlığı yapmış. Öngörüşü yaman. Bu konuda bir rapor hazırladı. Size sunmak istiyordum.

— Ver, — dedi Fehmi.

Hemen dosyasından çıkarıp uzattı Suphi...

***

Mahir sallanarak salona girdi.

Babasını bir koltuğun üstünde uyuklar görünce, içi burkuldu. Biraz kendini toplamak için direndi.

Fehmi gözlerini açmıştı. Bir süre tanımaz tanımaz baktı. Sonra, yanındaki kolduğu gösterdi...

— Gel oğlum otur...

Mahir, içinden gelen bir direnmeyle, sallandı. Şimdi konuşmak istemiyordu babasıyla. Ama Fehmi'nin sevecen, yumuşak sesi yenilenince, duramadı. Gidip yanına oturdu.

— Buyur baba... Beni mi bekledin?

— Ben sabahları erken gidiyorum oğlum. Seni rahatsız etmek istemedim. Haber bıraktım ama, rastlaşmadık. Haklısın derslerin, arkadaşların var. Seni çok erken işe koştum. Bir sürü bölgede toplantılara katılmak zorunda kaldın.

Gözlerini kırpıştırarak, oğlunun hafif kanlı gözlerine, içkiden iyice sarkmış yüzüne baktı. İkisi de yalan olduğunu biliyorlardı bu sözlerin. Ama, ikisi de bunlarla avunmayı yeğliyorlardı. Mahir başını eğmiş dinliyordu.

— Düşündüm ki, — diye sürdürdü Fehmi. — İyi bir dinlenmeyi hakettin. Yalnız, iş adamının dinlenmesi yine işle olur. Benim vekilim olarak bi çıkıp dolaşman gerekiyor. Son zamanlarda kendimi iyi hissetmiyorum. İşlerin tümü senin başına kalabilir. İç ilişkilerde iki büyük öğretmenin, iki vazgeçilmez yardımcılı var. Rober ve Suphi, tam yetiştiler. Bugün şirketimiz neye sahipse, tümünün doğup büyümesi ellerinde oldu. Diyebilirim ki işleri benden iyi yönetiyorlar. Ve ben de karışmıyorum. İki yeni fabrika kurup sekiz kalem üretime geçme kararı aldığımızı geçen gün duydum. Kararların altında, benim yerime senin imzanı görünce, bilemezsin ne çok sevindim. Ama, salt alıp satmak, üretip monte etmekle olmuyor bu işler. Asıl önemlisi dış ilişkilerdir. Ve bu ilişkilerde, onların bile bilmedikleri pek çok şey konuşulur, kararlaştırılır. Milano, Berlin, Bonn, Paris, New-York'la Tokyo'da yeni yeni anlaşmalar yapmamız gerekiyor. İstiyorum ki, bunların tartışmalarında bulunup anlaşmaları sen imzalayasın. Dostlarımızın, ana firmalarımızın, karşılarında genç, işbilir bir patron görmeleri hem onları, hem beni mutlu kılar. Toplantı tarihleri arasında, onar, onbeşer günlük zaman aralıkları var. Bunlarda da, dinlenmiş olursun. Hemen yarın yola çıkman gerekiyor. Önceden buluşabilsek, haber verecektim. Olmadı. Program ve gerekli bilgiler, odanda... Masanın üstünde hazır seni bekliyor... Tek başına gideceksin. Hiç yardımcın yok... Beni sevindireceğinden kuşkulanımıyorum. Şimdi yat. Uşak tembihli. Seni uçağına yetiştirecekler.

— Yarın olmaz baba, — dedi Mahir. Kendi sesinden ürkerek boş gözlerle salona baktı. — Yarın gidemem, — diye sürdürdü yine de...

Fehmi, "İlk direniş başladı. Acaba zamansız mı davrandım," diye düşündü. "Bekliyordum bunu. Ama, bunca sert değil. Zararı yok, kandırabilirim belki. Denemekte yarar var."

— Yarın yola çıkmazsan, Milano'da çözümlememiz gerekli montaj işi yatar. Senin gideceğinden güvenli olduğum içni, ben hazırlık yapmamıştım. Sonra Bonn'a geçmek için zamanın var. İstersen git, dön...

— Hayır baba. Görmem gereken kişiler var. Onlarla konuşup haber vermeden olmaz.

Gülümsedi Fehmi... Sırtını okşadı oğlunun. Hareketini olabileceğince yumuşatarak, omuzuna vurdu.

— Anlıyorum... Onlarla da kendin konuşmak zorundasın. Ben senin yerine konuşayım desem. — Oğlunun sertleşiveren yüzüne baktı. Gülerek tamamladı sözünü. — Büsbütün olmaz. Çünkü anana, babamla haber göndersem, her halde beni vururdu. Öyle de geç geldin ki, şimdi git desem, olanaksız sanırım... Ne yapacağız?

Mahir, ta yüreğinin derinliklerinde bir çelişkinin belirdiğini sezinledi. Tam bir ikelemin içinde kalmıştı. Yıllardır aşılanan sorumluluk duygusuyla tutkusu çatışıyordu. Uşak, birkez söylemişti babasının aradığını. Aldırmamıştı. Yarın gitmezse, kendi kararını bozacak bir davranış içindeydi. Saatine baktı. Sabahın dördüne geliyordu. Gerçekten olanaksız Sevinç'i gidip görmesi. Hiç habersiz çekip gitmesi ise, tümden mümkünsüz.

Fehmi, oğlunun içindeki kıpırtıyı, yüzündeki tikten anladı. Şakakları kıpır kıpır zonkluyor... Boyun damarları kibrit kibrit şişiyordu.

"Biraz daha yüklensem," diye geçirdi. "Biraz daha yük-

lensem, yatırırım bu işe onu. Ama, çok zorlamış olurum."

Yeniden yüzüne baktı oğlunun.

— Şu dosyayı getirsene bana.

— Getireyim, — diyerek kalktı Mahir. Çok düşünmek, sallantısını gidermişti. — Olur... Getireyim...

Birkaç dakika sonra yüzünü yıkamış, ceketini çıkarıp gömleğinin yakalarını açmış, elinde babasının sözünü ettiği dosyayla geri döndü.

Dosyayı uzatıp yine yanına oturdu.

Fehmi, dalgın dalgın, buluşma listesine baktı. Uçak biletini eline alıp, evirdi, çevirdi. Sonra, birden;

— Bak dosyaya bir göz attığımız iyi oldu. Roma'daki toplantı yarın akşam 19.30'da... Yemeğe davetlisin. Bir yarım saat gecikmek, zarar vermez. Sana sabah uçağından bilet alınmış. Bunu değiştirmeliyiz. Bırak yansın. Öğleden sonraki uçakla gitsen olur mu?

Mahir, bir elindeki bilete baktı babasının. Bir yüzüdeki sevecen anlama...

Başını salladı elinde olmaksızın.

İçindeki işin mutlaka yapılması gerekliliğini haykıran sorumluluk ağır basmıştı.

— Olur baba... Öğleye değin ben de özel işlerimi çözümlemiş olurum.

— Sanıyorum 16.30'da bir Air France var... Onunla gidersen, tam zamanında orda olursun.

— Evet... Onunla gideyim...

— Tamam oğlum... Havaalanında hazır olacak biletin. Ben de orda olacağım... — Mahir'in yeniden sertleştiğini görerek, aldırışsız sürdürdü sözünü. — Konuşmamız gerek. — Eliyle dosyaya vurdu. — Buraya yazılmayanları

bilmelisin. Şimdi dinlen. — Yeniden yumuşadağını sezinleyince: — Eğer işin erken biterse, bana şirkete telefon et. Bir yerde buluşalım. Bir iki lokma birşey yer, konuşuruz. Olmaz mı?

— Olur baba...

— Hadi şimdilik iyi uykular yavrum. Seninle öğünüyorum...

Mahir'i, koltuğun üstünde yığılmış bırakarak, odasına çekildi.

***

Saat 11.00'de Suphi elinde bir tükenmez kalemle girdi patronunun yanına. Kapıyı açık bırakmıştı. Kalemi masanın üstüne koyup, hemen çıktı.

Fehmi, kalemin düğmesine basıp üstüne eğildi dikkatle.

— Senden ayrıldıktan sonra tuttular, — dedi temiz, tok bir kız sesi.

— Suçun neymiş?

— Söylediklerine göre bildiri dağıtmak.

— Bildiri dağıtmak suç değil ki...

— Polis bilmez bunu. Toplayıp getirdi.

— Oysa seninle konuşmam gerekti.

— Yakında çıkarım. O zaman konuşuruz.

— Benim bugün Roma'ya gitmem gerek. Ordan da başka yerlere. Üç ay sürecek iş gezisi.

— Anlaşıldı, babanı daha zengin edeceksin.

— İlk kez bişey istedi benden. Adam gibi oturup konuştu. Ona kalsa, bu sabah gitmem gerekiyordu. Direndim...

— Sahi mi?

— Evet. Gitmem dedim. Bunun üzerine, öğleden sonraki uçağa bıraktı. Dedim ya, ilk kez birşey istiyor. Kıramadım...

— Biliyor musun Mahir, küçümsüyordum babanı ben. Ama ne kadar güçlü olduğunu şimdi kavradım.

— Anlamadım.

— Sabahın dördünden beri düşünüyorum. Neden senden ayrılır ayrılmaz yakaladılar? Niye dün ya da bu sabah değil diye? Büyük bir oyunun, bir küçük parçası bu..., Baban benden korkuyor Mahir... Çok korkuyor...

Yüzünü buruşturdu Fehmi...

"Akıllı bu kız," dedi. "Suphi haklı."

Mahir, kesik kesik gülüyordu. Kulak verdi yeniden.

— Yok canım. Babam seni tanımıyor bile.

— Tanıyor. Ve inan ki korkuyor... Bak anlatayım biraz. Sen birden yurt dışına gidiyorsun. Ya peki ben de gelirsem...

— Zaten ben de senden bunu istemek için direndim. Bugün akşama değin zaman koparmam bu yüzden. Dostlarım var. İki saatte pasaport alırız. Olmadı, sen arkadan gelirsin... Gelirsin değil mi? Zamanım bol olacak. Beş altı toplantıya katılacağım, doğru. Ama, sonra... -

— Gelebilir miyim?

— Niye gelemiyesin? Para işiyse sıkma canını. Benim ödeneğim bol... — Bir an susku egemen oldu. Teyp cızırdadı. Fehmi elini uzatıyordu ki, Mahir telâşla sürdürdü. — Biliyorum. Benim kirli paramı istemezsin. Senin böyle bir olanağın yok... Ama, kirli olmayan param da var benim. Harçlıklarımdan ayırmıştım. İnan, kimse bilmiyor bunu. Çocukluğumdan beri epey birikti. Ordan alırız. Dilersen sonra ödersin...

— Çocuksun sen, — diye güldü kız sesi. — Harçlığından ayırmak temizler mi o parayı? Hep çocuk kalacaksın. Belki baban da senin gibi çocuktur. Ve kan tutkusuyla eziyordur önüne çıkanı... Hani kedilerin kuyruğunu çeker, köpeklere tekme atar ya çocuklar. Öyle...

— Sen şimdi bırak onu. Sonra tartışırız. Bize karşı hep iyi oldu babam. Sanırım sana karşı da olur...

— Gördük iyiliğini. Ben gelemem. İstesem de gelemem.

— Neden?

— Şundan ki, şimdi dava açacaklar hakkımda. Sanırım hem de ağır cezada. O zaman, senin dostların değil, kimse bana pasaport veremez. Yaman adam baban.

— Bırak babamı... Sen çıkamazsan, ben de gitmiyorum... Hemen şimdi telefon edeceğim babama vazgeldiğimi bildireceğim...

Sert sert parmaklarını masaya vurdu Fehmi...

Öfkelendiğinde böyle yapardı. Ama, bunun öfke işareti olduğunu bir karısı bilirdi. Bir de Rober'le Suphi...

"Kız yaman," diye geçirdi aklından. "Aslında aynı hamurdanız biz. Birbirimizi iyi anlarız. Ve iyi boğuşurduk doğrusu. Ne yazık ki, onun yitireceği bir şeyi yok. Ben oğlumu yitirebilirim. Ya da varlığımın geleceğini."

Eski tepkisizliğini takındı yeniden.

— Bunu yaparsan, hiç görüşemeyiz birbirimizle...

— Neden?

— Baban tezgâhı iyi kurmuş olmalı. Beni tutuklarlar. Bilmem bilir misin, tutuklularla ancak soyadı eş olanlar konuşabilir.

— Soyadımızı eş yaparız.

— Ya bildiri dağıtmayı, propagandaya çevirip, yedi buçuk yıl tıkarlarsa beni içeri?

— Beklerim...

— Ben, sen dönünceye beklemeyi yeğlerim. Hem de özgürlüğe kavuşmuş olarak.

— Anlamadım...

— Gitmelisin. Sen gidersen, beni bırakırlar...

— Düş kuruyorsun...

— Tam tersine düşten uyanıyorum.

— Kesin mi kararın?

— Evet...

— Peki öyleyse, gidiyorum... Ama, üç ay sonra, buradayım. Ve seninleyim...

— Bakalım üç ay sonra neler... — Birden kalın bir ses girdi araya — Mahir Bey, özür dilerim. Görüşme bitti. Kızın sesi de sürdü bir an. Yeniden dinlesem, anlarım sonunu, dedi. Ama öğreneceğini öğrenmişti. Düğmeye basarak, geri aldı bandı. Sonra iki kez basıp, sildi baştan sona.

Ardına dayandı...

"Çok şey biliyor," diye düşündü. "Hemen hemen benim yaşamım boyunca öğrendiklerimi biliyor. Düşman olmasaydı, ne iyi bir dost olurdu. Ben iteklerdim oğlumu. Kafasız, salt çocuk büyütmeyi en büyük ödev sayan bir karısı olacağına, böyle dişe diş, söze söz çekişebilen biri olsaydı, kimbilir nasıl doldururdu benim yerimi oğlum... Yazık... Böylelerinin düşmanımız olması çok yazık. Hep o solcuların işleri bunlar. Bağrıma değin girdiler... Oğlumu bana düşman ederlerse şaşmam... Yoksa bizim kuşakla bitiyor mu, hırsını gelişmeye yöneltecek insanlar? Yok canım...

Dünyanın kaç bucak olduğunu bilmeyen bir karışçık kız, öfkesini üstüne vurdurdu diye, kuşkuya kapılma... Daha önümüzde ne günler var... Şimdi oğlan gidiyor ya... Oğlanla kızın arasına uzunca bir ayrılık giriyor ya...

Bu bile yeterli.

Telefon çaldı.

Aldı kulaklığı...

— Beyefendi, Mahir Bey telefondalar efendim.

— Ver kızım, — Alo! Buyur oğlum...

— Baba, sizinle hemen buluşmam gerekli.

— Tabii... Nerdesin?

— Sirkeci'de...

— Tamam. Konyalı'ya gir beni bekle. Geliyorum...

İşçiler grev yapıyor.
Fehmi Çok, tedbir alıyor.

ONBEŞ

Sipahi Kulübünün manejinde, epeyce dolaştı.

Atının üstünde, İstanbul'a doğmakta olan güneşi seyreyledi.

Yeni döngüler, atlamalarla atlarının bağlandığı tavlaya yöneldi. Yetiştirici, dizginine yapıştı atın. Bir elini uzattı. Tutunarak indi Fehmi...

— Prens iyi hayvan Salih Bey, — dedi, — Yormuyor...

— Güçlü de efendim, — diyen Salih, hayvanın sağrısını, yüzünü okşadı.

İngiliz atı, kuru kafasını çevirdi binicisinden yana, Fehmi, bunu bekliyormuş gibi, sakarını okşadı hayvanın. Yetiştiricinin göstermeden uzattığı şekeri ağzına soktu. At, ağzından şeker tadını duyar duymaz, elini yaladı binicisinin.

Seyisler, üstüne örtüsünü örtüp dolaştırmaya giderlerken, Salih Barok'u çekti tavladan. Seyis hazırlaren, kamçısını çizmesine vurdu Fehmi.

— Nasıl, biniciliğim fena değil değil mi?

— Çocukken ata bindiğiniz belli efendim. O dönemin alışkanlığı hiç bir zaman unutulmaz.

— Öyle oluyor... Babamın bir al atı vardı hiç unutmam... Bir gözü kördü. Belki engel atlamayı o zamandan öğrendim. Yel gibi giderdi kâfir. Eski Angara'nın bağ yollarında, bir salardım onu. Deyme keyfine... Ne var ki, tek gözlü olduğu için, arada bir bağ yollarına sapıverirdi. Hem de hiç haber vermeden. O yüzden kene gibi yapışırdım üstüne.

— Kör atı yönetmek çok güçtür beyefendi.

— Çocukluk işte. Rahmetli babam da söylerdi. Kim dinler. Anacığım, kaç kez başıma geçmişti. Bu at, yel gibi gitmekteyken, fırt diye dönüveriyor. Üstünde Fehmi... Benim yüreğim ağzıma geliyor, diye... Satmaya bir türlü kıyamazdı. Tayken almış. Galiba kafayı çektiği bir gün, gözünün çıkmasına neden olmuş. Anlatmazdı. Ama, biz bilirdik bunu.

— Çok iyi insanmış babanız beyefendi.

— İyiydi rahmetli... Çok erken gitti...

Seyis, eyeri vurmuş, atı hazırlamıştı.

Fehmi tam bineceği sırada, garson koşarak geldi...

— Beyefendi sizi telefondan istiyorlar.

— Telefondan mı? Bu saatte mi?

— Mösyö Şalom arıyor. Mutlaka görüşmesi gerekliymiş.

— Hem de Rober arıyor, Allah Allah... Geliyorum...

Yürüdü...

Kulaklığı eline aldı.

— Efendim Rober...

— Beyefendi, hemen görüşmemiz gerekiyor. Rahatsız ettim ama, durum önemli...

— Geliyorum. Nerdesin sen?

— Şirkette...

— Peki...

Telefonu kapattı.

Binici giysilerini çıkarıp değişti. Hemen arabasına atladı. Yetiştirici Salih, arabanın önünde bekliyordu. Kapıyı açmış hafif eğilmişti.

— Artık Barok'u yarın deneriz.

— Başüstüne Beyefendi...

Araba, Sipahi Kulüpten koptu...

Şirket merkezinde durdu.

Fehmi, kapıcının şaşkın başıklarını topuklarında sürükleyerek asansöre bindi.

Odasına girdiğinde, müdürlerin kendisini beklemekte olduğunu gördü.

Sabahın yedisi olmamıştı daha. Hemen hemen tüm müdürleri masanın yöresinde yerlerini almışlardı. Hatta daha geniş bir toplantı düzenlemişti. Rober. Müdürlerin arkasında, başka müdürler ayakta dikilmişlerdi.

Selâm vererek girdi.

Yerine oturdu.

Ortada dosya falan göremeyince yüzlerine baktı. Tümünde, korkunun, heyecanın doruklaşmış donukluğunu sezince, düşündü. Şirket batsa, bunların yüzleri ancak böyle olurdu. Gözlerini kırpıştırdı.

Rober, toplantının nedenini açıklamak istercesine söze girdi.

— Kablo Fabrikasında yeni bir olay var efendim. Birlikte konuşup kararlaştırmamız gerekli. İzin verirseniz anlatayım.

Başını salladı Fehmi.

Gözlerini Kablo Fabrikasının müdürüne dikti.

— Dün akşam, ikinci vardiya ile son vardiya birleşip Müdür'e ültimatom vermişler. Aralarından seçtikleri dokuz kişi ki, bunlar arasında birinci vardiyadan da temsilciler varmış, bugün akşama değin ücretlerine zam yapılmazsa, greve gideceklerini söylemişler. Hemen konuşup yönümüzü çizmemiz gerekli. Çeşitli fabrikalarımızdaki işçi sayısı ikibini buluyor. Bir sıçrarsa bu dalga, sara halinde yayılır.

Yeniden başını salladı Fehmi, Rober, yutkunup sustu.

— Dokuz kişi mi bu olayı yaratan? — Fabrika Müdürüne bakıyordu.

— Fazla olduklarını sanıyoruz efendim.

— Sanıyor musunuz?

— Hayır... Otuz sekiz kişiyi buluyor. Bunlar sendikaya girmişler. Ötekileri de peşlerinden sürüklemişler. Bir patlama biçimine büründü iş...

— Peki anlaşıldı... O otuz sekiz kişiyi derhal kovun...

— Ötekiler grev yapabilirler efendim.

— Yapsınlar canım efendim. Kovun... Olaylardan bizi hemen haberli kılın. Öteki fabrikalar tetikte dursun. Gelişecek her şeyi anında öğrenmek istiyorum. Mösyö Şalom'la ilişkiniz hiç kesilmesin.

Başını eğdi.

Müdürler, biran önce görevlerinin başına ulaşmak çabasıyla acele acele çıktılar.

Üçü başbaşa kalınca, ikircikli konuştu Rober:

— Dediklerini yapıp biraz yatıştırsaydık...

— Bak Rober, — dedi Fehmi. — Suphi'nin sözünü ettiği delikanlı vardı hani, Sosyal İlişkiler uzmanı. Ben onunla konuştum uzun uzun. Anlattı bana. İşçi ilişkilerinde iki yol varmış. Ya uzlaşma ki, yeni yeni uzlaşmaları doğururmuş. Ya da ilk patlamayı ezme... Amerika'da, yapay patlamalar yaratırmış patronlar. Salt işçileri ezmek, uzlaşmayı zorlamak için. Biz bunları yapmaya zaman ayıramadık. Şimdi kendiliğinden patlama noktasına gelmiş işçi. Üstelik yasa da yok ortalıkta. Anayasa'ya dayanarak yapacaklar ne yapacaklarsa. — Birden durakladı. Sonra iç telefona uzandı. — Bana çabuk Kablo Fabrikasıyla, stoklar müdürünü bağlayın, — dedi. Bekledi bir an. — Alo, elimizdeki kablo stoku isteklere ne kadar yeter? İyi... — Kapattı... Yeşil ışık yanınca yeniden aldı, — Alo! Kimsin? Ben Fehmi... Fehmi Çok... Müdürünüze söyleyin, dediklerimi stokları taşıtmadan yapmasın... Evet... Şimdi gelir neredeyse — Kapattı. — Bu da oldu... Ne diyorduk? Biz de yardımcı oluruz işçinin patlamasına. Hem ezeriz onları, hem korku salıp yasanın istediğimiz gibi ve biran önce çıkmasını sağlarız. Basına haber sızdırın. İyi organize edilsin her şey... Anladınız mı yapmak istediğimi?

İkisi de hayranlıkla, patronlarına baktılar. Delikanlıyı göreve almışlar, ama olup biteni öğrenmek akıllarına gelmemişti.

Fehmi öyle durakladıklarını görünce, güldü...

— Delikanlıdan dinlediklerimi, bir de dostlarımıza doğrulattım. İyi incelemiş konusunu. Ben böylesine severim. Rober, bu işte yardımcın ol olacak. Personel Müdürü yapın onu... Organizasyonu iyi denetleyin. Becerirse, ileride çok işimize yarar. Suphi sen de Valiyle bir konuş arkadaşın ol-

duğunu söylüyordun. Emniyet Müdürünü ayarlayın. Eğer patlarsa bu iş, sendikaların elini kolunu baştan bağlarız. Ama, delikanlının dediğine göre, yine de uzlaşmak zorunluymuş. Çünkü Fort Fabrikasında onlanlara biz dayanamayız. Öneririm siz de bir dinleyin onu. Yararlanırsızın. Baskı öyle ağırmış ki Fort'ta... Sonunda, işçiler yıkıp, kırmak noktasına gelmişler. Onlar makinalarını kendileri yapıyor. Biz öyle değiliz. Hiç bir zaman o noktaya götürmeyeceğiz işi. Neyse, delikanlı bunu bir çözümlesin bakalım da, gerisini birlikte düşünürüz.

Üstlerinden bir yük kalkmışcasına rahatladılar.

Telefonlar işlemeye başlamıştı bile.

Hemen her yerden anında haberler geliyor. Öteki fabrikaların müdürleri, durumu dikkatle izlediklerini bildiriyorlardı.

Kablo Fabrikasının müdürü telefon etti. Saat onbeşe değin düşünmek için izin istediğini. Bu arada depoyu boşaltmaya başladığını bildirdi.

Suphi, yöneticileri görmek için arabasına binip gitti.

Rober odasına giderken, kolundan tuttu Fehmi...

— Benim odaya gidelim. Söyleyelim. Suphi de oraya gelsin. Delikanlı da... Birlikte izleyelim olayları. Tümümüzün öğreneceği çok şey var...

— Başüstüne Beyefendiciğim.

***

Gazeteler, yepyeni bir haber kaynağı bulmuş olmanın sevinciyle, bangır bangırdılar. Hemen hemen sözcük değişikliğiyle verdikleri haber aynıydı. "Kablo Fabrikasında otuz sekiz işçi atıldı."

"Kanunsuz grev yapmaya çalışanlar, işlerinden oldular."

"İşçileri temsil ettiğini ileri süren kendini bilmezler, hakettikleri cezayı aldılar.

"Grev yasasının çıkmasını beklemeden, greve kalkışan işçiler işte çıkarıldı."

"Kablo işçileri, öncülük yapıyor; Ücretlerine zam yapılmazsa, grev yapacaklarını bildiren temsilciler, işten atıldı."

Haberler ve yorumlar birbirini izliyordu. Kimi işçileri kışkırtıyor. Kimi, yaptıklarının yanlış olduğunu. Hemen uyuşmaya gidip, arkadaşlarının işe alınmasına çalışmalarını öneriyordu.

Fehmi elinde gazeteler, şirket merkezine geldi... Yol boyunca, başlıklara bir göz atmıştı. Sonra reklâm sayfalarında önceden verilmiş gibi, kablo reklâmlarını gördü. Merkeze gelip odasına çıktığında, Suphi, Rober ve yeni Personel Müdürü Halûk'u bekler buldu.

Rober, bir durum özeti yaptı;

— İşçiler greve gittiler efendim. Stoklar tümüyle elimizde kullanılır biçimde. Birden siparişler arttı. Hemen hemen erimeye yüz tuttu. Satışı durduralım mı?

— Hayır. Karşılayın siparişleri. Sen de ne var ne yok Suphi?

— Her türlü yıkım varsayımını önleyecekler. Emniyet Müdürü, belki grevi de kırarız, dedi.

— İyi... Bekleyelim...

Odalarına dağıldılar.

Az sonra Rober, elinde bir mektupla geldi.

— Kötü bir haber beyefendi. Çimento isteklerimiz geri çevrildi.

— Geri mi çevrildi? Nasıl?

— Genel Müdür, buyruğu, İsmet Paşa'dan çıkartmış...

— Ya!

— İkinci bir kötü haber daha var...

— Nedir?

— İlhami Soysal adında bir gazeteci olayı öğrenmiş. Haber yapıp yazmış. Hem de adımızı vererek. Bereket, patronu habere el koymuş. Haberi bize gönderecek. Biz de karşılığını ödeyeceğiz bunun.

— İyi...

— İstersek gazeteciyi de atacak. Ama, ben razı olmadım. Sırası değil, diye düşündüm. Bilmem haksız mıyım?

— Değilsin. Şimdilik yeni dertler açmalıyım başımıza.

Gazeteler, özel görevlileriyle izliyorlar olayı. Her biri, kendi tutumuna göre veriyor haberleri.

"Kablo Fabrikası işçileri, istekleri yerine getirilinceye ve arkadaşları işe alınıncaya greve başladılar."

"Polis, grevcilere saldırdı. Üç kişi yaralandı, bir polisin başı yarıldı."

"Grevciler çoluk çocuklarıyla fabrika kapısında nöbet tutuyorlar."

Boy boy resimler.

Kocaman kocaman harflerle, özel, genel haberler...

Ve işleyen telefonlar...

Rober, gelip gidiyor...

— Beyefendi, işçiler, Kablo grevcilerini desteklemek için yardım kampanyası açıyorlar.

— Bırakın açsınlar...

— Beyefendi, aralarında para toplamaya başladı-lar.

— İyi yapıyorlar...

— Beyefendi, polise direnmişler. Yaralananlar olmuş...

— Bakın bu iyi. Polis, öç almaya kalkarsa, daha da iyi...

— Beyefendi, çoluk çocuk direnişe geçmişler. Polis'in gerilediği bildiriliyor.

— Hükümetin haberi var mı?

— Başbakan yardımcısı İstanbul'a gelmiş. Olaya el koyup tarafları uzlaştırmaya çalışacakmış.

Fehmi kıpırdandı yerinde.

— Tamam. Birinci raundu kazandık. Suphi arabulucu gibi davransın. Fabrika müdürü diretsin. Onur sorunu yapsın bunu.

— Başüstüne...

— İkinci döneme giriyoruz.

***

Gazetelerde yeni manşetler;

"Başbakan yardımcısı, sorunu kotarmaya, çalıştıklarını söylediler."

"Dün İl Merkezinde, altı saat süren bir toplantı yapıldı."

— İşçiler polisi, polis işçileri suçluyor."

"Çalışma Bakanı, grev yasasının öncelikle konuşuluncağını açıkladı."

"İşçiler aralarında topladıkları yiyecek gereçlerini ve parayı grevcilere dağıttılar."

"Sendika önderleri, yasanın gecikmesini kınadılar."

Tüm montaj ve üretim ünitelerinin sahipleri korkunun titreyişiyle, sarsıldılar. Öteki fabrikalardaki işçiler de kıpırdanmaya başladılar. Çoğunluğu uzlaşma yolunu seçip bayram ikramiyesi örtüsü altında, işçilere para verdiler.

Rober bu haberleri de iletti patronuna.

Fehmi, ellerini oğuşturdu:

— Şimdi tümünü toplayın bir araya. Bu korku, onları birleştirir. Hemen bir kurum meydana getirelim. Salt patronları istiyorum Rober... Üç gün daha ayakta tutalım bu konuyu. Ve üç gün sonrası için, benim tümünü toplantıya çağırdığımı bildirin. Ufaklarla işimiz yok.

— Başüstüne efendim. Toplantının yerini düşündünüz mü?

— Evet. Boğaz'daki o restaurant'ı kapatın.

— Anladım efendim...

— Temsilci istemediğimi belirtmeyi unutma.

— Başüstüne beyefendi.

— Şu bizim delikanlıyı bana gönderin bakalım.

Halûk, masanın tam karşısında ayakta durdu.

— Gel bakalım. Bu grev işini iyi çözülmedik. Şimdi, üçüncü bölüme geçelim. Üç gün daha konuyu ayakta tutup uzlaşma buyruğunu vereceğim Müdür'e... Amerikalı müdür, çoktan razı. Bizimki tutuyor işi. Ortaklarımız, bu konuda pek cesur değiller sanırım.

— Yabancı olduklarından çekiniyorlar.

— Neyse bunları bırakalım. Biz patronlarla anlaşmalıyız. Yapacaklarımızı kararlaştıralım. Edindiğim bilgiler senin kestirmelerini doğruluyor. Tümü korku içinde. Sanırım, çağrıma uyacaklar.

— Ben özellikle sizin başında bulunacağımız bir kurul düşündüm. Bunun görünür adı Ekonomik İnceleme Kurulu, olabilir. Asıl önemli olan, görünmeyen niteliğidir. Anlatmıştım size. Amerika'da bir Özel Görüşme Komisyonu olduğunu. Ve Amerikan sosyal, ekonomik ve siyasal politikasını, o komisyonun üyelerinin düzenlediğini.

— Benim niyetim de bunu kurmak. Ne var ki, aramızdaki rekabeti unutmamak gerek.

— Rekabet dayanışmaya engel değildir. Genel plânda, özellikle bu söylediklerimde birleşebilir. İş alanında rekabet sürdürülür.

—Korkarlar benden. Sanırlar ki, onları bir tuzağın içine itiyorum.

— Ne var ki, işçilerden ve onların politik davranışından daha çok korkarlar:

— Biz de bunu kullanacağız. Umarım, başarırız.

***

Gazino'nun, garsonlarını nöbetçi diktiği kapıdan kuş uçurtulmuyor. Fehmi, kapının ağzında, konuklarını karşılıyor. Ve çağrılanlar sona erince, işaret veriyor. Dış kapı kapanıp sokaktaki ışıklar söndürülüyor.

İki garson, gelebilecek müşterileri, yer olmadığı gerekçesiyle geri çevirmek amacıyla kapının dışında bekliyorlar. Boğaz soğuğu, içlerine işliyor. Beyaz ceketlerinde oynaşıyor Mart yeli. Ama, içerdeki müşteriler, işlerini bitirip gidinceye, burda beklemekle koşullanmışlar. Şef garson akıl eder, arada değiştirirse onları, ne mutlu.

Fehmi, tüm salonu kaplayan "U" biçimindeki bir masanın başına geçiyor. İlk servisler çoktan yapılmış. Konuklarını süzüyor.

— Baylar, — diye başlıyor. — Bizim bir araya gelmemiz için, bazı olaylarla karşılaşmamız gerekiyormuş. Sıkıntılı bir durumdayız. Ama, eğer burdan umduğum sonuçları alarak ayırlırsak bu sıkıntıları kıvançla anımsayacağım. — Kadehini kal-dırdı. — Şimdi, onurunuza içiyorum. Hoşgeldiniz.

Aralarında adı çevresinde masallar uydurulan, işadamını ilk kez görenler vardı. Olaylar konusunda ne gibi değerlendirmeler yapacağını merakla bekleyen, eski tanışları vardı. Ve kendilerini, başarının çizgisini aşmak üzere sayan, rakipler vardı... Tümü, gözlerini Fehmi'ye dikmişler, konuşmasını bekliyorlardı.

Çok bekletmedi;

— Ben size bazı olaylar anlatacağım. Sonra düşünmek ve karar vermek için belli bir zaman ayıracağız. Bir olayla karşılaştık. Atlatılacaktır. Zararsız atlatılması için de her türlü ön korunmaya başvurulmuştur. Ancak, bu olay bize ders olmalıdır. İşçiler birlik olmaya başlamışlardır. Daha da sıkışacaktır birlikleri. Ve her birimiz, buna benzer patlamalarla karşı karşıyayız. Tek tek olursa patlamalar önemli değil. Devletin polisi vardır, jandarması vardır. Yasaların dışına çıkıldığında, çıkanların hakkında gelir. Ne var ki, şu anda işçiler Anayasa'ya dayanmaktadırlar. Eğer Anayasaya dayanmayı sürdürür ve de tümü birden eyleme geçerse!..

Sözlerini kesip, her birinin yüzüne baktı, etkisini anlamak isterce.

Kimi "Tanrı korusun" diyordu. Kimi, "Yıkar geçer her biseyi bunlar. Rusya'dan beter olur..."

Hemen hemen tümünün yüreğine korku saldığından güvenli, konuştu.

— O zaman, engellemek, korkarım ki, devlet güçlerinin de elinden gelmeye. Üstelik, şimdi İsmet Paşa'nın başında bulunduğu Atatürk'ün partisine bile solcuyuz dedirtebiliyor bu güç. Küçük, cılız da olsa, bir solcu partiyi yaşatabiliyor. Başımıza geleceklere dikkati çekerim. İş-

çilerin birleşmesi, dayanışması, örgütlenmesi güçtür. Ne olsa, her biri bir ekmek kapısı bulmuş, köydeki yaşamına göre uygarlığın ucundan kıyısından da olsa tadını almıştır. Cahil oldukları için, birlik anlayışına varmaları zaman ister. Biz öyle değiliz. Olamayız. Birleşmemiz, temel konularda birlikte davranmamız gerekir. Örneğin, vergiler sorununda. Yeni grev yasası sorununda... Hükümetin tutumu ve bize sağlayacağı destek konusunda. Dış ticaretin uygulanmasında. Sanayileşmenin korunmasında. Yani arkadaşlarım, açık söylemek gerekirse, birleşip kuzuyu boğalım. Sonra, hangi parçayı hangimizin yiyeceğine karar verelim. Ya da bunun için döğüşelim. Ama, kuzuyu elde edemezsek düş için döğüşürüz ki, bizlere yaraşmaz bu. Bırakalım düş için elinde bir şey bulunmayanlar döğüşsün. Biliyorum, önerilerim, hemen evden denilecek şeyler değildir. Her birinizin oturup düşünmesi, yararını zararını hesaplaması gereklidir. Eğer böyle bir birleşmeye yandaş çıkarsanız, iki ay sonra, bugün, bu saatte burda toplanalım. Gelmeyeni, bizim düşüncemizde olmadığı için kınamayız. Yok kesin karşısındaysanız, şimdi söylemenizde bir sakınca yoktur. Yalnız bir ricam olacak arkadaşlar. Burdaki her şeyi, yalnız biz bileceğiz. Ve bir örgütlenmenin gereğine inanıyorsak, yalnız biz kuracağız. Ayrıca alt, yan örgütlerimiz olacaktır. Benim sözünü ettiğim, o örgütlerin de nasıl davranacağını kararlaştıracak yetkide bir birliktir.

Biri, suskunluktan yararlanarak, kesik kesik mırıldandı.

— Bana kalırsa, bir gizli birlikten söz ediyor Fehmi Bey...

Fehmi hemen duydu söyleneni.

— Evet arkadaşlar... Bir gizli birlikten söz ediyorum.

Bunun açık bir yanı olacak elbette. Bina kiralamak, bir takım gösterişli toplantılar yapmak gibi. Asıl ödevi bizim toplantı ve kararlarımızı örtmek olacak bunların.

Hacıbey hemen başını salladı...

Kadehini masının üstünde evirip çevirdikten sonra;

— Ben yıllardır Fehmi Beyi örnek aldım. Tanrıma şükürler olsun ki, örneğimin izinden gidip başardım. Şimdi derim ki, dedikleri çok bir doğrudur. Sizin buraları yine bir bakıma, polisin, jandarmanın sözünü geçirdiği bir yerlerdir. Bizim güney ise, birkez kızışırsa, yandığımızın resmi. Ben oyalanmayalım, ve de zaman yitirmeyelim, derim. Düşünecek olanlar da, karar verecek bulunanlar da burda. Patronlarımıza götürelim, ne derler diyecek kişi yok aramızda. Kuralım Fehmi Beyin dediğini. Kendisinden de rica edelim, başkanlığını alsın. Ne ki buyurur, yerine getirelim, olsun bitsin.

Hacıbey'in konuşmasını gülerek dinledi Fehmi...

Sözünü bitirir bitirmez:

— Ben de herkese, Hacıbey'i örnek aldığımı söylerdim. Kendisine teşekkür ederim. Önemli olan başkanlık değil. Buyurdukları gibi, sağlam karar almak. Tez davranmaktır. Ben dediğimde direniyorum. İki ay sonra, buraya gelmeyen, birlik düşüncesine katılmıyor, demektir... Şimdilik unutalım bunu arkadaşlar... Yalnız lütfen not ediniz tarihi... Benim söylediklerim buydu. Gerisini gelecek toplantımızda konuşuruz.

Kadehler dikildi.

Hava birden değişti.

Fehmi'nin işareti üzerine, kapıları kapayıp, mutfakta birikmiş olan garsonlar, ellerinde yeni yiyecek ve içeceklerle sökün ettiler.

Fehmi Çok, Hükümete kafa tutuyor.

ONALTI

İstanbul Ticaret Odası salonlarında bir büyük toplantı var. Odanın üyeleri, bakanlarla söyleşi içindeler. Her bakan, kendi bakanlığının yapmayı düşündüğü konularda bilgi veriyor. Ve bakanlığına ilişkin görüşleri dinliyor.

Genellikle, Hükümetin oda üyelerine destek ve yardımından söz ediliyor. Plân uygulamasının karma ekonomi düzeninde her iki yana eşit olanaklar sağlayacağından... Eşit olanakların, daha çok oda üyeleri yararına olduğundan, söz ediliyor.

Maliye Bakanı dertli.

Hükümet bunca geniş hoşgörü içinde davranırken, amansız bir vergi kaçakçılığının alıp yürümesinden yakınıyor. Verginin dargelirliler diye bilinen ücretli kitlesinden, santimine değin alınmasına karşın, tüccar ve sanayicilerin hep zarar göstermesi, eşitlik ilkesini bozuyor.

Üstelik, kamu tasarruflarının, kendi yararlarına işleyeceğini bile bile vergi kaçırmaları çileden çıkarmış Maliye Bakanını.

Kaçakçılığın ne yaralar açtığını uzun uzun anlatıyor. Oda üyeleri, homurdanmaya başladılar. Ne demek istiyor bu adam? Gelmiş karşılarına, tümünü suçlayan bir havada, veryansın ediyor. Hükümet, kendi dayanaklarından habersiz mi?

Yoksa habersiz olan salt bu bakan mı? Eğer, bunun görüşünde olanlar ağır basacaklarsa, yakınma eyleme dönüşebilir. Onlar, vergi kaçırarak, sigorta primlerini ödemeyerek sağladıkları birikimleri yatırıma dönüştürme çabasındalar. Şimdi bir bakan, bundan ötürü onları suçlamaya kalkarsa, Hükümetin tutumundan kuşkulanmak gerekir.

Fehmi'nin, en ön sırada, tam bakanın karşısında gelecek biçiminde sessiz oturması, tümünü kıpırtısız bırakıyor. Bekliyorlar...

Ve beklediklerini biliyor Fehmi...

Daha önceden, bugünkü toplantıya katılacak bakanların kimliklerini ve özgeçmişlerini rapor halinde sunmuşlar. Maliye Bakanı, şimdiye değin, hiç bir çıkar ilişkisine bulaşmamış. Salt okumak ve devletin çeşitli kademelerinde görev yapmaktan öte silik bir kişiliği olan bir bilgin. Bakanlıkta, yeni dönemin kargaşasından yararlanan solcu gençlerin hazırladığı bilgilerle donatılmış bir rakam adamı. Rakamların göstergesini, sosyal ilişkileriyle hiç düşünmüyor belli ki... Bakan dediğin biraz politik niteliği olmalı. Olmadı mı, elindeki rakamları böyle konuşturur işte...

Kitlenin homurtusu, giderek bakanın konuşmasını bastıracak...

Zaten bitirmek üzere bakan. Ve ardından karşılıklı söyleşi başlayacak.

Fehmi, bir yandan yatıştırmak, bir yandan kışkırtmak amacıyla, kendini hazırlıyor.

Vergi cezası, adamın ocağına incir diker. Böyle bir bakanın elinde de olursa, büsbütün güçleşir sorunlar. Çünkü, hangi yöne saldırsanız, bir duvarla karşılşırsınız. Bunun bilincinde Fehmi. Ve bir harekete girişmeyi kuruyor.

İsmet Paşa, bunu özellikle göndermiş olmalı.

Destek arıyor. Ama desteğini, eski alışkanlığı üzere, korkutma üstüne kurmak istiyor. Bakın durumunuzu biliyoruz. Bunu açıklamakta bir sakınca görmüyoruz. Bizden desteğinizi esirgerseniz başınıza gelecekleri düşünün demek istiyor.

Fehmi'nin anlaması yetmez mi? Kaç yıldır tanır o İsmet Paşa'yı... Bir şeyi anımsatmak istemese, böyle bir bakan yollar mı onların toplantısına? Hem de özellikle, yükün ağırını yükler mi adama? Yüklemez... Kimi nerde nasıl kullanacağını çok iyi bilir. Bildiğinden de, bu adamı göndermiş işte.

Gerilemek mi gerek, ilerlemek mi?

Tüm sorun bu...

İsmet Paşa desteği kendi biçiminde arıyor.

Onlar da kendi koşullarıyla vermeliler...

Hemen hemen, burda neler olacağını baştan kestirmişti o. Toplantıdan önce yaptıkları özel söyleşide, hangi bakanın neler diyebileceğini açıklamıştı.

Önderliğinde kurulan birlik, ilk kavgasını vermeli. Bu kavgadan güçlü çıkarlarsa, kuruluşun nice yararlı olduğunu öteki arkadaşları da anlar...

İşte güçlerini isbatlama olanağı önlerine geldi.

İsmet Paşa'ya desteklerini belli koşullar öne sürerek, verirler. Bir kez bunu başardılar mı, gerisi kendiliğinden gelir artık. Hükümetler, onların desteğini almaksızın iş yapmaya girişmezler. Eğer girişirlerse Hükümet olamıyacaklarını bilirler. Madem korkuyla geliyorlar. Korkuyla gitmek gerekli...

Bakan, sözlerini bitirdi.

Fehmi de ilk deneme için kararını vermişti.

Oda yöneticisi:

— Sayın Bakanın konuşması konusunda soru sormak ya da düşüncesini belirtmek isteyen sayın üyelerimiz var mı? — dedi.

Parmaklar kalktı...

Yönetici, ilk sırayı Fehmi'ye verdi.

Fehmi:

— Sayın Bakan, konuşmasının iskeletini bizi suçlamak üzere kurmuş. — Derin bir soluk çıktı salondan. — Biz, bu ülkenin insanları olarak, gecesini gündüzüne katıp yeni yeni yatırımlar, yeni yeni iş olanakları ve kalkınmaya katkıda bulunmak istiyoruz. Vergi sisteminin çapraşıklığının doğurduğu güçlüklerle uğraşıyoruz. Para ve kredi darlığının boğazımıza yapışan bir canavar gibi bizi yok etmesinin annacına dikiliyoruz. İşçi isteklerinin durmadan artışı yanında, satınalma gücünün olanaklarına göre üretim yapma sıkıştırmasıyla uğraşıyoruz. Elbette vergi kaçırmayı hüner sayanlar da vardır. Biz bunların dav-

ranışlarını onaylamadığımızı apaçık söyledik. Kınadık böylelerini. Hatta belleğimde kaldığına göre hükümetle elbirliği yapmayı önerdik. Vergi kaçakçılığını alışkanlık haline getiren üyelerimizi odadan çıkaracağımızı açıkladık. Sanki bunlar yapılmamış gibi sayın Bakanın tümümüzü vergi kaçakçılığıyla suçlaması doğrusu şaşırttı beni. Sanıyorum öteki arkadaşlarımı da... Çünkü bir ayırım beklerdim sayın bakandan. Her şey bir yana salt geçen vergi döneminde onbeş milyon lira vergi ödemiş bir yurttaş olarak bunu istemek hakkımdır sanıyorum...

Bakan, gözlerini kısmış dinliyordu.

Fehmi, dikdik yüzüne bakıyor. Her kelimesinin bir kurşun gibi bağrına saplanmasını istiyordu adamın. Ve tutumundan anlıyordu ki, işi istediği noktaya götürmektedir.

Çatışma kaçınılmaz.

Bakan, bu sözlerin altından kalkamaz...

Politik kişiliği olmadığı için, ya tümünü suçlayacak açıktan. Ya doğrudan Fehmi'ye saldıracak. Zaten gizli toplantılarında, boy hedefi seçmişlerdi Maliye Bakanını...

Tümü konuşmanın nereye gittiğini biliyorlar. Bildikleri için de, toplantıdan habersiz olanların, ikirciklikli kıpırdanmalarına gülerek bakıyorlar. Ne iyi etmişti de, o birliği kurdurmuştu Fehmi...

En büyüklerin, ardında olduğunu, kendisiyle aynı eylemin içinde bulunduğunu bilmenin rahatlığıyla söylüyor sözlerini. Bakan İkircikli... Böyle bir çıkış beklemiyordu. Elinde olmaksızın kıpırdandı. Ve Feh-mi, sözünü bitirir bitirmez;

— Evet sayın Çok, — dedi... — Belki iyi niyetlisiniz. Ve buyurduğunuz gibi, kişi olarak en yüksek vergiyi ödü-

yorsunuz. Ama, benim hesaplarıma göre, yine de ödemeniz gerekenin üçte birini ancak ödüyorsunuz...

Bir ölüm sessizliği kapladı salonu.

Sanki Oda'nın tüm tanınmış kişileriyle, Hükümetin beş bakanı yoktu da salonda, bir geceyarısı karınlığının koyu suskusu vardı.

Tüm başlar Fehmi'ye çevrilmişti.

Fehmi, suskuyu daha çok uzatmadı.

— Hesaplarınız belki doğrudur. Ama, görüşünüz yanlış sayın Bakan. Hesapları bu görüş çerçevesinde yaptığınız için, sonuçlarının doğruluğundan kuşkulanmak gerekir.

— Sanmıyorum efendim...

Bakan diretiyordu.

Fehmi için için gülüyordu.

İstediği sonucu almıştı. Oda üyelerinin gözleri önünde, Hükümet'le bir meydan savaşının tohumlarını atmıştı. Şimdi biraz daha kışkırtsa bakanı. İstediğini elde edebilirdi...

— Yeniden gözden geçirmenizde büyük yarar görüyorum. Hesaplarınızı değil, görüşünüzü.

— Ben hesapları gözden geçirmeyi yeğlerim.

— Sizin bileceğiniz iş beyefendi...

Kalktı Bakan.

Buncası fazlaydı.

Salonun ortasında yürüyüp çıktı.

Oda üyeleri o giderken söyleniyorlardı. "Daha soracaklarımız vardı." "Aman, bir şey öğrenemiyeceği-miz ortada." "Fehmi Beyefendiye teşekkür etmeliyiz. Tümümüzün namusunu savundu."

Bu kaynaşma, koalisyon ortağı bakanların, gözü önün-

de oluyordu. Unutuluvermişlerdi. Ama onlar durumdan kıvançlı. Olup bitene bakıyorlardı. Odanın tüm üyeleri Fehmi'nin çevresinde toplanmış, kimi elini öpüyor. Kimi boynuna sarılmaya çalışıyorlardı.

Bakanlar, hiç ses çıkarmadan onları öyle bırakıp, salondan çıktılar.

Bir koalisyon olan hükümette, Paşa'nın Partisini güç duruma düşürecek kozları görmüşlerdi.

Olup biteni başkalarına anlatırlarsa, yeni bir güvence verirler iş adamlarına. Hemen Fehmi Çok ile ilişki kurup neler istediğini öğrenmek gerekli. Herkes onun sözüne bakıyor. Besbelli bu. Kimse Maliye Bakanını desteklemedi... Destekler mi?

Maliye Bakanı, odadan çıktığı gibi, Ankara'nın yolunu tutmuştu.

Olup biteni, Başbakan'a bildirecek, buyruğunu yerine getirdiğini anlatacaktı.

Öteki bakanlar ise, Fehmi Çok'tan, görüşme isteğinde bulundular. Ne var ki, şirket merkezinde, toplantıdan hemen sonra Avrupa'ya gittiği bildirildi.

***

İsmet Paşa, dikkatle dinledi Maliye Bakanını.

Tüm anlattıkları bitince. sırtını sığazladı.

— Teşekkür ederim, — dedi. — Hükümetimize ve partimize büyük hizmette bulundunuz. Şimdi gidiniz. Çalışmalarınıza gönül rahatlığı ile devam ediniz. ..

Başbakan onu desteklemişti...

Bakanlığına gider gitmez, vergi uzmanlarını eyleme geçirmek amacıyla, çıktı başbakanlıktan...

Paşa ise ellerini oğuşturuyordu.

Yeni bir koalisyon kurulması gerekiyordu. Ortağının içindeki çekişmeler, alabildiğine zayıflatmıştı iktidarı. Üstelik, üstüste patlayan askerlerin çıkışı dengeyi bozmuştu. Bu bozukluk giderilmeli. Daha sağlam hükümet etmenin çareleri aranmalıydı.

"Bizim partiyle öteki küçük partileri bir ortalıkta birleştirmek gerekli. Şimdiki ortağımı muhalefete itersem, küçük partiler dehge unsûru olabilir. Ortağım, muhalefete geçmek istiyor. Orda tutabilirsem onu, yıpratırım. Ötekilerin iktidar olmaktan elde edecekleri güç, tabanında kaymalar yaratabilir. Yeni bir şaşkınlığa sürükleyebiliriz kitleyi. O zaman, gelecek seçimde yeniden işbaşında kalmamız işten değildir. Küçükleri yönetmek, büyüğünkinden güçtür. Bilirim. Ama, karşılarında denge unsuru olabilecek bir güç görmezlerse, bizi tümden zorlayabilirler. Vermeyeceğim ödünleri isterler. Böyle bir oyun, belki onları tuşa getirir. Maliye Bakanının çıkışı işadamlarını kaynaştırmıştır. Bunu öteki partinin bakanları da gördü... Hemen aykırılık çıkarmaya çalışacaklardır. İşadamlarına güvence vermek amacıyla, bize çatacaklardır. Ben ortaklığı bozar, yeni bir ortaklıkta, Maliye Bakanını harcarsam, onlardan daha sağlam güvence vermiş olurum. Çünkü nasılsa iktidara karşı çıkamazlar daha. Elimizdeler. Belli bir pazarlıkta boyun eğer, desteklerini getirirler. Onlar desteklerini getirdiklerinde de ben yönetimi sürdürürüm."

Başbakanın sanıları gerçekleşti...

Fehmi'nin de...

Bakanlar, onun hemen Avrupa'ya gittiğini öğrenince, ötekilerle ilişki aradılar. Ve böyle hükümet olmaz, düşüncesini kaptıkları gibi, başkanlarının yanında aldılar so-

luğu. Başbakandan önce, kendi yönetim kurullarında durumu sapktayıp, ortaklıktan ayrılma kararını sundular.

Özledikleri muhalefete kavuşuyorlardı.

Askerlerin çıkışlarını İsmet Paşa'ya ezdirmişlerdi. Artık açık alanda, istedikleri gibi davranabileceklerdi.

Yeni bir ortaklık kuruldu.

Ve yeni Maliye Bakanı, her türlü vergi araştırmasını durdurdu.

***

Fehmi, kavgasından güçlü çıkmanın yetkisiyle topladı arkadaşlarını.

Şimdi, Ekonomik Araştırmalar Kurulu'nun bir koca binayı kaplayan büroları, salonları vardı. İstanbul'un en lüks otellerinde çeşitli tartışmalar düzenliyor. Geniş salonunda açık toplantılar yapıyordu. Ama, deniz gören, bir küçük salon vardı ki, oraya salt üyeler girebiliyorlardı. Kurulun Müdürü, başkanlık ettiği odacılara temizletiyor. Dolaplarına içkiler, çerezler konulup, her zaman toplantıya hazır tutuluyordu.

Odacıların, müdürden habersiz bu salona girmeleri yasaktı.

Özel toplantılar burada yapılırdı.

Fehmi, öteki büyük patronları da burada topladıktan sonra;

— Birliğimizin ilk başarısını gördük arkadaşlar. Bir hükümeti devirdik. Ve bizi hırsızlıkla suçlayan bir Maliye Bakanını değiştirttik. Bunu iyi ve yerinde kullanmak zorunluluktur. Bir süre sessiz kalmakta yarar var. Şimdilik başka kurumlarla uğraşalım. Örneğin, basın konusundaki düşüncelerimizi öğrenmek isterim.

Tümü Fehmi'nin yüzüne bakıp kaldılar. Kurumlar, kurumlararası ilişkiler üzerinde durmamışlardı. Hükümet konusundaki davranışlarıyla biran güçlerini anlamışlar. Sonra bu gücün korkusuna kapılmışlardı. Ama, Fehmi durmaksızın ilerlemeyi önerince, şaşkınlaştılar.

Reşat Bey, hızlı bir atılımın önderlerindendi.

Kısa sürede, ilâç ve seramik sanayiini elinde toplamış, bu dalların tek büyük firması olduğunu herkese kabul ettirmişti.

Fehmi'nin sorusuna yanıt gelmeyince, başını kaldırdı.

— Benim bu konudaki düşüncelerim şunlar efendim. Kabul etmek gerekir ki, basın, kamuoyu yaratılmasında önemli bir görev yapar. Dağınıklık, bağımsızlık ve fikir özgürlüğünü korursa, tehlikeli olabilir. Nitekim, Maliye Bakanı, olayında, bizi kınayanlar, kaçakçı olduğumuzu söyleyenler çıktı. Bunları susturmak gerekli. Yalnız, Anayasa fikir özgürlüğünü alabildiğine geniş tuttu. Susturmanın yollarını, niteliğini ve sonuçlarını iyice düşünmemiz gerekli.

Fehmi gülerek baktı Reşat Beye...

— Çok doğru buyurdunuz. Basın desteğimiz olmalı. Benim bu konuda, iyice yetişmiş uzmanlarım var. Şimdiye değin söyledikleri hep gerçekleşti. Salt bu uzmanlarla yetinmedim. Bunu da belirteyim. Avrupa'daki Amerika'daki ortaklarımızla konuştum. Tümünün fikrini aldım. Sizler de konuşun, görüşün. Gelecek toplantıda da bu sorunu çözümleyelim.

Hacıbey ötekilere söz bırakmadan parladı.

— Geleceğe bırakmayalım beyefendi. Bence, aykırı kalemleri hemen susturmak gerekli. Patronlara söyleriz. Susturmadılar mı, satın alırız gazetelerini ve kovarız yazanı. Biraz aç kalırlarsa, burunları sürter...

Reşat Bey, HacıBey'in pratik çözümüne katılmadı.

— Fikir özgürlüğünü örselemek bize de zarar verebilir. Hem inanmışlar, kolay teslim olmazlar. Ne yapıp edip, Kurucu Meclisten bir yasa çıkardılar. Büyük tazminatlar alıyorlarmış kovulduklarında. Ge-çen gün gazete patronlarından biriyle konuşuyorduk. Bundan dertli adam. Kıytırık, muhabirlerimi bile kovamaz oldum, diyor. Her birine yirmibin, otuzbin lira tazminatlarını da ödersek korkarım birleşirler. Görüyorsunuz, sol önem kazanmaya başladı. Anayasanın boşluklarından yararlanan kalemler, işi o yöne döktükçe, gazetelerin sürümü arttı. Bir mal ki çok satılır, isterse fikir olsun bu, sermayenin yönü ona dönüktür. Bu nedenle, bizim başka yöntemler bulmamız gerekiyor.

Fehmi, Reşat'ın aklını konuşturmasından sevinçli, yeniden aldı konuşmayı.

— Ben de Reşat Beyefendiye katılırım. Çok güzel konuştular. Gazeteleri satın alıp gazeteci kovmak yerine, gazetelerin can damarını elimize geçirmeyi yeğlerim. Böylelikle bağımsız görüşleri altında daha kolay etkilerler kamuoyunu. Bu konuda tam hazırlık yapmadan konuşmayı doğru bulmam. Bundan başka çok önemli bir sorunla karşı karşıyayız. Biliyorsunuz. Plânlamadan bu yana, sınaileşme diye bir söz tutturuldu. Üstelik bunun gerekliliğine de inanıyoruz. Sıkıntılar, ticareti engelliyor. Ama, sınaileşmede yöntem zorunluluğu var. Biz şimdiye değin, işi temsilcilik olarak aldık. Biraz daha derine inebiliriz. Montaj sıçramasını yapmalı, bunu geliştirmeliyiz. Avrupa şirketleri çok olumlu öneriler getiriyor. Zaten çoğunlu-ğumuz, çoğunlukla Avrupa şirketlerinin temsilcisi.

Bu konularda tümümüzün hazırlığı vardır kuşkusuz. Ama, üzerinde yoğunlaşmanın zorunluk olduğunu kabul edersiniz. Hemen tartışmaya girmek, nasılsa ertelenecek bir toplatıda zaman yitirmek olur. Dilerseniz, bir aylık bir süre tanıyalım kendimize. Bu arada, gerekli hesapları yapalım. Gelecek toplantımızda, kesin bir karara varıp bundan sonraki davranışlarımızı saptayalım.

Yepyeni bir sorunla karşılaşmışların boyun eğmesiyle, onayladılar önerisini.

Bir ay sonra toplanılmak üzere, dağıldılar.

***

Rober ve Suphi'yi karşısına oturtup sigara verdi Fehmi.

Hiç oyalanmadan:

— Sizinle konuşup kesin bir karara varmamız gerekli, — dedi... — Bir ay sonra İnceleme Kurulu topla-nacak. Orda, gelecekti davranışlarımızı saptayaca-ğız. Biz tümünden hazırlıklı olmak zorundayız. Bir yol ayrımına geldik dayandık. Avrupa, iyice basınçta. Lort şirketi, işi uzatıyor. Oysa Almanlar hemen otobüs montajını veriverdiler Adanalılara. Japonlar minibüste, İtalyanlar traktörde bize aynı kolaylığı gösterdiler. Ben öyle anlıyorum ki, Amerika bizi gözden çıkardı. Küba olayından sonra, ya Rusların egemenlik bölgesinde bıraktı... Ya mangala maşa arıyor. Daha önce, binek otomobili önerimizi büyük bir tutkuyla karşılamışlardı. Hem de Merkez... Sonra, bizi Avrupada'ki ortaklıklarına aktardılar. İtalyanlar, aynı konuda Makina Kimya ile anlaşmak istiyorlarmış. Bizim fikrimizi soruyolar. Biliyorsunuz, Türkiye genel temsilcileri biziz. Kuruldaki arkadaşların çoğu, genellikle Avrupa sermayesinin temsilcileri. Gerçi, tam sayılmazlar. Adam, bir yandan

Alman otobüsü monte ederken, öte yandan Amerikan gazozu şişeliyor. Ne var ki, Reşat Beyin ilâçlarında ağırlık Avrupada. Mensucatçılar ise, çoktan Avrupa yanını tutuyorlar. Avrupa sermayesi de gerçekten ağız sulandıracak paylar sununca, korkarım, Amerikalıların bu tutumlarına eş olarak, Avrupa yandaşlığı ağır basacak. bunları saptayıp gelecekteki siyasal olayların düzenlenmesine girmemiz gerekli. Yoksa tirenleri kaçırırız. Amerikalılar, bize temsilcilik verip çok kârlı yatırımlarda sınaileşerek, ortalıklar kurmakla yetindiler. Avrupalılar, kamu kuruluşlarına yönelebilir. İtalyanların, Makina Kimyaya yönelmesi, bir uyarı olmalı bizim için. Tam bir yol ayırımının ağzındayız, şu 1964 yılının ortasında. Üstelik gelcek yıl seçimler var. Örgütlerimiz iyi işliyor. Bu seçimler, bir deney olacak bizim için. Şimdi bana fikirlerinizi söyleyin. Tartışalım. Önce biz bir karara varalım ki, toplantıda ötekileri yöneltebilelim.

Rober, başıyla Suphi'yi gösterdi.

Onun konuşmasını istediğini belirtti.

Suphi patronunun gözlerine baktı. Konuşmaya başladı, izin aldıktan sonra.

— Öncelikle bir genel tahlil yapmalıyız efendim. Buyurduğunuz gibi, Amerika, bizi Avrupa'ya bağlamak niyetinde sanıyorum ben de... Eskiden, isteklerimizde geniş krediler açıyorlardı. Birden döviz aktarımından sözetmeye başladılar. Sanıyorum, Vietnam savaşının yükünü sezinler oldular. Petrol şirketleri, ülkemizde açtıkları kuyuları köreltiyorlar. Bunlar bir biriktirim isteği olabileceği gibi, bir gözden çıkarma da olabilir. Bir deneme yapılabilir durumu aydınlık görmek için. Biz, hemen hemen yüz yabancı şir-

ketin temsilcisiyiz. Son zamanlarda, Avrupa şirketlerinin işlerinde büyük bir ağırlık sezdim ben. Üstelik buyurduğunuz gbi, binek otomobili yapımında, İngiliz ve Alman'ların çoğunlukta bulunduğu şirketlerini gösterdiler bize. Anlaşmaları yaptık. Daha önce, yerli marka koymamıza izin vermiyorlardı. Avrupa şirketleri hemen razı oldular buna. Üstelik montajın ana maddesini hep kendilerinden almak kaydiyle, salt kendi firmamız adına monte etmemizi de kabullendiler. Biz Amerikalılardan kopamadığımız için otobüs montajını kaptırdık. Minibüs işinde de az daha atlayacaktık. Bereket Japonlar, acenteleri olduğumuz için ilk bize açtılar düşüncelerini. Mahir Beyin de çabaları ve katkısı oldu bu işte... Üstelik, mensucat bakımından en büyük üretim ünitelerinden birine sahibiz. Ve Avrupalılar, mallarımızı alabilirler. Bizim bu konuda Amerika ile rekabetimiz söz konusu olamaz. Avrupa, hammaddeyi bizden alıp, pahalı emekle ürettiği için, bizim fiatlarımızla başa çıkamaz. Daha şimdiden, Ortakpazar ülkeleri, kendi aralarında belli gümrük indirimleri yapmışlarken bile, bizim fiatlarımız onlarınkinden ucuz. İkili kazanma olanaklarımız var, Avrupa ile bütünleşirsek. Ayrıca, turizm endüstrisini geliştirebiliriz. Zaten plânlama da bu konu üstünde çok duruyor. Epeyce arsa kapattık önceden. Avrupalıları, Amerikalılardan daha kolay çekeriz, ülkemize. Şimdiden salt Almanya'da elli bin işçimiz var. Avrupa'da yüz bini geçtiği söyleniyor. On yıl sonra bu rakamın bir milyon olmasından söz ediliyor. Bu durum da, Avrupa yararına bir etki olanağıdır. Birikimler, Hükümetimiz üzerindeki Avrupa baskısını arttıracaktır. Bizim işçiler genellikle, kendi yiyeceklerine alıştıkları için, ge-

lecekte büyük bir pazar meydana getireceklerdir. Yine etkili bir durumla karşı karşıyayız... Siz Amerika'nın Küba olayından sonra bizi bırakmaya niyetli olduğundan kuşkuluysanız, Avrupa'ya yaslanmamız gerekir. Bir yanda Nato bir yanda Cento ve askeri yardım gerçekleriyle bizi bağlamışken, kolay kolay Rusya'ya yönelemeyeceğimizi iyi bilir. Üstelik nasılsa, Avrupa da bizim sınaileşmemizi istemez. Yine montajla yetinmemizden yana olur. Ancak, tam anlamıyla Rusya'ya dayanan bir kapalı ekonomiye giresek ağır sanayie yönelebiliriz biz. Ya da bağımsız bile olsa, tam devletçi bir kapalı ekonomi ile... Her ikisi de devrimsiz olmaz... Bunca güç çatışması arasında kısa dönemde bir devrim de olmaz. En solcu parti bile, parlamento yanlısı. Demokratik bir güç olma çabasında. Üstelik İşçi Partisinin iktidar olma olasılığı hiç yok... Biraz İsmet Paşa'yı kıpırdattılar o kadar. İki askeri ayaklanma, bastırıldı iki yıl içinde. Bundan sonra, yenilerinin olması da düşünülemez. Ancak, sekiz on yıl sonra, belki yeni kıpırdanışlar olur. Durumu iyi saptarsak, onların da hakkından geliriz. O zaman, önümüzdeki yol ayırımı Amerika ve Avrupa arasında bir seçim yapmakta toplanıyor. Bence hemen genel ciromuz içinde Avrupa'nın payı ile Amerika'nın payını çıkartmalıyız. Bunun gelecek on yıl içindeki gelişmelerini hesaplayıp ona göre bir karara varmalıyız ki sonuçlarını düzenleyebilelim. Yoksa siyasal bir seçim, bizi yanıltalbilir.

Rober'e baktı Fehmi...

Rober, hiç sesini çıkarmadan ikisini de dinlemişti. Patronun kendisine baktığını görünce, yaprak sigarasından derin bir nefes aldı.

— Suphi haklı efendim, — dedi. — Önce ekonomik seçimimizi yapmalıyız. O konuşurken, ben ciromuzu şöyle bir taradım aklımda. Biz otuz kalem Amerikan, yetmiş kalem Avrupa ve Japonya malının temsilcisiyiz. Montajla birlikte, temsilcilik olanakları kısıtlanıyor. Meğer ki, montajı salt bizim şirketlerin mallarıyla yapsınlar. Örneğin, Alman şirketi, otobüs montajını yaptırınca, otobüslerden gelen prim azaldı. Bunun karşılığında, Almanların temsilcisinin, bizim minibüsler yüzünden temsilcilik primi hemen hemen kalmadı. Şimdi bir de binek otomobili montajı başlıyor. Haydi, ister Avrupa şirketleri olsun, isterse merkez Lort montajını biz yapacağımızdan, bir şey yitirmeyeceğiz. Ama, biliyorsunuz, montajla birlikte ithâl yasağı başlıyor. Salt bu bile, büyük ölçüde pirimlerimizi düşürebilir. Gerçi, yabancı şirketler, hammadeyle yapılmasını, aynı fiata veriyorlar. Ama yasak, primleri yine de sarsabilir. Temsilcilikten elde ettiklerimizi bir hesaplarsak, şimdiye değin Amerikan mallarının, birim değerleri yüksek olduğundan, otuz kalem, öteki yetmiş kaleme bedeldi. Şöyle ki, Alman büro araçlarının beş kaleminin bir yıllık cirosunu Amerikan arabalarının bir aylık cirosu karşılayıveriyordu. Ne var ki, şimdi minibüste Japonlarla, binek arabasından da Avrupada'ki Amerikan şirketleriyle anlaştık. Salt bu iki kalem, Amerikan ortaklığı ne kadar olursa olsun, yönetim Avrupalılarda olduğuna göre, tüm ciromuzun dörtte üçünü meydana getiriverecek. Şimdilik, yılda dörtyüz milyon lira ciro ediyoruz. Bir kamyon montajında Amerikalılara dayanıyor olacağız, birim değeri bakımından. Keşke otobüs montajını kaçırmasaydık. Kaçtı bir kez... Çünkü efendim, bir otobüs, bugünkü fiatlarıyla, üçyüzelli bin lira. Bir kam-

yon ise, yetmiş bin. Adamlar bir otobüs sattıklarında, bizim beş kamyon satmamız gerekli. Birim değerinin yüksekliği böyle bir hız kazandırıveriyor. Önümüzdeki on yıl içinde ciromuz bir milyar lirayı çok aşar. Ben beş yılda hedef görüyorum bu rakamı. Elbette binek arabaları, minibüs montajının da katkısıyla. O zaman, birden genel ciro içindeki Amerikan mallarının oranı, yüzde yirmi, hatta ona düşebilir. Rakamsal bir değerlendirme yapacak olursak, yüzde doksan Avrupa'ya dayandık zaten. Şimdi İtalyanların önerisi var. Bizim yerli arabadan sonra bunlarla ortak olabiliriz. Ardından, bir sorun daha var. Ordu Yardımlaşma. Fransızlardan öneri almış. Bunun engellemesi gerek. Sizin, Ordu Yardımlaşmanın yönetim kuruluna girip ağırlığınızla pazarlığı savsatmanız, en azından mümkün olduğunca uzatmanız bir zorunluluk. Amerikalılar, bizi çok salladılar. Ancak, 67'lerde üretime geçebiliriz. O da çok sıkı bir çalışmayla. Ordu Yardımlaşmanın elinde büyük paralar var. Bunu otomotiv endüstrisine yatırdığında kısa zamanda üretime geçebilir. Çünkü Fransızlar da acele ediyorlarmış. Böyle bir çatışma ortasındayız. İlkin seçimimizi yapalım. Sonra siyasal etkenler üstünde dururuz.

Fehmi, müdürlerinin durumu apaydınlık göstermesinden, birbirini tamamlar konuşmalarından kıvançlı beğeniyle baktı.

— Öyleyse Avrupa sermayesine dayanmak konusunda oy kullanıyorsunuz?

— Bence doğrusu budur, — dedi Rober.

Suphi;

— Bence de, — diye atıldı.

— Şimdi de. bunun gelecekteki siyasal sonuçlarını bir düşünelim.

Yeniden Suphi'ye baktı.

— Sizin buyurduğunuza göre, Amerika bizi gözden çıkardıysa, boşu boşuna yapışıyoruz demektir. Nasılsa askersel bakımdan bağımlıyız. Ne var ki, silkeleyip atıveren Amerika, bir gün askersel bakımdan da aynı oyunu oynar. Bir yere dayanmak zorunluluğu, bizi Avrupa'nın yanına itiyor. Hükümetler de bu gereği anlarlar. İlk Ortak Pazar'a girilmesinde kesinlikle çıkar gördüğümüze göre, zorlamalıyız İsmet Paşa'yı... Yalnız bir iç zorlama yeterli değildir, onu istediğimiz yere getirebilmek için. Direncini en iyi siz bilirsiniz efendim. Direncini kırmanın mümkünsüz olduğunu da... Bir deneme yapar, bir dış baskı yaratırız. Benim aklıma, Kıbrıs sorunu geliyor. Basın bu konuyu alevlendirir. O arada, İngilizler adada bir karışıklık çıkarırsa, İsmet Paşa eyleme geçirilebilir. Amerika bu eyleme izin vermez. Yunanistan kanalıyla, Ada'yı Ortadoğu'ya, daha doğrusu İsrail'e üs haline getirmek istiyor. Ve bizim yatırım isteklerimizi savsarken, İsrail'de üstelik montaj değil, düpedüz motor fabrikası kuruyor. Bu da gösteriyor ki, İsrail'in kesin yerleşmesi ve tutunmasında görüyor, petrol geleceğini. Bizi bırakmasında bunun etkisi de olabilir. Her neyse, Amerika İsmet Paşa'ya karşı çıkınca, Avrupa'ya yanaşacaktır. Bunun bedeli de Ortakpazar anlaşmasını imzalaması olacaktır. Ne var ki, Amerika bunu yanına komaz İsmet Paşa'nın. Düşürür o'nu. Ve İsmet Paşa'nın yerine gelecek, Amerika ile anlaşmak zorunda kalacağından, Ortakpazar anlaşması savsanabilir. Amerika Rusya yakınlaşması gerçekleşirse, belki o zaman

kolay olur bizim Avrupa yanına geçmemiz. Ama, olmazsa, nasıl karşı çıkılır, bunu bilemiyorum ben...

Rober, kendiliğinden girdi söze.

— Bence de, durum bu noktada karışık. Gerçekten İsmet Paşa ile Amerika'yı karşı karşıya getirmek öylesine güç değil. Ondan sonrasında ne yapabiliriz? Bunu çözmek gerekli. İsmet Paşa, kendi partisinin gücüyle iktidar olsa, sorun yok. Ne yapar eder, direnir ve kazanır. Şimdi türlü gibi bir ortaklığın başında bulunuyor. Üstelik, muhalefette de, gerçekten güçlü bir rakibi var. Burda saptayacağımız karar, bana öyle gelir ki, seçimlerdeki tutumumuzu da etkileyecek. Hangi partiyi tutacağız? Bu seçimler, bizim için en büyük deney olacak. Bizim örgütlen-memiz tamam. Buyruğunuz üzerine, hemen hemen köylere değin girdik. Temsilcilerimiz, sizin bir işaretinize bakıyorlar. Hangi partinin desteklenmesini istiyorsanız, tüm ağırlıklarını o yöne verecekler. Taksitçiliğin bunda büyük yararı oluyor. Midelerinden bağladık, buyurduğunuz gibi. Bu nedenle, ilk işimiz gelecek olanın yeniden Amerika'ya dönmesini önlemek zorundayız.

İşlerin bir noktada düğümlenmesi harekete geçirdi Fehmi'yi...

İki Müdürü de, kendi düşüncelerini, daha bir geniş ve sağlam yorumluyorlardı. Yıllardır en saklı gizleri birlikte çözmüş olmanın alışkanlığıyla, patronlarının aklından geçenleri, ışığın altına tutup, aydınlatıyorlardı. Düşüncelerini, mikroskoptan seyreder gibi geliyor onlar konuşurken. Düğüm noktasına geldiler işte...

Hafifçe başını kaldırdı.

— Çok önemli bir noktaya parmak bastınız. İsmet

Paşa'yı düşürüp, yerine kendi adamlarını getirecektir. Amerika... Kimi getirebilir? Bizim bunda katkımız ne olabilir? Bunları sonra araştırırız. Unutmayın, örgütlenmemiz tama olduğuna göre, bizim de pazarlık gücümüz var. Bunu bir ölçüde İsmet Paşa'ya bile söktürdüğümüze göre, karşısındakilere haydi haydi söktürürüz. Madem sorunu dış baskıdan aldık, dış baskıdan sürdürelim. Bizim şimdilik, üç yıllık boş zamanımız var. Yani, kendimizin Amerika'dan Avrupa'ya dönebilmemiz için bir zaman gerekli. Bu üç yıl içinde Avrupa'daki işçilerimizin sayısı, ikiyüz bini bulur. Bunların birikimleri, parasal birikimi bırakınız, yoğun emek birikimi nedeniyle, tehdit aracı olma birikimleri, epeyce güçlü olur. Bir Avrupa hükümeti, işçilerimizi geri gönderiyorum dese, bizimkilerin paçası tutuşur. Ayrıca, bir anlaşmanın ardından kredi gelir. Yardım gelir. Biz Avrupalı ortaklarımızı, baskı yapmaya hazırlarsak, hükümetlerin baskısını da hazırlamış oluruz. Buyurduğunuz gibi seçim gücünü de pazarlık masasına oturttuk mu, ağırlığımız çoğalır. İsmet Paşa'nın yerine gelecek de, politik ve askersel oyalamalarla yetinmek zorunda kalır. Ben, dediğimiz gibi Ordu Yardımlaşmanın yönetim kuruluna gireceğim. Savsayacağım ama, tüm gücümle Fransız şirketiyle anlaşmasını da savunacağım. Böylelikle, askerlerin yüzünü de, Amerikadan Avrupa'ya döndürme olanağı buluruz belki. Pek umutlu değilim bundan. Ama, düşünmelerini sağlasak, Hükümet üstündeki baskılarını azaltırız. Şimdi durum bu. Sıralıyorum kararlarımızı. Öncelikle, Kıbrıs çıbanını deşip İsmet Paşa'nın Ortakpazar'a girmesini sağlayacağız. Ondan sonra Avrupa mallarının montajına hız vereceğiz. Bunun için kamuoyu oluşturulmasına çalışacağız. Ve biz hazırlıklarımızı bitirinceye

Ordu Yardımlaşmanın, Fransızlarla anlaşmasını engelleyip sonra kesinlikle bunu sağlayacağız. Tamam mı?

— İsmet Paşa'nın rakibi ve gelecek Hükümetin başı kim olacak? Bunu saptamadık, — dedi Suphi.

— Yoksa bir düşündüğün mü var?

— Evet... Benim bir arkadaşım vardı. Amerika'da birlikte bulunduk... Birlikte öğrendik politikanın inceliklerini. Bu arkadaş, şimdi üna muhalefet partisinin gözde kişilerinden. Bir ara başkan yardımcılığı da yaptı. Ne var ki, askerlerin bir çıkışında, bıraktı yardımcılığı...

— Tanıdım, — dedi Rober... — Bizden...

Fehmi, gözlerini kırptı...

Kendisi girmemişti Mason locasına. Ama, iki büyük müdürü de, gözde üyelerindendi... Rober, bizden diye atılınca, başını eğdi...

— Partinin başından Paşa'yı düşürtebilirsek, onu geçiririz.

— Paşa Hükümet kurmak istemiyormuş. Gençlere olanak tanıyalım, diyormuş. Önderlik bize yeter. Doğruysa tabiî — dedi Suphi...

— Oo, siz bayağı arkadaşsınız sanıyorum.

— Biraderliğe ben aldırmıştım efendim, — dedi gülümseyerek.

— Biz böyle gönül işlerine bırakamayız işimizi. Kesine almak zorundayız. Sen şimdiden bir konuş, yokla. Özellikle dış ilişkiler konusunda ağızını ara bakalım.

— Aramaya gerek yok. Amerikancıdır...

— İyi iyi... Her hangi bir durumda, bizim yararımız olur. Başka unuttuğum nokta kaldı mı?

Kalmamıştı...

Kararlarını uygulamak üzere, toplantıya son verdiler.

Fehmi Çok, Hükümeti düşürüyor

ONYEDİ

Bir büyük gazetenin, tanınmış bir yazarı, birden Kıbrıs üzerine bir seri yazı hazırladı. Gazete, yazıyı öteki gazetelerde, radyoda duyurdu uzun uzun. Günlerce, reklamını yaptı. Hemen ardından bir başka gazete, bu kez bir röportajın reklamına girişti.

Başbakan, büyük gazetenin, yazı serisini okudu. Ardından bir furyanın başlaması üzerine, gizli güvenlik örgütüne, Ada'dan rapor vermesini buyurdu. Verilen raporda, Rum kesiminde, her zamanki olağan koşulların dışında bir şey görülmediği bildiriliyordu. Kıbrıs, Atina, Londra ve Washington temsilciliklerinden bilgi istedi. Londra temsilciliği, Shell şirketinin, yeni petrol alanları arama izni istemeye hazırlandığından başka bilgi vermedi. Öteki temsilcilikler ise, olağanüstü hiç bir şey görmediklerini bildirdiler...

Birden yoğunlaştı Kıbrıs yayını. Gazetelerde başyazılar yayınlanıyor, hükümetin ilgisizliğine saldıranlar bulunduğu gibi, kararlılığını savunanlar da çıkıyordu. İsmet Paşa, gazeteleri izliyor. Olayın ardındakini öğrenmek istiyor. Ama bir türlü kesin bir bilgiye sahip olamıyordu. Derken iş Meclise sıçradı. Milletvekilleri, soru önergesi üstüne soru önergesi sunuyorlardı.

Kıbrıs haberlerinin yanında, Shell kuyularından petrol çıktığı haberleri de yer aldı bir süre. Sonra Almanya'nın yeniden işçi isteğinde bulunduğu, Avrupa'nın bizim için bir kredi kurumu hazırlığında olduğu... Ve kıyılarımızın Avrupa turizm şirketlerince kapışılacağı haberleriyle dolup taşmaya başladı. Kıbrıs hep taze tutuluyor. Hep kanayan bir yara gibi gösteriliyordu.

Başbakan sıradan bir okuyucu durumuna gelmişti birden. Haberleri izliyor. Kendince bir anlam vermeye çalışıyordu. Gizli örgüt, her sorduğu soruya, olağanüstü birşey olmadığı yanıtını veriyordu.

Petrol Dairesi, İngiliz Şirketinin, yeni araştırma alanı isteğini kabul etti. Kısa bir süre sonra, yeni kuyuların açıldığı haberi ve röportajları gazetelerde boy gösterdi. Hemen ardından, gizli örgüt, Rumların Noel'de bir şey yapabileceklerinden kuşkulandığını bildirdi.

Ve birden Noel geldi...

Rumların, Türk kesimine geçip, ordaki gözlemci güçten subaylar ve eşleri olmak üzere, pek çok Türk'ü öldürdüğü haberleri ile geldi üstelik...

Başbakan, hemen Güvenlik kurulunu toplantıya çağırdı.

Ortak partilerin kurul üyesi bakanları, Genelkurmayla birlikte, hemen eyleme geçilmesini savunuyorlardı. İsmet Paşa, diretti. Güvenlik Kurulunda Başbakana karşı sert çıkışlar oldu. Diretiyordu İsmet Paşa... Bu işin niye buraya vardığını bir türlü çözememişti. Bu ansız baskının nereye varacağını da bilemiyordu. Bilmediği hiç bir işe girmezdi o... Ama, Güvenlik Kurulu, oybirliğiyle diretiyordu. Hemen eyleme geçip, Kıbrıs'ı işgal etmek gerektiğinde birleşmişlerdi. Hava Kuvvetleri komutanı, çoktan uçağına atlamış, Kıbrıs'ın havadan bombalanma hazırlığına girişmişti.

Güvenlik Kurulu toplantıları sürerken, Deniz Kuvvetleri, tüm çıkarma işlemlerini bitirmiş, askerler, İskenderun'da beklemeye başlamıştı. Bir türlü Başbakan'dan buyruk gelmiyordu. Sonunda, Güvenlik Kurulunun baskısına dayanamayan Başbakan, oybirliğiyle varılan karara;

— Peki bir deneyelim, — diyerek katılmıştı.

Tüm bu gürültü içinde, bir tek İşçi Partisi. Kıbrıs bizim sorunumuz değil, diye yırtınmış. Eskiden beri geliştirdiği tezini apaçık ortaya koymuştu. Savaşın boşunalığı yanında. Amerika'nın engel olacağını da belirtmişti, bir Kıbrıs olayına...

Gazeteler, bu bildiriyi hemen geri çevirdiler. İçlerinden bazıları, gizli güvenlik örgütüne gönderdiler. Ola ki, böyle bir zamanda bozgunculuk eden bu parti kapatılırdı.

Uçaklar harekete geçtiler. İkinci kez uçmak için alana döndüklerinde, Amerikan petrol şirketinin benzin vermekten kaçındığı haberi geldi. Hemen Shell ve Türkiye Petrolleri, gerekli benzini yetiştirdiler.

Güvenlik Kurulu, büyük bir yenginin hazırlığındaydı...

Başbakan'ı acele gören Amerikan Büyükelçisi, Başkan Johnson'un bir mektubunu verip, hemen elçiliğe döndü... Ve mektubu alan Başbakan, toplantı halindeki Güvenlik Kuruluna geldi.

Mektup okunmaya başladıktan sonra, az önceki sevincin yerini büyük bir düş kırıklığı ve susku kapladı. Çünkü, Başkan Johnson, diplomatik dile hiç yakışmayacak kelimelerle, ordunun elindeki savaş araç ve gereçlerinin kendilerinin olduğunu ve bunu onların izin vermediği bir amaçta kullanamayacağımızı, her şeye karşın kullanmaya kalkışırsak Kıbrıs karasularında görev yapan Altıncı Filo'nun, çatışmaya hazır beklediğini bildiriyordu. Oybirliğiyle, savaş kararı alan üyeler susmuşlar, beyazlaşan yüzlerle, İsmet Paşa'ya bakıyorlardı.

İsmet Paşa, onuruna indirilmiş darbenin basıncı altında ezilmiş gibi büzüldü biran. Sonra ağır ağır, başını kaldırdı.

— Amerika Birleşik Devletlerine savaş açmamız gerekiyor arkadaşlar, — dedi... — Hemen, gemilere askerleri bindirip, eyleme geçmeliyiz...

İki gün önce savaş çığlıkları atanlar, birden suspus olmuşlardı. Öteki ortak partilerin bakanları, Genelkurmay'ın temsilcilerine bakıyor. İsmet Paşa'nın çıkışının nasıl engelleneceğini düşünüyorlardı. Genelkurmay Başkanı Sunay, ilk baskının kaçırıldığı gerekçesiyle, durumu yatıştırmaya yöneldi.

Bakanlar hemen komutanın çevresinde birleşiverdiler.

Direnmekte yalnız kalan İsmet Paşa, savaş kararında da yalnız kaldı.

— Karar sizindir, — diyerek kalktı...

Başbakanlığa gelerek, Başkan Johnson'a cevabını yazdırdı. Amerikan Elçisini çağırtıp, gönderdi. Bu mektupta, engellemenin biçimi ve baskının ağırlığını yeriyor, "Yeni bir dünya kurulur, Türkiye de burdaki yerini alır," diyordu...

Gazeteler, Kıbrıs sorununu biraz daha kurcalayarak, unutulmaya bıraktılar.

Birden, Ortakpazar sorunu önaldı.

Ve İsmet Paşa yeni bir dünyada yer almak amacıyla, Ortakpazar anlaşmasını imzaladı...

Ana muhalefet partisi başkanının ölümü tam bu sıraya rastladı. Ve olağanüstü kongre hazırlığına girişilerek, yeni bir başkan aranmasına başlandı...

***

Fehmi, yanında Suphi, Amerika'ya uçtu...

Eski dostu Commer'le buluşmak amacıyla yapıyordu bu geziyi...

Buluştular da...

Yine yıllar önce buluştukları kulübün, aynı odasındaydılar.

Bu kez yalnızdı Commer...

Üçü başbaşa oturdular. Buzlu Wisky'leri geldi... Ve daha onlar bir şey demeden, söze girdi kurnaz diplomat.

— Bizim her şeyden haberimiz var. İsmet Paşa'ya bir alternatif arıyorsunuz. Biz de arıyoruz. Size güveniriz Fehmi Bey... Avrupa Sermayesine kayarken, bile, oradaki şirketlerimizi yeğlediniz. Biliyoruz Avrupalı'lar egemen o şirketlerde. Ama bizim de payımız küçümsenmeyecek oranda. Ordu Yardımlaşma Kurumundaki direnişlerinizi de

biliyoruz. O nedenle, size aykırı gelmeyecek bir adı desteklemek istiyoruz. Partinin şimdiki başkan vekili kolay çürütülecek biri. Üstelik, önder olarak yetenekleri sınırlı. O yüzden konuşmak istedik sizinle. Yeni bir döneme giriliyor dünyada. Biz yeniden barış istiyoruz. Başkan Johnson geleceğini tehlikeye atarak, bir sonuca ulaşmak dileğinde. Çünkü savaş, rakiplerimizin işine yaramaya başladı. Özellikle de Çin'in. Bizim pazarlarımıza el atmak istiyorlar. İsrail, Ortadoğu'daki durumumuzu sarstı. Çin, Afrika, hatta Güney Amerika'ya sızma çareleri arıyor. Bir gerilemeyi durdurmak amacıyla, kendiliğimizden durup hız almak düşüncesindeyiz. İlişkilerde direnme eğilimini konuşmuştuk sizinle yıllar önce. Önalamıyorsak, uymak prensibindeyiz biz. Bu nedenle, aşamanızda sizi desteklemekle yetinelim istiyoruz. Ne var ki, pek çok taahhütlerimiz, bunun karşılığında pek çok ilişkilerimiz var. NATO'da ortağız... CENTO'da öyle... Üstelik, Sovyetlerin çevresindeki Özgür zinciri kırmak istemeyiz. Ne yazık ki, son yıllarda Yunanistan ve sizde hoş olmayan gelişmelerle karşı karşıyayız. Orda solcular, hemen hemen iktidar adayı. Sizde küçük bir kıpırtı halinde. İlk kez Anayasal bir düzen içinde bulunmanın kargaşasını sürdürüyorlar. Solun geçmişi hep böyledir. Bir önderin ya da bir örgütün kesin disiplini söz konusu oluncaya değin, herkes bildiğini okur. Bildiğini okuyunca da, her biri en doğrunun kendi görüşü olduğunu savunur. Bunlar, kısa zamanda güç kazanıp iktidar alternatifi olmalarını önler. Alabildiğine bölmek için her çareye başvurmalısınız. Eğer, bu ortamı aşıp kısa zamanda tek fikir çevresinde toplanmaya yönelirlerse, yine biz destek oluruz. Bizim bu konuda denenmiş, pek çok başarı kazanmış

oyunlarımız vardır. Yeniden dağıtmak ve bölmek, birbiriyle vuruşur hale getirmek çok zor değil. Yeter ki, kitleye indirgenmesin. O zaman bir iç savaş kaçınılmaz olur. Kitleye inmeden salt gençler ve küçük bürokartlar çerçevesinde kaldığı sürece, bir solun bulunması size de yararlı. Çünkü, politik görüş diye ortaya attıkları eleştiriler, sizin işinize yarar. İşçi Partisi, bizim karşıtımız olduğunu söylüyor. Siz, Avrupa sermayesiyle anlaşıyorsunuz. Bu onlar için yeni bir formül bulma süreci demektir. İkilemler, disiplinsiz grupları her zaman şaşırtır. Yine de boş durmamalısınız. Aralarındaki fikirsel ya da kişisel ayrılıkları körüklemelisiniz. Bizim ordaki adamlarımız, bazı kitaplarda küçük değişkilikler yapmaktalar. Yayın alanında onları desteklemelisiniz. Bu küçük değişiklikler, ezberciler için güç anlaşılır atılımlar meydana getirir. Ve gerçeği bilenlerin sesleri giderek kısılır. Hiç bir şeyde zamanı gelmeden davranmamak gereklidir. Bunu siz de çok iyi bilirsiniz. Avrupa sermayesiyle işbirliği yapmanızda hiç sakınca yok. Yalnız bizim önerdiğimiz ortaklıkları da geliştirip, sürdürmelisiniz. Unutmayınız, Adalet Partisi'nin başına gelecek kişi, yarının Başbakanıdır. Biz, Amerikalılar, kahramanların salt tarih kitaplarında kalmasını severiz. İktidar koltuğunda oldukları sürece, bizim için kuşkuyla bakılacak kişilerdir. Çünkü bunlar, iktidarı, bir egemenliğin simgesi olarak değil, kendi güçlerinin bir gölgesi olarak görürler. Öyle olduklarında da uyuşma ortamını, her an uyuşmazlık ortamına çevirirler. İsmet Paşa zaten bir azınlık hükümetinin başında. Ama, sanıyor ki, tarihsel gücü, seçimlere değin götürür onu. Ve bu güç seçimlerde başarı kazandırır. Hayır!.. Adalet Partisi'nin başına toparlayıcı bir

kişi gelmelidir. Azınlık hükümetini devirmek güç değil. Sonra seçimlerde Adalet Partisi'ne yüklenildi mi, iktidar akıllı bir politikanın eline geçer. Oysa, İsmet Paşa'nın ne yapacağı belli olmaz. Özellikle dış ilişkilerde. Çünkü adam kendini hâlâ Lozan'da sanıyor zaman zaman. Olmadığını bildiği halde. Fransa'nın başına aynı nitelikte bir kahramanın gelmesi, bizim işlerimize çok sekte vurdu. Tüm uluslardan önce Çin'i tanıyıp ekonomik ilişkilere girmesi, uluslararası pazarda hemen söz sahibi yaptı onları. Sizin sanayiiniz yok... Olacağını, hele bizimkilere rekabet edeceğini hiç sanmam. Ama, dış politikanızda Avrupalılaşma gösterisi içinde bağımlı bir bağımsızlığı sürdürürseniz, biz sizin kanalınızla Ortadoğu'ya yeniden sızabiliriz. Dediğim bağımlı bağımsızlığı anladınız sanıyorum...

Suphi başını salladı.

— Görüntüde Avrupalı olacağız. Ürettiklerimizin markası Avrupalı olacak. Avrupalılar, sizin karşınızda tutum takınıyorlar zaman zaman. Yakınlaşmanın dinamik gücü oluyorlar. Biz şirketlerde Avrupalı bir tutum içinde bulunurken, politik ve askersel anlamda, sizinle işbirliği içinde olacağız. Bu görüntü, bir geçmişin zorunluluğu olarak ortaya çıkacak. İçerdeki ulusçu cereyanları, alabildiğine körükleyeceğiz. Ortak pazar'la bağlarımızı sıklaştıracağız. Ve sonra, bir kargaşa doğarsa, yeniden durum yargılanması yapacağız.

— Bir tek koşulu unutmamalısınız. İpler hep elinizde olmalı...

— Anladım, — dedi Fehmi... — Anladım...

Commer, anlaşmaktan mutlu, bacak bacak üstüne attı.

Piposunu yakıp nefesledi sesli sesli...

— Siz kimi düşünüyorsunuz, — diye baktı gözlerinin içine.

— Suphi, bir arkadaşından söz etti. Anlaşmanın kolay olacağı, zeki ve geleceği olan birinden. Birlikte eğitim görmüşler Amerika'da... Arkadaşlıkları çok eski... Hâlâ da sürüyor. Üstelik, biraderlerden...

Commer gözünü kırptı...

Suphi'ye çevirdi bakışlarını.

— Evet anımsadım, — dedi... — Şu bizim Demirel... Çok iyi bulmuşsunuz. Destekleyin. Biz de destekleriz... Sonra seçim öncesi ve sonrasında da destekleyin... Zeki, çalışkan, dayanıklı bir gençtir. Pek iyi olur...

***

Fehmi İstanbul'da indi uçaktan. Suphi doğru Ankara'ya geçti.

Eski arkadaşlarıyla konuşup durumu bildirmek amacıyla...

Pek candan karşıladı o'nu arkadaşı... Oturdular başbaşa, konuştular uzun uzun. Demirel, işin güçlüğünü biliyordu. Rakibinin gücünü de... Partinin kuruluşundan bu önemli görevleride bulunmuş olan rakibi, delegeler üstünde büyük bir etkinin sahibiydi. Etkiyi kırmak hiç de kolay değildi.

İlkin;

— Benim adaylığım,— dedi İlkin. — olsa olsa ilerdeki beceriksizliklerden yararlanmak için söz konusu olabilir. Eksiden beri "Koca Reis" adını alabilmiş biriyle, başa çıkmak, psikolojik olarak ilk elde mümkün değildir.

— Kazanmayı düşünmeyen, — diye atıldı hemen Suphi, — yitirmeye koşuludur. Öyle şey olmaz. İlk kongrede kazanmalı, başa geçmelisin.

— İyi ama, Ragıp Paşa pek ansız gitti. Hazırlıksız yakalandık. Buna hazırlığı olan Saadettin... Haklı olarak da benden çok önde... Ben hemen başlasam kampanyaya, ancak gelecek dönemde tanıtırım kendimi.

— Bak kardeşim, — dedi yine Suphi. — Bu işte bizim kurallarımız işleyecek. Sorunu böyle almalıyız. Diyelim ki, kongremizde iki bin delegemiz var. Ve sana binbir oy gerekli... Tamam mı. Bunu biz temin edeceğiz. Sen fazlası için çalışacaksın.

— Anladım, — dedi Demirel.. — Bir partinin iç işlerinde bunca etkin olduğunuzu sanmam. Bir politik kavgadır bu...

— Hiç bir kavga bir diğerinden ayrı değildir. Buraya gelirken, yanımda getirmedim. Asıl senden liste istiyorum ben... Kongreye gelecek delegelerin listesini. Çok şirketlerinin tüm ülkedeki temsilcilerinin ve bayilerin tutarı dörtbini geçti.... Bunların en az bin tanesi sizin delegeniz olabilir. Kesin adları aklımda değil. Kongreleri iyi izlet. Delegeleri öğren ve acele bize bildir. Yetiştiremediğimize buraya gelip söyleriz. Ayrıca basın var. En bağımsız kalemler bile, Sadettin Beye seni yeğlerler. Bir de bizim dostlarımızı düşün. Tümü sana çalışacaklar. Bunların etkisi bile olmasa oy açısından yeterli sayın var. Ancak yine de bu dar zaman içinde üstünlüklerini değerlendirecek yoğunlukla bir kamuoyu oluşturur. Hele bir de seçilir, seçilmez, İsmet Paşa'yı devirdin mi? Kamuoyu doğrulamış olur.

— Seçimlerde nasılsa bizim parti kazanır. O zamanı beklemek daha iyi değil mi?

— Tam tersine, seçim güvencesi İsmet Paşanın devrilmesiyle mümkün. Çünkü, Gürsel'in durumu belli değil... Seçim öncesinde bunu anlamalı, kampanyayı ona göre düzenlemeliyiz.

— Anlıyorum... — dedi Demirel. Şimdiye değin kongresini yapmış illerin listesi yanındaydı. Çıkarıp uzattı... — Burda dokuz yüze yakın delege var. Sanıyorum, bin altıyüzü bulacak sonuçta.

—Suphi hızla bir göz attı delegeler listesine.

— Bunların altıyüz elliye yakını senin.

— Benim mi?

— Evet... Çünkü bunlar bizim bayiler... Gerisini de hemen bildir. Ben bu listeyi alabilir miyim?

— Elbette. Ben bir tane daha edinirim.

— Tamam... Şimdiden kutlarım kardeşim. Listeleri, yakın biriyle yolla...

— Kardeşimle yollarım.

— Oldu... Hoşçakalın...

***

Commer'in Ankara'ya atadığını bildiren gazeteler, hemen ardından yeni bir efsanenin üretimine girdiler. Köyünde çobanlık yapan, bir yoksul çocuğunun, parti başkanlığına adaylığıydı efsanenin temel öğesi. Bir yandan, köylü çocuğunun geçmişi Keloğlan masallarına taş çıkartacak, Devletkuşu özlemlerini gıcıklayacak bir biçimde dile getirilirken, öte yandan, tanışma toplantısında, eli cebindeki Amerikan elçisiyle yakın ilişkilerinden söz ediliyordu. En büyüğünden, en küçüğüne gazeteler tüm sayfalarını ona ayırıyor. Efsane üstüne efsane anlatılıyordu.

"Koca Reis" yıllardır birlikte kavga verdiği arkadaşlarından oluşan delegeler çoğunluğundan güvenli, kampanyanın gücüne bakıyor. Hemşehrisi, göklere çıkarılırken, kendisinin yerilmesi, giderek sinirlerini bozuyordu. Olası değil bu... O koskoca bir partinin tüm yetkilerini elinde topladığı halde, basının bu tutumu, yüreğini çürütüyordu. Anlaşılıyordu ki, egemen güçler kendisini istemiyor. Özellikle, büyük tüccarlar, ona güvenmiyorlardı.

Hemen yakın arkadaşlarını eyleme geçirdi.

İstanbul, Ankara, İzmir odalarının yetkililerine güvence verdi.

Tümü baş salladılar. Ama, ne olur dediler, ne olmaz... Gelen yanıtların tümü, biz tüccar ya da sanayiciyiz. Politikaya karışmayız, oluyordu. "Koca Reis" o gruptan onay alamıyacağını anladı. Hemen delegeler arasında araştırmaya girdi. En yakın dostları ellerinden tutup partici yaptığı kişilerdi delegelerin çoğu. Bundan hiç kuşkusu yoktu. Ama, başında bulunduğu kongrelerde, eleyerek seçtiği delegelerin bile, birden yön değiştirdiğini görüyordu. Tam görmüyordu belki, seziyordu. Bir günde nasıl tutum değiştirir bu insanlar?

Bilmese, tanımasa, güvenmese, delege olmazlar.

Buna karşın nasıl olur da, böylesine aldanmaca içinde olur? Ya, 1946'larda, gençlik örgütlerinde birlikte eylemde bulunduğu kişiler var aralarında. Ya Demokrat Parti'nin iktidarı döneminde, birlikte davrandığı aynı düşüncenin ortak kavgasını verdiği kişiler. Ve onları, kuruluşu döneminde Adalet Partisi'nde toplayan kendisi. Ragıp Paşa, kime dayanarak parti kurabilirdi? Evet bir kitle var. Ama, kitleyi kandırmak öylesine kolay mı? "Koca Reis" ve ar-

kadaşları değil midir o kitlenin, Adalet Partisi'ne yönelmesini sağlayan?

Bilinmiyen soruların arasında bocalıyor. Bocaladıkça sinirleri bozuluyor. Ve elindeki bir belgeyi açıklayıveriyor... Bu Demirel'in mason olduğunu göstermektedir. Hemen yeni bir kampanya başlıyor. Belgenin doğruluğu, sahteliği üstünde tartışmalar alıp yürüyor. Oysa, "Koca Reis," Demirel'in hem kentlisi, hem okul arkadaşıdır. Birbirlerini çok iyi bilmektedirler. Daha partiye onu getirirken, başkanlığa hazırlanmasını söylemiştir. Sonra yine onun etkisiyle, kendini hazırlamıştır. Ne var ki, daha güçlü bir rakibi önleme oyunu olduğunu, sonradan anlamıştır "Koca Reis."

Kongrenin toplandığı gün, Demirel elinde tuttuğu bir küçük pusulaya baktı... Buna göre kampanya başarılı geçti... Kongreye katılan bin beşyüz delegenin, sekizyüz kırkaltısı Demirel'e oy verecektir.

Bir başka belge ise, Demirel'in mason olmadığını açıklamaktadır.

Kıran kırana güreş, başladığı gibi biter.

Karşılıklı söylevler, birbirini suçlamalara varmadan, seçimler sona erer. Ve Demirel, sekizyüz kırküç oyla başkan olur.

Suphi kendisini kutlarken;

— Özür dilerim, — der. — O üç oyun sahibi, bir küçük trafik kazası nedeniyle, hastaneye yattıklarından gelemediler.

***

Demirel, ödevi alıp, ilk kutlamalar sona erer ermez, eyleme geçti... Mecliste, oylarıyla çoğunluğu oluşturup, sözleriyle İsmet Paşa'nın azınlık hükümetini destekleyen parti

başkanlarıyla, yoğun bir söyleşi kampanyasını açtı.

Amacı, bütçe sırasında hükümeti düşürmek yepyeni bir koalisyon oluşturmaktı. Parti başkanları, ilkin kuşkusuyla baktılar Demirel'e... Siyasal yaşamın tepesine bir çığ gibi düşen bu genç adam, ne yapmak istiyordu? O, tek isteğinin İsmet Paşa'ya ve partisine seçim kazandırmamak oludğunu savundu. Eğer seçimlere, onun iktidarında gidilirse, hıncını yanlarına komıyacağını işliyordu. Öyle ya, o, tam Amerika gezisindeyken, düşürmemişler miydi o'nu. Ve bilmiyorlar mıydı ki, İsmet Paşa bekler ve mutlaka acısını çıkartır.

Öyleyse, iktidar olma gücünü elinden almak gerekliydi. Diledikleri oranda sandayle vermeye hazırdı Demirel... Yeter ki, anlaşmaya varıp hükümeti düşürsünler...

Aynı mirasın paylaşıcıları olduğu savındaki partiler, Demirel'in sağlam mantığı karşısında birleşiyorlardı.

İsmet Paşa, oluşumu kuşkusuyla izliyor. Birleşme gerçekleşirse, iktidarın elden gittiği inancına alışmaya çalışıyordu. Damadının hazırladığı ve bir gazeteci arkadaşına sordurduğu bir soruyu yanıtlarken, tehdide götürdü işi.

— Paşam muhalefet partilerinin bütçeye kırmızı oy verecekleri söyleniyor. Bütçe geçmezse sizin tutumunuz ne olacak?

— Bütçe geçmezse giderim...

Birleşenlerde bir çözülme belirdi. Oysa Demirel, ellerini oğuşturuyordu. Tümü biliyorlardı ki, İsmet Paşa, kendi kişiliği üstünde oynamaktadır. O tarihe büyük bir önder olarak geçme hevesindedir. Bu nedenle, hem tehdit ediyor onları, hem de güvence veriyor.

Böyle bir güvence bir daha ele geçmez...

Yeni bir dolaşım furyası alıp yürüyor.

Ve gazeteler, Demirel'in her yaptığını, olduğundan çok daha büyük göstererek, sunuyorlar kamuoyuna... Sonunda, bütçe geliyor. Ve kırmızı oylar, İsmet Paşa'yı yeniyor...

İp kopmuştur.

İsmet Paşa, sözünde duran kahramanların acıklı isteksizliğiyle, Başkan Gürsel'e, Başbakanlığı bıraktığını bildirmeye gidiyor. Çankaya, hemen Demirel'i çağırıp, durumu konuşuyor. Paşa'nın elini öpen Demirel, yeni bir hükümet kurmanın yararlarını anlatıyor, Gürsel'e... Ve tarafsız bir Başbakan'ın çevresinde Halk Partisiz bir koalisyonun, demokratik gelenekle, daha sağlam bir biçimde bağdaşacağını isbatlıyor. Bağımsız Başbakan adayı da hazırdır. Eski Senato Başkanı, Suat Hayri Ürgüp'lü...

Pazarlıklar önceden kotarıldığı için, sanıldığı gibi gök kubbe yıkılmıyor. Hükümet kurulup güvenoyu alarak işbaşına geçiyor.

Artık tüm hazırlıkların seçimlere yönelmesi kaçınılmazdır.

Fehmi Çok arkadaşlarıyla bunalıma çare arıyor

ONSEKİZ

Telefon sesi tatlı tatlı çaldı.

Kulaklığı aldı Fehmi.

— Buyrun, — dedi...

— Fehmi... Ah Fehmi, eve kadar gelir misin?

Birden kuşkulandı Fehmi... Karısı kolay heyecanlanmazdı... Anası aklına geldi o an. Yoksa...

Kısa bir duraklama geçirdi. Karısı, hâlâ "gelir misin?" diyordu. Birden karar verdi. Sözü uzatmanın gereği yok. Böylesine çağırdığına göre, nasılsa gidecek. Bir an önce evde olmak gerekli.

— Tabiî, — dedi... — Hemen geliyorum.

Hızla çıktı kapıdan. Yürürken, "Kızım ben eve gidiyorum. Durumu Rober'e bildir," dedi... O ininceye araba kapıda hazırdı. Atladı...

Yol boyunca, hep anası dikildi gözlerinin önüne. Sürüklediği yılları hesapladı. Tatlı sert kavgalarını. Özellikle

babası öldükten sonra, birbirlerine sarılışlarını. "Gayrı benim babam da kocam da sensin Fehmim," deyişi geldi gözünün önüne. O gencecik kadının, direnişleri cap-canlıydı daha. "Dayısı az mı söylemişti evlenmesini. Hep başını olumsuz anlamda sallıyor. Oğlum var, diyordu. Benim mutluluğum onunkiyle başlayıp, bitecek. Her işinde yardım etmişti ona... Karısını yalnız komamış. Yeğenine hep ana gibi davranmıştı. Dayısının ve yengesinin ölüm günlerini anımsadı birden. Anası başlarında, sarılmıştı Saadet'e... Kızım, diyordu. Kocan var... Ben varım, halan... Baba yarısı... Sana gelin gibi değil, kızım gibi davrandım sanıyorum. Kusurum varsa bağışla. Ve söyle bundan sonrasında istediğin gibi davranayım. Fehmim, iyi yetiştirilmiştir. Kırmaz seni, bilirim. Ama kırarsa beni ana olarak değil, kaynana olarak bulun annacında. İşte, ananın ölüsü başında konuşuyorum. Bir gün ondan hoşnud olmadığını anlarsam, kıyameti yıkarım..."

Nedense anasını düşündükçe, çocukluğu, gençliği aklına geliyor hep...

Arabanın yumuşak koltuğunda, eski günlere dalıp yitmiş...

Evden bağa gidişleri. Cuma günlerinin renkli kır gezileri. Anasının hazırladığı kaç çeşit olduğu bilinmez yemeklerle, İncesu deresinin başındaki oyunları. Akranları, mahalle komşuları. Mahalle okulunun hasırları üstünde diz çöküşü. Başındaki al fesi kapan Şükrü'nün, hocadan dayak yemesi...

Bin anı, bir kısa anın içinde nasıl gelip geçiyor. Bir göz açıp kapayıncaya, bir yaşamı nasıl kavrayıveri-yor insan...

Fren sarsıntısından kendine gelip hemen indi.

Kıpa daha önüne gelmeden, açıldı. Yaşlı yüzüyle, başını eğdi uşak...

Daha bir inandı anasının öldüğüne...

Saadet, salonun gerisinde karşıladı kocasını. Elinden tuttu hemen.

— Oh, hemen geldin. Kız fena, — dedi...

Değişiklik şaşırttı Fehmi'yi... Anasının ölümüne öylesine alışmıştı ki, bu değişik durum, düşüncelerini sürdürmesini engellemedi. Anasının yüzü gözlerinin önünde bir kaç adım attı. Sonra birden kızları oynaştı, göz bebeklerinde.

— Hangisi, — dedi yürürken, — hangisi?

— Küçük, — dedi Saadet. — Bisikletten düşmüş. Bacağı çok kötü. Bakamıyor insan.

— Doktor çağırmadın mı?

— Çağırdık. Ama, hemen ameliyat edilmesi gerektiğini söyledi. Seni çağırdım.

— Daha bakılmadı mı?

— Biraz uyuşturucu verdi. Halam hemen bir kırıkçıya götürülmesini istiyor. Doktor, güvensiz gibi geldi bana. Hemen Avrupa'ya at çocuğumu. Bir yerine birşey olursa, kendimi hiç bağışlamam.

— Olur... Gidebilir miymiş?

— Öyle bir yolculuk için hazırlarım, dedi doktor...

— Hemen hazırlansın...

Kızının yanına gelmişlerdi.

Boncuk boncuk terliyor, sararmış yüzüyle bir kızdan çok, bir bebeğe benziyordu. Çöktü başına bir an... Gözlerinde hafif bir buğulanmayla, yüzünü okşadı kızının. Hemen, telefona sarılarak, Şirketi aradı.

— Rober, — dedi ses gelir gelmez. — Hemen bilet aldırın Londra için. Üç kişilik. Kız ayağını kırmış. Hemen gitmemiz gerekli. Saatini bildir bana.

Yeniden oturdu.

Bir sigara çıkardı cebinden. Ağzına götürdü. Sonra yakmaktan vazgelip, bastırdı tablaya. Sıkıntılı zamanlarda sigaraya saldırırdı. Ama, kızı yaralı yatıyordu. Başında içemeyeceği aklına geldi. Anası, torununun ayak ucuna çöreklenmiş, hiç ses çıkar-madan oturuyordu.

Telefon çaldığında zıpladılar.

Rober arıyordu.

— Hemen uçak yokmuş beyefendi. Birini kiraladım. İstediğiniz an uçuşa hazır bekliyor. Havaalanında, Saffet Beyi göreceksiniz.

— Teşekkür ederim Rober... Çok teşekkür ederim...

Doktora baktı...

Hazır, diye başını sallayınca;

— Pasaportunuz var mı doktor, — diye sordu.

— Var efendim, henüz süresi dolmamıştı...

— Öyleyse birlikte gidiyoruz...

— Eve bir haber gerekli...

— Verirler doktor... Kızımın başından ayrılmayın lütfen...

— Ama, karım efendim...

— Pasaportu var mı?

— Benimkine kayıtlı.

— Öyleyse söyleyin efendim, birlikte gidiyoruz. Doktor hemen telefona seyirtti.

***

Kulübün geniş odasında, oturmuş konuşuyorlardı. Her-

kes buzdolabından içkisini kendisi alıyor. Çerezini kendi taşıyordu, her koltuğun kıyısına yerleştirilmiş sehpaların üstüne. Bu odaya görevlilerin girmesi yasaktı.

Müdür temizliğini yapıp, buzdolabına içkilerden noksan olanları koyduktan sonra kilitli tutardı. Burası tüm büyük patronlar için kutsal bir oda sayılıyordu.

"İçerde toplanırlar, bazen sabahlara değin konuşurlardı. Bu konuşmaların gizli kalmasını istiyorlardı ki böyle davranıyorlardı. Doğrusu az iş yapıp iyi para alıyordu müdür. Birinin gereksiz merakı yüzünden işinden olamazdı. Fehmi, onu oraya yerleştirirken söylemişti bunu. Buradan kovuldun mu, ölmelisin. Çünkü, hiç bir yerde iş bulamazsın.

Doğruydu da...

Bırakınız bu parayı, bir kez kovulup da kara listeye alındı mı, bir daha hiç bir yerde iş bulamazdı. Nerden bilecekler, kim bilecek denemek gerekli. Birinin fabrikasında grev yapan onca işçiyi listeye alıp, süründürdüklerine göre, kendisini haydi haydi bilirler... Kaçına rica etmemiş miydi, komşusu Rıza için? Hem de baştan söyleyerek. Nereye gittiyse işe alınmamış. Grev başlatıcısı diye atıldığından. Artık vazgeldi... Bin pişman yaptığından. Çoluğu çocuğu aç. Bizimkinin uzaktan akrabası da olur. Ben kefilim. Alın bir işe, demişti. Baş sallamışlardı tümü. Sonra öteki toplantıda, ya da yazmanlarına telefon ettirip olmuyor, listeye geçmiş, dememişler miydi? Bunca büyük adam, tek tek bunca çok kişiyle böyle uğraşabildiklerine göre...

Eski kapıcıyı bunun için atmıştı zaten.

Birgün, içerde toplantı varken, başını kapıya kaykılmış

bulmuştu. Ses geçmez bu kapılardan. Daha bina satın alındığında, bu odanın dışarı ses vermemesi içi her tür düzen tutulmuştu. Duvarlar elden geçmiş, kapılar iki yandan deri ve ses geçirmez gereçlerle sıvanmıştı. Korkusu yoktu bundan... Ama, alışkanlık haline gelir dinlemek... Ve bir kez aklına koydu mu kişi, ne yapar eder, yolunu bulur.

Bir kapıcının kafası, içerde konuşulanları alabilir mi?

Bunların tümü ayrı sorunlar... Burdaki adam meraklı olmayacak. Kendini tutacak en azından. Hemen tutup kulağından kapının önüne koyuverdi. Adam, akşam uykusuz kalıp yorgunluktan öyle durduğunu söylüyordu. Olsun... Dünyanın parası veriliyor ona. İstanbul'da hiç bir kapıcı onun aldığını almıyor. Yaptığı ne ayda, iki ayda bir toplantı olduğunda, kapının önünde durmak. Kimsenin bir ters davranışta bulunup oraya yaklaşmamasını sağlamak. Bir bunun yorgunluğu mu olurmuş?

Şimdi, sabahtan akşama çalışsın bir yerde de, aklı başına gelsin."

Güvenilir birini buluncaya, kendisi bekliyor kapının ağzında...

Tûmü gelmişler. Fehmi'yi bekliyorlar.

O da geldi mi, sandaylesini atıp oturabilir. Hemen hemen öğleden beri ayakta. Dizleri sızlıyor. "Hemen bir kapıcı bulmalı... Güvenilir birini. Yoksa, altı ay önceki gibi gece gündüz toplanmaya başlarlarsa, yandığının resmidir. Tez günde ölüp yiter. Adamlar parayı sakınmıyorlar. Ama, güvenilir birini nerden bulacak? Bu dönemde güvenilir kişi öylesine az ki..."

Birden aklına geldi...

"Fehmi'nin merkezinin kapıcısı, emekli olacağından söz

ediyordu. O tanır patronunu yıllardır. Meraklı olmamak gerektiğini bilir. Üstelik burdakileri de tanır. Tümü kaç kez gidip akıl danışmıştır patronundan. Meraklanmaz. Orda öğrenmiştir. Bir konuşmalı onunla. Emekliliğini koparsın. Gelsin burda çalışsın daha çok parayla, hem emeklilik sayılır burdaki iş..."

Birden dikildi...

Asker gibi topuklarını birbirine çarparak selâma durdu.

Fehmi, ana kapıdan girmişti.

Hemen açtı toplantı salonunun kapısını.

İçerdekiler ayağa kalktılar. Bir bunu gördü Müdür. Bir de tokmak elinde, beliyle kapıya dayanmışken, Fehmi'nin geçişini. Ayağını kapının içine atar atmaz, örtüp çekildi.

Fehmi, el sıkıştı dostlarıyla.

Tam başta, kendisi için hazırlanmış bir koltuğa yürüdü. O oturuncaya beklediler. Kadehini kaldırdı... Tavanın gizli yerlerinden yayılan ışık, salonu gündüz aydınlığıyla bezıyor. Sürekli çalışan havalandırma gereçleri, hep belli bir sıcaklıkta tutuyordu.

— Başarımıza içmek istiyorum arkadaşlar. Kararlaştırdığımız herşeyi, elbirliğiyle uyguladık ve başardık. Tümünüzün anlayışlı davranışı beni sevindirdi. Bizi budala sananları iyi atlattık. Bundan sonrası için çok daha çetin bir döneme girdiğimizi belirtmekte yarar var sanıyorum. Artık Ortakpazar'ın aday üyesiyiz. İsmet Paşa gitti. Ve şimdi çok daha yaygın bir uygulama alanıyla karşı karşıyayız... Ben iki şey önereceğim. Birine şimdi karar vereceğiz, birine gelecek toplantımızda. Elbette, aklınıza uygun gelir. Araştırmalarınız, beni haklı gösterirse. Seçimler için karar almalıyız. Çok yaklaştık. Bir de asıl bize

ilişkin olanı, karara varmakta da güç olanı, bölgeleri paylaşma sorunu. Birbirimizin alanına girip, zayıflatmamalıyız. Her birimiz kendisi için bir geniş alan çizsin. Çakışan veya çelişenleri burda ayıklayalım. Elbette kalın hatlar içinde. Ve tümümüz hakkımıza razı gelelim... Böyle yapmazsak, bu dönemeci aşabileceğimizi sanmıyorum ben... Son pişmanlık fayda vermez, demiş atalarımız. Pişmanlığa yer yok bizim durumumuzda olanlar için. Ya öngörüp, uygulamak zorundayız bazı şeyleri. Ya da yıkılırız. Ve yıkıntımızın gümbürtüsü öylesine büyük olur ki, herşeyi yitiririz.

Kısa, kesin bakışlarla sözde Kurul üyelerini.

Tümünün sırtından başına bir ürpertinin sıvaştığını gördü. Gülümsemesi, çenesinin seyrimesinde yitti. İstediği yere gelmişti.

Sürdürdü sözünü bıraktığı yerden.

— Bu gelecek toplantıda görüşülüp, karara varılacak bir durum. İlkin seçimlerdeki tutumumuzu saptayıp uygulamanın sonuçlarını bir görelim. Asıl soruna sonra değiniriz. — Başını kaldırdı. Dimdik sordu: — Hangi partiyi destekleyeceğiz?

Bir mırıltı dolandı.

Reşat Bey, kabarık saçlarını daha bir kabartan bir boyun devinimiyle, dikildi.

Tüm gözler üstünde birleşiverdi.

— Bir sözümüz var bizim. Bir adamı tutup, bir partinin başına getirdik. Bu kolay üstesinden gelinecek bir iş değil. Belli faturalarımız olacak. Bu isteklerin yerine gelmesi, hükümet gücü ister. Bu gücü vermeliyiz. Tümümüz birlikte, Adalet Partisi'nin iktidara gelmesini sağlamalıyız. Değişik

partileri tutabiliriz. Görüşlerimiz ilerde, ya da geride olabilir. Bunlar ayrı şeyler. Biz burada bir işin gereğini tartışıyoruz. Örneğin, Beyefendi Halk Partilidir... — Parmağıyla Fehmi'yi gösterdi. — Sanırım öyle kalacaktır. Ama, aldığımız karar için nasıl çalıştığını gördük. Demirel'in başkan olmasında en büyük katkıyı kendileri sağladılar. Bu örnekle eylemi sürdürmemiz gerekli. Diyelim ki, yeni bir koalisyon geldi. Değişik düşüncenin insanlarını her zaman bir arada toplamaya bizim bile gücümüz yetmez. Bir kez oldu o... Seçimlere değin sürdürürler bu ortaklığı... Ama, ben sanmıyorum ki, dört yıllık bir dönem için, aynı uysallığı göstersinler. O zaman, hükümet bunalımları kaçınılmaz olur arkadaşlar. Ve bu kaçınılmazlık, bizi sarsar. Piyasa dalgalanlarından en kolay etkilenenler olduğumuza göre, durum bu. Hem yaptığımız bir işi yıkmak söz konusu olabilir. Bilmem, benim düşünceme karşıt olan var mı?

Reşat'ın sözünü bitirmesi, mensucatçı gruptan bir ikisinin kıpırdanmasına neden oldu. Özellikle, demir çelik işlerindeki Naşit Bey, başını salladı.

Fehmi, ilkin Naşit'e söz verdi.

Naşit, mensucat ve oto montajcılarından bir bölümüyle yeni katılıyordu bu toplantıya. İzmir'deki işyerinden, Reşat Beyin arkadaşı bir boya fabrikasının sahibi tarafından sunulmuş. Öteki üyelerin onayıyla katılmıştı Kurula... Artık genişleyen büyük yatırımcılar grubuna baktı Fehmi...

"Hemen hemen tümü burdalar.

Yıllardır adını duyup, ne olduğunu öğrenemedikleri her şeyi öğrenecekler. Ancak, kesin başarı göstermemiş, büyümeye, atılıma hazır kişiler gelebilir buraya. Bunların

tümü denenmiş. Rakipleri karşısında direnmiş ve onları yoketmişler.

Her birini konuştursa, kendi yaşam öyküsünün küçük ya da büyük, bir bölümünü dinliyormuş gibi olur. Bu nedenle, sevgiyle baktı tümüne... Birleşmenin gücüyle, kendi müdürleri düzeyinde görüyordu, her birini. Ne var ki, atılganlıklarından ötürü seviyor, eşit kişilermiş gibi davranıyordu."

"Ben onların tümünün yaptığı ciroyu yaparım," diye geçirdi içinden. "Yine de, onlarla bir bütün olduğumda, daha güçlüyüm. Hiç birini yıkmayı istemem. Ne var ki, aykırı davranırlarsa, koşuluyum buna... Ardıma dönüp bakma, yüreğimin sesini dinleme zamanını çoktan geçirdim..."

Naşit, yadsıyordu Reşat'ı...

— Neden Adalet Partisini destekleyelim. Aynı koşullarla İsmet Paşa ile anlaşmak daha sağlam bir iş değil mi? Çünkü İsmet Paşa, bence devlet adamı olarak tümünden daha güçlü. Bir kez ağırlığı var. Her yana karşı... Bu ağırlığı ile, bizim daha büyük atılımlar geçirmemizi sağlamaz mı? Herkes sıvanır Demirel'e... Ülkemizin alışkanlıklarıyla ters bir kez... On günde kişi önder olur mu? Oldu... Evet, daha bizim bulunmadığımız zamanlar, sayın üyelerin isteği ve desteğiyle... Söylemek istediğim bu değil. Hangimiz şirketlerimizden birinin başına denenmemiş birini getiririz? Denenmişle anlaşmak, düşmanlığın bizim üstümüzden kalkmasını sağlar. Örneğin, Demirel'i Amerikalıların bulup getirdiği söyleniyor. Bundaki gerçek payı, anladığım ölçüde, yüzde elli. Geri kalan payın bizim olduğu öğrenilir ergeç... İnsanlara bunca budala gözüyle bakamayız. O zaman Demirel, bize dönecek

düşmanlığı engelleyebilir mi? Öncelikle bu sorunların yanıtlanması gerekli.

Hacıbey, gülerek baktı Naşit'e...

Fehmi ses çıkartmadı...

— Pek güzel konuştun oğul. — dedi Hacıbey. — Belli ki, siyaseti iyi biliyorsun. İşi zor yanından alıyorsun yalnız. Aferin... Zor, iyidir. Başardığında kutlamaya değer. Bizimki öyle değil... Per perişan olmamız gerekli İsmet Paşa'yı seçtirmek için. Bir el işaretiyle olmaz bu. Karşısında ne alırız İsmet Paşa'dan... İki baldırı çıplak kulağının yanına sokulup, böyle böyle dedi mi, haydi devletçilik diye tutturur. Yapabilir mi, yapamaz mı orası ayrı iş... Ne var ki, bizi uğraştırır. Oh, ne güzel... Hem herifi seçtirmek için uğraş. Hem onu hizaya getirmek için. Yok, ben bu işte yokum... Hazır hizaya gelip, gözümüzün içine bakanlar varken.

Başladığı gibi sustu Hacıbey...

Hep öyle yapardı. Söz verilmeden konuşur. Birden bitiverirdi sözü... Mensucatçıların en büyüklerinden biri, bir büyük bankanın da patronu idi... Çok zaman aldırmazlardı konuşmalarına. Ama, ne karar alınırsa burda, hiç dışına çıkmadan uygulardı... Bu yanı da, tüm eskiler arasında büyük sevgi toplamasını sağlamıştı.

Hacıbey bu kurulun, duygu yanıydı.

Bilimsel hesaplara girildiğinde, "Bana bir kopya verin. Onunla oğullar uğraşıyor," derdi. Ama, kararların arasında bir küçük boşluk olsa, duygusuyla hemen bulup çıkarır, "Hele dinleyin biyol şöyle olmayacak mıydı?" diye söze giriverirdi. Böyle kaç kararı bozdurup, daha sağlamını aldırmıştı onlara. O yüzden tartışmanın ortalık yerine pat diye girmesinden yeniler tedirgin olurken, eskiler saygıyla dinlediler.

O sözünü bitirince, Fehmi aldı...

— Size şunu söyleyeyim Naşit Bey... İsmet Paşa dostumdur benim. Hem de salt benim değil, ailece görüştüğümüz kişidir. Saygımız ve sevgimizi bilir. Bundan da öte, burada alınacak kararlara, dünürü bile uymak zorundadır. Düşününüz... Duyguya yer veremeyiz burda. Biz iş adamıyız. İşin gerektiğini yaparız. Hacıbeyin buyurdukları gibi, İsmet Paşa, ticareti arsa kapatmaktan öte bilmez. Buyurduğunuz gibi, devlet adamıdır. Ve devlet görevlisiyle çalışmaya alışmıştır. Ağırlığından söz ettiniz. Hiç yadsımasız belirtmek gerekli ki, tarihten gelen bir ağırlığı vardır. Hem bize, hem kitleye, hem yabancılara karşı. Şimdi siz, ağırlığı olan birini mi istersiniz, yoksa bizim ağırlığımızı çekemeyecek birini mi? Amerika karşısında haydi hayli direnir. Seçtirmek güç. Ama, biz istersek, o güçlüğün de altından kalkarız. Kuşkunuz olmasın. Şurda oybilincine sahip, yarım milyon kişi ya çıkar ya çıkmaz ülkemizde. Bunlar da ne iktidar ne muhalefet olmakta ağırlık değil. Ötekiler bize bakarlar. Bizim parmağımız, inançlarına fazla aykırı gelmemek kaydiyle ne yana dönerse, oylarını oraya verirler. İşte bizim siyasal ağırlığımız burdan gelir. İsmet Paşa için bunlar ikinci derecede şeylerdir. O sanır ki, her şey salt kendi ağırlığından gelir. Ve denge unsuru olarak görür kendini. Daha açık söylemek gerekirse, ol dediği olan, öl dediği ölen son Sultan olarak bilir. Öyle bilmeyi sürdürsün. Bizim amacımız, sizin de söylediğiniz gibi gelişmektir. Bu gelişmeye kim hizmet ederse, onunla birliğimiz. Bakınız hizmet, dedim. Kimseden hakemlik istemiyoruz biz. En iyi hakem kendimiziz. Şimdi izniniz olursa, sorularınıza geliyorum. Şir-

ketlerimizin başına denenmedik adam geçirir miyiz, diyorsunuz. Geçirmeyiz. Meğer ki, o şirket paravan olsun. İpler bizim elimizde bulunsun... Anlaştık mı? Şimdi hanginiz kalkar aday adaylığını koyup, Başbakan olmak ister? Bu birinci sorunuzun yanıtı... İkincisi daha güç ama, aklımın erdiğince yanıtlamaya çalışayım... İnsanlar elbet görecekler Demirel'in ardında hangi gücün olduğunu. Ve elbette düşmanlıkları oraya yönelecek? Ne sanıyorsunuz? Hep böyle el bebek, gül bebek mi tutacaklar bizi? Bunca varlığa kolay sahip olduksa bile, kolay koruyacağımızı sanıyorsak, ilk budalılığı biz yapıyoruz demektir. Bunu görmeleri için nice zaman ister? Beş yıl mı, altı ya da dört yıl mı? Dört yılda biz burda mı kalırız? İlerlemeyecek, kendimizi daha da sağlama almayacak mıyız? Ve baktık, bu görüş erken oluşmakta, biz de yardım ederiz biraz... İşte alanlarımızı bölmeliyiz, dediğimde, o günlerin hazırlığını yapmalıyız demek istedim. Erken konuşuyoruz bunları. Ama, iyi oldu. Konuşalım, aydınlanalım ki, neye neden karar vardiğimizi bilelim. Sosyal gelişmelerde bir denge vardır, Naşit Bey. Tıpkı ekonomik büyümede olduğu gibi... Siz yüz milyonluk bir pazarda, üçyüz milyonluk üretim yaparsanız ne olur?

Hacıbey her zamanki aceleciliğiyle atıldı.

— İkiyüz milyon zarar edip, batar. Hem de borçları bile ödeyemeyip, ardından bir kaç bankayı da birlikte batırır.

Naşit, gülmüştü.

Tümü güldüler...

Yeniden söyleşi havası egemen oldu...

Fehmi'ye baktılar. O konuştukça, yeni yeni şeyler öğrenmenin kıvancındaydılar.

— İşte, — dedi Fehmi. — Sosyal gelişmelerde böyle dir. Toplumun kaldıramayacağı bir yoğunluğa girdiniz mi, yıkılırsınız. Belli ki sizi işçi Partisi'nin gümbürtüsü ürkütmüş. Evet, aydınlar orda... Orda olmaları gerekli, kafaları bakımından. Ama, bir geçmişi yok işçi Partisi'nin. Pişe, pişe dayak yiye yiye, acı çeke çeke, insanları deneye deneye büyümüşlüğü yok. Anayasanın verdiği hakları kullanmak sevdasındaki bir kaç delikanlı ile, aydınlık iddiasındaki romantik kişiler bunlar. Meyhaneden ya da iki işçiyi toplayıp, üç üniversite genciyle söylev vermenin, devlet yönetmeye yeteceğini sanan hayalciler. Bırakınız bu seçimlerde kurtlarını döksünler. Seçtirip, seçtirmemek de bizim elimizde. Ulusal artık sistemini, başka bir sistemle değiştirdin mi, iki milletvekilini zor sokar onca aydın... İşte bu da dengeyi bozar... Alanlarda bağırış çağırışla boşalan topluluk, öfkenin sancısıyla başka yollar aramaya başlar. Bu, yüz milyonluk pazarda, üçyüz milyonluk üretim demektir. Çünkü gizliliğin gücü büyüktür. Ya da kişiler öyle sanır. Düşünün ki, en hızlı gidenler gençlerdir. Çünkü bilirsiniz, o dönem, bir kızın gülücülüğüne bir yaşamın sunulduğu yaşlardır. İşte ikinci sorunuzun yanıtı da bu... İsmet Paşa engin deneyimiyle, bunları tam önleyemezse bile, dengenin fazla bozulmasını engeller. Sıkıştırmayı hızlandırır bilmeden. Ve bu sıkışma, patlamayı daha kısa bir sürece indirger. Biz bundan kaçınmak için, sizin deyiminizle söylüyorum, gemiyi bir acemi kaptana bırakmayı daha çıkar yol bulduk...

Naşit, başını eğmişti.

Duydukları, kitaplarda okuduklarından bile ileriydi. İzmir'de alay ederlerdi o'nunla öteki sanayiciler. "Solcu bir

kapitalist" derlerdi... Dil bilir, üniversite bitirdikten sonraki okumalarından sosyal sorunları herkesten daha iyi çözümler sanıyordu kendini. Üstelik, Fehmi'nin çok az okuduğunu, küçük yaştan beri çalışma sonucu, böylesine karmaşık sorunlara aklının ermeyeceğini sanırdı... Şimdi duydukları, kendi okuduklarından da, bildiklerinden de çok öte. Üstelik, ezberden söylüyor adam.

Gözlerinden hayranlığın ışıltısını balkıta balkıta baktı Fehmi'ye...

O, aldırışsız içkisini yudumluyor. Adalet Partisine destek kararını bekliyordu, tüm sorunları yanıtlamış olmanın rahatlığıyla. Hacıbey yeniden girdi söze...

— Bu gençler, bizi köhne buluyor olmalılar Fehmi Beyefendi... Elimizde diplomamız yok diye, başımızda aklımız da yok sanıyorlar. Biz buraya dövüşe dövüşe geldik oğul. Dövüş okulların en bir büyüğüdür bilir misin? Öyle ithal kotasına bakıp, ben de şunu yaparsam, bi yasak koydurur, paraları vururum. Babamın parasına, bankaların kredisini kattım mı, ertesi yıl milyoner olurum, demedik hiç bir zaman. Diyemezdik de ya... Her kuruşun başında, köpekler gibi nöbet bekledik. Bizi kazıklayacağını anladığımız adamı, önceden biz kazıkladık ki feleğini şaşırmışcasına. Kimi felç oldu bunların, kimi tahtalı köyü boyladı tümden. Böyle öğrendik nice kazanılır, nice korunur kazanılan. Siz ister beğenin bizim akılları, ister beğenmeyin. Diploma yerine para konuştururum ben. İşte bu Fehmi Beyefendi tümümüzü ağzına baktıracak bunca şeyi biliyorsa, ağızını değil gözünü açtığından. Dostları var akıllı uslu... Memurları var ki, her biri, kendi dalının profesörü olmuş... Bunca çok adamın içinde birinden bir laf

kapsa adam, oturdu mu böyle konuşur. O İşçi Partisinin okur yazar adamları, bizi elimize verileni sökemez sanır. Neyleyelim oğul biz okumayı yazmayı. Okur yazar adama parayı bastırdın mı, kırk yılda öğrenemeyeceğini hap yapıp, önüne koyuverdikten öte... — Sustu... Topluluğa baktı. Tam vazgeçildiğini sanıp, kıpırdanmaya başladıkları sırada, sürdürüverdi sözünü. — Şimdi kararımız kararsa size bir şey anlatayım.

Durum aydınlanmıştı.

Zaten çoğu, sonuca hazırlıklıydı. Geçen toplantıdan beliren gündem, bu noktaya varacaktı besbelli. Onayladılar Hacıbey'i...

Fehmi'ye baktı izin alırcasına.

Fehmi kadehini onuruna kaldırdı. Hemen kendisine bir bardak meyve suyu dolduran Hacıbey, kaldırıp içti.

— İşte bu aydın mıdır, kitap yalamış cinsi midir, onlardan bizim ora uşakları vardır. Ha bakın yaranlar, bizim oradan yazıcılığı çok güçlü insanlar çıkar alimallah... Hani kaleminden kan damlar, derler işte öyle... Bunlardan biriyle bir gün karşılaştık... Babası ahbabımdı. Hepsinin babaları ahbabımdır ya... Uzatmayalım. Bu benim oğlanların dediğine göre pek bir ünlüymüş. Her yazdığı bizim kumaşlar gibi satılıyormuş. Başka memleketlerde bile alınıp okunuyormuş. Uzatmayalım, dedi ki bana, Hacı emmi okumuyorsun. Bak, bak, bak... Haklısın oğul, dedim. Babam, seninki gibi akıllı olmadığından, beni okutmadı. Ben de okuyamıyorum. Sen neler yazıyorsun bakalım... Filancayı, dedi... E, o benim eski arkadaşlarımdandır. Şunu da yazdın mı? Aa... dedi... Başka, dedim... Bizim filanca ağayı yazdım, dedi. O da benim ahbabımdır. Birgün

şöyle bir iş etmiştik, dedim. Onu da yazdın mı? Yine a'a deyince oğul, dedim, sen onca yazıp benim bildiğimi yine de yazamayınca, ben okusam ne olur seni, okumasam ne olur... İşte bu aydın, maydın dedikleriniz budur. İki satır yazınca, hemen dünyayı yeniden kuracaklarını sanırlar. Oysa yaşamak ve de yenmektir önemli olan. Sen enseni tokata uzat, sonra da nice dayak yedim diye yaz. Kim okur, kim dinler bire oğullar...

Hacıbeyin tatlı söyleşisi, bitince yeniden kararlarının uygulanması üzerine konuşmaya başladılar. Örgütlenme konusunda bilgi verdi Reşat. Demirel'in getirilişini anlattı Fehmi... Aynı düzeni ülke çapında ve birlik halinde uygulamak kararıyla dağıldılar. Bir sonraki toplantı, seçim ertesindeydi. Ve her biri kendi alanının en geniş sınırlarıyla gelecekti.

Fehmi Çok, dünya gezisine çıkıyor.

ONDOKUZ

Yine karşılıklı oturdular.

Rober, kaygılı bakıyordu. Suphi ise, Rober'in bakışlarından bazı olumsuzlukları sezmiş, kıpırdanıyor.

Başını salladı Fehmi.

— İşçiler kıpırdanıyor Beyefendiciğim, — dedi Rober. — Ben hiç memnun değilim gidişten. Biliyorsunuz. Büro Araçları Fabrikamız çok gelişti. İşçi sayısı ikibini buluyor. Daha, grev yasası çıktığında işçi başına beşbin lira verip sendilaşmalarını engellemiştik. Aradan üç yıla yakın bir süre geçti. Yeniden bir kıpırdanma var. Salt onlarda değil... Sanırım İşçi Partisinin ektiği tohumlar yeşeriyor. Solda belli bir atılım var gibi geliyor bana. Bayağı örgütçülüğe alışır bir tutum içindeler. Bunun işçilere yansıması kötü olur. Biz her zaman azınlıkla savaşabiliriz. Bunun yollarını iyi biliriz. Ama çoğunluk savaşa girdi mi, kurallarını kendi saptar. İşçilerin orda kıpırdanması, ötekileri hemen etkileyecektir. Bir furya ile karşılaşmamız

işten değil. O zaman, büyük bir fon ayırmamız gerekli. Otomobil fabrikası yakında üretime geçecek. Seçimler istediğimiz gibi sonuçlandı. Plânda bizim yararımıza saptırmalar başladı. Yakında, teşvik uygulamasına girişilecekmiş. Bir konserve fabrikası kestirdim ben. Üreticinin ayağında kurulmuş. Ne yazık ki, pek iyi işlemiyor. Oraya el atarsak, kısa zamanda ihracat yapabiliriz. Fakat öncelikle işçi sorununu çözmemiz gerekli. İşverenler Sendikası bizi sert kavgaya çağırıyor. Ben katılmıyorum çağrılarına. Tam işler yolunda giderken yeni yeni dertler açmayı sevmiyorum. Bilirsiniz, ben derdi hiç sevmedim.

Fehmi, Suphi'e baktı...

Rober'in karamsarlığını giderecek bir düşüncesi var mı diye...

Ses gelmeyince, onu onayladığını anladı.

— Peki, — dedi. — İşçileri yatıştıralım bukez. Belli bir fonu ayırın. Hatta ilk anda kavga çıkarmayın. İşverenler Sendikasının önerilerine ben de katılmıyorum. Çünkü, otomontajını geciktirir, bir işçi kavgası. Bundan da, Ordu Yardımlaşma kazanır. Dediğimiz çıktı. Bizden hızlı çalışıyorlar. İyi ki, o zamanı kazanmışız. Şimdi yitirirsek, piyasa rekabetinde eşit koşullara sahip oluruz. Oysa, ben önce piyasayı tutup sonra hem İtalyanlarla ortak olduğumuzun, hem onların, Ordu Yardımlaşma, Fransız ortaklığının dağıtıcılığını almak istiyorum. Böylelikle, satışları dilediğimiz gibi ayarlama olanağını ele geçiririz. O nedenle, bir yoklayın. Sendika gerçekten çoğunluğu kazandıysa zaman yitirmeden, pazarlık masasına oturun. Yalnız işi ağırdan alın. Oto montajı tamamlayıncaya

değin. Ondan sonra, bizim istediğimiz yerden imzaladılar anlaşmayı ne âlâ... İmzalamaz-larsa, kavgaya girişiriz.

— Anladım efendim, — dedi Suphi... — Yıpratacağız tartışmaları.

— Yıpratacak ve çürüteceksiniz.

— Başüstüne efendim.

— Başka Rober. Seni kaygılandıran neydi? Ha, işçi Partisi. Mecliste bir grup kurması, üstelik işbilir kişilerden oluşan bir grup kurması kaygılandırdı seni. Suphi söylemedi mi? Seçimler yaklaştığında, bu iş çözümlenecek. İşçi Partisi bir daha grup kuramıycak. Kuramayınca da, sandalye kavgası fikir kavgasına dönüşüp belki de bölünecek. Zaten eti ne butu ne! Bir de bölünürse, o sorun çözümlenmiş olacak.

— Bendeniz de ondan sonrasından endişeleniyorum ya efendim. -- Diye sürdürdü Rober. — Şu son yılların olayları, beni de okumaya zorladı. Rusya'yı inceledim... Yeraltına itilince, birden değişivermiş durum. Benim korkum bu...

Suphi dayanamadı.

Yıllarca okumaya ara verip yeniden başlayınca, aklı bulanır kişinin. Her okuduğunu gerçek sanmaya başlar. Bunun eski bir düşünce olduğunu bilmiyor. Daha yeni kitaplar okuması gerekli. Çağımız değişti. Yeraltının bile çaresini buluyor artık.

Fehmi'nin kendisine bakmasına kalmadan, kaygısızlıkla yanıtladı Rober'i.

— Korkmayın. Öyle bir durumda eziveririz.

Rober, kendi içinden, "konuşmalıyız bunu. Belli ki, Suphi çok şey biliyor," diye geçirirdi. "Bildiklerini öğ-

renmem gerek. Siyasal yanına hiç bakmadım eskiden beri. Suphi eski ve büyük bir devlet memuru olarak, bu konuda patronun en büyük yardımcısı kesildi. Ben salt bildiğim, gördüğümle, çözüm aradım. Beyefendi'nin anlattığına göre bunların Hacıbey'i de ben oldum. Kısa zamanda yetiştirmeliyim kendimi. O sosyal ilişkiler uzmanı mı ne, ondan biraz da ben yararlanmalıyım. Sonra okumalı yurt dışına gittiğimde bilenleri dinlemeliyim. Ordaki müdürler dünya olaylarını nasıl biliyorlar. Bilirler elbet çoğunun altında parmakları var da ondan...

Ne demiş Rockfeller, Eisenhower'e? "Şah, elçimize danışmadan, hükümette değişiklik yapamıyor." demiş. Elçi kimin? Amerikan devletinin, Rockafeller, nerden bilir, elçiye ne danışıldığını? İran'ı ele geçiren odur da, ordan... Demek salt olanı bilmek hüner değil. İstemediğini önlemektir aslolan. Nasıl önleyeceksin, nereye gidebileceğini baştan kestirip eylemleri ona göre düzenleyerek.

İşte Suphi'nin dediği bu olmalı.

Her yerde adamlarımız var. Her şeyden önce biz haber alıyoruz. Ve her şey bizim istediğimiz gibi gidiyor. Bunu böyle yapmak zorundayız. Yoksa, biter işimiz."

Fehmi, başka bir işle ilgiliymiş gibi duruyor. Sanki dinlemiyor Müdürlerini.

Onların sözleri bitince;

— Ana hatlarla bir alan bölünmesi yaptık. Herkes kendi dalında ilerleyecek. Böylesi iyi oldu. Ama küçük firmaların nereye el atacağını bilemiyoruz. Biz üretimi kısıtlı tuttukça onların geliştirmesi söz konusu olabilir. Örgütlenmeyi biraz daha geliştirmeliyiz. Ola ki, kârlı yollar bulabilirler.

Bunları biz uygulayalım.

"Hiç kafası durmuyor bu adamın," diye düşündü Suphi... "Aslında benim düşünüp önüne hazır getirmem gereken şeylerde bile, benden önce davranıyor. Gerçekten büyük bir yönetici bu. Olmasa bizleri bunca zamandır, buraya getiremezdi. Elbette, dış koşullar ve katkılar önemli. Ama, bunun hiç mi katkısı yok...

Olmaz olur mu?

Kaç kişiymişler ilk başladıklarında. Kiminin nefesi kesilmiş. Kimi tökezlenmiş gitmiş. Bir tek bu... Hiç duraksamadan, buraya gelmiş. Şimdi bir İmparator gibi yücelerden buyruk veriyor. Hem yalnız kendilerine değil...

Tüm ekonomi ortamına... Sanayicisi, tüccarıyla, tümü Hükümetlerin değil, bunun ağzına bakıyor. Ama, tümümüzden dinç ve sağlam... Doğrusu iyi seçtim ben yanımı.

Böyle bir insanla çalışmak, herkesin becerebileceği iş değil.. Onun vekilleri olarak aynı korku karışımı saygı da bize duyuluyor. Özellikle, Rober'le bana. Dışarıda sanılıyor ki, Fehmi Çok'u, Fehmi Çok yapan biziz. Oysa, bizi biz yapan odur. Bir tahtıravellidir bu. Tam orta direği de o. Bir benden yana ağdırır oyunu yerine göre. Bir Rober'den yana. Sürekli bir dostluk ve yarışı aramıza koyan odur. Ve bizi dilediğince kullandığı gibi, bizim dilediğimizce kullanmamızı sağlayan.

Devlet dairesinde kalsaydım.

Hatta Süleyman gibi bir de Başbakan olsaydım bunu öğrenemez, şu andaki tadı alamazdım ben. Çünkü o bile, yönetilendir. Biz burda, özellikle üçümüz olduğunda, yönetensiniz. Her şeyi ve herkesi. Zaman zaman kendi ül-

kemizin dışına çıkar gücümüz. Ortaklarımızın bizden akıl danıştığı, yardım istediği olur. Ama, şunu yine de kabullenmek gerekli ki, borcumuzun binde biri etmez bu. Patronu yetiştiren onlar. Bizi de... Ve altımıza hem bu tahtları, hem de buyurma olanaklarını veren, hep ortaklarımız. Ya da asıl patronlarımız. Neden başkalarına vermiyorlar da, bize veriyorlar?

İşte, bu adamdaki cevheri gördüklerinden.

"Asıl sorunu atmalı şimdi ortaya."

— Hemen o örgütlenmeye girişiriz efendim, — dedi Suphi. — Ben diyorum ki, Ankara'da temellerini atmış bulunduğunuz eğitim işine daha bir hızla sarılsak. Fonlarımız, durmaksızın İmam Hatip Okulları için çalışıyor. Camilere, din görevlilerine yardım ediyoruz. Sizin iftar sofralarınız, dillere destan oluyormuş. Ama, bunlar yeterli değil. Biz kamuoyuna, toplumdan aldığımızı veriyor görünebilmeliyiz. Ben o işin geliştirilmesini, ordan yetişecek yoksul çocukların, ileride büyük işletmeciler olmasını düşündüm. Hatta gerekirse, buna öbür Kurul üyeleri de katılabilirler. O zaman büyük bir örgüt kurulur. Nasıl ki, o nüveden yetişenler, bugün size yaşamlarını borçludurlar. Bizim fabrikalarımızın, işletmelerimizin müdürlerinin çoğunluğu ordan yetişmiş delikanlılar. Bunların yanında, devlet dairelerinde üst kademe yöneticisi olmuş kaç kişi var. Bunlara, sizin bir iş istediğinizi söylediğimde, olmazı olduruyorlar. Maliyeden, Petrol işlerine değin, hep bizim küçük eğitim örgütümüzden yetişmiş insanlar görevde... Bunları görünce daha da genişletmek gerektiğine inancı artıyor insanın.

— Doğru. bunun araştırmalarını yapın. Ne ister, bizim

katkımız ne olur? Hemen karara varalım. Şimdilik önümüzde bir durgun dönem var. Siyasal bakımdan diyorum. Bunu iyi değerlendirelim. İş hızını aldı bir kez. Çark kendi kendine dönecek ölçüde güçlü kuruldu sizin çabalarınız sonucu. Ben diyorum ki, şöyle sırayla, biraz dinlenelim. Önce kimden başlayacağımıza siz karar verin. Birer dünya turu yapalım. İş için değil ama, Salt gezmek için. Yılların, yorgunluğunu atalım üstümüzden.

— Önce siz başlayın, — diye atıldı Rober. — En çok siz yoruldunuz.

— Ve siz dinlenmelisiniz ilkin, — dedi Suphi...

Fehmi başını eğdi...

— Peki... Madem siz buyuruyorsunuz. Yarından başlayarak, beni yok sayın. Gezideyim... Nereye gittiğimi söylemeyeceğim. Böylelikle, beni arama olanağınız bulunmaz. Arayacağınızı sanmıyorum ya... Çünkü bugün nereye vardıksa, sizin omuzlarınızda yücelip geldi her şey... Bu çizgiyi daha ileri götürecek her atılımı da benden iyi yaparsınız. Biliyor musunuz, kendimi gerçekten yorgun sezinlemeye başladım deminden beri... Sizin her şeyi benden iyi yapacağınıza güvendiğimi açıklayınca mı böyle oldum, dersiniz? Birden her işini bitirmiş birine dönüverdim. Ne korkunç boşluk... Yok yok. Ben şimdi dünya gezimi düşünüyorum. Düşüneceğim. Yeni bir amacım var. Gitmediğim yerlere gideceğim, görmediğim şeyleri göreceğim. Hadi hoşçakalın...

Kalktı...

Onları öyle oturur bırakıp çıktı.

Arabasına binip, evine giderken, düşünmeden edemedi.

"Kupkuru bir adam gibi görmeye başladım kendimi. Bir toparlanayım. Yeni tehlikeler, yeni dönemeçler söz konusu. Bir iyice dinlenmeliyim ki, yeniden girebileyim savaşa. Bunun için, çoluk çocuğu toplayıp geziye çıkmakta yarar var. Saadet, bana aile sorumu nedir hiç duyurmadı. Çocukların her dertlerini çözdü. Çözemediğinde bana başvurdu ki, çözüm yolu çoktan görünmüştü. Hatta çocukları da bıraksam... Salt şöyle karı - koca, ikimiz çıksak..."

Durmadan fikir değiştirmenin kıvancıyla, bakındı yöresine...

Alışmadığı yeni bir duygu bu. İlk kez kuşkulanıyor. Bir öyle düşünüyor, bir böyle...

Oysa, her şeyi gerektiği ölçüde düşünüp gerektiği gibi değerlendirmeye alışmış. O dümdüzlük içinde, şimdi değişik fikirlere kaptırınca kendini, rahatlıyor sanki.

Kararlı adam olmak ne güçmüş. Sinirlerinin gevşediğini, daha şimdiden, bin hayalin ardında kapıp koyuverdiğini sezinliyor. Gülümsüyor kendi kendine. Gülümseme, tam soförün dikiz aynasından baktığı bir ana rastlıyor. Adam, afallayarak, geriliyor. Araba da sağa sola yalpalıyor bir iki. Toparlanıyor hemen. Patronunun güldüğünü ilk kez görmenin şaşkınlığı, neredeyse bir kaza çıkaracaktı.

Fehmi, ne olup bittiğini duymuyor bile.

Yüzünde aynı gülümseme, kararsızlığın tadını sürdüyor.

Önce nereye gidelim?

"İşte bir soru ki, gel çık işin içinden. Paris mi, Viyana mı, yoksa başka bir yer mi? Doğudan mı, başlayalım geziye, batıdan mı?

Buna karar verirsek, hangi kente gidelim? Hangi araçla gidelim?

Düşündükçe kıvancı artıyor. Kararsızlıkta bocaladıkça, daha bir keyifleniyor. Bir boşalım gibi... Ve sonunda, kendi kararsızlığına birininkini, karısınınkini de eklemek için başını kaldırıyor."

— Daha gelmedik mi oğlum?

— Geldik efendim...

Gelmişler. Araba her zamanki gibi köşkün mermer merdivenine yanaşmış. Yaşlı uşak, kapıyı açmış. Bekliyorlar. Ama o öyle dalmış ki bir türlü arabadan inmiyor...

Hemen indi...

Salonun kapısında bekliyordu karısı, her zaman olduğu gibi.

— Haydi Saadet, — dedi. — Hazırlan... Uzunca bir izin kopardım Rober'le Suphi'den... Hemen yarın dünya gezisine çıkıyoruz. İlk nereden başlayalım söyle?

— Londra, — dedi Saadet. — Hem kızım, hem büyük torunum orda...

— Tamam... Sabaha değin hazırlan. Sonra karışmam, — diye yanıtladı Fehmi...

Bir delikanlı gibi sekerek çıktı iki basamak merdiveni.

Saadet ardından baktı bir süre.

Böyle sürprizlere alışkın olmanın ağırlığıyla, başını salladı.

***

Tam bir tatilden dönmenin keyfiyle, müdürlerini armağanlara boğdu.

Karşılıklı oturduklarında;

— Size bir muştum var, — dedi. — Bilin bakalım nedir?

İkisi ilkin birbirlerine, sonra Fehmi'nin yüzüne baktılar.

— Bilemediniz, değil mi, — diye sürdürdü. — Yeni pazarlar buldum. Araplar bizden, soğutucu, Almanlar mensucat istiyorlar. Yalnız gümrük indirimi tanımadıkları için fiatlarımız biraz yüksek geliyor. Bunun çaresini bulmak gerekli.

Rober, Suphi'nin yüzüne baktı.

Suphi, ilk aklına geleni biraz evirip çevirdi. Sonra yutkunarak;

— Hükümetten prim isteriz, dedi. — Tarım ürünlerinde, dış piyasa fiatlarını ayarlamak amacıyla prim veriyorlar. İhracat primi. Bizim için niye vermesinler?

— Öyle ya istemek önemlidir, — dedi Fehmi... — Öyleyse, hemen satış müdürlerini gönderelim. Ben söz verdim. Fiat teklifleriyle, gelirler, konuşursunuz, dedim. O arada, prim oranını sen öğren. Yeni bir olanak açabiliriz böylelikle. Özellikle Ortadoğu'ya girebilirsek, piyasa tutarız. Amerikalıların umudu gerçekleşecek sanırım. İsrail kavgası sürdüğüne göre, bizim mallar tutunabilir Arap pazarlarında. O zaman, salt askersel durumla yetinmezler. Ekonomik ilişkileri daha da geliştirmeye zorlar bu tutum. Şirketlerinin çoğunun temsilcisi biz olduğumuza göre, montaj işini de biz yaparız. Hemen hemen iç pazar oranında dış pazar kazanabiliriz önümüzdeki on yılda.

Rober geziden yeni yeni iş olanaklarıyla dönen patronuna sevgiyle baktı.

— Bir de iş düşünmeyecektiniz... İş, sizin yaşamınız olmuş beyefendiciğim. Siz gittikten sonra Suphi'yle konuştuk bunu. Bekliyorduk. Yeni yeni montaj işleriyle döneceksiniz diyorduk. Ama, dışa açılmak, çok daha güzel

bir öneri bizim için. Düşününüz, mallarımız dış piyasalarda aranıyor. O zaman, biz de dış ülkelerde acentelikler açıp, işler çevirirız. Bizden daha geri olan ülkelerin durumunda söz sahibi oluruz. Ve hükümetimize siyasal açıdan da yardım ederiz.

— Ne yardımı, — dedi Fehmi — O ülkelere karşı nice davranması gerektiğini öğütleriz. Rockafeller'in, Eisenhower'e yaptığı gibi... Ve salt kendi ülkemizde değil değişik ülkelerde bizim dediğimiz olur. Ülkemiz değil ülkelerimiz olur açıkçası... Bu yeni olanak bunu getiriyor bize. Almanya'ya mensucat gönderip göbek bağımızı sağlamlaştırırız. Arap pazarlarına girerek, bunu bir egemenliğe dönüştürürüz. O zaman içerde kimse bileğimizi bükemez. Tam tersine, bizim acentelerimizi elde etmek amacıyla, çırpınırlar. Bunu da rakiplerimize karşı koz olarak kullanırız.

— Rakibimiz var mı bizim Beyefendi? — dedi Rober.

— Olabilir. Her zaman olabilir. Bugün yok belki. Ama, tek tek aldığımız zaman var da... Mensucatta tek değiliz. Soğutucuda tek değiliz, hatta bir yıl sonra otomobilde tek değiliz. Hadi birini ortaklıkla bize bağladık. Ötekinin lâstik fabrikalarımızla üretimini kısıtlama olanağına sahip olduk, diyelim. Ama, pek çok dalda ister istemez rakiplerle karşılaşacağız. Şimdilik bunları biz örgütlediğimiz, en büyükleri olduğumuz için elimizdeler. Yarın giderek güçlendiklerini sezinleyip bağımsızlık isteyebilirler. O zamana hazırlanalım, derim ben. İşte bu pazarlar, o zamanın birikimini sağlayacak.

— Hep tetikte olmak, — dedi Suphi. — Hep daha sonranın hazırlıklarıyla uğraşmak... Ve sizi hep böyle görmek, ne mutluluk...

— Söyledi ya Rober... Bu benim yaşamım. Bununla varım ben. Öyle oldum. Her şeyi bunun için yapıyorum. İçmeyi. Bir yere gidip eğlenmeyi. Sabahları erken kalkıp ata binmeyi. Size açıklamada bir sakınca yok çocuklar... Bazen kendi kendime soruyorum. Ben neyim? Koskoca bir çarkın dönmesine koşullanmış bir robot mu, yoksa gönlünün dilediğince yaşama olanaklarını elde etmiş mutlu bir insan mı? İnanır mısınız, ikircikleniyorum yanıtlamakta. Bana öyle geliyor ki, ekonomik kalkınma ortamında bir kobayım, ben. Seçilmiş ve tüm duyuları bir yöne şartlanmış bir kobay... İnanmazsınız, karım, gelinim, kızım ve çocuklarımla, tam bir turist kafilesi gibiydik. Herkes bir yerde oturuyor. Güzelliğin tadını çıkarırcasına derin derin nefesler alıyordu. Ben, acaba ne yapabilir? Daha ne yapmak gerekir, diye düşünmekten yoruluyordum. Gözüm hiç arkada olmadı. İşlerin istenilen aşamaya varacağından, çarkın bensiz de döneceğinden hiç kuşkum olmadı...

— Sizsiz dönmez bu çark beyefendiciğim, — dedi Rober. — Bunu siliniz aklınızdan.

— Güveniniz bizim için onurların en büyüğü zaten efendim, — diye tamamladı Suphi. — Övgünüzü haketmedik daha...

— Siz ne sanıyorsunuz? — Diye sözü kaptı Fehmi. — Hiç bu söylediklerime deymeseydiniz, burda benim en yakınımda bulunur muydunuz? Kuralları birlikte kurup işlettik biz. Kaç kez, kaç kişilere. Kendinize işlemeyeceğinden bunca güvenli miydiniz yoksa? Güvenmeyin... Dedim ya, çarkın hızla dönmesinden sorumluyum ben. Ve bunun için, gerekirse kendimi bile harcarım. Harcamadım mı,

harcamadık mı, kendimizi? Kaç parçaya bölündük. Şirketlerdeki işlerin çoğundan haberimiz olmuyor. Ana hatlarıyla biliyoruz her şeyi doğru. Bir de Rober'in o şaşmaz dikkati, eskimez belleğiyle rakam rakam sayabiliriz olup biteni. Ama, eskisi gibi alacağımız adamı şöyle karşımıza çekip, bir söyleşide bulunabiliyor muyuz? Bu iş için sürü sepet Personel Müdürü var. Fabrika Müdürü, Şirket Müdürü var. Canımızın çektiği zaman, birini kulağından tutup atabiliyor muyuz? Hayır... İllâ ki bu işi de başkaları yapacak. Neymiş efendim, ben patronum, siz büyük müdürler. Böyle işlere kalkışmamız, yakışık almazmış. Daha ne be... Kendimizi harcamak değil mi bu. Bunca insanın sorumluluğunu yüklen sırtına, ama üzerlerinde yetkin olmasın. Sen ne yaparsın efendi? Hani eski Anadolu öyküsünde olduğu gibi merdiven, diyesim geliyor. Niçin? Hükümetlerin birini indirip birini çıkarmak için... Olası mı? Biz iş adamı mıyız yoksa Âli Osman saltanatını devralmış garip Keloğlan mı?

Suphi günler önce aklından geçirdiklerini anımsadı bir. Sarkık yanaklarında bir allık parlayıp söndü.

— Siz bir imparatorsunuz beyefendi, — dedi.

— Evet... Belki Abdülhamit... Amerikalılardan, almanlardan buyruk alıp burdakilere buyruk veren ve pundunu bulduğu zaman, üstündekilere de, altındakilere de kazık atan bir imparator. Neyliyeyim, buna koşuluyuz. Kırkbeş yıldır sürükleyip getirdik. Yaşadıkça da götüreceğiz. Bu duruma göre, siz de benim kara vezirlerim oluyorsunuz.

— Zaten lakâbımız o Beyefendiciğim, — dedi Rober. — Ben birinci Karavezir, Suphi ikinci.

— Evet... Şimdi hemen eyleme geçelim. — Dedi Fehmi. — İlkin şu ihracat primi sorununu çözümleyelim. Bunun için senin Ankara'ya gitmen gerekiyor mu? — Suphi'ye bakarak sormuştu. Baş sallayınca, — Peki... Öyleyse, şimdilik Rober'e pek iş yok. Haydı bakalım sen de Roza'yı alıp dilersen çocukları da ardına takarak, bir dolaş. Sonra da Suphi aynı şekilde dinlenir. Yeni döneme, üçümüz de esenlik içinde gireriz. Sanırım bunun çok yararı olacak...

Rober'in yadsımasına bırakmadı.

Suphi, Ankara'ya gitmek için odadan çıkmıştı.

Rober, kös kös dönünce arkasından bağırdı;

— Masraflar şirketten olacak. Sakın elini cebine atma, kavga ederiz.

Ellerini oğuşturdu sonra.

Daha bir bağlamıştı müdürlerini. Sorusunu kendi kendine yineledi. "Sahi ben neyim? Seçilmiş biri mi? Elli yıla yaklaşan bir süreç içinde, hiç duraksamak-sızın çalışan bir makinadan farkım ne benim? Köhnemedim, seziyorum bunu. İçimde her an yeniden başlayabilme isteği yanıp tutuştu hep. Belki benim itici gücüm bu. Ya da romantik yanım... Başlayabilir miyim? Hani nerde bir damı örtecek kiremit bulunmayan Bozkır Ankara'sı? Nerde, acentelik için namuslu kişiler arayan büyük şirketler? Şimdi, kapanın elinde kalıyor diş macunundan çamaşır tozuna herşey... Ve yerli markanın, Tanzimat dönemi gibi tukaka olduğu bir zamanda, biz bunun kavgasını veriyoruz. Montajlarımıza yerli marka vurabilmek için dökmediğimiz yüz suyu kalmıyor. Adamların zayıf yanını yakalayıp Arap pazarını öne sürmesek bunda da başarıya ulaşamazdık.

Sonra giderek, Ortakpazar'ı neden sayıp hükümetleri düşürüyoruz. Ortakpazar anlaşmasını imzalayan, Yunan Hükümeti de, bizimki gibi düştü. Hem de aynı zamanda. Papaendreu da bir kahramandı Yunanlıların gözünde. İsmet Paşa gibi gitti o da... Demek ki, aynı eylemde bulunduğumuz Yunan işadamları da var. Tanışmak gerek. Yoksa bu eylemlere itiliyor muyuz biz? Kendiliğimizden mi aday oluyoruz? Bitmek bilmeyen bir soru yumağı. Ne var ki, her davranışımız bize para getiriyor. Sonuç parayla ölçülürse kârlı çıkan biziz.

Öyleyse, dibini araştırmak anlamsız. Ne dedi Suphi? Bir imparatorsunuz. Ben ne dedim? Abdülhamit gibi... Gerçekten farkımız yok. Patronları-mızın istemediğini deviriyoruz. Çoğunluk da bizi patron sanıyor. Bu ikilemden kendimiz adına bir prim alıyoruz. Tümü bu. Olsun... Başından razı geldim ben bu işe... Parti kodamanları, hükümet üyeleri, sırtımı sığazlayıp, koş Fehmi, dedikleri zaman koştum. O zaman onlar bana buyuruyorlardı. Şimdi ben onlara buyuruyorum. Neden? Onlar geçip gitti. Ben gelip, yeşerdim, büyüdüm ve egemen oldum.

Geçip gitmemenin yolu, benim izimden geçer. Daha hızlı koşmam gerek bundan sonra. Koşarım. Elimde öyle bir örgüt var ki, Türkiye'nin her yanında her istediğimi hemen yaptırabilirim. Toplarım, ağzımın içine bakanları. Böyle böyle derim. Herkes kendi gücünün belli bir oranını bana borçlu olduğunu biliyor. Güçsüzlüğünün belli oranını bildiği gibi..."

***

Suphi, Ankara'dan geldiğinde, hemen yanına çıktı.

— İhracat primi çözümlendi efendim. İlk partinin gön-

derilişinde büyük törenler yapılmasını istiyorlar. Ben engelledim. Bunlar örnek mal dedim. Arkası kesilmemecesine siparişler gelsin, ondan sonra... Yeni bir olanak bulmanın sevincinde Demirel... Bu arada karayolu taşımacılığını geliştirmek için başkoşul saydığımız Boğaz Köprüsü girişimine hazırlanmakta. Tam istediğimiz gibi ve zamanda. Hemen, Japon, İngiliz ve Alman şirketleriyle ilişki kurmamızı istedi. Zaten temsilcisi biziz bu konuda iş yapanların. Üç milyar liralık bir yatırım söz konusu. Tümünü bizim şirketlerin almasını sağlamalıyız. Böylelikle, iyi bir komisyon düşecek payımıza. Ben hemen buyruğu verdim. Temsilcisi olduğumuz şirketlerin, hazırlıklı olmalarını sağlayacaklar. Salt yakında büyük projenin haberini ileteceğimizi bildirdim. Bu arada önemli bir sorun var. Demirel, Ruslarla yapılan ticaret anlaşmasının özellikle sınaî yatırımlarını işletmek istiyor. Bir büyük gübre fabrikası ile, rafineri konusunda gizli görüşmeler yapıyorlarmış. Kültür anlaşmasını erteleyecek. Ama, bunlara öncelik vererek, yeni iş alanları açmaktan söz etti. Ben de bu davranışın iyi olacağını, Amerikancılık konusunun yeni bir şaşırtmacaya gireceğini söyledim. Çünkü konuşurken, sizin gözden çıkarma sözleriniz aklıma geldi. Ayrıca, yeni bir vergi hazırlığı içinde olduklarını öğrendim. Bu başka yerden. Yalnız bizden kamuoyu oluşturmamızı istiyorlar. Sanırım, düzenlenecek yasa ile yatırımcılar hemen hemen vergi vermeyecek. Hem de büyük yatırımcılar. Çeşitli iade dilimleri getiriyorlarmış. Teşvik tedbirlerinden tutunuz, ithalâta prime değin... Yani Beyefendi, İzmir İktisat kongresinde alınan kararlar, elli yıl sonra yürürlüğe girecek. Ben, siz hazırlığı yapın desteklemesi bizden, dedim, ta-

nıdığım uzmanlara... Bu bize büyük olanaklar getirir. Zincirleme şirketlerle, zaten kârı eritiyoruz. Bir de bu indirimler gelirse, faizsiz yeni krediler elde ettik demektir. Ayrıca Ticaret yasasında değişiklik yapılıp holding olanağı getiriliyor. Vakıflar yeniden geliştirilerek, vergi göstergesinden düşülecek... İktidardan düşürülme küskünlüğü içindeki Halk Partisinin zaman zaman İşçi Partisinin kuyruğuna takılması güçlükler doğuruyor. Orda, bir eyleme girişmemiz ve bir operasyon yapmamız fena olmayacak sanırım. Böylelikle, Demirel'e rahatlama olanağı vereceğiz. Çünkü, İsmet Paşa, gençleri iş başına getirmek istiyormuş. Biliyorsunuz, bunların başında da Ecevit geliyor. Çalışma Bakanı iken hazırladığı iş yasasını sürüncemede bıraktırmasak, başımıza bin türlü dert gelecekti. Neyse, şimdi istediğimiz gibi bir iş yasası çıkartırız. Bilmem Partinin içyüzünü bilir misiniz? Herkes pusuda, İsmet Paşa'dan sonrasını bekler. Bir sonra, kolay kolay olmaz. Ama, beklerler. Halk Partilerinin alışkanlığıdır bu. Buyurduğunuz gibi, tümü son sultanın veliahtlarıdır. Sanıyorum İsmet Paşa, İşçi Partisinin gelişmesini önlemenin yolunu Ecevit gibi gençleri işbaşına getirmekte görüyor. Çünkü kitlesinin kaymakta olduğunu anladı. Oraya bir el atmanın zamanı çoktan geldi. Bana öyle gelir ki, Ecevit'le, Feyzioğlu,ikbal için çok şey yapabilirler. Bunlardan birinden biriyle, gençler takımını çatıştırmak gereklidir. Sizin seçiminize kalmış bir iş. Eyleme geçmeden her şeyin hazırlanmasını istersiniz. Gelirken üstünde düşündüm. Gençlerden kapışabilecekler arasında, benim gözüm bu ikisini tuttu. Belki sizin bir bildiğiniz vardır... Hemen eyleme geçmekte yarar var. Önü-

müzde kongreleri var. Bir oldu bittiyle karşılaşmayalım.

Fehmi, başını eğmiş, dinliyordu.

Suphi susunca, yüzüne baktı. Kendisinden karar beklediğini görünce, gülümsedi.

— Sen hangisini kapıştırmak istersin?

— Bence Feyzioğlu daha iyidir. Erim, bilirsiniz, yele göre davranır. Üstelik çabuk yıpranabilecek hataları var. Hem de sezgileri kör. Menderes'in gideceği zaman onunla olmuştur. İsmet Paşa'nın gideceği zaman onunla. Feyzioğlu önder olmak için, herkesi çiğneyip geçmeye, her güçlü yelden yana olmaya hazır. Ama yel yaratmasını bilir. Üstelik ötekine göre zekidir. Öğrendiğini iyi beller. İsmet Paşa'nın yanında uzun süre kaldı. Tekbaşına bir koca iktidara kök söktürdüğü dönemler oldu. Ben, ayrılığın başını ona çektirmeyi yeğlerim. Çünkü, çıkarını iyi bilir. Çıkarını iyi bilen kişiyle anlaşmak kolaydır, dersiniz her zaman. Öteki dediğim gibi, fırsat kaçırmakta bir eşi daha bulunmayacak kişilerdendir. Ben güvenemem böylesine. Çünkü nerde tökezleyeceği belli değil.

— İyi değerlendirdin Suphi... Bunu bir başımıza biz yapmalıyız. Toplayalım Kurulu, orda kararlaştıralım. Gençler için İsmet Paşa'yı, ayrılık için de Feyzioğlu'nu kullanalım. Seçim sırasında da tüm ağırlığımızı Demirel'e verip İşçi Partisiyle, Halk Partisi'ni zayıflatabilirsek, başarılı bir deneyim geçirmiş oluruz. Bölünme belli oranda zayıflatır Halk Partisini. Ama, aynı zamanda İşçi Partisi'ne oy veren ılımlılar Ecevit tutkusuyla Halk Partisine dönerler. Bu dönüşüm, işçi ve köylülerle ilişki kurmasından korktuğum İşçi Partisi'nde kavgayı kızıştırır. Sabırsız kanatlar doğar. Bunların ne yapacağı, kavgayı nereye değin

götüreceği pek belli olmaz şimdiden. Beklemek gerek. Halk Partisi ise bölünmeyle, Demirel'in ekmeğine yağ sürer. Sen konuş Feyzioğlu'yla. Gerekirse çıtlat Demirel'in iktidara nasıl geldiğini. Biz Kurul olarak karar aldıktan sonra dünürünü salarız İsmet Paşa'nın üstüne. O genç kanadı desteklerse, Paşa da o yöne döner. Bizim ilişkilerimizi biliyor. Gerekirse, ben de bir söyleşi sırasında çıtlatırım.

Suphi, düşündüklerinin gerçekleşme yolunda olmasından kıvanarak baktı patronuna.

— Anladım efendim, — dedi. — Önemli olan Paşa'nın gençlere yaslanma çabasıyla birlikte, Halk Partisi'ni sosyalistleşmeye başladığını yaymak ve ortada oyları ürkütmektedir. Bunu becerebilir, üstüne oynadığımız at sanısını verebilirsek, kan düşmanı bile olsalar, pek çok Halk Partili, Feyzioğlu'nın bayrağı altında toplanır. İyi bir saldırı ustası olan Feyzioğlu, kısa zamanda derler, toparlar onları.

— Yedekte adam kalmasını da sağlamalıyız, — dedi Fehmi.

— Her zaman öyle yapmıyor muyuz efendim, — diye yanıtladı aceleyle Suphi. — Benim asıl üstünde durmak istediğim, Adalet Partisi...

— Adalet Partisi'ne ne olmuş?

— Çıkacak yasa ve kararları biliyorsunuz. Böyle olanda, Adalet Partisi'nin asıl temeli olan esnafın kopması kaçınılmazdır. Çünkü iki yandan birden yüklenilecek üzerlerine. Biz montajla ya da fabrikasyon üretimiyle işlerini bitiriyor, öte yandan da yepyeni bir esnaf tipi yaratıyoruz. Herkese pay vermemiz mümkün değil. Ancak acen-

telerimizle yürütürüz pay sorununu. Esnaf bunu hemen sezinler. Hele arkalarında uzun bir particilik deneyimi de olduğundan, kopar Adalet Partisi'nden. Hemen seçimlerden sonrası için bunun hazırlığını yapmalıyız. Daha 27 Mayıs sonrasında sizin ve Reşat Beyin, Beyar'ı sıkıntıya düşürmeyecek olanaklar sağladığınız aklıma geldi.

— O bir eski borcun karşılığıydı, — diye sözünü kesti Fehmi. — Kullanmayı hiç düşünmemiştim.

— Anlıyorum efendim. Nice bağlı olduğunuzu bilirim. Ne var ki, şimdi düşünmek gerek. Esnafı ancak Bayar toplayabilir. Ya da ondan destek alanlar. Eğer 69 seçimlerinden önce onların siyasal davranışlarını kısıtlayan Anayasa maddesi değiştirilirse!..

— Hep Anayasa, — diye atıldı yeniden Fehmi. — Aferin veletlere. Bizi iyi uyutmuşlar. Sezinleyinceye elimizi kolumuzu bağlamak için her şeyi düzenlemişler. Ama, bir gün kozlar bizim elimize geçerse. O zaman, gösteririm onlara güvendikleri dağ nice yıkılır. — Birden gerektiğinden fazla konuştuğunu sanıp yutkundu. Sonra Suphiyle başbaşa olduğunu görünce gülümsedi. — Evet, Anayasa değişikliği diyorduk. Paşa olur demeden, ordu olur demez. Biz kurul olarak Paşa'yı yatıralım bu işe. Hem de mümkün olursa, gençler kanalıyla. Dostlarımız da orduyu kandırsınlar. Bir oldu bitti gibi çıkartıverelim.

— Yalnız bunu Demirel'in pek isteyeceğini sanmam.

— Öyle ya adam kendi altını koparmak ister mi? Öyleyse, bir umut biçimine dünüştürürüz bu işi. Af çıkarıyormuş havası verilir. Böylelikle, her an çıkabilir ortamı yaratılır.

— Evet efendim söylemek istediğim buydu. Böyle bir

durum olursa seçimden önce, sonraki bölünmenin siyasal yemini elimizde tutarız. Eğer plânı onaylıyorsanız, hemen davranılmalı. Yoksa, zamanı yetmez.

— Elbette onaylıyorum. Hemen toplarım Kurulu, İş bölümü yaparız. Sen de öteki işlemleri ayarlarsın.

— Ben Feyzioğluy'la, tam buyurduğunuz gibi konuştum. — Biran durakladı Fehmi'nin yüzüne baktı kaygıyla. Beğenen gözlerini, gözbebeklerinde duyuncaya bekledi. Sonra gözlerini kırpıştırarak, — Ne acımasız oluyor bazı insanlar. Tutkularıyla tüm dünyayı tutuşturmaya nice teşne oluyorlar? Şaşıyorum. Üstelik, temelde sağlam bir dayanakları da yok... Hani olsa hak vereceğim.

— Temelsiz tutku tehlikelidir. Dikkat edelim Feyzioğlu'na. Zaten bunlara ailecek güven olmaz. Ama her dönemde de gerekliliklerini kabul ettirirler. Dedesini damat Ferit kullanmış, bunu da biz kullanalım. Ne var ki, yarın bize de kazık atabilir. Oynamadığı yer yoktur. Hazırlıklarını buna göre yap. Kuruldakilerin seninle ilişkisini sağlarım.

— Buyurduğunuz doğru efendim. Ne var ki, bize zeki çalışkan biri gerekli. Ondan iyisini bulmak güç...

— Kurul üyelerinin tutumlarını da iyi izleyelim. Bazıları, verdiğimiz kararlara uymayabilirler. Hele seçim sırasında. Siyasal beğenilerine kapılabilirler. Dikkat etmeliyiz. Bu seçim, bizim için büyük bir deneyim olacak. Ondan sonrası için gerekli bir deneyim. Bütünlüğümüzü sağlamlaştırabildikse, daha büyük işlere girişeceğiz. Yoksa, tek başımıza davranmak zorunda kalırız.

— Bu da büyük güçlükler getirir efendim.

— Evet... Büyük güçlükler getirir. Ama, zorunlu olunca pislik bile yenir.,

— Başarılı bir deneyim olacağından kuşkum yok. İzniniz olursa, üstüme aldıklarımı uygula-yayım...

— Ben de... Hemen telefon edeyim Kurul Müdürüne. Toparlasın...

***

Rober ve Suphi'yi karşısına oturttuktan sonra megofonun düğmesine bastı.

— Kızım, bana Halûk Beyi gönderin, — diyerek müdürlerinin yüzüne baktı. — Demek seçimlerden sonra bazı değişiklikler oldu. İplerin tümünü ele geçirdiğimiz sanısıyla, alttan alta bizim alanlarımıza el atılmaya başlandı öyle mi?

— Ne yazık ki öyle beyefendiciğim, — dedi Rober. — Seçimi istediğimiz gibi bitirinceye herkes canla başla çalıştı. Sonra bir dağınıklık geldi ortama. El attığımız bazı işlerin çoktan uygulanmaya girdiğini gördük. Bunun bir çaresine bakmalı. Yoksa, kendi aramızda başlar kargaşa...

— Kurul üyesi oldukları halde pek çok kişi, solun eleştirilerinden yararlanıp kârlı yatırımlara girişmeye başladılar. Sanayicilik oyunu oynuyorlar açıkçası. Ve bir güç olarak belirmek istiyorlar karşımızda — dedi Suphi, — Tümünü yeniden toparlayıp kesin alan saptamasına sokacak büyük bir olay gerekli.

— Adalet Partisi'ni bölme zamanı gelmedi mi? — Diye sordu Rober.

— Ondan da büyük bir olay gerekli, — diye atıldı Suphi. — Nasılsa plânlanmış bir işin yürütülmesi o... Bir sürpriz olmalı...

Kapı vuruldu...

Fehmi gülerek baktı kapıdan girene.

— İşte sürprizi hazırlayacak olan, — dedi Halûk'a yer göstererek. — Gel bakalım. Otur... — Oturduktan sonra gözlerinin içine baktı. — Sen bana, büyük işçi eylemlerinden söz etmiştin, — dedi. — Hani Amerika'da bazı patronların rakiplerini sindirmek için kullandığı eylemlerden. Bir kez daha anlat bakalım şunu...

Halûk yutkundu ilkin. Üstüne dikilen bakışlardan rahatsız olarak kıpırdandı. Sonra giderek açılan bir sesle, konuşmaya başladı.

— Rekabet alanı daraldığında; karşı firmayı bir süre susturmak gerekir efendim. O zaman büyük grevlere girişilir. Rakip firmada yapılan grev desteklenir. Eğer sendikacıları sarıysa ve baştan ayarlanmışsa, grev finanse edilir, cepleri doldurulur. Ve uyuşmazlık, karşı firmayı yıkacak ölçüye vardırılır. Yok, sendikacıları satın almak mümkün olmazsa. Yâni gerçek sendikacılarla karşılaşılırsa, bu kez aralarındaki rekabetten ve zayıf noktalarına vurmak yolundan yararlanılarak, eyleme geçirtilir.

— Bir dakika, — dedi Fehmi. — Şimdilik sarı sendikacı yaratmamız mümkün değil. İkinci noktayı anlat bize. Ve İstanbul'da bir büyük eylemin niteliklerini söyle.

— Başüstüne efendim. Örneğin İstanbul'da İşçi Partisi'ne bağlı sendikalar egemen. Özellikle sanayi alanlarında söz sahibi onlar. Buyurduğunuz gibi bir siyasal fonksiyonları da olduğundan, şimdilik sarılaştırmak mümkün değil. Oysa Türk - İş'in durumu başka. Kurulduğundan beri bir örgüt olarak işliyor. İstanbul'da egemen olan sendikalar, ülkenin öteki kesimlerinde güçsüz... Biz bunu kullanabiliriz, bir eyleme kararlıysak.

— Sırayla anlat, — dedi Fehmi. — Karıştırmadan...

— Biliyorsunuz bizim işimiz geniş efendim. Bu nedenle, pek çok sendikacı tanıyorum. Bunların bazıları Türk - İş'in uzlaşmacılığında, bazıları Disk'in sertliğinde, Uzlaşmacılar, Disk'in direnişinin işçilere sağladığı olanaklardan korkuyorlar. İşçi, günlük yaşamına bakar. Disk üyesi sendika, bu yaşamı düzeltti mi, hemen kaydını oraya yaptırır. Zaten öyle oluyor. Ve sanayi bölgelerinde, Disk üyesi sendikalar giderek güçleniyor. Eğer Disk yasal yoldan frenlenmezse, korkarım Türk - İş salt görkemli bir kabuktan ibaret kalır. Bunu Türk - İş'çiler de biliyor ve dertleniyorlar. Dertlerine çare buluruz. Bir yasa ile, ülkenin her yerinde temsil yeteneği bulunmayan sendikalardan sözleşme yetkisini alır, biraz da Türk - İş yanına ağırlığımızı korsak, Disk'in işi biter. Kaba hatlarıyla böyle bir durum, Disk'in sinirlenmenise ve bir büyük eylem düzenlemesine neden olur. Biz de işçilerin davranışına biraz göz yumarsak, herkesi hatta hazırlayanları bile ürkütecek bir eylem patlak verir.

— Anlaşıldı. Hazırlığa giriş, — dedi. Fehmi. — Rober sana gerekli fonu ayırır. Suphi de, istediğin yardımda bulunur. Mümkün olduğunca büyük bir eylem istiyorum. Mümkün olduğunca ürkütücü. Ama salt ürkütücü...

— Emredersiniz efendim. Anladım. Gürültüsü çok olacak. Ama tehlikesiz bir sona ulaşacak buyurduğunuz gibi...

— Evet... Göreyim seni...

Halûk çıkıncaya bekledi. Suphi'ye baktı ardından.

— Peki... Bu çözümlendi. Sen ne yaptın Ankara'da...

— Buyurduğunuzu efendim. Her şey hazır. Kopuşu hızlandırmak için, uğraşmaya bile gerek yok diyeceğim

neredeyse. Ancak, Demirel zaman zaman güç durumda kalacak. Umduğumuzdan da zeki çıktı. Kendini bizimle bütünlemeyi iyi becerdi. Bu nedenle işler istediğimiz ölçüde karışacak. Ama, sonunda kurulacak. Demirel'e karşı çıkanların çoğunluğu bizim yelimizle uçuyor. Onları yeniden yuvaya döndürmek işten değil. Kopuş güçlü olmamalı. Olursa, salt Demirel'i amaçlamış duruma düşeriz. Oysa, siz memnun olduğunuzu söylemiştiniz. Bu yüzden, belki bütçesi geçmeyecek. Ve belki ayrılacak Başbakanlıktan. Ama eski kadrosuyla yerinde kalacak. Bu umutsuzluğu körükleyecek. Öyle istemişsiniz. Halûk Beyin az önce anlattığı olay gerçekleştiğinde de, sol daha bir ağırlık kazanıp alabildiğine güçlenecek. Demirel'in hükümet etmekteki güçlüğü, solun yaygarasıyla umutsuzluğu arttırdı mı, yer altındaki kıpırdanmalar, yer üstüne çıkacak. Madem dostlarımız, kesin kıpırdanma olmadığından, ilişkide güçlük çekiyorlar. Biz bu umutsuzluk ortamıyla onlara aradıkları ışığı sağlayacağız. Ondan sonrası kendiliğinen gelir.

Rober, anlamsız anlamsız bakıyordu.

Suphi sözünü bitirince, Fehmi'den önce kıpırdanıp, söze girdi.

— Anlayamadım. Demirel'in düşüşü mü kıpırtıyı artıracak, kalışı mı?

— Kalışı artıracak Rober, — dedi Fehmi. — Kıpırtı su yüzüne çıkacak görmesini bilen gözler için. Giderse Demirel, Anayasal yolun geçerliği ortaya çıkacak. O zaman, solun önüne hiç bir şey geçemez. Kışkırtmasıyla, hükümet devirdiği sanısına kapıldı mı solcular, artık engellenmez bir güce erişirler. Bir kez iktidara bazı savlarını

kabul ettirmeye bağlıdır her şey. Ve bir kez başladı mı bu, ardı çorap söküğü gibi gelir. İstemek kolaydır bilirsin. Yapmak güç... Gökteki ayı isterler çıplak için. Ve veremeyen suçlu olur. Hükümet, çıplağın payını artırırsa, bizden kısmak zorunda. Kısarsa, biz yeterince gelişemeyiz. Oysa, Demirel Anayasal yoldan bir türlü düşürülemezse, yasadışı yollardan düşürülme olanağı aranır. Bu da bizim gibi ülkede ordudan geçer. Orduda zaten bazı gelişmeler var. Daha doğrusu, 27 Mayıs sürüp gelmekte. Ama, yeraltında yürüyor bu gelişim. Su yüzüne çıkarmanın yolu, umutsuzluğu beslemektedir. Suphi bunu ayarladı. Hükümetimiz, düşüyormuş gibi olup ayakta kalacak. Ve ondan sonra şenlik başlayacak. Ne var ki, bizimkileri ürkütüp tümünü kümese sokmamız gerek. Ancak o zaman, sonraki olayların hakkından gelebiliriz.

— Anladım Beyefendiciğim — dedi Rober. — Şimdi anladım.

— Öyleyse, ben birkaç Kurul üyesine söyleyeceğim ilerdeki durumu. Ötekilerin haberi olmaması için de her tür engeli kuracağım.

Fehim Çok, olacaklara dizigin vurup yön veriyor.

YİRMİ

Reşat,ötekilerin gelmesini beklerken geziniyor. Arada bir koltuğunda rahat rahat oturmakta olan Fehmi'nin önüne gelerek duraklıyordu. Bardağından kocaman bir yurdum aldıktan sonra, tam yanındaki koltuğa oturdu.

— Bir ara yüreğimin ağzıma geldiğini sezinledim Ağabey, — dedi. — Sanki yıllardır emek verip yarattığımız her şeyin birden bastıran önlenemez sele kapılıp gittiğini gördüm. Seli bilirsiniz. Köylünün hayvanını, hasadını, çok zaman da evini yorganını önüne katıp sürükleyiverir. Kocaman kayaları bir yaprak gibi önüne katıp, yuvarlaya yuvarlaya tuz buz eder... Sandım ki, kurduğumuz her şey böyle olacak. Ve yerine, ince, güleryüzlü, tertemiz bir kum kalacak... 16 Haziran günüydü. Karşıdaki eve yeni taşınmıştık. Sabahleyin, iş yerime gelmek için hazırlanıyordum. Bir gümbürtünün Kartal Maltepe'sinde şafağı dövdüğünü duydum. Ne oluyor demeye kalmadan, sokağın başında belirdiler. Bağırıp çağırıyor. Binlerin ağzından çıkan bir söz kargaşası, dev soluğu gibi kaplıyordu her yanı. Ben, balkondan bakıyorum. Geldikçe büyüyor. Ardı tükenmek bilmiyor. Hemen telefona koştum. Bizim işyerlerinin ordan Alibeyköy - Eyüp taraflarında da aynı selin akmaya başladığını gördüm. İşte o zaman her şeyin bittiğini anladım. Bu sel, üç yandan sıkıştırırsa İstanbul'u

nefes alamayız, dedim. Kulaklarımda sizin sözleriniz yankılanıyor. Bir denemeye girmemiz gerek. İşçilerin tam gücü nedir? Örgütsel davranışları nereye varabilecektir, anlamalıyız. Madem bir bölük sendika, yeni sözleşme tasarısına karşı çıkıyor. Bir an önce yasalaştırıp görmeliyiz nice davranacaklar? Ki, ondan sonra ne yapacağımıza karar verelim, diyordunuz. Orda olup görmenizi isterdim. Yüzbini aşmıştı üç saat içinde toplananlar. Hem salt karşı çıkan sendika üyeleri değil. Onaylayan, isteyen sendika üyeleri de... Kitaplarda okudum ben. İşçi dayanışmasının korkunç bir bir şey olduğunu bilirdim. Ama, görmedikçe inanmıyor insan. Nasıl çabuk toparlanıyorlar. Nasıl korkunç bir güç haline geliveriyorlar. Peygamberlerine hak verdim. Gerçekten bir araya geldiklerinde dünyanın en büyük gücü onlar. Bereket Asker'in hemen işe karışması, yatıştırdı. Bir de önderlerinin, bizimkini aşan şaşkınlığı, bilinçli bir eyleme dönüşmekten alakodu . Sonra, Valinin orda tutulan teyp bandlarını dinledim. Eylemi başlatan önderin en az bizim ölçümüzde korktuğunu kulaklarımla duydum. Jandarma Genel Komutanı'na yalvarıyorlarıdı. Şükrettim kendi kendime. Sizin gibi bir önderleri yok. O gücü elinize geçirmiş olsanız. Ankara yoluna bir çıkarsınız, ne hükümet bırakırdınız,ne de istediğiniz koşulları gerçekleştirmedikçe yeni bir hükümetin kurulmasına izin verirdiniz. O zaman biraz rahatladım. Çünkü, gördüm Ağabey... Gözlerimle gördüm ki, asker pek fazla yumuşak davranıyor. Ezmek yerine kışkırtır bir hava içinde bulunuyordu. Bu bizim sonumuz olabilirdi. Olmadı... Olmadıysa sizin yüce dehanızın düzenlediği ardı ardına sıralanın tedbirler sayesinde olmadı. Şimdi, karşımızdaki gücün ne olduğunu biliyoruz. Size bir şey söyleyeyim mi, şu Haziran gününü yaşamım sürdükçe unutamam ben.

Hemen toplanıp karar almamız iyi olacak diye düşünüyordum. Haberiniz geldi. Herkesten önce koştum. Gördüm ki siz burdasınız. Daha bir kıvandım... Artık, kesin bir plan yapmamız gerekli. Elbirliğiyle, bu gücü kırmak ve solun onları bilinçli hamle getirmesini önlemek zorundayız. Gazetelerde yazılan birkaç yazı, alanlarda söylenen birkaç söylev, bir kitleyi böyle balyozlaştırırsa, beş ya da on yıl sürecek bir örgütlenme ve eğitim bizi toz eder. Biliyorum, hemen kuşkulanacak bir şey yok. Bir provada pek çok eksiklikler olur. Olmadığını düşünüyorum ben. Ve tüylerimin diken diken olmasını engelleyemiyorum bir türlü. Tümümüz sana bakıyoruz. Ne buyurursan, yapmaya, ben kendi adıma söz veriyorum. Sanıyorum öteki arkadaşlar da aynı kararla geliyorlar. Biz birlik olduğumuzda, çok şeyi çözümledik. Ezmek gerek bunları. Aydınlarla işçilerin ilişkilerini kesmeliyiz. Belli ki tüm uğraşlarımıza karşın, bir ölçüde yaklaştılar birbirlerine. Bir de bildiklerini öğretirlerse, başımıza geleceği düşünemiyorum ben.

Fehmi, hiç ses çıkarmadan dinliyordu.

Ne yapılacağını bir bir düşünmüştü. Ayrıca, dünyanın çeşitli yerlerindeki deneyimlerden yararlanmak için, ana şirketlerin görevlileriyle konuşmuştu. En sonunda, Amerikan elçisi Commer'le yaptığı görüşmeden sonra, iyice parlamıştı belleğindeki düşünceler. Bugün burda onların kararını almak için toplanıyorlardı. Eğer başarırlarsa, uzun bir süre, rahat ederlerdi.

Reşat sözünü bitirdiğinde başını salladı.

— Haklısın... Kaygılanacak ölçüde genişlemiş sol düşünce. Aydınlar hiç önemli değil. Kırk milyona varan bir toplulukta, üç beşyüz kişinin sözü olmaz. Tutar tıkarsın bunları deliğe, susturursun. Uzunca bir süre kesilir sol dü-

şünce... Yüz yıldır yapılan bu zaten ülkemizde. Osmanlı Sosyalist Kulübünden bu yana, birkaç yıl izin verip susturuvermişler. Böylelikle, on onbeş yıllık dönemlerde rahat etmişler. Ardından sıkıntılar başlayıp ikilem gerektiğinde yeniden izin verip yeniden toplama geliyor. Ne var ki, bu kez öyle kolay olacağını sanmıyorum. Kesin bir bozgun üretmek zorunlu gibi geliyor bana. Çünkü, ilk kez dokunulmazlık kazandı fikir. Ceza düzenine ağırlaştırılarak konulan Mussolini yasaları bile işlemez oldu. Bir Anayasa var biraz düşünenin elinde. Ve sekiz yıldır bu Anayasaya sığınan, dilediğini söylüyor. Böylesi bir aydınlığa alışmayan yargıçlar, karşılarına gelen davalarda şaşkına dönüyorlar. Nerden bakarlarsa baksınlar, fikri söyleyen Anayasal bir hakkı kullanmış. O zaman, örnek olmak üzere işletilen ceza kurumu geriye tepiyor. Oturup bir iyice konuşmalıyız. Sağlam bir plan yapıp uzun sürede uygulamaya sokarak, susturmalıyız solu. Yoksa, dediğin doğru, işçilerle köylüleri solcu yapmalarını bırak, oy bilincine sahip kılarlarsa, işimiz bitiktir. Evet güçlüyüz... Bunu kimse yadsıyamaz. Dayanağımız güçlü olduğundan. Hükümetler, bizim dediğimizi yapmak zorundalar. Çünkü, kendi dayanakları olarak gördükleri yabancı ülkelerin baş koşulu bizim istediğimizin yapılması. Asıl dayanağın biz olduğumuzu bilyorlar. Ama, yığınlar bilmez bunu. İlk kez kendi oyuyla iktidar düşerse, üçüncüde, eşit hak sahibi olarak dikilirler annacımıza. O zaman yaşayamayız. Bırakın sol düşüncenin egemenliğini, devletçi bir hükümet gelse, bunca gücümüze karşın biraz kapalı ekonomiye dönüşse, tozumuz kendiliğinden atılır. Devlet gücünü ardımıza almadan bir şey yapamayız. Halâ en büyük alıcımız devlet.

Reşat, yeni bir yudum aldı.

— Ben de bunun için, gecikmeyelim, diyorum. Fransa'da öğrenci eylemleri var. Bizde büyük bir işçi eylemi gelişti. Öğrenciler Fransız öğrencilerini izlediler. Böyle bir kargaşa ortamında çoğumuz panikleyip düşünce yeteneğimiz yitirdik.

— Yok canım... Her zaman biz onlardan ilerdeyiz. Varsaydığımız olaylar gerçekleşti. Kendi yaratığımızdan korkmamamız gerekir. Yoksa, gelecek günlerin güçlüğü, büsbütün çözer bizi. Ben denemeyi başarıyla geçirdiğimiz kanısındayım.

— Elbette. Ben de bunu düşünüyorum. Ama, Sizsiz olmazdı. Ancak sizin gibi büyük bir adam üstesinden gelebilirdi bunların. Bundan sonrasını daha güç görüyorum ben.

— Birleşirsek hiç güç değil. Tüm hüner, ipleri elimizde tutmaktır.

— Sizin güçlü ellerinizde...

Kalktı yerinden Reşat. Kendi elleriyle doldurduğu içkiyi sundu Fehmi'ye. Dudaklarını ıslatacak ölçüde bir küçük yudum aldı teşekkür anlamına. Sonra yanındaki sehpanın üstüne bıraktı bardağı Fehmi. Gülümseyerek baktı Reşat'a.

Kapı ardı ardına açılmaya başladı.

Fehmi, her gelenin yüzünde, her şeyi bir anda yitirme kuşkusunun dehşetini görerek eğleniyordu. "Bir büyük olayda her şeyi bırakıp kaçar bunlar. Nice korkaklarla iş yapıyormuşuz... Devlet elini sırtına dayayıp iteklerse iyi. Bir değişik yandan, bir değişik eylem gelişiverdi mi kaçacak delik ara. Bir de bizim alanlarımıza el atıyorlardı. El birliği edip seçimleri dilediğimiz biçimde geçirdik diye, bize sıvanmaya debeleniyorlardı. Durun bakalım çaylaklar...

Biz buraya elli yılda geldik. Adım adım, santim santim. Dün hükümet yardımıyla bir atölye kurup, bugün malı istediğin yerden satarak zengin oldun diye, Fehmi Çok'u da mı altedersin sanmaya başladın? İşte sonun budur!.. Şimdi desem ki şurada siz? Tümünüzün varlığını birleştiriyor, başına da ben geçiyorum. Her biriniz müdürlerim olarak görev yapacaksınız... Teslim edecek sağlam bir el bullduk diye, poponuzu bırakır gidersiniz. Neymiş efendim, işçiler birleşivermiş. biz can değil miyiz? Kellemizi her an aslanın ağzına sokup çıkarırken, bir titrese düşüncemiz, kimbilir nice tekerlenirdik şimdiye... Biz Beyoğlu'nun göbeğinde, odamızda olayları adım adım izleyip düzenleme uğraşındayken, bunlar ilk buldukları uçakla ilkin İstanbul, sonra da yurt dışına taşınıyorlardı. Her neyse... Tümü geldi, Yerleşti. Korkularını kullanıp istediğim yere getirmeli, alan saptamasını yaptırdıktan sonra gelişecek olaylara tam ortaklıklarını elde etmeliyim."

Kapıdan giren, gülümsemesini görünce, korkusundan sıyrılıyordu sanki.

Kıpırdandığında ise, soluksuz beklediler.

Yaşlılıktan yer yer lekelenmiş ince parmaklarını yumuşak koltuğun kenralarında gezdirerek, hafif ama güvenli bir sesle konuşmaya başladı.

— Son toplantımızdan bu yana epey olay atlattık. Aldığımız kararlar tümüyle uygulandı. Ve büyük ölçüde başarı kazandık. Hesapta olmayan İşçi Eylemi bile, bir dönemlik sıkı yönetimle kazasız atlatıldı. Şimdi önümüz daha bir karanlık. Ya da birleşir, kesin bir tutum takınırsak daha bir aydınlık. Ama, güç... Güçlüğü her yanla birden savaşmak zorunluluğundan geliyor. Gördük ki, sol işçilere de köylülere de el atmayı başarmış. İşçi Partisinde, ılımlı

orta tabaka oyları azalırken, işçi ve köylü oylarında artma olmuş. Daha cılız. Ama bir kez el attı mı, bir kez birliğe dönüştürdü mü durumu, neler olacağını anlatmaya gerek yok. Olayların içinden geliyoruz. Gördük... Öyleyse, ilkin her birimizin yatırım alanlarını peşin olarak saptamalıyız. Ebette kaba hatlarıya. Zamansız bir büyüme bizi karşı karşıya getirebilir. Ve bundan sol yararlanır. Eğer alan konusunda içtenlikli bir anlaşmaya varırsak, solun ezelmesinde de birlikte eyleme geçebiliriz. çünkü olaylar birbirinden soyutlanamaz. Hem birbirimizle, hem solla uğraşamayız. Şimdi seçmek zorundayız. Alanların saptanmasını kabulleniyor muyuz?

Tümünden onay alınacaya, gözlerinin tüm gücüyle baktı tek tek...

istediğini elde edince, sürdürdü konuşmasını, bıraktığı yerden.

— Olayların gelişmesi gösterdi ki, şimdiye değin yaptıklarımız yeterli değil. Sıçramalara uygun davranmalıyız. Daha açıkçası, bazı sıçramaları biz yaratmalıyız. Ben, hemen hemen işçi eyleminden, köylülerin tutumuna değin meydana gelen her davranışı incelettim. Avrupalı, Amerikalı dostlarımızla konuştum uzun boylu. Anayasa boşluklarını, başımıza ne gibi dertler sardığını anlatmaya gerek yok. Onlar bile biliyorlar bunu. Gençler ekonomik bakımdan sorumsuz oldukları gibi, yaşamsal bakımından da sorumsuzdurlar. Bir kızın gülücüğü için ölüme gidilen çağdır gençlik... O nedenle, öğrendikleri her şeyi eyleme dönüştürme, işçileri köylüleri kışkırtma yolunda kullanmaktan sakınmazlar. Sıkışırlarsa, işi döğüşe de dökebilirler. İşte şimdi bu yolun ayırımındayız. İşçileri yatıştırmak için yasanın çıkmasını engellemeliyiz. Köylüleri

susturmak amacıyla da, geniş bir kredi kampanyasıyla birlikte, Tarım Reformu sözünü ağzımızdan düşürmememiz gerekir. Bunları, yetkili organlarımız aracılığıyla kamuya duyurmalıyız. Odalar ve kurduğumuz çeşitli örgütler vergi düzenlemesinden, reforma değin her şey konusunda yüksek sesle konuşmalı. Gerekirse, biz de konuşuruz.. Böye bir oluşturma, gençlerin eylemini hızlandırır. Biliyorsunuz, üniversite öğretmenlerinin çoğunluğu bizim düşmanlarımız. Kendileriyle konuşursak, bir bölüğü, karşılanması zaten olanaksız olan öğrenci isteklerinin yanını tutar. Bir bölümü de bu yan tutuşun gerçekliğini ispatlamak amacıyla, tam karşısına geçer. Kimlerin nereyi tutacağını bir komisyon kararlaştırsın. Elimizde yeterince bilgi var. Böyle bir kargaşa ortamı, gerçekten öğrenci yanlısı ;rofesör ve öğretim görevlilerini de şaşırtır. Kendilerini güçlü sanıp kışkırtmayı artırırlar. Böylelikle tam bir kargaşa yaratırız. Kargaşa meydana geldi mi pek çok şeyi silip süpürür. Ordu içinde kıpırdanmalar var. Bunu bilmeyen kalmadı. Amerikalı dostlarımız, bir küçük punt bekliyorlar. Bunu ele geçirdikleri anda bizim düşüncemizin egemen olmasını sağlayacaklar. Çünkü öğrenildiğine göre, Sunay, bir dönem daha işbaşında kalmak için destek bulabilirse, Meclisi kapamak da içinde olmak üzere her formüle razı imiş. O desteğini bizden değil, daha çok ordudan arayacak. Öyle olunca, ordu içindeki kıpırtı bölünüp kızışacak. İşte bu kızışma, olayların kışkırtmasıyle alevlendi mi, bir "müdahale" kaçınılmaz olur. O záman, Demirel'i vermek zorundayız. Kısa bir süre için ama, sonra iş istediğimiz noktaya gilince, yeniden güçlenidirir, hatta gerekirse demokrasi kahramanı yapıp iktidara getiririz. Şimdi önemli olan, kaba hatlarıyla belirlediğim bu

plan konusunda, tümümüz birleşiyor muyuz, birleşmiyor muyuz? Bunu belirleyelim.

Yeni bir susku kapladı salonun her yanını.

Herkes birbirine baktı.

İzmir grubundan Sait dalgalı saçlarını kabarttı.

Çevresinde dolanan suskuyu fiskeliyormuşçasına kısık bir sesle;

— Neden kışkırtma yolu seçiyoruz? Demirel'i Meclis yoluyla düşürmek daha iyi değil mi? O zaman, ipler hep bizim elimizde olmaz mı? — Diye sordu...

— Çok güzel bir soru, — dedi Fehmi.— eğer o yol solu ezmek için yeterli olsaydı, daha geçtiğimiz Şubat sonunda çözümlenmiş olurdu. Ama Meclis yolu, yasal yoldur. Yasal yolla da solu susturmanın olanağı yoktur. Olmayanda, seçim hakkımız kalmıyor demektir. Sanmayınız ki solun iktidar olmasından korkuyoruz? Hayır!.. Sol yasal yoldan ancak elli yılda iktidara gelir. Ama, ya güçlendiği zaman yasal yoldan çıkarsa? Ya ipleri elimizden kaçırırsak? Şimdi eğer ordu içinde yandaşlarımız ağırlık kazanırsa, biz güçlüyüz. Ya onlar bizden güçlü olurlar, bir kez de iktidara gelirlerse? Kredileri keser dış ticareti devletleştiremezler? Ortağımız olan yabancı firmaları ulusallaştırırlarsa, bizim değirmenin suyu nerden gelir? Üstelik, sizin de anladığınız kadarıyla, Amerika'nın bizi bıraktığı ya da Rusların etki alanında bağımsız kalmamızı istediği bir dönemde olursa bunlar? Altından nice kalkarız? Şimdi yol yakınken, karara varmak, uygulamak ve geleceğin yollarını en azından ılımlı bir solla karşılamak zorundayız. Çünkü dış dünyadaki gelişmeler bizimle bağımlı değil. Amerikan firmaları, Rusya ya da Çin'e yatırım olanağı buldular mı, yüz Türkiye'yi bırakmaya razı gelirler.

Alan geniş, kâr bizimkilere oranla çok daha fazla. Üstelik, bizden de akanı kesecek değiller. Onlar bıraksa biz bırakamayız. O zaman, daha bir hazırlıklı olmamız gerek...

Kimsede soru sorma cesareti kalmamıştı. Öyle bakıyorlardı yüzüne. Adana grubundan Sabit dayanamadı.

— Bağışlayın. Babam, konuştuğunuz her şeyi aktarmazdı. Bu dış dünya sorununu kavrayamadım. Biraz açıklar mısınız?

Fehmi, soruyu bekliyormuşçasına gülümsedi.

— Rahmetli Hacıbey, çok değerli bir dost çok büyük bir işadamı idi. Kendisine her zaman saygı duyduk. Açıklamasını istediğin şeyi de çok konuştuk. Bir kez daha anlatmakta yarar var. Biliyorsunuz, Vietnam savaşı, pek çok şeyi ortaya çıkardı. Hiç bir güç, sürekli bir savaşa dayanamıyor. Üstelik yeni ve büyük bir dev çıktı ortaya. Amerika'yla, Rusya'nın ikinci Dünya Savaşı sonrasında düzenledikleri etki bölgelerine zorla giren bir dev. Vietnam savaşı bu yüzden böylesine uzadı. Ve Amerikan işadamları, Rusya ve Çin'de yatırma yöneldiler. De Gaulle'ün Çin'le kurduğu ilişkiler Fransızların, Avrupa önderi olmasını sağladı. Ortakpazar gelişmesi, bir yerde, Amerika ile yarışma haline girdi. işte bu sürtüşme, Amerika'nın Asya'da candarmalıktan vazgeçip ekonomik ilişkiler yoluyla davranmasına neden oldu. Bu durumda, etki alanlarının yeniden düzenlenmesi kaçınılmaz. Amerika'nın gücünü azalttığı için. Rusya, Ortakpazar'ın güçlenmesini ister. Üstelik, kapitalist dünya ile bir çatışma halinde, savaşacağı bir alanın olmasını da ister. Sizin anlayacağınız biz Amerika alanından çıkarız belki. Ama tam anlamıyla Rusya'nın etki alanına da girmeyiz. Ortakpazara üye olmamızın da Rusya açısından kendi alanına girmekten

pek ayrımı olmasa gerek. O nedenle, bizim erken davranmamız zorunlu. Güçlü ya da iktidar alternatifi olacak bir sol, bu dengeyi bozabilir. Bizi, Avrupa etki alanından Rusya'ya kaydırabilir. O zaman, devletçilik kesinlikle işler: Oysa, hem Amerika yanlısı, hem Ortakpazarcı iktidarlar gereklidir bize. Rusya annacında durabilmemizin başka yolu yok. Ancak o zaman, kurulacak ticari ilişkilerin de parsasını biz toplarız. Bilmem durum aydınlandı mı?

Sabit başını sallayınca, sürdürdü sözünü Fehmi.

— Öyleyse, şimdi planımızı konuşalım. Biliyorsunuz, Ortakpazar üyesi ülkelerin çoğunda, solculuk iktidarda. Ama, hiç biri Rusya yanılısı değil. O ılımlılıkta bir sola, biz de bir şey diyemeyiz. Yoksa, Amerika, tüm umutlarını Yunanistan ve İsrail'e bağlar, Ortadoğu için. Ne var ki, bu ikisinin de iş yapması güç oralarda. Biz Müslümanlıktan ve Ortakpazar üyesi olarak bağımsızlıktan yararlanarak, tam bir tampon görevi yapabiliriz. Hem de iki yanlı işleyen bir tampon. Biliyorsunuz Avrupa, iç pazarlarında da dışarda da Japon rekabetinden yılıyor. Bu nedenle onlara karşı gümrük duvarlarını yükseltiyor. Oysa nasıl-sa endüstrileşemiyeceğimiz düşüncesiyle bize daha aday üyeyken büyük olanaklar tanıyor. Araplara nasıl Amerikan ve Avrupa mallarını monte edip satacaksak, Avrupa'ya da aynı biçimde Japon malı satabiliriz. Bu yüzden gelecek konusunda kesin kararlı olmalıyız. O zaman oyun sürgit bizim kurallarımızla işler. Elbette hazırlık yaparsak. Bence hazırlığımız da şölme olmalı; — Yeni bir yadsıma arar gibi haklı üyelerin gözlerine. Tümü tertemiz bakışlarla herşeyi kabullenmiş gibi dinliyordu. Solu kesinlikle ezmeliyiz. Bunun için de yasal yoldan saptırmalıyız. Öğrenciler, üniversitede bir takım değişiklikler istiyorlar. Düşünen her in-

sanın, düşüncesini belirlemesi vazgeçilmez bir haktır. Anayasaya göre böyle bu. Düşünceyi yok edemeyiz. Söyleyeni yitiririz ne var ki. Bir süre olsun yılgınlık üretir, coşkuyu pıstırırız. Bunun yolu, acımasızlıktan geçer. Hemen bir gizli örgüt kurmalıyız. Bu örgüt gençlik arasında gruplaşmalar yaratmalı oluşan grupları kışkırtmalı ve işi istem yönünden, eylem yönüne saptırmalı. Sonra ordu içindeki gelişmeler izlenmeli. Özellikle yetkililerle sağlam düşünce bağları kurulmalı. Bunu Demirel sağlar. Kargaşa bir kez başlarsa, bunun suçunu başkalarına atmak işten değil. O zaman, yetkililer, pek pek Demirel'i isterler bizden . Eğer güçlü olursak yeniden güçlendirmek olanağına sahibiz demektir. Veririz... Yani, oyun yapamadığını süngüye yaptırırız. Demirel, bir kısa an gider. Sonra, daha güçlü olarak gelirbı Ancak dediğim gibi alternatifini hazırlamamız gerek. Kim olabilir,? Demirel'in karşıtı? Feyzioğlu olamaz. Göreceksiniz, biz ordu annacında Demirel'i verip solu ezdirirken, iktidara geçip düdüğünü öttürmek için, bizi satanların başında gelir Feyzioğlu. Türkeş ise, ancak biz kesinlikle desteklersek iktidara gelebilir. Çünkü Hitler'i Krupp, Mussolini'yi Fiat'ın Agnelilleri iktidara getirmiştir. Oysa, Ortakpazardaki ortaklarımız, yeni bir serüvene göz yummazlar. Yunanistan örneği ortada... İktidara Albaylar gelip, solu susturunca, söküp atıverdiler Avrupa Konseyinden. Biz böyle bir duruma dayanamayız. O yüzden, bir baskın yapmamız gerek. Demirel sonrasında, Avrupa Konseyinden. Biz böyle bir duruma dayanamayız. O yüzden, bir baskın yapmamız gerek. Demirel sonrasında, Avrupa'ya hoş görünecek bir hükümet kurulmasını sağlamalıyız. Adı solcuya çıkmış bir kadro olmalı bu. Ezme işlemini onların kararı ile uygulamaya geçirmeliyiz. Sonra,

onları devirmek bir hafta sürmez.Bu işleri becerecek adam olarak Erim'i seçerim ben olsam. Demirel karşısında kim kaldı şimdi? Paşa diyeceksiniz? Değil... Paşa yeniden iktidara gelemeyecek oranda yaşlı. Ecevit'e parmak kaldırıyor musunuz? — Bekledi Tümü başlarını eğip onayladılar. Belli ki hazırlıklı Fehmi. Onayları toplarmış gibi birkaç saniye sustu. İçkisinden bir yudum daha aldı. — Evet... Duygusal ve çelişkili olduğundan, çok işimize yarar. Yalnız iyi uzmanlarla çalışıyor. Bu bizim zararımıza olabilir. Ama daha iyisini bulamayız. Hele olayları o noktaya götürelim, bir kez kardeş kavgasını önlemek amacıyla, orduyu kısa süreli egemen kılalım, ardı kendiliğinden gelir. İlk anda ezdirmeliyiz solu. Sonra hukuk düzeyine indirgetiriz. Yoksa Ortakpazar ülkeleri karşı çıkarlar. Onlar karşı çıkınca, aydınlar insancıl bulduklarından bir, yaman-ma özleminde oldukları halde Amerika'dan koptukları için iki, Avrupa türküsü çağırmaya başlarlar. Bu da bizim işimize gelir. Zaten işimizin büyük oranını Avrupa'ya çevirmişiz. Bütünleşmek bize kâr sağlar. Kargaşa için, basın gerekli bize. Bankalarla da toplantı yapıp reklamları bir elde toplamak zorunlu. Reşat Bey bu işi iyi biliyor. Zaman zaman desteklenecek kargaşa zaman zaman karşı çıkılacak. Reklâmlar buna göre ayarlanacak. Yazarlarla ilişki kurmayalım. Patronlar bize yeter de artar bile. Tamam mı?

Bardağını kavradı... Tek tek tokuşturdu üyelerle. Bardağın çıkardığı sesler, zincirleme bir onayı sürüklüyordu. Reşat, ilkin eline sarıldı. Sonra boynuna;

— Böylesine bir düzenlemeyi ancak siz yapabilirdiniz, — dedi. — Tümümüz adına teşekkür ederim... Ben buyruğunuzdayım. Ve ne istiryorsanız yapmaya hazırım.

— Unutmayın dostlarım, — dedi Fehmi. — Ne yapıyorsam asıl kendim için yapıyorum. Siz de kendiniz için. Deneyimlerime değer vermenizden ötürü asıl ben teşekkür ederim.

***

Karısını, süslenmiş buldu. Salonun ağzında, nedenini araştıran bakışlarla süzünce:

— Unuttun mu, — dedi Saadet.— Bugün Reşat Beylerin partisine gidecektik. Unutturmamam için kaç kez uyardın beni.

— Ben unutkan olmaya başladım galiba, Saadet. Gerçekten aklımdan çıkmış. Neyse ki zamanında geldim eve Hemen hazırlanır, inerim — diye yanıtladı.

Yukarı çıktı...

Yeniden traş oldu, elektrikli makinayla. Losyon sürdü. Gömleği, elbisesini hazırlanmıştı. Kendine bir kravat seçip bağladı. Bu arada, yüzünün kırı-şıklıklarına gözü ilişti. Elmacık kemiklerinin çıkıklığı derisini geriyordu. Ama gerdanı, ağzının kıyıları iyice büzülmüştü.

Bir an yorgun gözlerle baktı kendisine.

Sonra dikilip aşağıya yürüdü.

Saadet, kapının önünde bekliyordu o'nu... Hemen koluna girdi karısının. Merdiveni birlikte indiler... Kendi montajı bir araba çekilmişti merdivenin başına... İlk arabasıydı bu. Tüm isteklere direnmiş, karısına armağan etmişti. Bu armağanının onu, bu yaştan sonra, şöförlük öğrenmeye ittiğini biliyordu. Şöförü göremeyince, ehliyeti aldığını anladı. Yine de soran gözlerle baktı karısına.

Saadet;

— Armağanına layık olduğumu ispatlamak istiyorum. Şöföre izin verdim. Bugünkü şöförünüz benim beyefendi,

— dedi, arabanın kapısını açıp buyur ederek.

Fehmi, kapıyı kapattı.

Unutulan bir ödevi yerine getirircesine kolundan tuttu karısının. Şoförü yerinin kapısını açıp oturttu. Sonra önden dolaşıp yan kapıyı açarak, oturdu.

— Ehliyeti parayla almış olmayasın?

— Elbette parayla aldım. Bedavası mümkün mü?

— Dur öyleyse ben ineyim. Ne olur ne olmaz. Karımı da indireyim. Acemi şoförün kazasına kurban gitmek istemeyiz.

— Oho ... Benim yüzümü görmediler ehliyet verirken. Ama okuluna gittim ben bunun beyefendi. Her türlü arabayı vızır vızır kullandım.

— Şimdi anlaşıldı onartma faturalarının neden birden bire böyle arttığı.

— Bak domuza, gelip fit mi soktu sana? Oysa bana, bizim atelyelerde tamir ediliyor hamımefendiciğim, korkmadan sürebilirsiniz, diyordu. Hiç yadsıma istemem, kovacağım bu şoförü Fehmi.

Karı-koca kahkahalalr atarak ilerlediler. Gerçekten iyi kullanıyordu arabayı Saadet... Boğaz yoluna çıktıklarında, torununun arabasını seçti karısı. Hemen yol değiştirip ardına düştü...

Fehmi, yolun değiştiğini görünce, bakındı.

Saadet başıyla önde giden arabayı gösterdi.

— Bizim Fehmi mi o? —Diye sordu Fehmi.

— Evet... Dur bakalım nereye gidiyor?

— Yahu, son model spor arabayı, bizimkiyle izlemek mümkün mü?

— Boğaz yolunda olunca, kağnıyla bile izlemek mümkün.

— Aşkolsun...

— Darılma... Arabalar fena değil. Yabancıya değişmem... Kimse de değişmez.

— Zaten değişemezler. Yabancı araba girmiyor ki ülkeye...

Torun, doğru gidiyordu.

İstinye üstlerinde, tepeye tırmanmaya başladı.

Bir ara, yanında bir kız olduğunu gördüler. Uzun saçlı, sarışın bir genç kız.

Tepelere tırmanıp ağaçların arasında Boğazı görecek bir yere gelince arabanın ışıkları söndü...

Saadetde torununu izledi...

Boğaz, ayaklarının altında, kopkoyu mavilere balık çıkan firuze bir ırmak gibi ışıl ışıl akıyordu. Karşıda Çamlıca tepeleri, laciverde bezenmiş, sokak lâm-balarının hafif sarı ışıklarıyla gökyüzünü yere indirmişti.

Elini uzattı Fehmi..

Karısının volanın üstünde duran hafif egzamalı tombul elini yakaladı bir kumru anacı gibi. Sıktı ince parmaklarıyla.

— Bizim hiç böyle gençliğimiz olmadı Saadet..

— İmrendin mi?

— İmrenmemek elde mi? Yan yana olamadık en güzel günlerimizde. Bir büyük ailenin kuralları içinde, ancak yatağımızda başbaşaydık. Orda da çocuklar ağlıyor, sen ikide bir kalkmak zorunda kalıyordun. Tepelerden böyle bir görünüşle yıkanabilmek için, bugünün olanaklarına sahip olmamız gerekti Bizim evlerden baksak ya da çıkıp Kale'den seyretmeye kalkışsak, ya veletler ardımıza takılırdı. Ya da Bendderesinin pisliğiyle yüzümüzü buruşturmak zorunda kalırdık. Oysa bak... On sekizini yeni

doldurdu Fehmi... Yanında taptaze bir kız, altında son model araba... Ve karşısında dünyanın en güzel görünüşü... Mutluluk budur bence. Salt burda nefeslenmeyi yeterli sayarım. Bir de bu olanaklar oldu mu, yazgıma dua ederim gece gündüz.

— Dertlendin yine. Keşke gelmeseydik...

— Yok gelmek iyi oldu. Bundan sonra sık sık gelelim buraya. Gençleri düşünüyorum. Ben Fehmi'nin yaşındayken, Meclise yiyecek, bakanlıklara inşaat gereçleri yetiştirmek için gecemi gündüzüme katıyordum. Oysa, o, dünyada yaşamak adına ne varsa yapabiliyor. Bunu sağlamak da bir yerde mutluluk. Hatta bilincinde olursa kişi, daha büyük mutluluk. Birden gençliğimi özledim. Seni özledim açıkçası...

Uzandı...

Yıllardır görmediği bir ışıltıyla bakan karısının gözlerine daldı yakından. Bağazda yıkanmış, yıldızlardan ışıklanmış gibiydi bakışları Saadet'in:.. Yaklaştı... Birden dudaklarının içinde bakımlı ama, sertliği giderilememiş, pörsüklüğünde canlılığını yine de koruyan dudakların ılıklığını sezinledi. İrkilmeden öptü karısını. Giderek hoşlandı bile...

Başını çektiğinde, elleri titriyordu Sadet'in...

— Adam, —dedi, eski günlerde olduğu gibi.— Adam, ben bu arabayı nice kullanırım şimdi?

— Kullanacaksın Hatun, — dedi o da eski günlerdeki gibi. — Yoksa gidip, Fehmi'yi çağırmak zorunda kalırım ki, rezil oruruz..

— Aman sus deli, —dedi.— Dur biraz yatışayım, gideriz...

***

Suphi, ilk kez elinde notlarla oturdu karşısına.

Rober'in alışkan'ığını kazanmaya başlamıştı o da... "Biz üçümüz, birbirimize çok benzedik," diye düşündü Fehmi... "Belki yaşlanmaya başlamanın etkisi. Allah'tan ki, işlerın çoğunu gençlere bıraktık artık. Biz yukarıdan, karar organı olarak yürütüyoruz. Yoksa dayanamazdık..."

Rober gözlük kullanmaya başlamıştı.

Bir göz attı müdürlerine...

İkisi de göbeklenmişler, ağırlaşmışlardı. Suphi daha genç olduğundan, gözlüğe başlamadı henüz. Kendisi kullanıyor. Ama, ikisine göre, dal gibi sayılır. Bir dirhem yağı, bir tutam göbeği yok. Hatta midesi bile dümdüz..

Biraz oturdular...

Mahir göründü. Bekledikleri gelmiş gibi kıpırdandılar. İki müdürün arasına konulmuş üçüncü koltuğa, tam babasının karşısına oturdu.

Artık başlayabilirlerdi.

Suphi, notlarına bir göz attı.

Fehmi, başlamasını işaret edince, öksürdü;

— Efendim, Kurulda aldığımız kararlar tam bir uygulama yolunda. Demirel tek başına iktidara geldi. Hemen hızlandırdın bizim istediğimiz işleri. Personel Yasasının biraz daha ertelenip memurların ellerine toptan para geçmesini ayarladı. Planlamayı, uslu çocuk haline getirip teşvik primlerini, ihracat ve ithalat vergisinden indirimlerin hazırlanmasını sağladı. Yatırımlar için ayırdığı ve özellikle büyük yatırmlara tanıdığı öncelik nedeniyle, savımız tam tuttu. Eski rakibinin başı çektiği bir gurup, kopmak üzere. Kopuşun hızlanmasında, bir tek Bayar'ın rolü olacak. Buyruğunu bekliyorlar bir yere dayanabilmek için. Hatta, Meclis Başkanının önderliğinde kuracakları partinin tüzüğü bile hazır. Reşat Bey, Bayar'la konuşacak. Biliyorsunuz,

amca der o'na... Babasının eski dostu. Halâ en yakın arkadaşı. İçtikleri ayrı gitmezmiş. İttihatçılıkta. Kuvay-ı Milliyecilikte beraberlermiş. Sonra particilik serüvenlerinde de... Her zaman söylersiniz. Bayar'ın desteği olmasa bunca kısa zamanda gelişemezdi, diye. Sanırım kandıracak Bayar'ı. Ve onayını alacak. Ondan sonra, Demirel Zayıflamış görünecek. Kendisiyle konuşuldu... Tüm çabasını, ordunun başındakileri Anayasa'nın suçluluğuna inandırmaya harcayacak. Gizli örgüt bir iki eylemde bulundu. Amerikalılar burda da imdadımıza yetiştiler. Commer, olayı kendisi başlattı. Özellikle gençleri kışkırtmak için, Ortadoğu Üniversitesine, törensel bir gezide bulundu. Arabasını yaktılar. Yakanların arasında, orda öğretim görevlisi olarak bulunan bir eski tanıdığmız da var.. — Mahir'e baktı belli belirsiz. Kıpırdandı Mahir. Sarardı biraz. Dişlerini sıkıp bekledi. Sürdürdü Suphi. — Mahir Beyin eski arkadaşı da tutuklandı. Bu olay gelişecek. Bir başka yardım Mobil'den geldi. İrak elçiliğinin görevlileri, gençlere eğitim görmeleri için yardım ediyor. Ve onlar da birbiri ardına kaçak olarak El Fetih örgütlerine gidiyorlar. Bunun etkileri yakında görülür. Çünkü şimdiye değin bir iki ufak eylemde bulundu bizim ortak gizli örgüt. Her kezinde de başarılı oldu. Öldürülen gençlerin, gerici örgütler tarafından vurulduğu sanılıyor. Yani anlayacağınız, Amerika'nın Kamboçya saldırısını başlatmak için uyguladığı ve başarı kazandığı metod bizde de başarılı olmak üzere. Gençler, İşçi Partisinden koptular. Eylemin moda olması, yakında birbirlerinden de koparacaktır onları.. Yeter ki, bir kez bir yerden bir şey patlak versin. Örgütümüz hazır. İlk fikir çatışmalarından sonra, bir iki vurucu davranışta bulunacak. Hele şu El Feth'e gidenler geri gelsin de... Kendi

aralarında örgütlenme için biraz zaman kazansınlar, diye bekliyormuş Amerikalı şefleri... Bu arada yayın piyasası hızlandı. Doğan Avcıoğlu, İlhan Selçuk, İlhami Soysal, Altan Öymen gibi tanınmış gazeteci ve yazarlar, bir dergi çıkarıyorlar. Madanoğlu ve Cemal Reşit Eyüboğlu'nun desteğiyle. Yakında sol ucun bir kanadı da, aylık dergide ayrılığa gidecek sanıyorum. Çünkü aralarında fikir çatışması başlamış. Mihri Belli ile gençler geçinemiyorlarmış. Ve Kıvılcımlı, gençleri tutuyormuş. O bölünme de gerçekleşirse, ardından yenilerini getirir. Sözünü ettiğim guruba ise etkide bulunmak güç. Biliyorsunuz, Avcıoğlu yazdığı bir kitapla, ordu üstünde epeyce etki alanı sağladı. İlhan Selçuk ve İlhami Soysal da solun önde gelen kalemleri. Bunların etkisi çok olabilir. Yeni yeni çapraşıklıklar getirebilirler. Ben özellikle bu gurup üzerinde çok duruyorum. Çünkü, tanınmış olmaları, tehlikelerini artırıyor. Ötekiler ve gençler, nasılsa kendilerini tanıtmak, kabul ettirmek için zamana gereksinirler. Olsa olsa, genç subaylar üstünde etkin olurlar. Ki, bizim ordu yayasında bunun önemi yoktur. Ama bu gurup doğrudan yetkili subayları etkiler. Üstelik bir efsane kahramanı gibi sevilen Madanoğlu'nu da aralarına aldıklarına göre, amaçları da bu zaten.

Fehmi, Suphi'nin sustuğunu görünce. Rober'e baktı. Rober, sesini çıkarmadan, dinlemeyi yeğliyordu. Hala bu çapraşık sorunların üstesinden gelememişti. Yanlış bir söz etmektense, etmemeyi yeğliyordu. Kaç yıl vardı ki, politik sorunlar söz konusu olduğunda susuyordu. Bu sususş, onun ticari ve mali konulardaki gözünü daha bir artırmıştı. Konu yine politik olunca sesini çıkarmadı.

Mahir, babasının kendisine baktığını sezinleyince ürperdi.

Çoğunlukla bu toplantılardan kaçınırdı. Özellikle o serüvenden bu yana daha bir çekingen olmuştu. Babası kaç kez diretmişti gelmesi için. Çok sıkıştığında yurtdışına sıvışarak katılmamayı sağlamıştı. Ama, bu kez mümkün değildi kaçması.

Daha Suphi, eski tanıdık dediğinde, durumu kavramıştı. Sevinç'in hızla gelişmesi, gözlerinin önünde canlandı. Apar topar gittiği Dünya turundan döndüğünde, aramıştı onu. Aramış ve bulmuştu sonunda. Düşünceleri geriye gitti.

Güçlükle yakalayıp, Champs – Elysee'de bir lokantaya girmişlerdi. Görülmekten korkuyordu ikisi de... Sevinç Mahir gittikten sonra, salıverilişini anlattı. Ama, bir kez damgalanmanın sonuçlarını da. En küçük olay olduğunda, onu içeri alıyorlar, günlerce sorguya çekiyorlardı. "Sana söyleyeceğimden de korkuyorlardı nedense" demişti.

"Sana yakın buluyorum kendimi. Kafamın çok uzak olduğunu bile bile. Ters yollarda koşan iki atletiz biz. ama, düşünmeden edemiyorum. Kendi kendime hep bağışladım seni. Haberi yok. En azından gücü yok, olanı engellemek için, dedim. Ama, yine başıma dikildiklerinde kızmadan edemedim. Bağışla... Haksızdım bilyorum.

Birgün baktım. Amerika'dan bir burs önerisi geldi. Pasaport verilmeyeceğinden öylesine güvenliydim ki, kabullendim. Bir günde aldım pasaportumu. Gitmedim Amerika'ya tabii... Amerika diye Fransa'ya geldim. Burda doktora yapıyorum. Bursu böyle kullanacağımı kesinlikle bildirince, razı oldular. Bir de bakıyorum sen burdasın. Nasıl buldun beni?"

— Sen demez miydin arayan bulur, diye. İstan-bul'dan

bir kız arkadaşından aldım adresini... Ne çok seviyorlar seni. Arama, dedi. Yaz istersen başka adla. Senin yüzünden, başına gelmedik kalmadı. Benim de diye yanıtladım, onu. İnanmadı.. Deli gibi seni aradığımı sezinlemişti babam. Hemen izlemeye başladılar beni. Bir sürü iş yaptım. atlattım sonunda tümünü. Efendi efendi oturdum. Nişanlanmaktan söz ettiler, ses çıkarmadım. Onlar, bir kız sararlarsa başıma, unuturum sanıyorlardı. Belki ilişkileri salt ete dayandığı için. Benim suskum, sevindirdi tümünü. Yoksa kuduruyordum. Seni bir an önce görmek istiyordum. Kişi isteyince nasıl sabırlı oluyor Sevinç. Nasıl dayandım yerini bildiğim halde. Sonunda kuşkuları azaldı ya da bir türlü gitmediği için izlemeye kara verdiler. Bonn'da bir anlaşma vardı. Rober'i yanıma katıp birlikte gönderdiler. Allem kallem, patronun oğluna kendimi çağrılattım. İki gün çiftliklerinde av yapmak için. Rober dönmek zorundaydı. Beni bıraktı. Sonra Paris'e gelmenin daha iyi olacağını söyleyip bir öğle yemeğiyle atlattım. Onlar bizi çiftlikte beklerken, sana koştum. Atladılar. Buluştuğumuzu bilmiyorlar.

Gülümsemişti Sevinç.

Acılı acılı bakmıştı Mahir'e...

— Belki bilmiyorlar. Öğrenecekler. Ben gözaltındayım. Bitmeyen bir gözaltında. Seninle olmamdan korkuyorlar. Sanırım evlensek, bunca çekinmezler. O zaman davranışlarım daha bir gözaltında olur. Ama, biliyorsun bu konudaki düşüncelerimi. Kendimi yadsımam gerekli. Yapamam bunu. Bu düşüncelerle, Fehmi Çok'un gelini olursam, hergün ölürüm. En iyisi, ayrılmamız bizim. Bir daha buluşmamamız. Çünkü, dayanamıyorum seni görünce.

— Asıl dayanamayan benim. Seviyorum seni. Kimseyi sevmiyeceğim ölçüde. Bir mesleğim var benim. Keserim şirketle ilişkilerimi. Gideriz bir başka ülkeye. Çok dostlarım var. Nerede olsa geçiniriz. Bak sen de ekmeğini kazanıyorsun?

— Ne kadar sürer bu heyecan Mahir? Bir gün yitirdiklerini aklına getirirsen, yaşamımız cehennem olur, bilmiyor musun?

— İngiltere Kralı tahtını nasıl bıraktı?

— Bırak bu romantizmi. Bırakmasa, bıraktıracaklardı da ondan. Dal budak salmıştı, dedi-kodu. Tahtı korumak için bıraktı aslında. Bunu bir aşk masalı olarak yutturuyorlar bize. Seninki öyle değil. Tek oğulsun. Tüm umutları sana bağlanmış. Sen bıraksan, onlar bırakırlar mı? Yüz firmanın temsilcisiyiz, diyordun. Bunlar yeryüzüne dağılmışlar. Dünyayı bunlar yönetiyor. Nereye gidebiliriz onlardan habersiz? Biliyorum için parçalanıyor. Benim de parçalanıyor. Ama ayrılmak en iyisi. Çünkü, biz düşmanız birbirimize Düşman olmak zorundayız. Ben senin salon arkadaşların gibi, sırtımda Balmain varken, solculuk cavcavı yapamam. İnandığım bir davanın kavgasını veriyorum. Ve sen köstek olursun bana. Dönünce iş bulabilirsem,sen hemen öğrenirsin. Dilersen gelirsin bana. Bir yoksul evine, bir kahve içmeyi canın çektiğinde. Oturur konuşuruz o güzel günleri. Ama, bundan ötesini isteme.

Hak vermemek elde değildi.

O seçimini baştan yapmıştı. Sevinç şimdi bunun acısını çıkartıyor.

Suphi'nin sözleri bitmek üzere. Tam kavrayamıyor, söylediklerini. Bir tek şey döneniyor kafasında. O, bu oyuna gelmez. Neden tutukladılar acaba?

"Öğrenmeliyim. Yoksa, akıl bile bir yerde, yeniliyor mu?"

Doğru dürüst dinlemernişti ki, yanıtlasın. Sussa, Rober gibi.. Direnerek bakıyor babası. Son cümleyi düşündü bir an. Ordan sürdürmesi gerekıyordu madem. Ordu üzerindeki etkiniğe takıldı aklı.

— Bizim ordunun, disiplin ve üste uymak bakımından sayılı ordulardan biri olduğu kesin. Günlerce başlarına geçecek bir orgeneral aradıklarını kaç 27 mayısçı'dan duymuşumdur. Sonunda, Gürsel'e nasıl yapıştıklarını bilmeyen yok. Şimdi değişti mi durum? Sanmıyorum. Aynı biçimde davranacaklardır bir kıpırtı olursa. Yine bir komutan arayacaklardır. Komutanlar Suphi Amca'nın dediği gibi Demirel tarafından suçu Anayasa'da bulur hale getirilir. Amerikalılar da görüşlerini desteklerlerse, kolay kolay başarılı bir kıpırdama olacağını sanmam. Belki bir komutan bulacaklarıdır. Ama komutan, karşı yanda olacaktır. Kendi başlarına eyleme geçme bilncine ulaşıncaya, ordunun kesin durumu budur. Kıpırtıyı hazırlayanları temizlerseniz, tam tersi düşüncedekiler egemen olur. Bunlar da, ilk günlerin teröründe özgür kalırlar. Sonra, babamın hakkı var. Avrupa, kolay kolay sürekli bir terore bırakmaz bizi. Amerika yardımı kesmez. Ama, bu, bugünkü ekonomik koşuliarda pek büyük bir önem taşımıyor. İşçilerin Avrupa'da olması, büyük bir tehdit aracı. Avrupa konseyi bizi üyelikten atarsa, biz de topu atarız. Çünkü, şirketler ister istemez, ortaklıkta çekingen davranacaklardır. Daha doğrusu, buna zorunludurlar. Bir damarımızda kan eksilse, bizim salt o parçamız gitmez. Felç oluruz. Felç olduk mu da, nice ezersek ezelim, sol yeniden hortlar. Hem de bu kez çile çekmiş olanlar hortlar

ki, hiç gözümüzün yaşına bakmazlar. Bizim birikimlerimiz sürekli bir terörü destekleyecek ölçüde büyümedi. Avrupa Konseyi Yunanistan'ı attığında, bir Onasis çıktı, 400 milyon dolar yardım yaptı. Ardından Niyarkos, onunla rekabete girişti. Bir çırpıda bir milyar dolara yakın yatırımla karşılaşıverdiler. Bizim hiç birimizin gücü buna yetmez. Yetmeyince, dışardaki ortaklarımızın dediğine uymak, baskı başladığında çarkedip, demokrasiye dönmek zorundayız. O zaman, ölen ölür, kalan sesini keser diyeceksiniz. Bence yanlış bir varsayım bu. Bu kez çok adam kıyılacak. Tümünü yok edemeyeceğimize göre, daha bir bilenmiş, daha bir öğrenmiş olarak kurtulacak çok kişi. Üstelik kesin düşmanlığı körüklemiş olacağız. Bilecekler ki karşılarında biz varız. Apaçık çıkacağız bu kez. Yeni yeni piyonlar süremeyiz. Şah, diyoruz sizin anlayacağınız. Mat olursak, çok kötü. İlkağızda olacağımıza ben de inanmıyorum. Ama terör kimini yıldırır, kimini biler. Bilenenler, yılanlardan daha etkin olurlar. Çünkü toplumların kahramanlara gereksinimi vardır. Bu kez suskunun süreceğini sanmıyorum. Sanmadığım için de, önceden haberim olsa, bu tertiplere girişmek yerine, demokratik yoldan çözümün bizim için daha iyi olduğunu öneririm. Belki güç ama tüm gücümüzle çalışırsak, Halk Partisinin iktidarını sağlama olanağının araştırılması aklıma daha yakın gelirdi. Şimdi aldığımız yerden sürüp götürmekteyiz işi. —Durakladı... Dudaklarını yaladı diliyle. Başta Rober, Suphi ve babası, şaşkınlıkla bakıyorlardı. Mahir babasının gözlerindeki şaşkınlığın giderek beğeniye dönüşmesinden kıvandı. Önem vermemişlerdi ona. Hep katlanılması zorunlu veliaht prens işlemi yapmışlardı. İlk kez olayları kavrayış ve yorumuyla tümünün

şaşkınlığını sağlıyor. Uygulamada çatışıyorlar ama, aynı düşünceyi sürdürmek hoşlarına gidiyor. Sürdürdü o da.— Siz ilkel yolu seçmişsiniz. Ezmek, biledğinde pişman olmazsınız umarım. Bunun sonuçlarına da hazırlıklı olmak gerek. Sonuna değin ezmeniz mümkün olmadğına, Avrupa'nın hemen işe karışacağına göre, ondan sonrasını nasıl çözümleyeceğiz? Bilenmiş olarak çıkanlarla nasıl başedeceğiz? Diyelim ki, Demirel'i düşürüp askerleri ya da onların ortak beğenisine sunacağımız birini gğetirdik. Sonuna değin askersel yönetimi sürdüremezsiniz ki... Bittiğinde ne olacak? Bir tek koz var elinizde. Söyletmezsiniz. Ya söyleyecekleri bir yer bulurlarsa? Ya, kitap yazar yayınlarlarsa? Siz de çok iyi bilirsiniz ki, fikir önlemek mümkün değildir. Ve hiç bir zaman, fikri yasalarla kısıtlanamamıştır. Üstelik hep aykırı olmuştur kısıtlamalara. Cezalandırılmıştır fikri söyleyenler. Ama fikir, egemenliğini yürütmüştür. Fransız devriminin temelinde yatanların tümü, ezilmek, susturulmak istenmişlerdir. Gazetelerden kovulmuş, iş bulma olanakları yok edilmiştir. Ama, Volter'in mektuplarına bir sürü para verildiğini biliyoruz bugün. Sonra bunlarla kitap bastırdığını ve düşüncesini yaydığını da biliyoruz. Bu durumda, gelecekten korkuyorum ben. Şimdi sorumluluğu ortaklarımızla paylaşıp üstümüze aldık. Sonuna değin götürmek zorundayız. Başlamış işi durdurmak mümün değildir. İstesek de durduramayız artık. Yürüyecek bu. O zaman, özellikle Madanoğlu - Avcıoğlu grubuna dikkat etmeliyiz. Askeri ele geçirirlerse, silâh geri teper. Sırtüstü giden biz oluruz.

Fehmi şimdiye değin hep donuk durmuştu oğluna . Müdürlerinin yanında, onlara daha çok değer verdiğini göstermekten sakınmamıştı. Hep onları kutlamıştı. İlk kez yerinden doğruldu. Sarıldı, oğluna. Öptü.

— Kendini iyi yetiştirmişsin oğlum.. Seni dinlerken, Amerikalı, Avrupalı ortaklarımızın, en büyük müdürlerini dinliyorum sandım. Öylesine aydınlık yorumlar yaptın ki, beni bile şaşırttın. Dediklerin doğru. Hemen o gruba birini sokalım. Tezden çığırından çıkarsın işi. Suphi çözümler bunu. Gizli örgütle yakın ilişkileri olan dostları var. Sonra haberlere göre davranırız. Dediğin doğru, çark bir kez döndü. Durdurmak elimizde değil. Gidebilidiğince gideceğiz. Ve başarmak zorunda olduğumuzu bileceğiz. Bir kez durum gerçekleşir, varsayımlarımız tutarsa, hemen eyleme geçmeli, hükümeti kısa zamanda ele geçirmeliyiz. Ondan ötesi yerleşme dönemini tamamlamak olacaktır ki, buna ayak uyduran kalır. Uyduramayan gider. Yalnız ben bir şeyi merak ettim. Hiç sezmezdik şimdiye bunca bilgiyi nerden edindin?

Mahir bekliyordu bu soruyu.

Güldü...

Ötekiler de güldüler. Bir tek Rober, sevgi ve içtenlikle sırtını yapeşledi. Hiç anlamadığı bir hızla anlatmıştı Mahir. Ama durumu iyi kavradığını, seziyordu. Bu konularda sezgisi yanılmaz Rober'in. Şimdiye bilgi yerine sezgiyle yürütmedi mi işini zaten?

Suphi, tümden şaşkınlık içindeydi.

Mahir'in gülüşü, bir sinir boşalımı gibi geldi tümüne Hava ısındı.

— Solcularla düşüp kalktım bir zaman. Hani o eski öykü. Kişinin merakı artıyor. Ondan sonra oturdum okudum. Okudukça olayların gizini daha iyi anladım. Derinleştirdim okumayı. Sonra bizim şirketin, ya da babamın gelişmesini inceledim. Bildiklerimle okuduklarımı çakıştırınca, durum ortaya çıkıverdi.

— Bundan sonra, toplantıların çoğunluğunu sen yöneteceksin, — dedi Fehmi. — Hemen sana başkan yardımcılığı verilsin. Yürüt bakalım kendi bildiğince.

— Yak baba, — dedi Mahir.— Bu işi başlayan bitirsin. Benim düşünceme aykırı yapılacaklar. Aykırı olanı da uygulamak dünyanın en güç işidir.

— Ben yardım ederim size, —dedi Suphi...

— Ben de, —diye atıldı Rober.

— Olmaz, —dedi Mahir, — Ben bu işte yokum.

Fehmi başını sallayarak kararını onayladı.

— Yakında işler daha bir kızışacak. Sen bir dünya turuna ne dersin?

— İyi olur baba. Karım ne zamandır istiyor böyle bir geziyi. Böylelikle ben bulaşmamış olurum.

— Tamam. İstediğin zaman yola çıkabilirsin. Gör bak eskiler ilkel ama ne güzel temizleyecekler her şeyi.

— Umarım... Dilerim demek daha doğru...

***

Elinde bir şampanya şişesiyle çaldı Sevinç'in kapısını.

Akşam uğrun uğrun Ankara üstüne inmekteydi.

Mahir, gözaltında olup olmadığını iyice denetlemiş. Olmadığına güvenince gelme cesaretin bulmuştu.

Apartmana arabasıyla gelmedi. Bir dolmuşa binerek tam önünde indi. Çevreyi yeniden kolaçan ettikten sonra zile bastı.

Sevinç açtı kapıyı.

Mahir'i görünce, sallandı olduğu yerde. Yaslandı kapının kıyısına.

— Beni içeri almayacak mısın?

— Tabii... Gel... Birden şaşırdım da... Gel, kocamla tanışırsın.

Girdi Mahir... Genç, zayıf, gözlüklü zeki bakışlı, bir adamla tanıştırdı Mahir'..

— Ersun, Mahır... mahir eski bir arkadaşımdır.

Kocası hiç ses çıarmadan elini sıkıp yer gösterdi.Mahir, sıkıntıyla uzattı şampanya şişesini.

— Çıktığnı duydum. Kutlayalım, dedim.

Sevinç, sevinerek aldı. Açması için kocasına uzatırken:

— Kusura bakmazsın artık. Bizim şampanya bardağımız yok.

— Aman ne iyi... Kocarı beni tanıyor sanırım.

— Evet, — dedi Ersun. — Anlattı arkadaşlığınızı...

— Öyleyse daha rahat olabilirim. Commer olayında adın geçti. Sonra bırakıldığını duydum. Senden çok şey öğrendim Sevinç. Çözemediğim bir şey vardı. Hem çıkışını kutlamak, hem onu öğrenmek istiyorum. Bir iş çıkarıp Ankara'ya salt bunun için geldim. Sen bu oyuna nasıl geldin açıklar mısın? Neden tutuklandın?

— Herifin arabasının yakılmasına karşı çıktığım için...

— Tamam!.. Bunu varsaymıştım ben de... Demek yanılmamıştım.

Kadehini kaldırdı.

Bir an. alınan kararları açıklamak geçti içinden.

Sonra yolların kesinlikle ayrıldığını görmenin kırıklığıyla vazgeçdi.

Kadehlerini tokuşturdular.

—Çıkışına. Ve benim yanılmamama, —dedi Mahir.

—Teşekkür ederim...

— Teşekkür ederiz, —diye sürdürdü Ersun... — Gelişiniz beni sevindirdi.

— Asıl sizi tanımak beni sevindirdi. Ne iyi dost olurduk. Neyse benim gitmem gerek. Peşime adam salınmadan belli yerlerde olmalıyım. —Tam kapıdan çıkarken, durakladı. — Dikkkatli olun, — dedi... —Çok dikkatli olun...

— İş dikkati aştı, — yanıtladı onu Sevinç... — Artık hızlandı her şey... Durdurmak olanaksız.

— Ne kötü...

***

Derin bir soluk aldı Fehmi

Gözlerini kendine dikmiş olanlara baktı tek tek...

Kasım sonunun ciğerleri sızlatan serinliğine karşın, içerisi bahar ılıklığındaydı. Buzlu içkisini ilk kez sonuna değin dikti. Böyle içtiğini görmemiş Kurul üyeleri şaşkınlıkla baktılalr.

— Tümümüze geçmiş olsun, —dedi.— Büyük bir kaza atlattık. Geçen hafta hemen hemen başlamış ani bir darbe durduruldu. Ordu içinde, büyük bir kaynaşmanın sonucu böylelikle geleceğe bırakıldı. Şimdi umutlar, bütçede Demirel'in düşürülmesine ertelendi. Dostlarımızla ani ilişkiler kurdum. Yaptığımız hesaplar, salt durdurmayla yetinmemeyi gerektiriyor. Madem bir kez su yüzüne çıktı durum. Attık, dişe diş bir kavga sürecektir. Bu gelişmeler karşısında oturup beklemek olmaz. Tam tersine, ne yapıp edip, ordunun eyleme geçmesini sağlamalıyız. Bütçede giderse Demirel, demokrasi heveslileri koz kazanır. Ve uzar iş. Oysa bir an önce bitirmek zorundayız. Şimdi, Demirel'e yardım etmeliyiz. Yerinde kalabilsin ki, özellikle komutanları ortak etsin sorumluluğuna. Bütçede paçayı kurtarırsa, ertelenen ve ertelendiği için gücünden çok şey yitiren darbe, kaçınılmaz olur. Bunu neden sayarak, ezeriz

solu. Yoksa, gerçekten zor olacak yeniden uğuraşmak.. Hemen bunun hazırlığına girişelim.

Başlarını salladılar.

Her biri yapılmış işbölümüne göre, yeniden görev almanın heyecanıyla, yaptıklarının hesabını vermeye başladılar.

Reşat, basın işlerine baktığından, ilkin o başladı.

— Daha önceden konuştuğumuz birkaç dergi, birkaç yazar dışında, tüm basın, salt bizim istediklerimizi yazıyor. Örneğin, kargaşa eylemlerini zaman zaman destekliyor. Olay olarak büyüterek veriyor. Ama, makalelerde, ayıplıyor, kınıyorlar hatta. Kimi de tam bir karşı kışkırtma eylemi içinde. Basın, tam anlamıyla elimizde. Bir tek, Cumhuriyete söz geçiremiyoruz şimdilik. Adamlarımız var. Zaman zaman yararlanıyoruz bunlardan. Ama, ne yazık ki, asıl işe yarar kadrosu, bizim pundumuzu kollayın cinsinden. Reklamlarını kestik. Satışı öylesine düzeldi ki, zarar etmekten kurtuldu. Oturmuş bir gazete olması, bizi uğraştırıyor. Akşam, iki–üç yazarı dışında, sağcı bir gazete oldu. Onları ada gibi bıraktık. Milliyet eskiden beri tutumunu iyi ayarlamış bulunuyor. Tercüman ve Hürriyet zaten istediğimiz gibi sürdürüyorlar yayınlarını. Bir tek, Veb yayınlarının özellikle de Günaydın'ın zamansız savaşa girmesi başımıza çok dert açtı. Bunda Demirel'in çevresindeki uzman denen birkaç budalanın da rolü var. Adam, özür dilemişken, ailesinin onurunu neden sayıp dava açtığı bir yana, Simavi'nin gözdesi İngiliz kızını apar topar sınır dışına atınca, kaçınılmaz bir kavga başladı. Artık araya da giremedik. İster istemez sürecek bu kan davası. Ve bütçeden sonraki bir darbeyi bekleyeceğiz. Şimdi Kasım darbesini atlattık ya... Bundan sonrasına gö-

zümüzü açmamız gerekli.Yine sürprizle karşılaşmayalım. Ve karşılaşırsak, Bizim sürprizimiz onlarınkini bastırsın.

— O zaman hazırlayacağımız sürprizi kararlaştırmamız gerekir. —dedi Sabit...— Kasımın son günlerindeyiz. Bütçeye üç ay var. Ondan sonrası ne olur? Şimdiden bilirsek, kendimizi ona göre hazırlarız.

— Uzun zamandır, söze hiç karışmayan, Tahir Kas elini saçlarında gezdirerek konuşmaya hazırlandı.

Kısa süre önce, küçük kardeşi rehin tutularak, epeyce para ödemek zorunda bırakılmıştı. Bunun heyecanını üstünden atamamış gibi, zaman zaman el kol haraketlerinde bulunarak, söze girdi.

— Bir an önce hazırlamalıyız ne hazırlayacaksak. Yapılan işte bizim de parmağımız olduğu için, kendimi suçladım daha çok. Bu nedenle, ses çıkarmadan verdim parayı. Hem de, çocukların salt para için bu işe kalkıştıklarını, bir rekabetin sonucunda soygunculuğa sıvandıklarını bile bile. Oysa çok iyi biliyordum ki, ilk eylemleridir bu. Ve vermiyorum, desem, belki tabancalarını bırakıp gidecekleri. Ne var ki, bizimki de ilk heyecandı. Verdik... Artık, güç, kapıya dayandı. Tez zamanda güçlü bir eyleme girişmek bir zorunluluk oldu. Çat kapı, tümümüzün evine girebilirler. Bunlar amatör... Ama profesyoneller de türeyebilir. O zaman, işin içinden çıkamayız. Ben, öncelikle, kendimizi güvence altına almayı öneririm. Çünkü, her istediklerini elde ederlerse, önce bize duyulan güven zedelenir. Sonra, devletin güvenlik güçlerinin etkisi azalır.

— Evet,—dedi Naşit...— Tahir Beyin hakkı var. Onların fidye olayı duyulduğundan beri, elde tabanca oturuyoruz. Buna bir son vermek zorunlu.

Fehmi, tümünün aynı istekte birleştiğini görünce kıpırdandı. Susmalarını bekledikten sonra yanıtladı;

— Bana üç-beş ay daha izin verin arkadaşlar... O zamana değin kaygılandığınız çok şey çözümlenmiş olacak. Ondan sonra da açık bir biçimde durumumuzu saptamak gerekecek zaten. Olmaz mı?

Bir bildiği olmalıydı Fehmi'nin.

Tümünün bilmemesi gereken bir bildiği...

Şimdiye değin her dediği çıkmamış mıydı? Çıkmıştı... Öyleyse bıraksınlar yakasını, uygulasın bildiğini. Buraya değin getiren, ve bir süpriz darbenin ertelenmesini sağlayan adam, nasılsa sözünde durur.

YİRMİ BİR

Rober ve Mahir, yeni anlaşmalar için Avrupa'ya gitmişlerdi.

Suphi'yle karşılıklı oturdular.

Kısa bir duraklamadan sonra bitenleri anlatmaya başladı Suphi...

— Tam düşündüğünüz gibi oldu efendim. Bütçe sırasında desteğimiz işe yarayıp Demirel'i işbaşında bıraktı. Bu Kasım direnmesine girişen askerlerin çileden çıkmasına yetti. Kamuoyu da demokratik yoldan Demirel'in gideceğinden kuşkuya düştü. Hemen eyleme geçmek istediler. Tepenin kararından habersiz Dokuz Mart günü bir atılım yaptılar. Gürler, son bir erteleme isteyince, gök başlarına yıkıldı. Hemen eyleme geçen tepe, karar alanların tümünü tutuklayıp, Gürler'in de onayıyla, emekliye ayırıverdi. Ancak, başlamış bir eylemi durdurmaya neden sayarak Demirel'i de düşürdüler. —Durakladı. Yüzüne baktı patronunun. Onayını alınca sürdürdü.— Siz burda olmadığınız için ayrıntılarıyla anlatıyorum. Bildiğiniz, kararlaştırdığınız şeyleri. Evet... Ama ayrıntıları bilesiniz ki, geleceği kararlaştırmakta yardımı olsun..

— Teşekkür ederim. Ayrıntılarıyla sürdür, — dedi Fehmi.

— Demirel gittikten sonra, Erim'in Başbakanlığı gerçekleşti. Tam dediğim gibi çıktı Erim. İlkin plan uygulamak amacıyla, gençleri iş başına getirdi. Sıkıyönetim kararını onlara aldırdık. Ve askerler, bir balyoz gibi indiler kargaşanın tepesine. Karşı guruptan kurtulmuş olmanın hızıyla, tam düşündüğümüz gibi bir temizliğe giriştiler. Ne var ki, ezmek için yeterli değildi bu. Gençlerin bir atak yapması gerekiyordu. Gizli örgütün kışkırtmasıyle o da oldu. İsrail Başkonsolosunu kaçırdılar. Artık, kıyımın ikinci aşamasına girilebilirdi. Hemen tanınmış kişileri toparladı Sıkıyönetim. Avrupa o saat işe karıştı. Bunun üzerine, baskı azaltılıp usta bir manevrayla hukuka indirgendi durum. Şimdi 1960'da olduğu gibi, uzayacak yargılamaların ne sonuç vereceği belli değil... Öte yandan kabinedeki gençler kendilerince bize salldırmaya hazırlanıyorlar. Avrupa bütünleşmesini engellemek amacıyla, eyleme geçtiler. Yakında kokusu çıkar. Bence Erim'in de ödevi bitti, bu gençlerin de... Karar sizin, ama erken davranmak kaçınılmaz.

Fehmi başını salladı. Gözlerini kırpıştırdı.

— Analadım... Hemen arakadaşları toplantıya çağırayım. Artık ortaya çıkmak zamanı geldi. Bizim kurulu daha da genişleterek, biri işadamları Derneği haline getirelim. Bundan sonraki programımızı kamuoyuna açıklayalım ki, herkes alacağı tutumu önceden bilsin. Anlaşılan çok adam tutuklandı. Ve Mahir haklı çıktı. İlkel yol, bizi bir an önce açığa çıkmaya zorladı. Olsun... Şimdi Gürler, bu satışın karşılığını isteyecek. Yeniden direnme olanakları arayacak. Ama, bir kez altını temizleyen zayıftır. Biz bu zayıflıktan yararlanacağız. Demirel'i yeniden güçlendireceğiz. Gençleri, ardından Erim'i harcarsak ve

bu İşte Demirel'i kullanırsak, güçlenir. Bu arada senin unuttuğun bir şey var. Halk Partisi... Erim olayı yeniden böldü ve zayıflattı partiyi. Orda da kesin bir tutum söz konusu. Eğer Erim'in Başbakanlığı sırasında, İsmet Paşa'yı iyice yıpratabilirsek, Mahir'in önerisine dönebiliriz gibi geliyor bana. Nasılsa, birkaç kişiyi asmak isteyecek askerler. Sonra bir af olayı yarattırırız. Ecevit bunun başını çekerse ortalık bulanır. Erim'e de, Feyzioğlu'na da güvenmedim ben. Sürekli Hükümet ortaklığı yaptırabilrisek, Feyzioğluda iyice yıpranır. Halk Partisinden kopanları da onunla birleştirirsek, Evevit iyice güçlenir. Bu arada İşçi Partisini kapatıp Halk Partisinin, profesör eskisinin Milli Nizam'ını kapattırıp, Demokrat Partinin tabanını sıkıştırırsak, Ecevit'in gücü daha da artar. Böylelikle demokratik bir denge kurulur. Seçimlerde Halk Partisi iktidar alternatifi olarak bir gelişme gösterirse, uzunca bir süre umutları üstünde toplayacağından, biz son anlaşmalarımızı gerçekleştirmek olanağını buluruz. Bir on yıllık zamanda, Ortakpazar'la sıkı bir işbirliğine girebilirsek, büyümemiz, yerleşik bir gelişmeye dönüşebilir. Ondan sonra, kıpırdanış ve davranışları demokratik görünüme kaydırmak kolaylaşır. Şimdi bu on yıllık dönem için, sıkı tedbirler almak gerekli. Ben de Mahir'in görüşüne katılıyorum. Sıkı tedbirler, biler insanları. Demokratik umut olmazsa darbe eğilimleri alevlenir. Ama, işte demokratik umudu yaratıyoruz. Şimdi 73 seçimlerinde, bunun gerçekleşmesi için çalışmalıyız. Ecevit'in alabildiğine güçlenmesi, bize karşıt düşüncenin yaygınlaşmasını getirse bile gelecek bakımından bir zorunluluk. Üstelik bu düşünce demokratik akım içinde oldukça, bizim direnme gücümüzle çarpışacak demektir. Belki ilerde, bir sosyalist

partinin kurulmasına izin verdirerek, Ecevit'i yeniden zayıflatır, bizim kesin iktidarımızı perçinleriz. Gerçi önümüzde beş yıl içinde buna bir gereksinim olacağını sanmam. Yine de, tedbir tedbirlerdir De hele bakalım; Şimdi bu görüşü, Kurul toplantısına götürürsem... İşadamları Derneğini kurdurduktan sonra, açıktan tutum takınılmasını sağlarsam iyi olur mu?

—Tam benim düşündüklerim gibi, efendim.

— İyi öyleyse... Bizim başedemediğimiz, özellikle ordu içinden gelecek direnmelerdir. Bir kapalı kutu olmasının sonucu bu. Yoksa, açık olsa, bu kez olduğu gibi ip bizim elimizde olsa, kolay çözümleriz. Bundan sonrası için dikkatli olmalıyız. Çünkü yenilginin ezikliği içindeki guruplar, ani bir çıkış yapabilirler. Şimdi gelelim, Gürler'in durmuna... Bir seçim yapmak zorundayız. O mu, Demirel mi?

— Elbette Demirel efendim. Bizim daha 1965'de hazırladığımız planın gerçekleşmesi için bunca çaba harcadı. Üstelik kendisiyle düzeni bütünleştirmeyi başardı. Doğrusu ummadığımız ölçüde becerikli çıktı. Üstelik buyur gibi güçlendirecek olursak o'nu, zaten seçimimizi yaptığımız için. Böyle olmayacak mı? O zaman kendi altını kendisi zayıflatmış... En güçlü dayanaklarım, devletin en yüce yeri için harcamış zayıf birini seçmek anlamsız olur bence.

— Tamam!.. İşte bundan sonraki tutumumuz bu. Sıkıyönetim altında işçi eylemleri zayıflar. Bir de Anayasa'yı istediğimiz gibi değiştirttik mi, gelecekte rahat davranma olanaklarını tümden ele geçiririz. Zaten, Mahir'le, Rober bunun anlaşmalarını imzalamak için Avrupa'dalar.

— Ben mi çağırayım Kurul üyelerini toplantıya?

— Hayır. Her zamanki gibi Kurul Müdürü çağırsın.

Hemen toplanıp, açığa çıkalım. Ben kendimizi güçlü görüyorum artık. Açıktan kavgaya girebilecek kadar güçlü hem de!..

— Nasıl isterseniz efendim.

— Yoksa bir yadsımam mı var?

— Hayır!.. Bizim açımızdan değil. Ama bütün olarak öylesine güçlendiğimizi pek sanmıyorum.

— Bir güçlü, tümünü sürkler Suphi... Biz güçlüyüz ya...

— Bunu düşünmemiştim. Haklısınız efendim...

Fehmi, Suphi'nin kalkmaya hazırlandığını görünce, eliyle otur işareti yaptı. Kurul Müdürüne telefon edip üyelerin toplantıya çağrılmasını buyurdu.

Telefonu kapattıktan sonra;

— Bu öğlen boşum. Yemeği birlikte yiyelim sözün yoksa..

— Yok efendim. Buyuruğunuzdayım...

— Teşekkür ederim.

Suphi kalktı.

O kapıdan çıkarken, yeniden telefon çaldı...

Açtı...

Hıçkırık gibi bir ses yankılandı kulağında.

— Baba... Baba siz misiniz?

— Benim kızım. Ne var?

Güçlükle geliyordu ses. Kesik ve ağlamaklı.

Birden ikirciklendi Fehmi... Telefonun içinde uzayan sessizliğe öfkelendi hemen. Salladı kulaklığı. Sonra yeniden yapıştırdı kulağına...

— Baba, Fehmi, —dedi güçlükle büyük kızı.— Fehmi baba!..

Konuşmayı yeni mi öğreniyor bu? Söylese ya ne old-ğunu?

Yutkundu. Yarı boğuk bir sesle, yineledi.

— Fehmi'ye ne olmuş kızım?

— Baba yaralı... Ağır yaralı... Belki de... Belki de... Oh Tanrım...

— Dur şimdi geliyorum.

Ne yaptığını bilmeden yerinden fırladı. Bir koşu koridoru geçti.

Memurları, şaşkınlıkla baktılar ardından.

Hiç böyle görmemişlerdi patronlarını...

Suphi, birden gelişen deviniyle yerinden zıpladı. Doğru patronun odasına koştu. Bulamayınca, yazmanın gözlerine baktı soru dolu. Genç kız, belirsiz bir yüzle;

— Büyük kızı telefon ettiler efendim. Hemen koştular Beyefendi...

Suphi, olmusuz bir şey olduğunu anlayarak, ardınca seyirtti.

Arabayı hızla kızının evine çekmesini söyledikten sonra, düşünceye daldı Fehmi... İlk oğlan torunuydu. Fehmi... Ve damadının direnmesi sonucu koyyudurmuştu adını. Şimdi yirmi yaşına geliyordu. Yıllar ne çabuk geçiyor...

Geçen yaz, İngiltere'de attan düşüp bir kaburga kemiğini kırdığında görüşmüşlerdi. Fransa'da yüksek öğrenim görüyor. Bazen iş, bazen dinlence için Avrupa'yı dolaşıyordu. Kazayı duyar duymaz Londra'ya hastaneye yetişmişti.

İlk ameliyatları geçirip dinlenmeye girdiğinde uzun uzun konuşmuşlardı.

Şimdi anımsıyor o zamanki yüzünü.

Uzun ipek gibi saçlarını omuzlarına değin dökmüş, pırıl pırıl gözlerini gözlerine dikerek:

— Galiba ilk kez bu denli uzun başbaşayız, — dede demişti.

— İşler bırakmıyor ki oğlum...

Şimdi bu yanıtın nice soğuk olduğunu düşünüyordu.

Ne olduğunu bilmeden hızla giderken neden hep o gün gözünün önüne geliyor?

Galiba o günden sonra pek görmediği için.

Kişi nice dağılıyor? Nice dallanıp budaklanıyor?

Geniş bir ailenin başkanı olmak çok zaman mutluluktur. Her zaman mutluluktur. Ama, çok zaman da yüzlerini göremezsiniz aile kişilerinin.

İşte yine Lonra'daki o özel klinik geldi gözlerinin önüne.

"Fehmi uzun saçlarını kabarta kabarta konuşuyor.

Tam karşısına gelecek biçimde oturmuş.

Dediği gibi... İlk kez bunca uzun bir süre birlikte oluyorlar. Ve ilk kez derinlemesine konuşuyorlar. Gençler ne çok şey biliyor.

Mahir, nice şaşırtmıştı onu bir özel toplantıda.

Torunu daha bir şaşırtıyor.

Onun bir yaşam boyu vuruşa vuruşa öğrendiklerini, bu gencecik çocuk su gibi biliyor. "Kitaplar, dede, — diyor... — Kitaplar her şeyi yazıyor. Öğrenmesini bilen, onlardan her şeyi alabilir."

Ve anlatıyor dedesinin konuşmasını önleyerek;

Öyle şeyler ki, egemenliğini pekiştirmek isteyen her gücün, neden ilkin kitaplara saldırıp sonra yine kitaplarla kendin savunmaya uğraştığını belleğinin derinliklerinde kavrıyor Fehmi.

Bu uzun konuşmanın sonunda, kendi yaşamını anlattığını anımsıyor.

Baştan başlayarak.

Bıkmaz bir sabırla dinleyen torununun gözlerinin içine bakarak:

— Yaşam güçlü olmasını bilenindir oğlum. Ben hep güçlü oldum ve hep kazandım, — diye bağlamıştı sözlerini. — Hep kazandım...

Kızı kapının önünde bekliyordu o'nu...

Daha arabadan iner inmez kucağına atıldı.

— Baba Fehmim... Tek umudum benim... Baba çok kötü...

Belleği yine gerilere gitti...

Kızının ilk yürüyüşleri, ilk konuşmaları geldi aklına. Nerden öğrenmişse öğrenmiş, beğenmediği bir şeyle karşılaşınca böyle derdi. "Baba çok kötü!..."

Kaç yaşındaydı o zaman?

İki mi? Yoksa daha mı küçük?

Sardı iyice. Saçlarını kokladı. Sonra birden irkildi. Belli belirsiz ağarmıştı kızının saçları. Onları görmese, bunca zamanın geçtiğini sezinlemeyecek. Herşey öylesine dün gibi ki...

İçinde bir ezilmeyle yeniden kokladı saçlarını. Okşadı bir süre dalgın dalgın.

Suphi yetişmişti arkasından.

O zaman biraz toparladı kendini kızı.

— Hastanedeler. Ben siz bekledim, —diyebildi...

— Ne olmuş?

— Vurmuşlar...

— Vurmuşlar mı? Kimler?

— Askerler... Suriye sınırından gizlice girmek istemiş.

Dikildi kaldı Fehmi...

Klinikte yattığı günlere döndü yeniden.

Kabarık saçlarıyla yatağın yanında oturan torunu belirdi gözlerinin önünde.

Kendini, kendi özyaşamını anlatırken gördü bir yabancı gibi...

Gözleri camlaştı.

Olayları nice bir tutkuyla, nice bir güçle anlattığını anımsadı, yeniden yaşıyorcasına.

Kızı yaşlı gözlerle, hastanenin yolunu gösterirken, Suphi'nin yardımıyla güç bindi arabaya.

İçinden bir şeylerin kırıldığını duyuyordu.

Bir boşluğun, belleğini, yaşamını, anlattıklarının ve tutkularının tümünü, ağır basıncı altında silip süpürdüğünü görür gibiydi. Kurduğu imparatorluğun, çatır çatır sallanmasıydı içindeki kırıklık. Öyle bir şey olmadığını biliyor. Yine de kırıklığın, boşluğun baskısında kulaklarını zonklatan çatırtısını engelleyemiyordu. Kendi sözlerinin dev bir çan gibi yankılarıdığını duydu.

"Hep kazandım oğlum... Hep kazandım... Hep kazandım..." Cümlenin sonundaki, yumuşacık, söylenirken yutuluverecekmiş gibi belli belirsiz olan "m" harfi, çanın tokmağı gibi vuruyordu başına.

Ve gümbürtüyü engellemek için derin derin nefes alıyor. Bir türlü beceremiyordu.

Araba ilerliyor olmalı.

O dünyayla ilişkisini kesmiş, dimdik oturuyor.

Sarsıntısız, kıpırtısız...

Kurul, şirket, şirkete bağlı şirketler. Saygıyla ayağa kalkan insanlar. Buyruğunu hemen yerine getirmek isteyen yetkililer. Herkes, her şey bir bir kırılıp yitiyor.

Bir derin suskunun dibinden, bir kadının kesik hıçkırıkları beliriyor yavaş yavaş... Ve hıçkırıklar giderek sözcük haline geliyor. Bir denizin dibinden dalgalana dalgalana çıkan harfler, birbiri ardına dizilerek bir anlamda birleşiyorlar...

— Hep kazanmışsınız, dede... Anlattıklarınızdan bu anlaşılıyor. Güçlü olduğunuzdan kazanmışsınız. Ya insanlar sizden daha güçlü olursa... Ya bir kez yitirirseniz?

Ve daha bir dalgalanıyor sözcükler...

Torununun kabarık sarışın başında tel tel ayrışıyor. Ve hemen ardından, ince, kemikli yüzünde birer ölü kurdu gibi kıvrılıp bükülüyor her ses...

Yeni ve daha büyük bir çanın tokmağı vuruyor bu kez beyninin en duygulu bölümünde.

— Ya bir kez yitirirseniz... Ya bir kez yitirirseniz... Ya bir kez yitirirseniz?

SON

İMPARATOR, Erol Toy

İmparator, modası geçmeyen bir egemenlik oyunudur.

Çokzade Fehmi, 1920 Ankara'sında çiçeği burnunda bir bakkal olarak oyuna girdiğinde, Türkiye Cumhuriyeti de kuruluş günlerini yaşamaktadır.

Roman bir küçük dükkandan ekonomik politik bir imparatorluğa uzanışın ekseninde ülke ve toplumun içinde geçtiği grev, yürüyüş ve miting gibi eylemlerin günümüze gelişinin destansı öyküsüdür.

Milyonların okuduğu imparator yıllardır yayınlanmıyordu. Yayınevimiz güncelliğini hiç yitirmeyen bu romanı okurlarına sunmaktan kıvanç duyar.

ISBN 975-8152-09-2
9 789758 152094